CODEX CAIRO OF THE BIBLE

From the Karaite Synagoge at Abbasiya

THE EARLIEST EXTANT HEBREW MANUSCRIPT WRITTEN IN 895 BY MOSHE BEN ASHER

A LIMITED FACSIMILE EDITION OF 160 COPIES

Introduction
by
Prof. D. S. LOWINGER
Head of the Manuscripts Institute
The Hebrew University, Jerusalem

MAKOR PUBLISHING LTD.

JERUSALEM, 1971

מבוא

מאת

ד. ש. לוינגר

א. דברי פתיחה.

כתב־יד קהיר (= כי"ק) הוא הקדום ביותר בין העתקי המקרא ובו תאריך, עם שם המעתיק ומקום פעולתו: "אני משה בן אשר כתבתי זה המחזור שלמקרא על פי כיד אלהי הטובה עלי באר היטב במדינת מעזיה טבריה העיר ההוללה... נכתב לקץ שמונה מאות שנה ועשרים ושבע שנים לחרבן הבית השני" (= 896 לספירה הנהוגה) [1].

ידועים אמנם גם כי"י מקראיים אחרים המיוחסים למאה התשיעית, אולם תאריכיהם מזויפים הם, או לפחות מאד מפוקפקים:

1. כי"י ואטיקן, מס' 4—6, עם תאריך מזויף משנת 840, ותם, כנראה, מן המאה הי"ד או הט"ו [2].

2. כי"י בספריית האוניברסיטה בקמברדיג', מס' 12, ובו קולופון משנת 856 [3], שלפי דעת החוקרים ג"כ מזויף הוא ומוצא כה"י במאה הי"ב [4].

3. כי"י לנינגראד בספריית המוזיאון לעמי אסיה, מס' D 62, עם קולופון משנת 847 (?). התצלום שלפנינו קשה־קריאה הוא [5] ואי־אפשר לעמוד על נאמנות הקולופון: יש חשש רציני שאינו מקורי [6].

אבל גם בנוגע למקוריותו של כי"ק הועלו ספקות. בעמד עליהן אחרי סקירת־בקורת על החיבורים שיוחסו למשה בן אשר (= מב"א), אביו של אהרן בן משה בן אשר (= אב"א), חותם נקדני טבריה.

גורל האב כגורל הבן: לשניהם השתדלו מצד אחד לייחס חיבורים שונים ומצד שני ניסו לשלול את מקוריות העתקי המקרא שיוחסו להם.

ב. "חיבורים" שיוחסו למב"א.

1. בסוף כי"ק מועתק — בין השאר — "סדר המקרא": [7] דברי מבוא כללי על חלוקת המקרא ועניני מסורה. הודפס כמה פעמים על יסוד מקורות שונים: בהתחלת דקדוקי הטעמים (= דקה"ט), הוצ' בער־שטראק (= בו"ש) [8], סעיף 3, במהדורת א. דותן שער ב' [9]; כ. ד. גינצבורג [10] הדפיסו כחלק (§ 2) מחומר המסורה שבסוף כתב־יד לנינגראד $B\ 19^A$ (= כי"ל) [11]. אנו מצטרפים לקביעתו של א. דותן בנוגע ליחסו של פרק זה אל מב"א: „אך אין אפשרות לייחס את חיבורו למשה בן־אשר, כפי שהחליטו חוקרים אחדים" [12] אולם מסתייגים מהנחתו בקשר עם פעולתו של אב"א בניסוח פרק זה. לא האב ואף לא הבן הכניסו בפרק זה שינויים. העתיקו את הנוסח שהגיע לידיהם. טיפלו בו כמעתיקי מקרא אחרים המשתדלים לא לשנות את הנוסח שלפניהם. אם ישנם הבדלים בין הניסוחים השונים, זאת תוצאה של הכנסת חומר מן הגליון או הסרת מלים מתוך טעות ע"י קודמיהם או על ידיהם. מעצם העובדה שבין המקורות שלפנינו כי"ק הוא הקדום, המכיל חומר זה, אין להוציא מסקנות בנוגע למחברו, כמו שאין לחפש קשר פנימי בין שתי ההוספות האחרות המופיעות לפני "סדר המקרא" (כרך ב' בתצלום, עמ' 582:

1 ישנם שחושבים על שנת 895 או 897, כן אצל: R. Gottheil, Some Hebrew Manuscripts in Cairo (JQR, 1905, p. 640), Ms. 34.

2 ראה: נ. אלוני — ד. ש. לוינגר, רשימת תצלומי כתב־היד העבריים במכון, חלק ג' (הוואטיקן), עמ' 15; U. Cassuto, Bibliotheca Vaticanae codices manuscripti recensiti. Vaticano 1956, pp. 4-7.

3 Schiller-Szinessy, S.M., Catalogue of the Hebrew manuscripts preserved in the University Library, Cambridge 1876, pp. 12-15.

4 ראה: י. ייבין, ערך "מקרא, כתבי־יד של המקרא" (אנציקלופדיה מקראית, כרך ה', עמ' 430).

5 תיאורו בספרו של י. ייבין "כתר ארם־צובה, ניקודו וטעמיו", ירושלים תשכ"ט, עמ' 371.

6 לפחות מהצילום שבירושלים מקבלים אנו רושם כזה.

7 ראה בתצלום זה, כרך ב', עמ' 583.

8 ליפציג, תרל"ט; דפוס־צילום ממהדורתם ("מקוד"), עם מבוא מאת ד.ש. לוינגר, ירושלים, תש"ל.

9 ספר דקדוקי הטעמים, ירושלים תשכ"ז; בקורתי עליו בתרביץ, לח, תשכ"ט, עמ' 186—201, במהדורה הנזכרת בהערה הקודמת, צולמה גם זאת.

10 Introduction to the Massoretico-critical Edition of the Hebrew Bible. London 1897. With a Prolegomenon by H. Orlinsky (Ktav Publishing House), New York 1966, Appendix II pp. 983-992.

11 מהדורה פקסימלית ממנו בהוצאת "מקוד", עם מבוא מאת ד. ש. לוינגר, ירושלים, תשל"א. הסעיפים 1—42 המופיעים אצל גינצבורג הלקוחים מן העמודים 304—313 (כרך ג' בתצלום) מהווים רק חלק מן החומר הנמצא בו וחבל שניתנו בלי ניקוד, בו בזמן שהמקור הוא מנוקד.

12 ראה בכרך ב' במהדורתו, עמ' 172 ובכרך ג', עמ' 345, הערה 13 לשער ב', שם הוא מזכיר דברי ב. קלאר (מחקרים ועיונים, עמ' 298—299, והערה 147 שם) ופרסומיו של קאלה, JJS VII, 1956, עמ' 136; Bibeltext, עמ' 69.

רשימת מספר הפסוקים של כ"ד ספרי המקרא) ואחריו (שם עמ' 584: „אלו הן הגביאים שנתנבאו על ישראל") לבין מב"א. כנראה, לקח מב"א חומר זה מן "המוכן"[13].

2. **שירת הגפן.** פתיחתה: „אתה נטעתה גפן שוריקה משובחה היתה מכל הגפנים". יצירה זאת היתה ידועה מפרסומיהם של הרכבי—שטראק. הדפיסו אותה על יסוד כי"ל שבסופו מופיעה — בקטלוג כה"י המקראיים בפטרס-בורג (לניגרד)[14]. שם מופיע, עם אקרוסטיקון א"ב, בלי שום רמז למחברה[15]. מ. זולאי גילה בין קטעי גניזת קהיר נוסח משירה זאת עם 7 שורות נוספות ומסרו לצרכי מחקר לקלאר[16], הנותנות אקרוסטיקון: משה בן אש/ר/:

"מים עמקים מביעי חי[ו]ת / לבם משכיל חכמה כנחל נ[וב]
שעשועים התקינו טעמי מקרא / בשום שכל וניב מפרש
הקיפו גדד לתורת אלהינו / מסרות סדורות ל[החכי]ם פתי
באמונתם יסדו פירוש מקרא / כלולים במצות בלי לסור מדרך
נפשם נתנו על־תורת אלהינו / להצדיק [ר]בים להגדיל תורה
אספום צרות ממלכי יונים / והגלו[ם] ונפצום [לנ]א ובנותיה
שבטי קדושים נתעוררו עליהם / וחנכו נרות על נפילתם
ר —
ח —
ז —
קרב ישועה ותמלוך הגפן ותעקור שורש כל הממלכות"

מובן, שחשבו אחרי גילויו של זולאי על מב"א כמחברה. השערה כזאת נראית מוצדקת במבט ראשון, אולם עיון בקשר בין שני החלקים אינו מצדיק הנחותיו של ב. קלאר שהרחיק לכת במחקריו על נושא זה והשתדל גם למצוא הוכחות ממנה לקראותה[17] של משפחת "בן־אשר"; אמנם מדובר בהוספה זאת על עניני מסורה, אבל כל האמור בה אינו משתלב לשורות הקודמות.

לפני שירת הגפן יש בכי"ל פתיחה הקובעת את תוכנה: "זה הוא תפארת ישראל ותולדות הנביאים שישראל נמשלו בגפן ודליותיה / הם הנביאים ושרשיה הם האבות ויונקותיה הם החכמים מצדיקי הרבים".

בשירת הגפן עצמה אין רמז על פעולות אנשי המסורה או הנקדנים; לפי דעתי מדובר פה על הוספה שמחברה רצה להשלים את תוכנה של שירת הגפן עם שבח פעולת בעלי המסורה, יחד עם זאת התכוון להכניס בה גם את עניני החשמונאים[18] ואולי היתה אף בכוונתו לרמוז על בריחת יהודים, כתוצאה של רדיפת היונים, מא"י למצרים ("נא ובנותיה").

אפשר אמנם להניח שאת ההוספה הזאת "חיבר" מב"א בעצמו, אולם מתקבל יותר על הדעת שאחד ממוקירי פעולתו הוסיף את זאת ולכבודו השתמש באקרוסטיקון: משה בן אשר.

שירת הגפן היא יצירה עתיקה שמוצאה בא"י ונתחברה במאה הראשונה של הספירה הנהוגה, לכן אינו מזכיר מחברה מאורעות או שמות אחרי תקופת "זקני בתירה".

סמך למוצאה הארצישראלי אפשר אולי לגלות בהערה המוזרה הנמצאית בסוף השירה בכי"ל, הכתובה לפי שיטת א"ל ב"מ: "יבפלא עדפוט מג טמגל שזקח יבהשע לעטג שהמן(?) לאעלטפגש בבשגך טבאע".

כבר פינסקר[19] שאליו הגיע העתק משובש מהערה זאת, התלבט בפתרונה והגיע למסקנה בלתי נכונה באשר גורס כמילה ראשונה: יואל. אולם בהרכבי—שטראק[20] נמצא

13 ראה עוד דברי ב. קלאר, המעלה גם אפשרות זאת בקשר עם הפרק "סדר המקרא": "בין שהוא עצמו חיבר את הדברים ובין שלקח אותם מן המוכן, ממה שמצא אצל סופר שקדמהו" (מחקרים ועיונים, עמ' 310).

14 ראה: Catalog der hebräischen Bibelhandschriften der Kaiserlichen-öffentlichen Bibliothek in St. Petersburg. St. Petersburg-Leipzig. 1875, pp. 271-272.

15 דודזאן בהוספה לאוצר השירה והפיוט שלו (HUCA-XIII, 1937-38, XII-), מזכירה עדיין כאנונימי ובצדק מתקן את המילה הראשונה "נתתה" ל"נטעתה"; כך הוא באמת בכי"ל, רק אצל הרכבי־שטראק חלה טעות כשגרסו "נתתה"; ויש לבטל את הערת קלאר שמביא גרסה משובשת זאת כקריאת ל (מחקרים ועיונים, עמ' 310).

16 הדפיסה בשלומתה בספרו הנ"ל (עמ' 310—311) ואחריו הדפיסה פ. קאהלה בספרו: The Cairo Geniza 2, 1959, pp. 83-86.

17 ראה בקשר עם בעיה זאת דברי בן־צבי במאמרו: "כתר תורה" של בן־אשר (מחקרים בכתר ארם־צובה, ירושלים תש"ך, עמ' 4 = מחקרים ומקורות, כרך ג', ירושלים תשכ"ו, עמ' 559) ומאמרי "מקוריותו של בתב"ד חלב" (שם ועמ' ס־סג), הפרק 6: המ"ג של כי"ח ובעית הקראות של נקדני טבריה.

18 גם קלאר הצביע על הסרונות של כמה נושאים חשובים ביצירה זאת, כגון, היעדר הזכרתם של אנשי כנסת גדולה ושמו של שמעון הצדיק: הוא רואה באלה סימן לקראות מחברה.

19 לקוסי קדמוניות, עמ' קכ, הערה 1; גם טעה בקריאת המלה "לעטג" ויצא לו לפי א"ל ב"מ: "אהושן".

20 בקטלוג הנזכר בהערה 14, עמ' 271.

כבר הפתרון הנכון: שמואל הסופר בן רבנא יצחק שמעיה אהרן יעבץ[21] אלהארוני ממדינת דמלה[22].

מה קשרו של שמואל בן יצחק הסופר הזה, שבא מא"י למצרים, אל יצירה זאת? אולי הביא העתק ממנה מעיר מוצאו, ד מ ל ה, ומסרה לשמואל בן יעקב או הוא בעצמו הכניסה לתוך כה"י, מאחר שמצא עמוד חלק בסופו או שצירף דף מיוחד אל כי"ל. במקרה שהיה ידוע לו או למעתיק כי"ל דבר על קשרה של יצירה זאת עם מב"א, לא היה מעלים את זאת, הלוא מעתיק כ"י זה אינו משתמש בכינוי הכללי "בן־אשר", כשרומז על מקורו אלא מזכיר שם מלא: "המלמד אהרן בן משה בן אשר", בעמוד שלפני השירה (כרך ג', עמ' 326 בתצלום כי"ל): לא היתה לו סיבה לא להזכיר פה את השם "משה בן אשר".

בכל זאת אין להתעלם גם מן האפשרות שלפני מעתיק כי"ל, או המוסיף את "שירת הגפן" אליו, היה נוסח השירה יחד עם ההוספה שנתגלה ע"י זולאי, אולם בצורה משובשת ולכן וויתר עליהן, כי לא ידע לפענח אותן.

על כל פנים אינה מבוססת די הצורך ההשערה שמב"א "חיבר" את גוף השירה וגם אין הוכחה שההוספה נכתבה על ידו.

3. "ספר מערכת הטעמים למשה בן אהרן בן אשר הסופר הגדול". הערה זאת נמצאת בכ"י המוזיאון הבריטי, מס' 58, מן המאה הי"ד, בפרק "מקצת משפטי הטעמים". לפי דותן[23] היה הנוסח המקורי "אהרן בן אשר" שהשתבש על ידי כך שמישהו רשם על גליונו את המילים "משה בן" על מנת להוסיפן לפני תיבת "אשר" והמעתיק הוסיפן לפני "אהרן". הוא מקבל ע"י כך חיזוק להשערתו שאמנם אב"א החביר את אוסף דקה"ט המכונה במקור זה "ספר מערכת הטעמים".

לפי הבחתנו אין להוכיח על יסוד נתונים מסוג זה לא את יחסה אל אב"א ולא אל מב"א.

4. "ספר נדול" בדקדוק המפורה למב"א: כתאב כביר = כתאב אלמצותאת. נ. א ל ו נ י גילה בגניזת קהיר קטע בערבית ובו נזכר במפורש שמב"א כתב ס פ ד ג ד ו ל, העוסק בעניני דקדוק המסורה:[24] "וקד כאן משה ברבי אשר רחמה אלד' עמל כתאב כביר" = "וכבר עשה משה ברבי אשר ירחמהו ה' ספר גדול".

בעל קטע זה מותח ביקורת על חיבורו של מב"א למרות שהוא למעשה אינו מתכוון לגרוע מערכו: "... ואחרי שהשגנו מה שאמר בספר זה יחד עם רבוי כל מה שדיבר בו, לא מצאנוהו, כי מיצה כל מה שכלל במבוא הספר. ולא חסרים שנים, שלושה, ארבעה וחמישה שערים, אלא שהשיג ממנו המעט והזניח את הרוב. ואף המעט, אשר ביאר אותו בו, אינו משלים ענייניו, אלא ביאר חלקו והשאיר חלק. ועל כן לא השיג המתלמד ממנו התועלת ממנו בשלימות..."[25].

על יסוד קטע זה, שכתוב בערבית, גיסה אלוני לזהות שריד, קטע בעל 24 שורות, מחיבוד בדקדוק המסורה ג"כ בערבית, כיצירתו של מב"א, ששמה לפי השערתו היה: "כתאב אלמצותאת"[26].

בשני קטעים אלה אינה מופיעה מילת "מצותאת" כחלק של שם ספר: בעל הקטע (= הקולות) הזה משתמש שלוש פעמים במלה זאת: ע"א, שורה 2 "במצותה או"; שו' 9 "אלמצותאת"; שו' 15 "אלמצותאת", שתורגמו ע"י אלוני במלים: "תנועה", "תנועות". גם ס"ס משתמש במילה זאת פעמיים: א (א, ב) שו' 1 "אלו' מצותאת"; ג (ב, ב) שו' 14 "אלמצותה" = "שבע התנועות", "התנועה", בתרגומו של אלוני.

אולם כשם ספר מופיע אצל ר' יונה ן' ג'נאח (= דיב"ג) שלוש פעמים: "כתאב אלמצותאת", שתורגם ע"י יהודה ן' תבון: "ספר הקולות". בספריו של ריב"ג חיבוד זה אנונימי הוא, אבל נתגלה אחר כך בס' מגילת סתרים של רב נסים גאון עם שם מחבר: "כתאב אלמצותאת לבן אשר"[27].

הנושא עליו מדבר רב נסים גאון אמנם לא נזכר בשום מקור המיוחס למשפחת בן־אשר, אבל אברמסון מצא הקבלות אל הנושאים הנזכרים ע"י ריב"ג בדקה"ט המיוחס לאב"א והגיע למסקנה: כתאב אלמצותאת יצירתו של אב"א הוא.

---

21 הרכבי־שטראק, (שם), העלו את האפשרות שהמילה "יעבץ" היא קיצור: יקא עליו ברכה גדולה: לפי השערתנו האות האחרונה במלה "שחמן" היא "ן" הרומה ל־ן סופית ואו אין פה קיצור אלא השם: "יעבץ", המצוי במקורות, כגון, יעבץ בן שלמה, בעל כי"ק.

22 מעיני אסף־מאיר נעלמו דברי הרכבי־שטראק ומביאים פתרונו הבלתי מדויק של סינסקי: (ספר הישוב, כרך שני, ירושלים, תש"ד, עמ' 57, מס' 10).

23 כרך א, עמ' 18—19; ראה עוד על נושא זה מה שכתבתי בביקורתי על מהדורתו, הנזכרה בהערה 9, עמ' [7].

24 ראה מאמרו: סדר הסימנים (חיבור קראי בדקדוק המסורה מתקופת משה בן אשר): (HUCA, XXXV, 1964, החלק העברי, עמ' א־לה + 5 פקסימליות = ט"ס), עמ' ט, א (א, ב) שו' 13—14.

25 אנו מביאים פה תרגומו העברי של נ. אלוני, שם, עמ' יח, השורות 15—20.

26 ראה מאמרו: "ספר הקולות" ("כתאב אלמצותאת") למשה בן אשר (ספר סגל, ירושלים, תשכ"ה, עמ' 271—291 = הקולות); ראה עוד הספרות המובאה במאמרו: "האגרון" ירושלים, תשכ"ט, במפתח: בן־אשר, משה.

27 ראה ש. אברמסון, רב נסים גאון, ירושלים תשכ"ב, עמ' 318, 324.

קמו לו שני מתנגדים:

א. דותן[28] שמכיר רק ב־26 שערים — מבין אלה שהודפסו ע"י בו"ש כיצירתו של אב"א, הנושאים הנזכרים ע"י ריב"ג כלולים דוקא באותם סעיפים של דקה"ט, המופיעים במהדורת בו"ש[29] ואינם מוכרים ע"י דותן כחלקי דקה"ט, לכן אינו יכול להצטרף אל הנחתו של אברמסון בצורתו המקורית ונאלץ למצוא פתרון ההולם את גישתו: "אמנם אפשר שחיבר אהרן בן־אשר חיבור אחר נוסף על דקה"ט... אפשר גם שבחיבורו האחר הובאו כל אותם עניינים שמזכיר אבן ג'נאח, אבל ראיה לכך אין" [30].

מתנגדו השני של אברמסון ג. אלוני הוא, הקובע על יסוד הקטעים הערביים הנ"ל שמחברו של "כתאב אל־מצותאת" היה מב"א. אין ספק שמאחורי הכינוי "בן־אשר" יכול להסתתר באותה מידה מב"א כמו אב"א, אולם נימוקיו של אלוני אינם משכנעים:

א. בסדר הסימנים שהוזכר בו שמו של משה בן אשר אינו מופיע — כאמור — כשם חיבורו "כתאב אלמצותאת", אלא "כתאב כביד" (= ספר גדול). ברור, לוא היה לפני בעל ס"ס באמת אוסף המכונה בשם ערבי זה, לא היה מתעלם ממנו: "כתאב כביר" אולי אחד הביטויים הכלליים שנתנו לאוספים המופיעים בהוספות להעתקי מקרא שהופצו גם כיחידות עצמאיות, בלי או עם כותרות שונות, כגון, "מחברת בן־אשר", "ספר הטעמים", "מערכת הטעמים", "דקדוקי הטעמים", וכדומה. אפשר אולי גם להניח שהופצו הוספות אלה גם תחת השם "ספר נקודות לבן־אשר", במקרה שהפרקים הראשונים היו עוסקים בנושא זה. גם בהוספות שסופחו לכי"ל ישנם סעיפים העוסקים בבעיה זאת: סעיף 6 אצל גינצבורג:[31] "שבע נקדות... והם שבעה מלכים, בעשרים ושתים מומלכים..."; סעיף 12: "שער (לא "עשר", כמו שהודפס בטעות אצלו) נקדות... שבעה מלכים בראשם עטרה..." [32].

ב. התיאור הכללי הניתן בשורות המובאות למעלה מתאים בהחלט לאוסף המצורף גם לכי"ל, שקשה להגדירו כחיבור המסודר באופן שיטתי.

ג. מן העובדה שמחבר מסוים, הכותב בערבית, השתמש במלים ערביות מתאימות — לפי השקפתו — אל התוכן, אין להוכיח שהחיבור אליו הוא מתייחס נכתב באותה לשון: במיוחד כדאי להיות נזהרים אם מדובר באוספים שאין להם שם מסוים[33]. אין מן הנמנע שהיה לפני בעל "סדר הסימנים" אוסף הפותח בפרק "שבע נקודות", לכן מדבר הוא על "אלז' מצותאת", ולא היה יכול לדעת שבימי הביניים יעדיפו לתרגם מילה ערבית זאת ב־"קולות", וחוקר בזמננו יתרגמה במילה "תנועות", במקום "נקודות" המקורי.

ד. במיוחד אין להיחפז בקביעת עובדות המשנות את התמונה המצטיירת לעינינו מן המקורות המוסמכים ביותר, שהם כה"י של המקרא שהועתקו בתקופת נקדני טבריה או בתקופה הקרובה מאד למועד פעולתם. המסורה הקטנה והגדולה, כמו כן ההוספות שצורפו אל העתקי מקרא נכתבו בעברית ובארמית.

אמת, במצרים, בבבל ובספרד או בתימן חיברו בעניני דקדוק או מסורה ספרים לרוב בלשון ערבית, אולם זאת עדיין אינה הוכחה שגם נציגי משפחת בן־אשר עשו כך בטבריה. הקבלה טובה לאופן הבאה בסדר הסימנים נמצאת דוקא במבואו של "כתאב אלכַלַף"[34] המדבר על עניני מסורה שהועתק בידי אב"א: "דכר פי מאסרתה" = "זכר במסורתו"[35] שג"כ אינו חושב על חיבור שנכתב בידי אב"א בערבית, אלא כוונתו למסודה הגליונית או לחומר המצורף לכי"ח.

התמונה המצטיירת בנוגע למב"א מזדהית עם אותה שאנו מקבלים על פעולותיו של אב"א: כמו הבן, כך האב, לא כתב — כפי הנראה — אף חיבור אחד בעברית, בארמית או בערבית: לזכותם תיזקף בתולדות הספרות הבלשנית ה ש מ י ר ה ה ק פ ד נ י ת של מסורת לשוננו

28 דן על בעיות אלה א. דותן במהדורתו של דקה"ס, כרך א, עמ' 16—17.

29 מובא בהערה 8, ראה בה את הסעיפים 37, 38, 39, 71 (על זה האחרון הצביע דותן, עמ' 16 במבוא למהדורתו).

30 שם, עמ' 17.

31 בנספח למבואו הנזכר בהערה 10 = בו"ש 10; בתצלום כי"ל, כרך ג', עמוד 305, עמודה 3.

32 שם = בו"ש 36; בתצלום כי"ל, כרך ג', עמוד 307, עמודות 2—3; אצל גינצבורג ובו"ש ובתצלום הנ"ל אפשר למצוא גם תומר אחר שעליו מרמז ס"ס, כגון סעיף 37 אצל בו"ש עליו מצביע כבר אלוני כהקבלה (הקולות, עמ' [18] 288); או סדר שוא, סעיף 11, גינצבורג 14; בתצלום, כרך ג', עמ' 308, עמודות 1—2 ובמיוחד סעיף 16 אצל גינצבורג (אצלו פותח בטעות: סימן אהו"י), = בו"ש 29, בתצלום, כרך ג', עמ' 308—309): "סימן אוי"ה... כאשר תסמך אוי"ה לבגדכפ"ת...", בו מדובר באמת על י' אותיות כמו שמובא בס"ס א (א, ב), שו' 22; "שרוש אלי' ארחף" (= "כללי עשר האותיות"; היה אולי יותר מתאים לתרגם בעברי "תנאי או סימני עשר האותיות"); אוי"ה + בגדכפ"ת (4 + 6) ולא יהיה צורך בהשערת אלוני שחושב על איתי"ן בהכלמ"ש או בגדכפ"ת ואהח"ע (ס"ס, עמ' יח, הערה 83).

33 בצדק קבע בשעתו אברמסון ש"כתאב אלמצותאת" אינו שם פרטי של חיבור מסוים (ראה עוד: דותן, עמ' 17).

34 הוצאת ליפשיץ, Textus, II, 1962, חלק עברי, עמ' ד', שורה 6.

35 בתרגומו של ר' יוסף אלקוסטנדיני הכלול באוסף "עדת דברים" שלו.

בא"י ע"י הכנת העתקי מקרא מדויקים. על כל פנים כי"ק הוא מקור מוסמך יותר להכרת פעולת מב"א מאשר קטעים או התייחסויות שונות, למרות הקשיים הקשורים גם עמו, כמו שנראה זאת מן האמור בהמשך דיוננו.

5. **העתק מקרא שלם למב"א.** לפי קביעתו של ר' שם טוב בן אברהם[36] בפירושו על משנה תורה ("מגדל עוז") הספר שהיה לפני הרמב"ם בקבעו את "הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה" במשנה תורה היה ההעתק שהוכן ע"י מב"א ולא האכסמפלר שנוקד ומוסר בידי אב"א: להלכות תפילין פ"ב, א: "מן הספר המוגה שסמך עליו". להלכות ספר תורה פ"ח, ד: "הכל מהסכמתו שסמך על ספר משה בן־אשר ויפה כיוון לפי דעתי וכדו"ן". להלכות יום טוב פ"ב, יב: "ואני אומר לא נפלאת היא שהגיעו לידו נסחאות אשר לא הגיעו לידינו שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחא שנכתבו בימי מחברי התלמוד בגויליים כספרי תורה שלנו וגם במקרא ספר תורה שהיו מגיהין ממנו בעזרה המכונה לבן־אשר...".

מדברי הרמב"ם מתברר שבמשנה תורה מדובר על העתק של מקרא שלם. הלכות ספר תורה, פ"ח, ד: "וספר שסמכנו עליו בדברים אלה הוא הספר הידוע במצרים שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים שהיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים ועליו היו סומכין לפי שהגיהו בן־אשר...".

בעיה היא אם בעל מגדל עוז, שחי בצפת בהתחלת המאה הי"ד, קבל אינפורמציות מדויקות ממצרים — שהיה בקשרי מכתבים עם רבניה — בנוגע להעתק עליו מדבר הרמב"ם או שהסתמך על ידיעות שהיו נפוצות בסביבתו באותה תקופה? קשה לענות על שאלה זאת בהחלטיות. גם בתקופתנו כתב למשל כ. ד. גינצבורג[37] שמדובר על כתב ידו של מב"א בקשר עם העתק התורה שנרכש ע"י הרמ"א באמצעות ר' יוסף קרו[38], וידוע שהיה זה כי"ח של אב"א.

אולם מאחר שהיום אין לפנינו רק העתק הנביאים ואנו מעונינים לקבוע בתחילה עניני ניקוד וטעמים, אין להאריך פה בבירור דברי מחברים העוסקים בהלכה.

ג. מקוריותו של כי"ק

1. ספקות וקשיים בנוגע למהימנותו.

כבר א. גויבואר הטיל ספק במקוריותו של כי"ק והעלה את הרעיון שנכתב במאה הי"א, ולא בסוף המאה התשיעית[39].

א. מרכס (במ"ם סגולה) היה בדעה, על פי הרושם שקיבל מהקלף של כי"ק, שהועתק בהתחלת המאה הי"ב. חוקר זה, שבדקו במקום, חושב גם על האפשרות שהקולופון אינו מזויף, אולם מדובר פה על העתק שנעשה על יסוד המקור[40].

י. ל. טייכר בנסיונו לפסול את מהימנותם של כל כה"י הקדומים המיוחסים למשפחת בן־אשר, אינו פוסע גם על כ"י זה וקובע — בין השאר — שההוספות, הקו־לופון ושני פרקים נוספים, שהזכרנוהו כבר, נכתבו ע"י מעתיק אלמוני ובידי סופר אחר הועתק הטכסט עצמו, אולם שניהם אינם זהים עם מב"א; גם בלתי אפשרי — לפי הנחתו — שמב"א יביא דברי בנו מדקה"ט[41].

ח. יללון היה ג"כ בין אלה המפקפקים במקוריות העתק זה בגלל סטיותיו הרבות מן שיטת הניקוד המיוחסת לאב"א[42].

כשחקרתי מקוריותו של כי"ח נגעתי בבעית מקוריותו של כי"ק ונטיתי לדעה שלפנינו העתק שנעשה אמנם על יסוד כה"י המקורי, אבל הוכנסו בו שינויים בשעת ההעתקה[43]. אפשרות דומה הועלתה על ידי גם בקשר עם כי"ח, אבל בלי להביא בחשבון שהוכנסו בו שינויים.

נבדוק ראשית כל נימוקיהם העיקריים של השוללים את מקוריותו: הנחתו של מרכס בנוגע לגילו של הקלף אינה מבוססת, כי על יסוד בדיקה חטופה והרושם שמקבלים על כ"י אין להכריע. בדיקת הקרינה הרדיואקטיביות של הקלף, שתתאפשר אולי אחר שיגיע כה"י עצמו אלינו, תוכיח אם נכתב העתק זה בסוף המאה התשיעית או יותר מאוחר. בדיקה כזאת הוצעה על ידי גם לגבי כי"ח במחקרי הנ"ל[44].

36 ראה מאמרי עליו "רבי שם טוב בן אברהם בן גאון" (ספונות, ספר שביעי, מחקרים ומקורות על צפת, ב, ירושלים תשכ"ג, ע"ע במאמרו של גרשן־גוטשטיין "האותנטיות של כתר חלב" ירושלים תש"ך, עמ' 3.

37 ראה במבואו, עמ' 242.

38 ותוקנו דבריו אצל קהלה: Masoreten des Westens I p. 12; וע' במאמרו של גרשון־גוטשטיין "האותנטיות של כתר חלב" (מחקרים בכתר ארם־צובה), עמ' טז, הערה 14.

39 ראה מאמרו ב־Studia Biblica III (1891) שלא היה לפני והובא במאמרים הבאים.

40 A. Merx, Die Schlussmassora aus dem Cairiner Codex vom Jahre 1028, (Zeitschrift für Assyriologie XIV 1891), p. 294.

41 J.L. Teicher, "The Ben-Asher Bible-Manuscripts", JJS (1950-51), pp. 17-25.

42 ראה מאמרו "ספרי תנ"ך מתוקנים — ועוד היד נטויה" (הצופה, ב' ניסן תשי"ט — 10.4.59).

43 במאמרי "מקוריותו של כתב־יד חלב", המובא בהערה 17, עמ' סג; יש הבדל בין השערה זאת לבין ההנחה שמדובר על זיוף.

44 שם, עמ' סד.

אם יתברר שאין להטיל ספק במועד התהוותם של שני מקורות אלה גם יחד, אפשר יהיה להוריד מן הפרק גם ההשערות הנוגעות להעתק־משנה בקשר עמם.

טענתו של טייכר בנוגע להבאה בכי"ק מדקה"ט, בודאי אינה עומדת בפני הבקורת: הפרק "סדר המקרא" אינו חלק אינטגרלי של דקה"ט שיוחס לאב"א; כבר בזמן מב"א היה מוכר;[45] גם שאר נמוקיו אינם מתקבלים על הדעת.

הקשיים העיקריים שהועלו על ידי ילון ועל ידי לא הוסרו עדיין במלואם. קשה לקבל את דעתו של קאהלה, לפיה כי"י זה שימש כנקודת־מוצא לשיטת ניקודו של אב"א: גם השוואת המ"ג והמ"ק של כי"ק אל כי"ח אינה מראה יחס פנימי ביניהם, אמנם ישנם קוים המקשרים אותם, למשל, גם כי"ק כמו כי"ח משתמש הרבה במונח "בתרין לשנין" הן במ"ק הן במ"ג, ועוד.

אף אפשר להבין את ההבדל בין שניהם בשיטת הבאתם את החומר של המ"ג: בכי"ק על פי רוב[46] אנו נתקלים בצורה הקצרה, שאפשר לכנותו "מסורה בינונית", פירושו שלא מובא מכל פסוק רק מילה אחת או לכל היותר שתיים: הבן הולך בדרך אחרת באשר מסתייג לרוב ממנהג זה ומביא את הערות אלה בצורה מורחבת, כלומר מכל פסוק כמה מילים, שיטה שהתקבלה אחר כך על ידי מעתיקי המקרא בימי הבינים; זאת היא התפתחות טבעית.

אבל קשה מאד להסביר את ההבדלים ביניהם בנוגע להתייחסויות אל כי"י אחרים: כי"ק מצביע פעמים רבות על חילופי קריאות בין מערבאי־מדנחאי ומתייחס גם אל כי"י מפורסמים אחרים, כגון "מוגה", "מחזורא רבא" ומזכיר גם שם נקדן יחד עם שם כי"י מקראי: "ר' משה מוחה מבית לחם יהודה, וכן במחז' רבא"[47]. בכי"ח אין זכר לענינים אלה.

מאפיין גם את כי"ק ציון של „י"ח תיקון סופרים וחכמים"; כי"ח אינו מזכיר אף מקרה כזה.

ישנם גם מקומות שהביא כי"ק מילה בניקוד אחר ממה שנמצא בנוסח, בלי להזכיר מקורו: כלב[47], ושבע[48], אכת[49] תופעה שאין דוגמתה בכי"ח.

מעניין מאד הסברו של כי"ק לששך ולב קמי = בבל וכשדים, בירמיהו, עם תוספת־פירוש שאינה מופיעה בכי"ח:

א. מ"ג בכי"ק ליר' כה, כו
ששך בגמטריא בבל, נפק מן א"ת ב"ש
שם נא, א
לב קמי כשדים בגמטריא. ששך בבל בגמט',
נפק מן א"ת ב"ש

ב. מ"ג בכי"ח ליר' נא, מא
ששך לב קמי כשדים בגמטרייה

מה הסיבה שאב"א סוטה מדרכי אביו בענין חשוב כזה?

ישנם עוד הרבה סימני־שאלה בקשר עם נושא זה ואין פה המקום לפרטם; נעסוק בהם בכרך ב' של פרסומנו על המ"ג בכי"ח, שיופיע בקרוב. בכל אופן אם אנו מתחשבים ביחסי אב ובן בשטחים אחרים בספרותנו אין לתופעה זאת הקבלה. למה לא מתנהג אב"א כמו, ר' יעקב בן אשר או הרד"ק, הממשיכים פעולות אביהם באותו שטח, שמזכירים תמיד מה שקבלו מאביהם ועושים זאת — כמובן — מתוך יראת כבוד?

הסיבה לכך היא אולי שנקדנים אלה לא התייחסו לעבודתם בשטח זה כאל פעולת מחברים? הכניסו אמנם שינויים בשעת עיסוקם בניקוד האכסמפלרים שהוכנו על ידם ובחרו את החומר הראוי להופיע בהערות המסורה לפי שקול דעתם ולא חשבו על "זכויות מחבר" בענינים אלה: בדרך זאת הלכו אחריהם גם מעתיקים רבים.

אבל גם השערה זאת אינה נותנת הסבר מלא בנוגע להבדלים מרחיקי לכת בין כי"ח וכי"ק, בייחוד אם מדובר באמת על יצירות אב ובן. קשיים רבים יוסרו אולי אם מביאים בחשבון גם האפשרות שמשה בן אשר, מעתיקו של כי"ק אינו אביו של אב"א, אלא נקדן טברייני ממשפחתו: במשך ששה דורות — כמאתיים שנה — בלי ספק לא אחד בלבד בכל דור ודור עסק בהעתקת כי"י מקראיים ובניקודם. קרובה יותר אל האמת האפשרות שהיו עשרות אנשים באותה משפחה שעיסוקם היה במקצוע זה.

בכל אופן כבר התאריך בו מעניק למעתיק כי"ק מקום מאד נכבד בין הנקדנים מנציגי משפחת בן־אשר שפעלו בטבריה.

2. יחס כתאב אלכלף אל הרשימה האנונימית.

בעשרות השנים שעברו התרכזו המחקרים סביב הרשימה הכלולה בכתאב אלכלף של מב"ע על יסוד הקטעים שנתגלו ממנה בגניזת קהיר, מתוך ההנחה שזאת היא ה י ח י ד ה, רשימת־יסוד, ועליה התווספו כל שאר "החילופים" שאינם מופיעים בה. הסיבה לכך היתה שהגיעו לידי החוקרים נתונים מדויקים בנוגע לשם מרכיב רשימה זאת וגם הוקדמה לה מבוא, בו אמור במפורש שהושוה כתב ידו של אהרן בן משה בן אשר אל העתקו של משה בן דוד בן נפתלי;

45 ראה בקורתי על דקה"ט של דותן המובאה בהערה 9.

46 לשון: יט, יח, מבית בקדמא, ובלי מקף, בנוסח עצמו: מבית־לחם יהודה, עם מקף ובגעיה כמו בכי"ח, ראה עוד באפראט של גינצבורג לפסוק זה.

47 לש"ב ג, ח: עם מרכא, בנוסח עם מונח, כמו בכי"ח.

48 למ"א יד, כא: עם מקף ושוא תחת השי"ן, ובנוסח בלי מקף ובחטף פתח, כמו בכי"ח.

49 ליר' לא, לג: עם חטף פתח תחת התי"ו, בנוסח עם שוא; ומילואים ותיקונים, עמ' 393.

50 ראה במדבר רבה, פרק יג, יח.

כמו כן ידוע לנו שם עורכה, מישאל בן עוזיאל [51] אף שם מתרגמה לעברית, בעל "עדת דברים", ר' יוסף אלקוס־טנדיני. יש גם תאריך בהעתק זה: 1206. אולם כל הפרטים הללו לא היו ידועים למעתיקי המקרא בימי הביניים. בידם היתה רשימה מקוצרת של כתאב אלכלף בעברית, בלי המבוא, שם המרכיב, וקבוצת המלים שהוסכמו עליהן שני המלמדים, המופיעים בכיגויים "בן אשר", "בן נפתלי".

החוקרים שהיו מעונינים בנושא זה לא הקדישו התעניינות מיוחדת לרשימות אחרות מן המאות הי"ג—ט"ו, אלא לקטעי הגניזה הג"ל וקבעו שפרטי הניקוד המיוחסים בהם לבן־אשר הם בהתאמה אל כי"ח ובמידה מסוימת גם לכי"ל.

אולם כשהשוו את רשימת מב"ע אל כי"י קדומים אחרים, וביניהם אל כי"ק, היו התוצאות מוזרות מאד. הסיכום האחרון לגבי כי"ק שנעשה ע"י י. ייבין [52] לצרכי מחקריו על כי"ח: "הוא מתאים לנוסח ב"א בחילופים ב־33% ולנוסח ב"נ ב־64%; לנוסח ההסכמות ב־75%".

בסוף תיאור כי"ק משתדל ייבין גם להגדיר את מקומו: "מכל כתבי־היד הקרובים לא (= כי"ח) ק (= כי"ק) הוא בעל סימני "שיכלול" מרובים ביותר, והוא מגלה סימני קרבה לכתבי־יד בניקוד טברני "מורחב", אך עם כל זה עדיין הוא דומה לא ולכתבי־היד הקרובים ברוב דרכיו".

דברים אלה מאלפים מאד, אולם אינם מסבירים סיבת ההבדלים בין רשימת מב"ע לבין כי"ק במידה הדרושה. כמו כן ראויות לתשומת לב התלבטויותיו של מ. גושן־גוטשטיין בבעית כי"ק ויחסו אל כי"ח [53]. בכמה נקודות מתקבלות מסקנותיו על הדעת, אולם אינן פותרות את הקשיים העיקריים.

איננו יכולים להיכנס בבירור כל פרטי הבעיות המסובכות הקשורות בנושא זה פה, אנו מסתפקים בהעלות הצעה שאולי תתן תשובה המניחה את הדעת, על יסוד שימוש במקורות שאמנם ידועים היו, אבל לא הופנתה אליהם תשומת לב ראויה.

כשהגיעו כה"י המקראיים, מעשי ידי נקדני טבריה האחרונים, למצרים ניגשו חוקרי בעיותיהם להשוואתם: היו בין אלה שיוחסו לנציגי משפחת "בן אשר" ואחרים שנוקדו ע"י נציגי משפחת "בן־נפתלי". איננו יודעים היום במדויק מה היה מספר כי"י אלה. אי־אפשר לקבוע זאת בוודאות: אם רק כי"י של הנביאים שנכתב ע"י מב"א, או אכסמפלר אחד שלם בלבד של המקרא, שהיה מיוחס לאב"א, הגיע למצרים; אפשר שהיה לפני מרכיבי רשימות־השוואה כאלה גם חומר נוסף שנעלם במשך המאות שעברו.

יש להניח שהמטרה הראשונה היתה השוואת כה"י המיוחס לאב"א, שהיה המפורסם ביותר בין נציגי משפחת בן־אשר, אל מתחרהו ממשפחת "בן־נפתלי", תוצאות השוואות אלה נשתמרו בכתאב אלכלף.

נסיון אחר נעשה — כנראה — בהשוואת כה"י המיוחס למב"א אל העתק שיצא מידי נציג משפחת "בן נפתלי". תוצאות השוואה שניה זאת ג"כ לא הלכו לאיבוד, אבל לא היו כל כך פופולאריות כמו הקודמות.

על כל פנים מעמדו של כי"ק ישתנה באופן יסודי, אם איננו מסתמכים על השוואה שבוצעה בידי מב"ע על יסוד כי"ח.

אם אנו משווים את הרשימה האנונימית אל כי"ק אפשר לראות שעולה במידה ניכרת מספר ההתאמות בין שני המקורות אלו: לפעמים מגיעות הן עד 70%—60. מסקנות דומות יוצאות מהשוואת הרשימה האנונימית לתורה אל כי"י ששון מס' 507. המכיל את התורה. עלינו עוד להביא בחשבון שהרבה מקומות הנזכרים ברשימה זאת מטושטשים בהעתק שלפנינו ויש להתחשב באפשרות שגם ברשימות עצמן חלו שינויים לרעה במשך מאות השנים שעברו ממועד הרכבתן עד הופעתן בהעתקי המקרא הידועים לנו. אף אין מן הנמנע שהוכנס בהן חומר זר שמקורו ברשימת מב"ע וברשימות אחרות.

ואלו הם כה"י הבאים בחשבון שבהם נשמרו תוצאות ההשואה שנעשה על יסוד כי"ק:

א. כי"י המוזיאון הבריטי, מס' 118 (Arundel Or. 16) בקט' מרג' = קניקוט מס' 130; מתואר במבואו של גינצבורג, עמ' 500—512 (מס' 8), מעובד באפראט של הוצאתו ומסומן באות ה. לפי השערתו של גינצבורג נכתב בערך בשנת 1120; החילופים הנמצאים בכי"י זה פורסמו על ידו במסורה שלו, כרך א, סי' 599—606, עמ' 578—584 [54]; מכיל נביאים וכתובים.

חבל שאין לראות ברשימה את הניקוד ואי־אפשר לקבוע על יסוד את מהות ההבדלים; אמנם בכל זאת חשובה היא, מאחר שנשמרו בהתחלתה (יהר' ט, טז; י, כט) הסברים

51 יתכן, כמובן, על מסתאות אחרות, אולם חשבו שאלה הן הרחכתן של רשימת מב"ע; ראה דברי ל. ליפשיץ במאמרו שהודפס ב־Textus II (1964), ואת הערותיהם לפרסום הטכסט של: F.P. Castro and M.J. Azcárraga, The Edition of the Kitab al-Khilaf of Mishael ben 'Uzziel. (In Memoriam Paul Kahle, Berlin 1968), pp. 188-200.

52 בספרו המוזכר בהערה 5, עמ' 360—361.

53 The Rise of the Tiberian Bible Text (Biblical and other Studies I 1963, pp. 103-108).

54 בין המקורות שנרשמו אצל גינצבורג, כרך ד, סי' 599 מופיע גם כי"י המוזיאון הבריטי Harley 1528 (קט. מרג', מס' 57) ששייכת לסוג של רשימת מב"ע ופורסמה על ידי גינצבורג בכרך ג, עמ' 15 והלאה. אמנם בו הרשימה המתייחסת אל התורה לקוחה מאוסף המשתייך אל האנונימית שנשתמרה בשלשלת כי"י המצויים פה.

בערבית המזכיחים שגם רשימה זאת הורכבה בסביבה, בה כתבו העוסקים בהשוואה ערבית: כנראה, בקהיר. אפשר להניח שגם לה הוקדם מבוא בערבית ומרכיבה תיאר את מקורותיו במדויק, כמו מב"ע. מענין מאד שרק בספר ראשון של הנביאים משאיר המעתיק את ההערות הערביות ואחר כך מוותר עליהן. הרשימה המצורפת לכ"י זה, המכיל גם את הכתובים, מתייחסת רק אל נביאים, עובדה שג"כ יכולה לחזק את ההנחה שמיוסדת על כי"ק.

ב. כ"י מדינה־אסתנסה, מס' 3 (Or. 26), מקרא שלם. לא הובא עדיין בחשבון ע"י גינצבורג. הרשימה בה מזדהית לפי נוסחה עם הקדם, אולם אינן במצאות בה ההערות הערביות, מן המאה הט"ו. לעומת הקודם יש בו ניקוד. לפי כל הסימנים שימשה כיסוד להדפסה רשימת יעקב בן חיים, שהוסיף עליה גם דוגמאות שלקחן ממקורות אחרים: הועתקה על פי מהדורתו גם בפוליגלוט—וואלטון. הרשימה מתייחסת אל כל התנ"ך.

ג. כ"י של מקרא שלם, שנכתב באויגיון בשנת 1419, היה פעם ברשות גינצבורג וכעת בטריניטי קולג' שבקמבריג', מס' 12. מתואר במבואו בעמ' 734—743 (מס' 52). מעובד במהדורתו וסימונו: מב. דותן משתמש בו, מאחר שישנם בו חלקים מדקה"ט[56]. גם גינצבורג ואף דותן מזכירים את החיבור הנמצא בין הוספותיו: "באור דרכי יהו"א אלי יעקב בן נפתלי הסופר הראש", אולם אינם מדגישים חשיבות ההערה שהיא המשכו: "מה שאמרנו כי אחר ויהי דגש לדעת המורה יעקב בן נפתלי הסופר אבל משה בן אשר מרפה כל מה שאחר ויהי בין אלה בין זולתה כמנהג יהו"א ובג"ד כפ"ת".

ההוספות האלה מופיעות גם בכ"י שבמוזיאון הבריטי (מס' 61 בקט' מרג'), מה שמוכיח שעל יד הזוג אב"א + משה בן דוד בן־נפתלי, היה ידוע גם זוג אחר: מב"א + יעקב בן נפתלי[57].

מעניין מאד שכ"י טריניטי קולג', המכיל רשימה הקשורה עם כי"ק המיוחס למב"א, מביא גם חומר אחר העשוי להפנות תשומת לב אליו.

*

בודאי יהא צורך לפרסם פעם רשימות אלה בשלמותן מחדש ולהשוותן אל כי"ח וכי"ק, אליהם הן מתייחסות.

כתוצאה מכך נוכל לקבל תמונה בהירה על מהותם של חילופים אלה, העשויה גם לחזק את מהימנותם של כי"ח וכי"ק.

בעזרת הרשימה האנונימית תתאפשר אולי לגלות כ"י מקבילים לכי"ק וגם למצוא את העתקי התורה והכתובים שיצאו מתחת ידו של מב"א, או שנחשבו כשייכים לסוג זה בעת הרכבת רשימה זאת.

הפצת הוצאת־פקסימיל זאת תאפשר את הבדיקה בכיוון זה לחוקרים בכל העולם. יש לצפות שעל יסודה יתגלו חלקים גם מהמקור הערבי של הרשימה האנונימית הנ"ל ויודע פעם שם מרכיבה. אף יביא תועלת בדיקה יסודית של העתקי מקרא המכילים רשימות מסוג זה, כדי שנוכל לגלות הנוסח קרוב יותר אל כי"ק מאשר הנוסחים הידועים לנו היום.

הרחבת המחקר בנושא זה תקרב את המדע להכרה יותר מעמיקה של התקופה בה פעלו נקדני טבריה.

עלינו עוד להדגיש חשיבות של המ"ג בכי"ק, המכיל הרבה טכסטים בארמית, כי על ידי עיבודם נגיע אל מקורות נוספים לחקר הארמית הגלילית[59].

כדאי עוד להצביע על הויכוח שהתחולל בירושלים ובחו"ל בקשר עם הוצאת המקרא לפי מסורת "בן אשר"[60]. אפילו חוקרי המקרא ממדרגה ראשונה לא הצליחו לקלוע אל המטרה[61], מאחר שלא היה לפניהם רק מקור אחד והוא כי"ק: גם אחרי חקר בעיות כי"ח וכי"ק ביחד תישארנה עוד נקודות הטעונות בירור יסודי ותיפתרנה, אם יתגלו מקורות נוספים.

לבסוף אנו מעירים על נסיונו המעניין של פ. קסטרו[62] לגבי ספר ירמיהו על יסוד החילופים ברשימתו של מב"ע, ממנו מתברר שלפעמים צילומו של כי"ק שהגיע אליו מטושטש במקומות (ד, טז; כה, כט), בהם ההעתק שבידינו — כמו שהקורא יראה — ברור בהחלט. כמובן, אין מן הנמנע שבהעתק אשר ברשות החוקר הנ"ל יתגלו מקומות ברורים במקרים שההעתק אשר בירושלים מטושטש. רשימת "תיקוני צילום" שתינתן בעתיד אולי על ידי חוקרי המקרא בספרד או שתוכן על ידינו כשתתאפשר בדיקת כה"י המקורי, יהיה לתועלת במיוחד לפתרון בעיות העולות בקשר עם החילופים המופיעים ברשימה האנונימית.

55 ראה בקטלוג ברנהיימר, עמ' 7.

56 כרך א, עמ' 66—67.

57 ראה בבקורתי על מהדורת דותן, הנזכרת בהערה 9, עמ' 7.

58 לא נוסתע את תיגלנה רשימות אחרות שהן תוצאות של נסיונות שאינם מזדהים עם אלה שנעשו ע"י מב"ע או ע"י המרכיב האנונימי.

59 חומר יסודי על נושא זה מעובד ע"י י. קוטשר, מחקרים בארמית הגלילית, ירושלים (תרביץ כארכב), ירושלים תשי"ב.

60 דן בנושא זה בהרחבה גושן־גוטשטיין במחקרים בכתר ארם־צובה, עמ' טו והלאה.

61 ראה עוד במחקרי שם, עמ' לט, ומאמרי: "תנ"ך ירושלים מוגה בידי פרופ' מ. ד. קאסוטו ז"ל ז" (הארץ 21.8.53).

62 F.P. Castro, Corregido Y Correcto. El Ms. B 19a (Leningrad). Frente al Ms. Or. 4445 (Londres) Y al Còdice de los Profetas de El Cairo, Sefarad, 15 (1955), pp. 18-22.

SUMMARY OF THE INTRODUCTION

By
D.S. LOWINGER

Codex Cairo is the earliest extant Hebrew manuscript, and the earliest Bible manuscript containing both date (896 C.E.)[1] and author (the noted massorite Moses b. Asher of Tiberias). Although a number of other Bible manuscripts have been attributed to the ninth century, the dates in these codices have been proven dubious, if not outright forgeries. Thus:

1) Vatican Mss. 4—6, with the forged date 840, are properly placed in the 14th or 15th century.[2]
2) Cambridge University Ms. 12, with the colophon 856[3] also considered a forgery, probably belongs to the 12th century.[4]
3) Leningrad Ms. D 62. bears a colophon with the date 847(?). In this case, however, the photos are extremely difficult to decipher,[5] and a strong suspicion exists as to whether the colophon is an original part of the manuscript.[6]

The origin of the Cairo manuscript has also been doubted, but this is part of a general trend among scholars who attribute, on the one hand, numerous works to Moses b. Asher, while denying his part, and that of his son Aaron b. Moses, in the production of Bible codices hitherto credited to them.

One of these problematical works is an appendix in the Cairo ms. itself: "Seder Mikra", as introduction to the divisions of the Bible and matters of Massora.[7] This list has been published a number of times, based on its various sources:

1) At the beginning of "Dikduke Ha-Ta'amim" ed. Baer-Strack[8]
2) The A. Dotan ed., Chapter 2 [9]
3) As a portion of the Massora material

1. Certain scholars give the date: 895 or 896; cf. R. Gottheil, Some Hebrew Manuscripts in Cairo (JQR 1905, p.640) ms. 34
2. cf. Aloni-Lowinger, A List of Hebrew Manuscript Photocopies at the Hebrew University, part 111 (Vatican) p. 15; U.Cassuto, Bibliotheca Vaticanae codices manuscripti recensiti. Vaticano 1956 pp. 4–7.
3. Schiller-Szinessy, S.M., Catalogue of the Hebrew Manuscripts preserved in the University Library, Cambridge 1876 pp. 12–15
4. cf. Y.Yeivin, "Bible, Bible Manuscripts" (in Hebrew :Mikra), in the "*Encyclopedia Mikrait*" vol. 5 p. 430.
5. see the description by Yeivin in his "Keter Aram-Zova, Nikudo VeTa'amav", Jerusalem 1969, p. 371
6. at least on the basis of the photo-copy before us in Jerusalem.
7. In this facsimile edition, vol. 2 p.583
8. Leipzig, 1879; A facsimile edition, with an Introduction by D.S.Lowinger, was published by "MAKOR", Jerusalem 1970.
9. "*Sefer Dikduke Ha-Ta'amim*", Jerusalem 1967; cf. my review in "Tarbiz" 38, 1969, pp. 186–201.

published by C.D.Ginzburg[10] from the appendix to Leningrad Ms. B19a[11]

Whereas it appears that Dotan is correct in claiming that no proof exists to declare Moses b. Asher author of the list,[12] conversely there is no reason to accept his theory that Moses b. Asher or his son instituted changes in the wording, but rather that they attempted to copy verbatim what existed before them.

The origin of this list, as well as other additions to the Cairo Ms., have however no bearing on the identification of the scribe himself. Rather, it is feasible that Moses b. Asher simply copied these additions from lists already before him.[13] Various doubts concerning this theory, however, have been put forward by Neubaer,[14] Merx,[15] Teicher[16] and Yalon.[17] As to the age of the manuscript, this problem will ultimately be solved by radioactive analysis, a process I have already suggested regarding the Allepo Bible Ms.[18] More serious doubts, raised both by Yalon and myself, revolve around obvious discrepancies in the Ben-Asher tradition, itself as reflected in the Allepo Ms.. This problem deserves to be dealt with at length, and the reader will find a detailed discussion in the 2nd volume of my study on the Massora Magna of the Allepo Ms., to appear shortly.

10. Introduction to the Massoretico-critical Edition of the Hebrew Bible, London 1897. With a Prolegomenon by H. Orlinsky (Ktav Publishing House) New York, 1966, Appendix ii, pp. 983–992
11. Published in facsimile edition by MAKOR, with an introduction by D.S.Lowinger (Jerusalem, 1970). Chapters 1–42 published by Ginzburg are taken from pages 304–313 (vol. 3 of the facsimile edition) and are only a portion of the material in the manuscript, and this too was presented without the vowelization that exists in the original.
12. see vol. ii of his edition, p.172; vol. iii p. 345 note 13, where the views of Klar and Kahle are also cited.
13. see Klar, "*Mehkarim Ve'Iyunim*" p. 310
14. see his article in Studia Biblica III (1891).
15. A. Merx, Die Schlussmassora aus dem Cairiner Codex vom Jahre 1028 (Zeitschrift fur Assyriologie xiv, 1891) p. 294.
16. J.L.Teicher, The Ben-Asher Bible Manuscripts, JJS (1950-1951) pp. 17–25.
17. see his article on "Corrected Editions of the Bible" (in Hebrew) in "*Hazofe*", 10.4.59

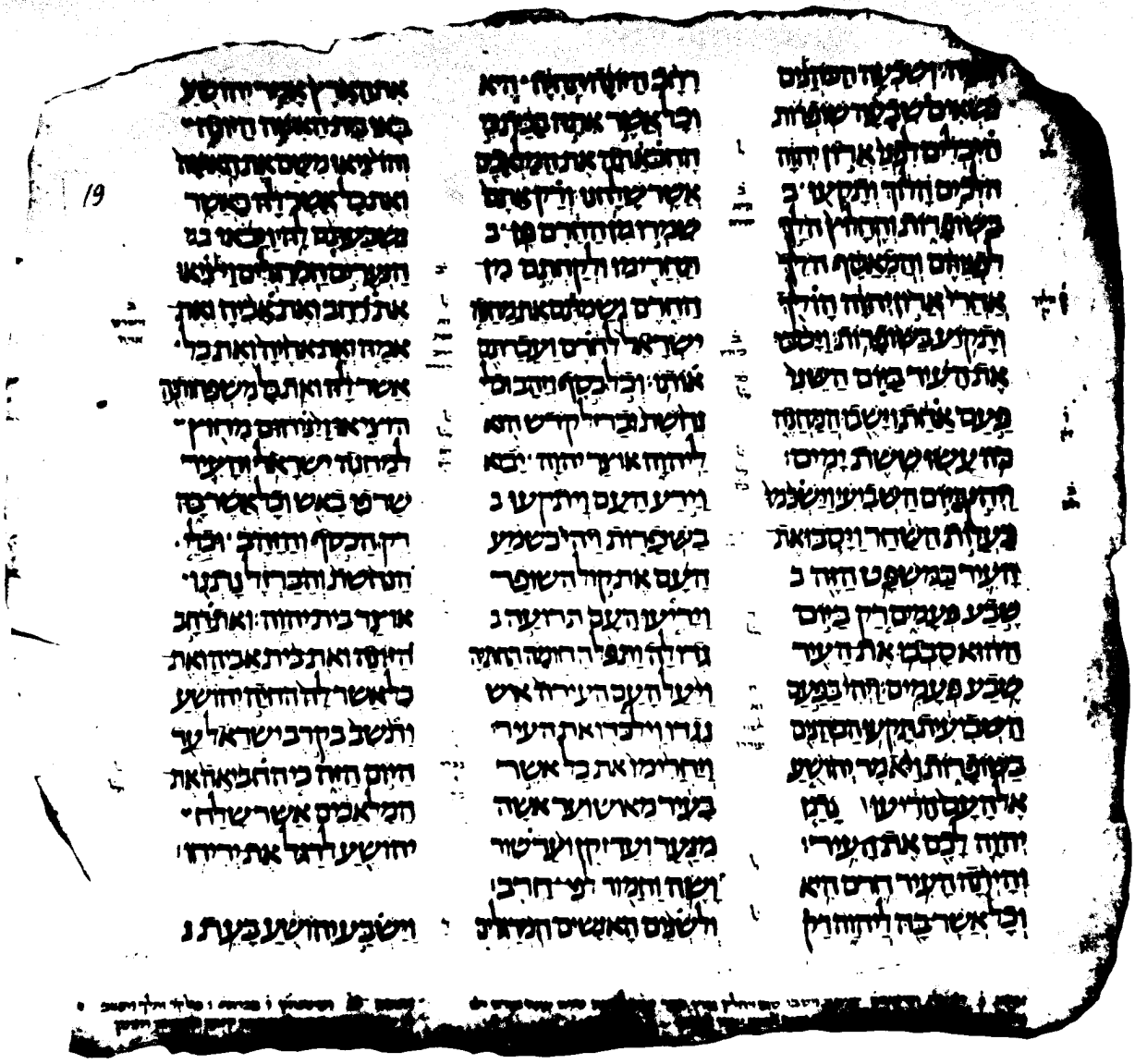

חדות ויאמרו הכנענ
חפרי חמרי וחיושקי ב
ויקבצו יחדו לחלחם עם
יהושע ועם ישראל פה
אחד׃
וישבי גבעון שמעו את
אשר עשה יהושע לירחו
ולעי ויעשו גם המה בערמה
וילכו ויצטידו וישקים
כלים לחמורים ונאדות
יין בלים ובקעים ומעדים
ותעלות בלות וטלואות
ברגליהם ושלמות
וסחות לבוש עידם
ויבש כל לחמ נקדים וילכו אל
ויאמרו אליו ואל אישי ישראל
מארץ רחוקה באנו ועתה
ויאמרו אליהם יהושע
אולי בקרבי אתה יושב ואיך
אכרות לכם ברית ויאמרו
אל יהושע עבדיך אנחנו
ויאמר יהושע אליהם מי
מאין תבאו ואתם
אליו מארץ רחוקה מאד
בשם יהוה
אלהיך כי שמענו שמעו
ואת כל אשר עשה במצרים
ואת כל אשר עשה לשני
מלכי האמרי אשר בעבר
הירדן לסיחון מלך חשבון
ולעוג מלך הבשן אשר
בעשתרת ויאמרו אלינו
זקינינו וכל ישבי ארצנו
לאמר קחו בידכם צדה
לדרך ולכו לקראתם ואמרתם
אליהם עבדיכם אנחנו
ועתה כרתו לנו ברית
הבה מקצת לחמנו זה
ביום הכינו אתו לקחתנו
ואלה נאדות היינ
אשר מלאנו חדשות והנה
ואלה שמלתינו ונעלינו
ובגדינו מלבושים מאד
ואלה לחמנו יבש היה
ויהי כחלק דק
ויעשו להם חבלים
ויקחו האנשים מצידתם
ואת פי יהוה לא שאלו
ויכרת להם יהושע שלום
ויכרות להם ברית
לחיותם וישבעו להם נ
ויהי מקצה
שלשת ימים אחרי אשר
כרתו להם ברית וישמעו
כי קרבים הם אליו ובקרבו
הם ישבים ויסעו בני
ישראל ויבאו אל עריהם
ביום השלישי והנה
ערימ ושמה
וקרית יערים ולא הכו
בני ישראל כי נשבעו להם
נשיאי העדה כל העדה אחרי
ישראל ויתלונ כל העדה על
הנשיאים ויאמרו כל
דבר אשר נשבענו להם ביהוה
אלהי ישראל ועתה לא
נוכל לנגע בהם את נ
נעשה להם ונחיה ולא

26

יחרש עפתאום כי הלך
עזה מן הגזל ויהמסיחה
לפני ישראל ויכם מכה גדולה
בגבעון וירדפם דרך מעלה
בית חורון ויכם עד עזקה
ועד מקדה ויהי בנוסם
מפני ישראל הם במורד
בית חורון ויהוה השליך
עליהם אבנים גדלות מן
השמים עד עזקה וימתו
רבים אשר מתו באבני
הברד מאשר הרגו בני
ישראל בחרב׃ אז
ידבר יהושע ליהוה ביום
תת יהוה את האמרי לפני
בני ישראל ויאמר לעיני
ישראל שמש בגבעון
דום ודרח בעמק אילון
ויום השמש ודרח עמד
עד יקם גוי אויביו הלא
היא כתובה על ספר הישר
ויעמד השמש בחצי ה
השמים ולא אץ לבוא

כיום תמים ולא חתך כיום׃
החנא לפנין ואחריו לשמע
יהוה בקול איש כי יהוה
נלחם לישראל׃
וישב יהושע וכל ישראל
עמו אל המחנה הגלגלה׃
ויהי החמשת המלכים נ
נסו וחמשת המלכים
האלה ויחבאו במערה
במקדה ויגד ליהושע לאמר
נמצאו חמשת המלכים
נחבאים במערה במקדה׃
ויאמר יהושע גלו אבנים
גדלות אל פי המערה ב
והפקידו עליה אנשים׃
לשמרם והאבו אל תעמדו
רדפו אחרי איביכם ונגבתם
אותם אל תתנום לבוא
ערים מי נתנם יהוה ב
אל חיל בידכם ויהי בכלות
יהושע ובני ישראל להכותם
מכה גדולה מאד עד תמם
והשרידים שרדו מהם
ויבאו אל ערי חמיב ני

וישבו כל העם אל המחנה
אל יהושע במקדה בשלום
לא חרץ לכני ישראל׃
לאיש את לשונו ויאמר
יהושע פתחו את פי ג
המערה והוציאו אלי את
חמשת המלכים האלה
מן המערה ויעשו כן
ויציאו אליו את חמשת
המלכים האלה מן המערה
את מלך ירושלם את מלך
חברון את מלך ירמות את
מלך לכיש את מלך עגלון
ויהי כהוציאם את המלכים
האלה אל יהושע ויקרא
יהושע אל כל איש ישראל
ויאמר אל קציני אנשי
הגידו נא קחו את צוארי
על צוארי המלכים האלה
ויקרבו ויתנו את רגליהם
על צואריהם ויאמר
אליהם יהושע אל תיראו

מלך ובירון אחד
מלך ירושלים אחד
מלך חרמות אחד
מלך עגלון אחד
מלך לכיש אחד
מלך עגלון אחד
מלך גזר אחד
מלך דבר אחד
מלך גדר אחד
מלך חרמה אחד
מלך ערד אחד
מלך לבנה אחד
מלך עדלם אחד
מלך מקדה אחד
מלך בית אל אחד
מלך תפוח אחד
מלך חפר אחד
מלך אפק אחד
מלך לשרון אחד
מלך מדון אחד
מלך תענך אחד
מלך שמרון מראון אחד
מלך עשתרות אחד
מלך קדש אחד
מלך יקנעם לכרמל אחד
מלך דור נפת דור אחד
מלך גוים לגלגל אחד
מלך תרצה אחד
סלכים שלשים ואחד

ס ויהושע ויכל כל בני ישראל עמו ויאמר יהוה אליו אתה זקנתה בא בימים והארץ
נשארה הרבה מאד לרשתה: זאת הארץ הנשארת כל גלילות הפלשתים וכל

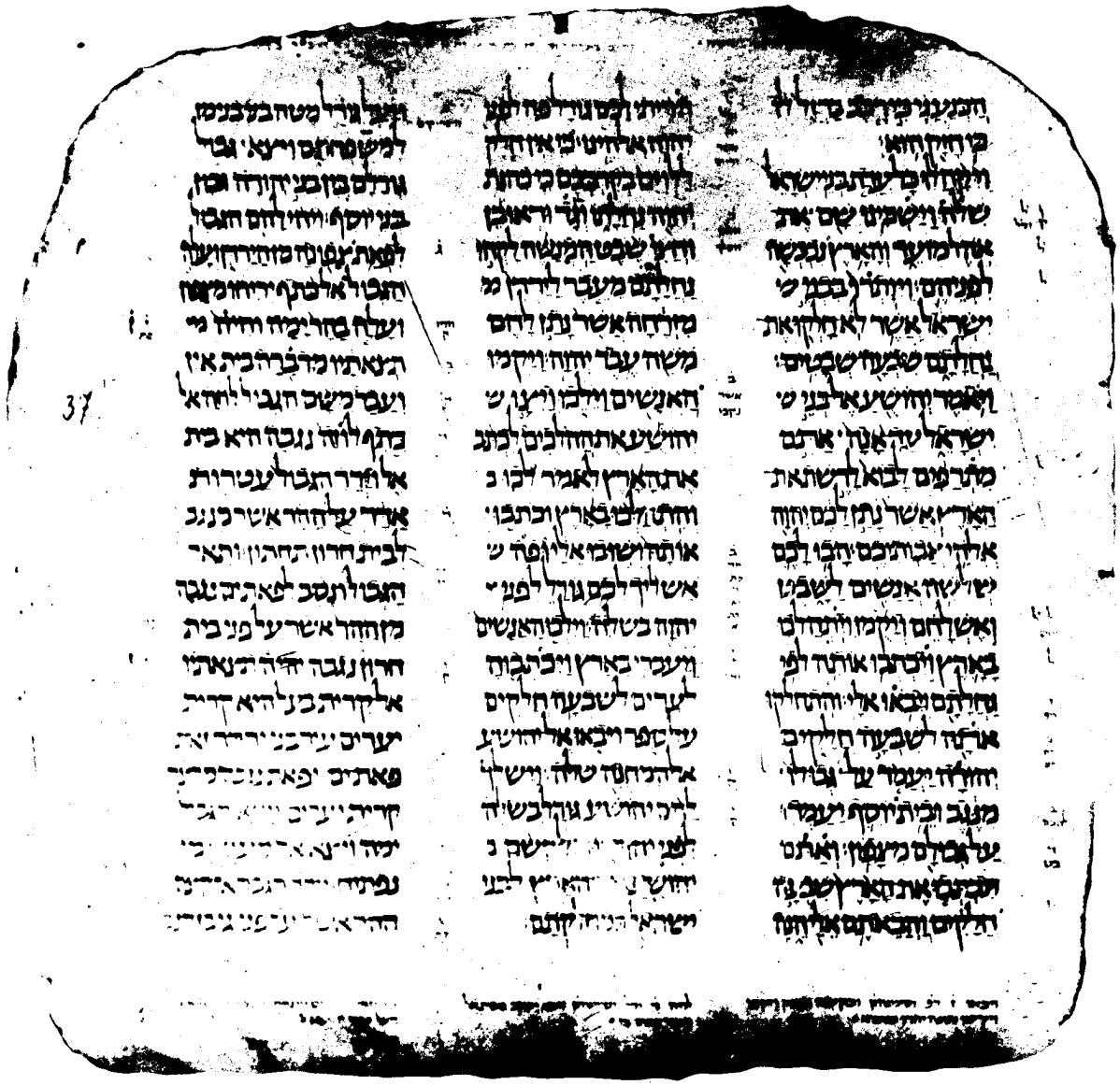

אשר בעמק רפאים צפונה
וירד גיהנם אל כתף היבוסי
נגבה וירד עין רגל ותאר
מימטן ויצא עין שמש ויצא
אל גלילות אשר נכח מעלה
ארמים וירד אבן בהן
ראובן ועבר אל כתף מול
הערבה צפונה וירד ב
הערבתה ועבר הגבול
אל כתף בית חגלה צפונה
ותהי תוצאותיו הגבול אל
לשון ים המלח צפונה אל
קצה הירדן נגבה והגבול
נגב ויהירדן יגבול לפאת
קדמה ואת נחלת בני ב
בנימן לגבולותיה סביב
למשפחתם ויהיו הערים
למטה בני בנימן למשפחותיהם
ירחו ובית חגלה ועמק
קציץ ובית הערבה ועמדים
ובית אל והעים והפרה
ועפרה וכפר העמני
יהלעמי ועב ערים שתים

עשרה וחצריהן גבעון
והרמה וכארות וחל עפה
והכפירה והמצעה ורקם
וירמאל ותראלה ועלע
האלף והיבוסי היא ירו
ירושלם גבעת קריות ג
ערים ארבע עשרה ג
וחצריהן זאת נחלת בני
בנימן למשפחתם
ויצא הגורל השני לשמעון
למטה בני שמעון למשפחתם
ויהי נחלתם בתוך נחלת
בני יהודה ויהי להם בתוך נחלתם
באר שבע ושבע ומולדה
וחצר שועל וביזיותיה
ואלתולד ובתול וחרמה
וציקלג ובית מרכבות
וחצר סוסה ובתלבות
ערים שלש
וחצריהן ע
ועשן ערים א
וכל החצרים
הערים האל

באר ראבת נעב ואת נחלת
כיטה בני שמעון למשפחתם
מחלק בני יהודה נחלתם
בני שמעון כי היה חלק
בני יהודה רבה מהם ויחלו
בני שמעון בתוך נחלתם

ויעל הגורל השלישי לבני
זבולן למשפחתם ויהי
גבול נחלתם עד שריד
ועלה גבולם ימה ומרעלה
ופגע בדבשת ופגע אל
אשר על פני יקנעם
ושב משרית קדמה מזרח
השמשה על גבול כסלת
ויצא אל חרבת
יפיע שם עבר
קצין ויצא רמין
נעה ונכנע הגבי
נפתח חנתון
שחאל וישב
ושמרון ויראלה

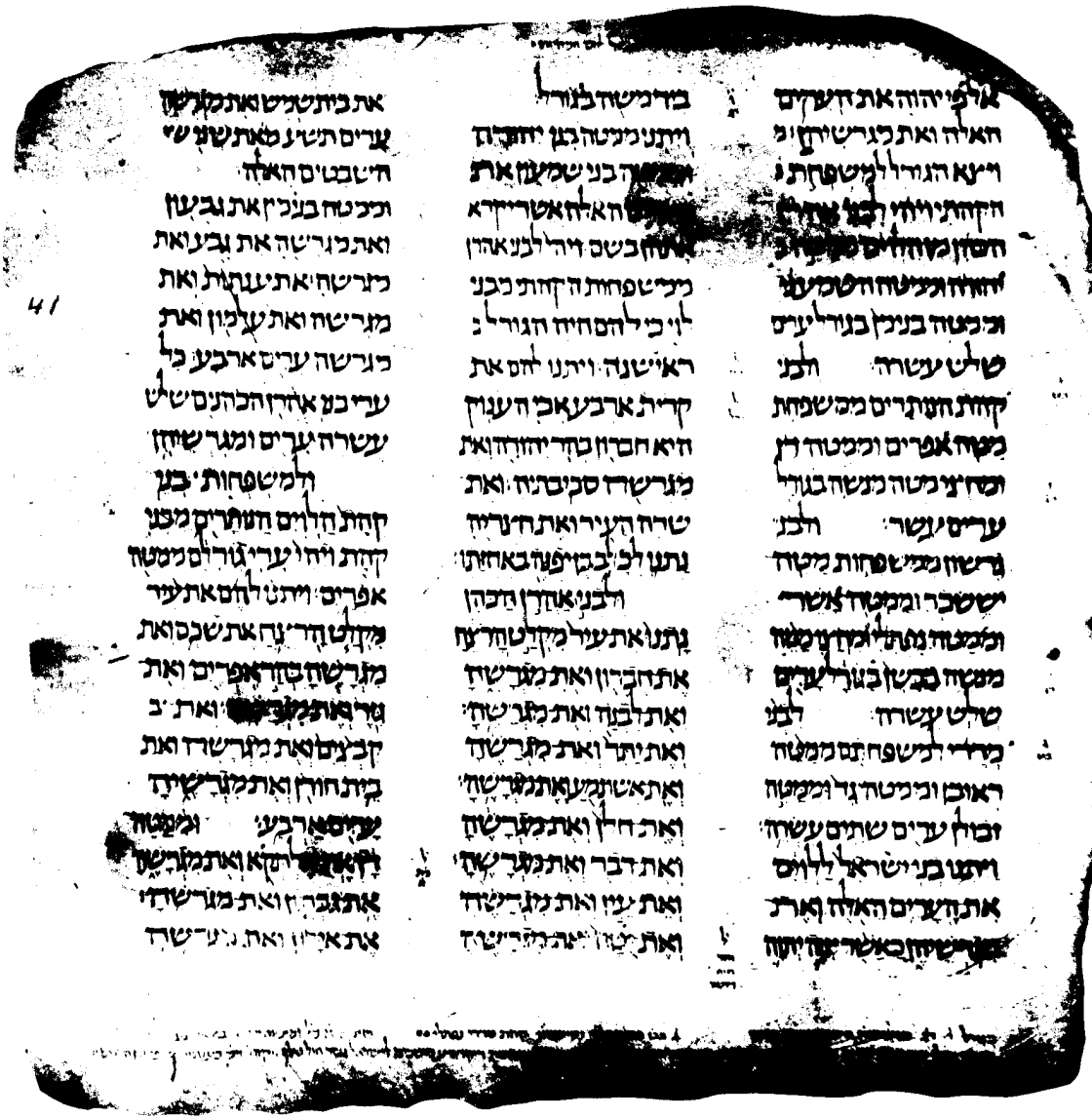

את מגרשיהן ואת מגרשיהן
ערים ארבע
וממטה מנשה
את תענך ואת מגרשיה
ואת גת רמון ואת מגרשיה
ערים שתים ערים עשר
וכל מגרשיהן למשפחות בני
קהת הנותרים ולבני
גרשון ממשפחות החלים
מחצי מטה מנשה את
ערי מקלט חברון את מגרשיה
בקשן ואת מגרשיה ואת
בעשתרה ואת מגרשיה
ערים שתים וממטה
יששכר את קישיון ואת
מגרשיה את דברת ואת
מגרשיה את ירמות ואת
מגרשיה את ענם ואת
מגרשיה ערים ארבע
וממטה אשר את
משאל ואת מגרשיה את
עבדון ואת מגרשיה את
חלקת ואת מגרשיה ואת

רחבו ואת מגרשיה ערים
ארבע וכמטה
נפתלי את עיר מקלט
חברון את קדש בגליל
ואת כנרשה ואת חמת
דאר ואת מגרשיה ואת
קרתן ואת מגרשיה ערים
שלש כל ערי הגרשני
למשפחתם שלש עשרה
ערים ומגרשיהן
ולמשפחות בני מררי
החלים הנותרים מארבי
מטה זבולן את יקנעם ואת
מגרשיה את קרתה ואת
מגרשיה את דמנה ואת
מגרשיה את נהלל ואת
מגרשיה ערים ארבע
וממטה גד את עיר
מקלט חברון את רמת
בגלעד ואת מגרשיה את
מחנים ואת מגרשיה את
חשבון ואת מגרשיה
את יעזר ואת מגרשיה

כל ערים ארבע עשרה
לבני מררי למשפחתם
הנותרים ממשפחות הלוים
ויהי נתניהם ערים שתים
עשרה כל ערי החלים בתוך
אחזת בני ישראל ערים
ארבעים ושמנה ומגרשיהן
תחיינה הערים האלה
ערי ערי ומגרשיה ב
סביבותיהן כן לכל הערים
האלה וימן יהוה
לישראל את כל הארץ
אשר נשבע לתת לאבותם
וירשוה וישבו בה וינח
יהוה להם מסביב ככל
אשר נשבע לאבותם
ולא עמד איש בפניהם
מכל אויביהם את כל אויביהם
נתן יהוה בידם גם כל
דבר הטוב אשר דבר יהוה אל בית
ישראל הכל בא
ויקרא יהושע לראובני

ולגדי והחצי מטה מנשה
ואשר אליהם אתם שמ
שמרתם את כל אשר
יעה אתכם משה עבד
יהוה ותשמעו בקולי לכ
אשר ציתי אתכם היום לא
עזבתם את אחיכם זה
ימים רבים עד היום הזה
ושמרתם את משמרת
מצות יהוה אלהיכם ג
ועתה הניח יהוה אלהיכם
לאחיכם כאשר דבר להם
ועתה פנו ולכו לכם לאהליכם
אל ארץ אחזתכם אשר
נתן לכם משה עבד יהוה
בעבר הירדן רק שמרו
מאד לעשות את המצוה
ואת התורה אשר צוה
אתכם משה עבד יהוה
לאהבה את יהוה אלהיכם
ולהלכת בכל דרכיו ולשמר
מצותיו ולדבקה בו ולעבדו
בכל לבבכם ו

ויברכם יהושע וישלחם
וילכו אל אהליהם
ולחצי שבט המנשה
נתן משה בבשן וחצין
נתן יהושע עם אחיהם
כיעבר הירדן ימה וגם כי
שלחם יהושע אל אהליהם
ויברכם ויאמר אליהם
לאמר בעשרים רב שובו
אל אהליכם וגמקנה רב
מאד בכסף ובזהב ובנחשת
ובברזל ובשלמת הרבה
חלקו שלל אויביכם
עם אחיכם
וישובו וילכו בני ראובן וב
גר וחצי שבט המנשה
מאת בני ישראל משלה
אשר בארץ כנען ללכת
אל ארץ הגלעד אל ארץ
אחזתם אשר נאחזו בה
על פי יהוה ביד משה ס
ויבאו אל גלילות הירדן
אשר בארץ כנען ויבנו

בני ראובן ובני גד וחצי ג
שבט המנשה שם מעה
על הירדן מסך גדול למראה
וישמעו בני ישראל לאמר
הנה בני ראובן ובני גד
וחצי שבט המנשה את
חניבנו אל מול ארץ כנען
אל גלילות הירדן אל עבר
בני ישראל וישמעו בנ
ישראל ויקהלו כל עדת
בני ישראל שלה לעלות
עליהם לצב
וישלחו בני ישראל אל בנ
ראובן ואל בני גד ואל חצי
שבט המנשה ארץ הגלעד
את פינחס בן אלעזר הכהן
ועשרה נשאים עמו
אחד נשיא אחד לבית אב
לכל מטות ישראל ואיש
ראש בית אבותם הוא
ויבאו אל בני ראובן ואל בנ
גד ואל חצי
חני שבט מנשה ארץ

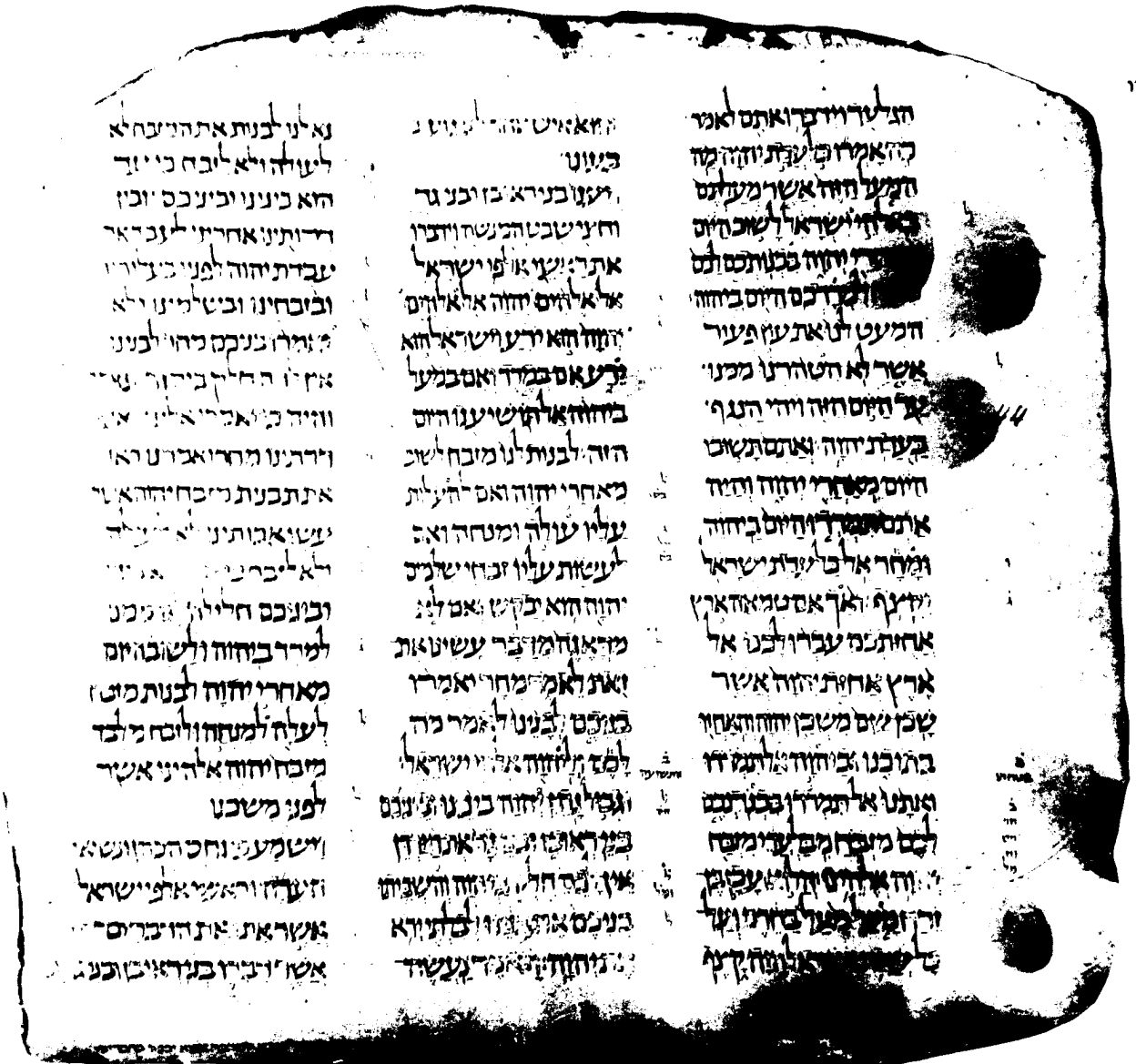

וחיו לכם לפח ולמוקש
ולשוט בצדיכם ולענט
בעיניכם עד אבדכם מ
מעל האדמה הטובה הזאת
אשר נתן לכם יהוה אלהיכ
והנה אנכי הולך היום בדר
כל הארץ וידעתם בכל
לבבכם ובכל נפשכם כי
לא נפל דבר אחד מכל
הדברים הטובים אשר
דבר יהוה אלהיכם עליכם
הכל באו לכם לא נפל ממנו
דבר אחד והנה כאשר
בא עליכם כל הדבר הטוב
אשר דבר יהוה אלהיכם
אליכם כן יביא יהוה עליכם
את כל דבר הרע עד
השמידו אותכם מעל
האדמה הטובה הזאת
אשר נתן לכם יהוה
אלהיכם בעברכם את
ברית יהוה אלהיכם אשר
צוה אתכם וה

ועבדתם אלהים אחרים
והשתחויתם להם וחרה
אף יהוה בכם ואבדתם
מהרה מעל הארץ הטובה
אשר נתן לכם
ויאסף יהושע את כל
שבטי ישראל שכמה
ויקרא לזקני ישראל ב
ולראשיו ולשפטיו ולשטריו
ויתיצבו לפני האלהים
ויאמר יהושע אל כל העם
כה אמר יהוה אלהי ישראל
בעבר הנהר ישבו אבותיכם
מעולם תרח אבי אברהם
ואבי נחור ויעבדו אלהים
אחרים ואקח את אביכם
את אברהם מעבר הנהר
ואולך אתו בכל ארץ כנען
וארב את זרעו ואתן לו
את יצחק ואתן ליעקב
את עשו ואתן
לעשו את הר שעיר לרשת
אותו ויעקב ובניו ירדו

מצרים ואשלח את משה
ואת אהרן ואגף את מצרים
כאשר עשיתי בקרבו
ואחר הוצאתי אתכם
ואוציא את אבותיכם
ממצרים ותבאו הימה
וירדפו מצרים אחרי ג
אבותיכם ברכב ובפרשים
ים סוף ויצעקו אל יהוה
וישם מאפל בינכם ובין
המצרים ויבא עליו את
הים ויכסהו ותראינה
עיניכם את אשר עשיתי
במצרים ותשבו במדבר
ימים רבים ואבא אתכם
אל ארץ האמרי הישב
בעבר הירדן וילחמו
איתכם ואתן אותם בידכם
ותירשו את ארצם ואשמיתם
מפניכם וילך בלק בן
צפור מלך מואב וילחם
בישראל וישלח ויקרא
לבלעם בן בעור לקלל

אלנחל קישון את סיסרא
שר צבאיבין ואת רכבו
ואת חילו ונתשו בידך
ויאמר אליהברק אם
תלכי עמי והלכתי ואם לא
תלכי עמי לא אלך ותאמר
הלך אלך עמך אפס כי
לא תהיה תפארתך על
הדרך אשר אתה הולך
כי ביד אשה ימכר יהוה
את סיסרא ותקם דבורה
ותלך עם ברק קדשה
ויעק ברק את זבולון ואת
נפתלי קדשה ויעל ברגלין
עשרת אלפי איש ותעל
עמו דבורה ותבר חקיני
נפרד מקין מבני חבב
חתן משה ויט אהלה עד
אלון בצענים אשר את
קדש ויגדו לסיסרא כי
עלה ברק בן אבינעם
ההרה תבור
ויזעק סיסרא את כל

רכבו תשע מאות רכב
ברזל ואת כל העם אשר
אתו מחרשת הגוים אל
נחל קישון ותאמר דבורה
אל ברק קום כי זה היום
אשר נתן יהוה את סיסרא
בידך הלא יהוה יצא
לפניך וירד ברק מהר
תבור ועשרת אלפים
איש אחריו ויהם יהוה
את סיסרא ואת כל הרכב
ואת כל המחנה לפי חרב
לפני ברק וירד סיסרא
מעל המרכבה וינס ברגליו
ברק רדף אחרי
הרכב ואחרי המחנה
עד חרשת הגוים ויפל
כל מחנה סיסרא לפי
חרב לא נשאר עד אחד
וסיסרא נס ברגליו אל
אהל יעל אשת חבר
החיני כי שלום בין יבין
מלכי חצור ובין בית חבר

הקיני ותצא יעל לקראת
סיסרא ותאמר אליו סורה
אדני סורה אלי אל תירא
ויסר אליה האהלה ותכסהו
בשמיכה ויאמר אליה
השקיני נא מעט מים כי
צמאתי ותפתח את נאד
החלב ותשקהו ותכסהו
ויאמר אליה עמד פתח
האהל והיה אם איש יבא
ושאלך ואמר היש פה איש
ואמרת אין ותקחי יעל אשת
דבראת יתד האהל ותשם
את המקבת בידה ותבא
אליו בלאט ותתקע את
היתד בקתו ותצנח
בארץ והוא נרדם ויעף
ויגע ותמת ברק רדף
את סיסרא ויצא יעל
לקראתו ותאמר לו לך
ואראך את האיש אשר
אשראתה מבקש ויבא אליה והנה

54

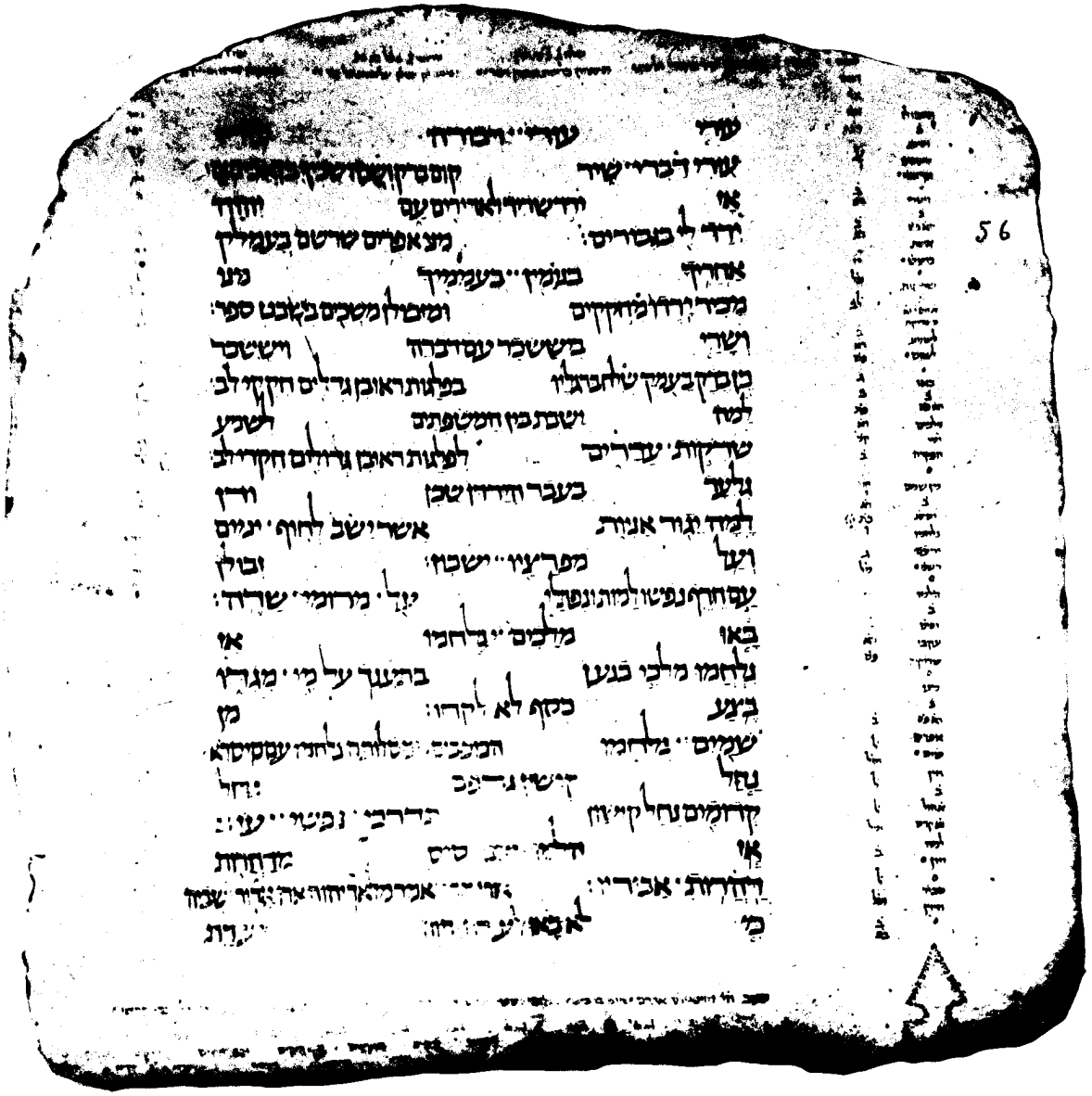

60

הספלים ויאמר גדעון
אל האלהים אל יחר אפך
בי ואדברה אך הפעם
אנסה נא רק הפעם בגיזה
יהי נא חרב אל הגזה לבדה
ועל כל הארץ יהיה טל
ס ויעש אלהים כן בלילה
ההוא ויהי החרב אל הגזה
לבדה ועל כל הארץ היה
טל
וישכם ירבעל הוא גדעון
וכל העם אשר אתו ויחנו
על עין חרד ומחנה מדין
היה לו מצפון מגבעת
המורה בעמק ויאמר
יהוה אל גדעון רב העם
אשר אתך מתתי את מדין
בידם פן יתפאר עלי ישראל
לאמר ידי הושיעה לי
ועתה קרא נא באזני העם
לאמר מי ירא וחרד ישב
וישכם מהר הגלעד וישב
ממנו עשרים ושנים

ואלף ויאמר יהוה אל
גדעון עוד העם רב הורד
אותם אל המים ואצרפם
לך שם והיה אשר אמר
אליך זה ילך אתך הוא
אתך וכל אשר אמר אליך
זה לא ילך עמך הוא לא
ילך ויורד את העם אל
המים ויאמר יהוה
אל גדעון כל אשר ילק
בלשונו מן המים כאשר
ילק הכלב תעמיד אותו לבד
וכל אשר יכרע על ברכיו
לשתות והי מספר
המלקים בידם אלפים
שלש מאות איש וכל יתר
העם כרעו על ברכיהם
לשתות מים
ויאמר יהוה אל גדעון
בשלש מאת האיש
המלקים אושיע אתכם
ויתן את מדין בידך וכל

העם ילכו איש למקמו
ויקחו את צדה העם בידם
ואת שופרותיהם ואת כל
איש ישראל שלח איש
לאהליו ואת שלש מאות
האיש החזיק ומחנה מדין
היה לו מתחת בעמק
ויהי בלילה ההוא
ויאמר אליו יהוה קום רד
במחנה כי נתתיו בידך אם
ירא אתה לרדת רד אתה
ופרה נערך אל המחנה
ושמעת מה ידברו ואחר
תחזקנה ידיך וירדת ב
במחנה וירד הוא ופרה
נערו אל קצה החמושים
אשר במחנה והמדינים
וכל בני קדם נפלים בעמק
כארבה לרב וגמליהם
אין מספר כחול שפת
הים לרב ויבא גדעון והנה
איש מספר לרעהו חלום
ויאמר הנה חלמתי

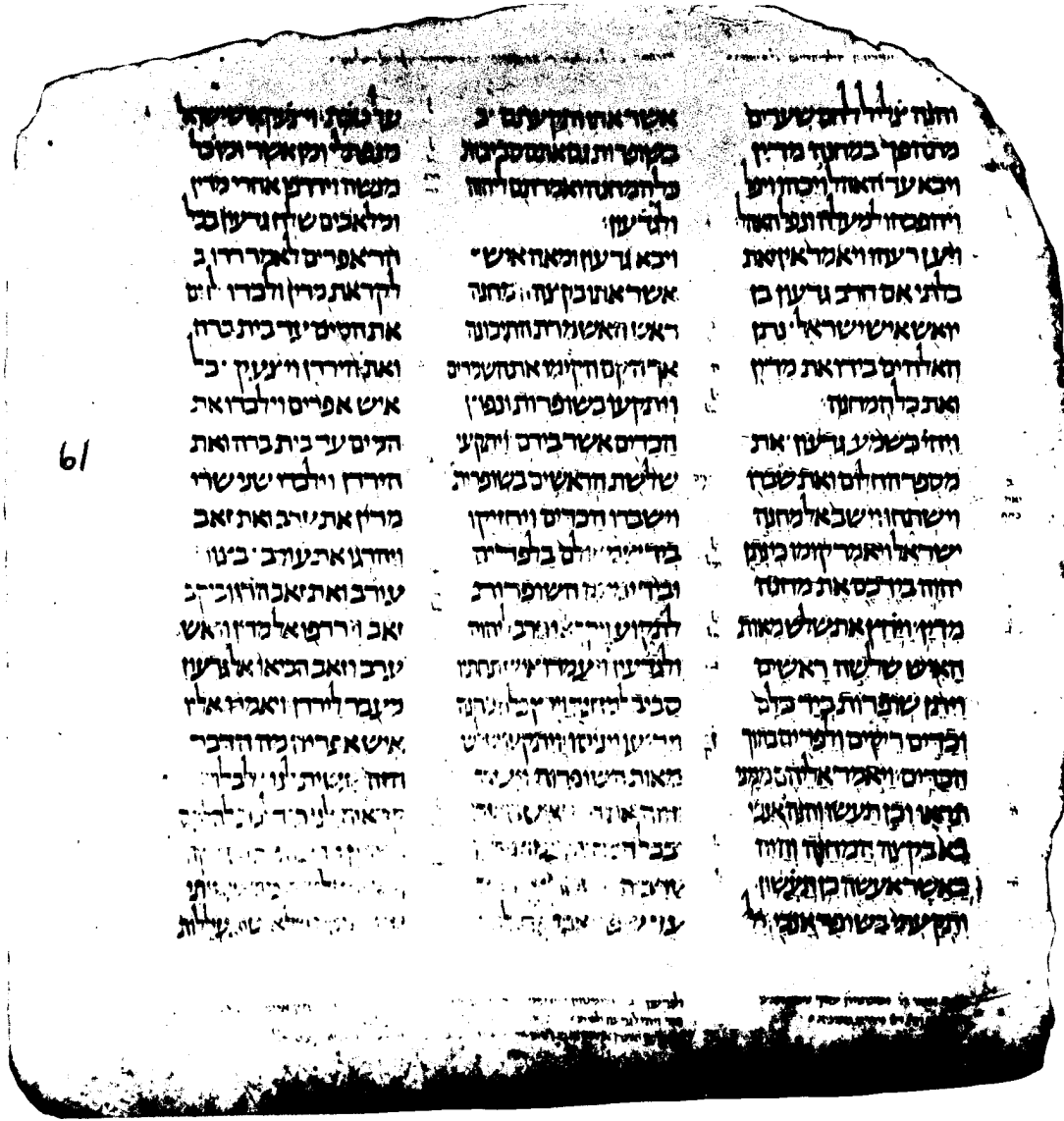

61

אפרים מבצר אביעזר
בידכם נתן אלהים את
שרי מדין את ערב ואת
שאב ומה יכלתי עשות
כבכם אי רפתה חמלמעלי
כדברו הדבר הזה ויבא
גדעון הירדנה עברהא
ושלש מאות תאישאשר
אתו עיפים ורדפים ו
ויאמר לאנשי סכות תנו
נא ככרות לחם לעם ב
אשר ברגלי בו עיפים תה
ואנכי רדף אחרי זבח
וצלמנע מלכי מדין ואת
שרי סכות חמכף יבח
וצלמנע עתה בידך כי
נתן לעבאך לחם ויאמר
גדעון לכן בתת יהוה את
זבח ואת צלמנע בידי
ודשתי את בשרכם את
קוצי המדבר ואתהברקנים
ויעל משם פנואל וידבר
אליהם כאשר ענו אתו

אנשי פנואל כאשר ענו
אנשי סכות ויאמר גם
לאשר פניאל יאמר כשוב
בשלום אתץ את המגדל
הזה
ויסתוצלמנע בקרקר
ומחניהם עמם כחמשת
עשר אלף כל הנשאר
מכל מחנה בני קדם מ
והנפלים מאה ועשרים
אלף איש שלף חרב ויעל
גדעון דרך חשמנע בב
באהלים מקדם לנבח
ויגפחהמחנה והמחנה היה
ויברח צלמנע וירדפו
אחריהם ויל את שני
כלבי מדין את זבח ואת
צלמנע וכל המחנה החריד
וישב גדעון בן יואש מן
המלחמה מלמעלה החרס
וימצא נער מאנשי סכות
וישאלהו ויכתב אליו את

שרי סכות ואת זקניה
שבעים ושתים איש ויבא
אל אנשי סכות ויאמר
הנה זבח וצלמנע אשר
חרפתם אותי לאמר הכף
זבח וצלמנע עתה בידך
כי נתן לאנשיך חיעפים
לחם ויקח את זקני העיר
ואת קוצי המדבר ואת
הברקנים וידע בהם את
אנשי סכות ואת מגדל
פנואל נתץ ויהרג את אנשי
העיר ויאמר אל זבח ואל
צלמנע איפה האנשים
אשר הרגתם בתבור ב
ויאמרו כמוך כמוהם כאחד
כתאר בני המלך ויאמר
אחי בני אמי הם חי יהוה
לולי החיתכם את לא אהרגכם
אתכם ויאמר אל יתר בכרו
קום חתא ויכם כי כאישה
וירא הנער לא שלף חרבו
יען כי ירא כי עודנו נער ויאמר

וחדקתה ד' ושישתון חצב גדעון ש' באהלים ד' ושומרון ... ד' ... ד' ... ד'

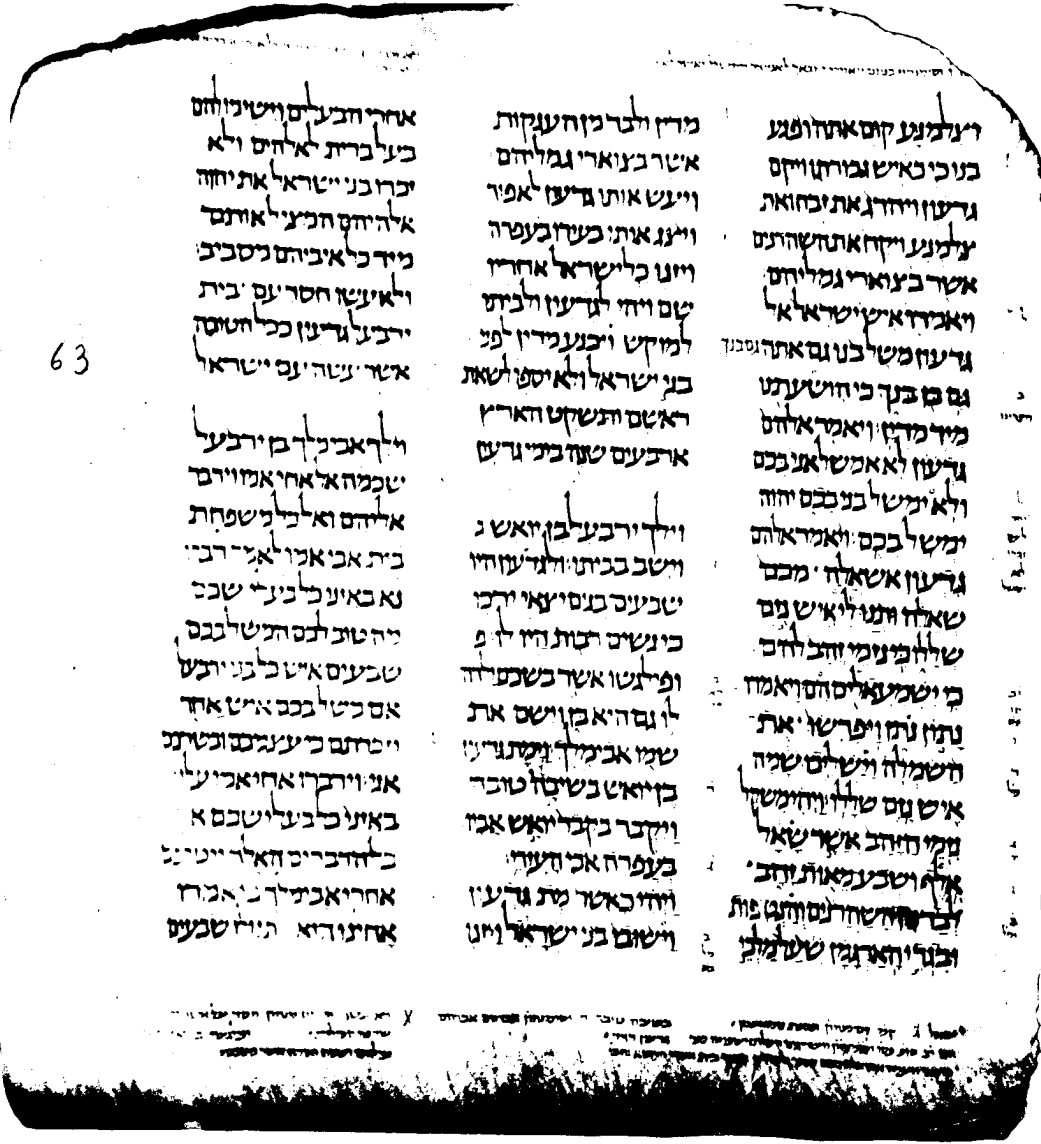

ויעלמנע קום אתה ופגע
בעוכי כאיש וגבורתו עמו
גדעון ויהרג את זבח ואת
צלמנע ויקח את התשהרנים
אשר בצואריי גמליהם
ויאמרו איש ישראל אל
גדעון משל בנו גם אתה וגם בנך
גם בן כי הושעתנו
מיד מדין ויאמרו אלהם
גדעון לא אמשל אני בכם
ולא ימשל בני בכם יהוה
ימשל בכם ואמר אלהם
גדעון אשאלה מאתכם
שאלה ותנו לי איש נזם
שללו כי נזמי זהב להם
כי ישמעאלים הם ויאמרו
נתון נתן ויפרשו שמה
השמלה וישלכו שמה
איש נזם שללו ויהי משקל
נזמי הזהב אשר שאל
אלף ושבע מאות זהב
לבד מהשהרנים והנטפות
ובגדי המרגמים שהיו

מדין ולבד מן העגילות
אשר בצוארי גמליהם
ויעש אותו גדעון לאפיר
ויצג אותו בעירו בעפרה
ויזנו כל ישראל אחריו
שם ויהי לגדעון ולביתו
למוקש ויכנע מדין לפני
בני ישראל ולא יספו לשאת
ראשם ותשקט הארץ
ארבעים שנה בימי גדעון

וילך ירבעל בן יואש ג
וישב בביתו וגדעון היו
שבעים בנים יוצאי ירכו
כי נשים רבות היו לו
ופילגשו אשר בשכם ילדה
לו גם הוא בן וישם את
שמו אבימלך ויסתגר עי
בן יואש בשיסה טובה
ויקבר בקבר יואש אבי
בעפרה אבי העזרי
ויהי כאשר מת גדעון
וישובו בני ישראל ויזנו

אחרי הבעלים וישימו להם
בעל ברית לאלהים ולא
יכרו בני ישראל את יהוה
אלהיהם המציל אותם
מיד כל איביהם מסביב
ולא עשו חסד עם בית
ירבעל גדעון ככל הטובה
אשר עשה עם ישראל

וילך אבימלך בן ירבעל
שכמה אל אחי אמו וידבר
אלהם ואל כל משפחת
בית אבי אמו לאמר דברו
נא באזני כל בעלי שכם
מה טוב לכם המשל בכם
שבעים איש כל בני ירבע
אם כשל בכם איש אחד
וידעתם כי עצמכם ובשרכם
אני וידברו אחי אמו על
באזני כל בעלי שכם א
כי אחיכם הוא ויטו לבם
אחרי אבימלך כי אמרו
אחינו הוא

63

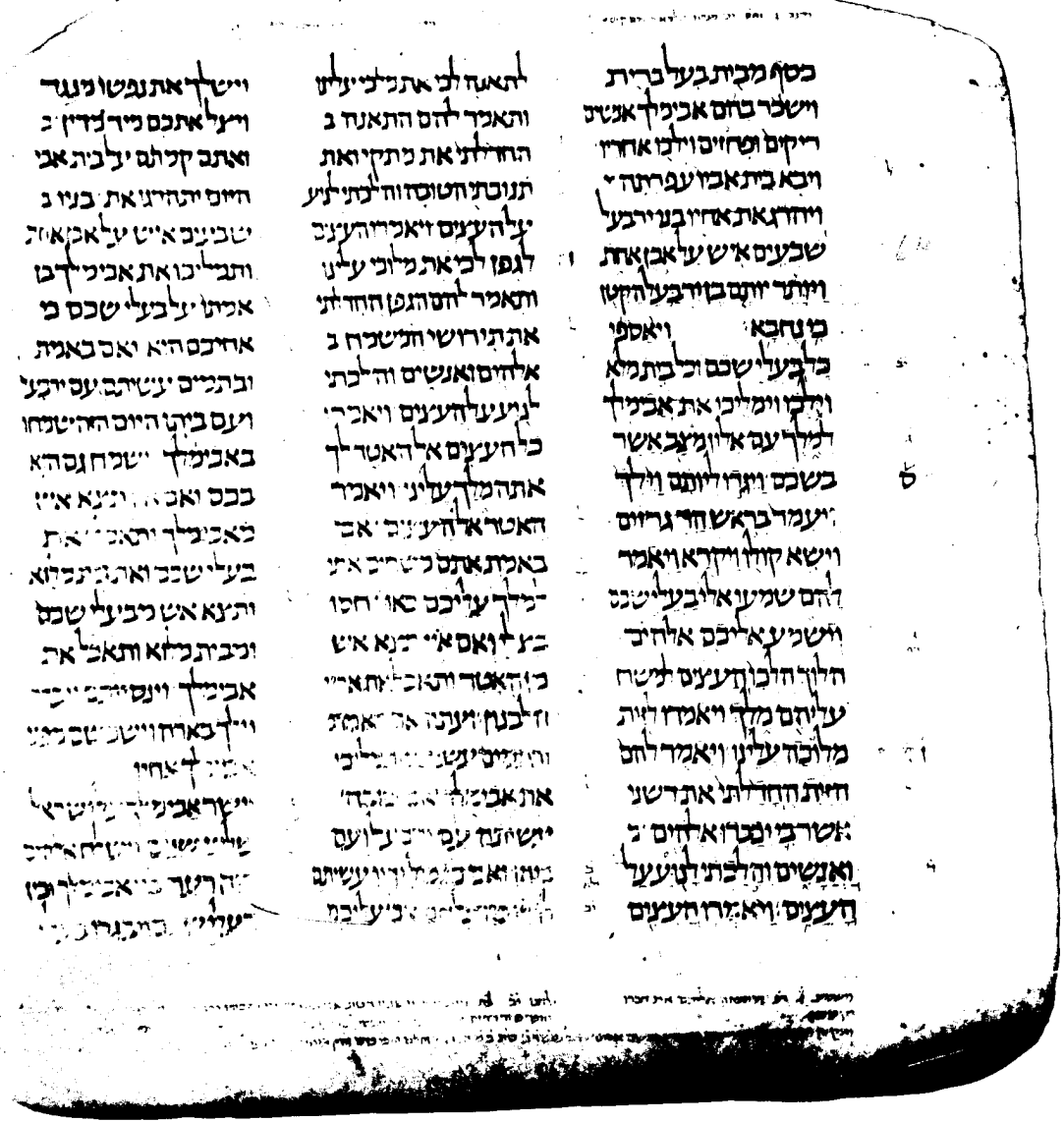

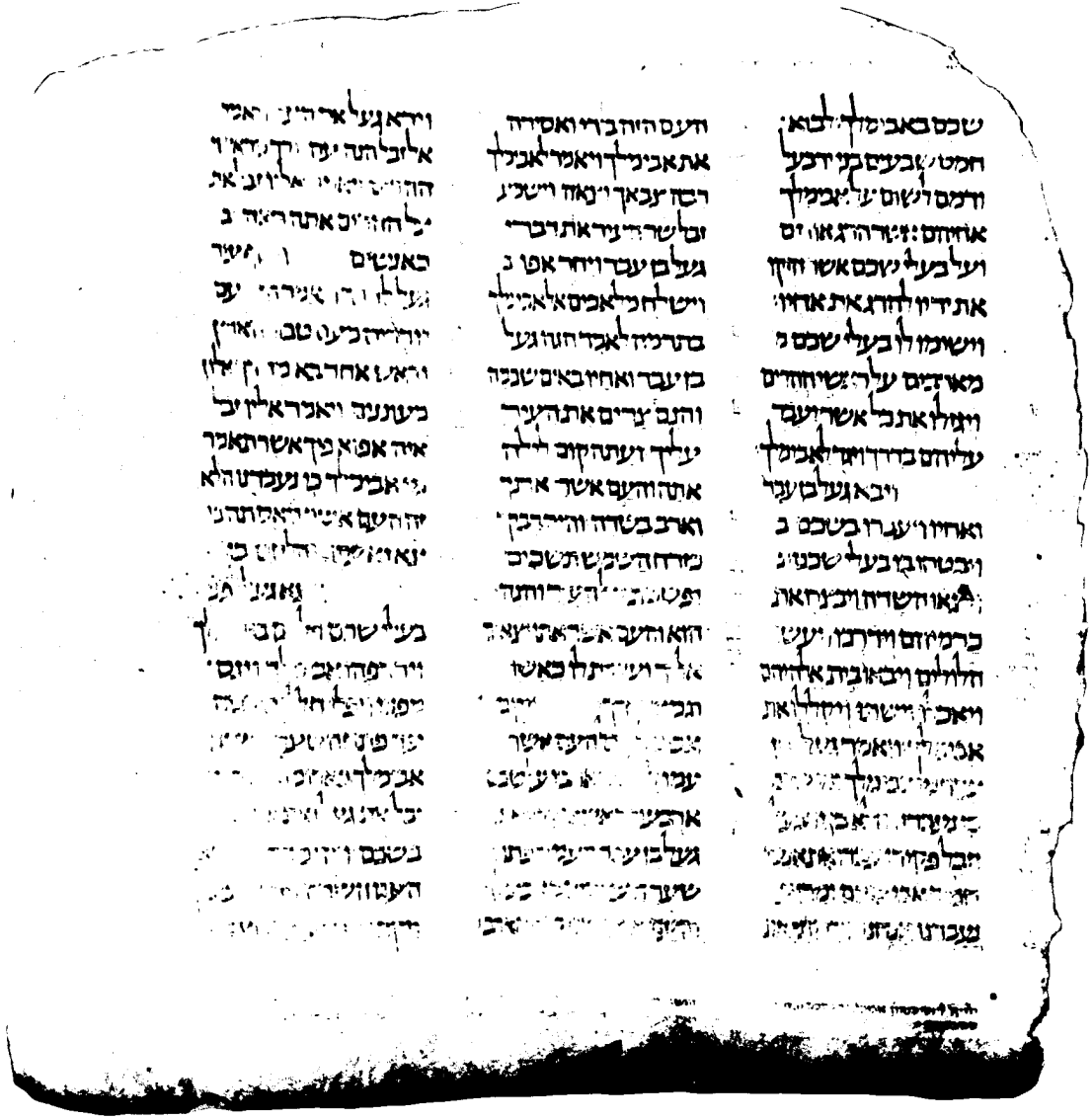

לשכם ראשם ושרש
בשר הוריא וחנה חיתם
ויקם מזרעי ויקם עליהם
ויהם ואבימלך וחראשים
אשר עמו פשטו ויעמדו
פתח שער העיר ושני
חראשים פשטו על כל
אשר בשדה ויכתם ואבימלך
נלחם בעיר כל היום ההוא
וילכד את העיר ואת העם
אשר בה הרג וינתץ את
העיר ויזרע עתמלח
וישמעו כל בעלי מגדל
שכם ויבאו אל ערוח בית
אל ברית ויגד לאבימלך
כי התקבצו בעלי מגדל
שכם ויעל אבימלך הר
צלמון הוא וכל העם אשר
אתו ויקח אבימלך את
הקרדמות בידו ויכרת
שכת עצים וישאם וישם
על שכמו ויאמר אל העם
אשר עמו מהר ראיתם

עשיתי מטרו עשו כמוני
וגם אנחנו נעשה כאיש
שוכח וילכו אחרי אבימלך
וישימו על הדרוח ויציתו
עליהם את הדרוח באש
וימיתו גם כל אנשי מגדל
שכם כאלף איש ואשה

וילך אבימלך אל תבץ
ויחן בתבץ ויכדה וילכדו
עיר וחזה בתוך העיר וינסו
שמה כל האנשים והנשים
וכל בעלי העיר ויסגרו
בעדם ויעלו על גג המגדל
ויבא אבימלך עד המגדל
וילחם בו ויגש עד פתח
המגדל לשרפו באש וג
ותשלך אשה אחת פלח
רכב על ראש אבימלך
ותרץ את גלגלתו ותקדא
מהרה לנער נשא
כליו ואמר לו שלח חרבך
ומותתני פן יאמרו לי

אשה הרגתהו וידקרהו
נערו וימת וירא אנשי
ישראל כי מת אבימלך
וילכו איש למקומו וישב
אלהים את רעת אבימלך
אשר עשה לאביו להרג
את שבעים אחיו ואת כל
רעת אנשי שכם השיב
אלהים בראשם ותבא
עליהם קללת יותם בן
ירבעל

ויקם אחריו את הגלעדי
וישפט את ישראל עשרים
ושתים שנה וימת ויקבר
בשמיר

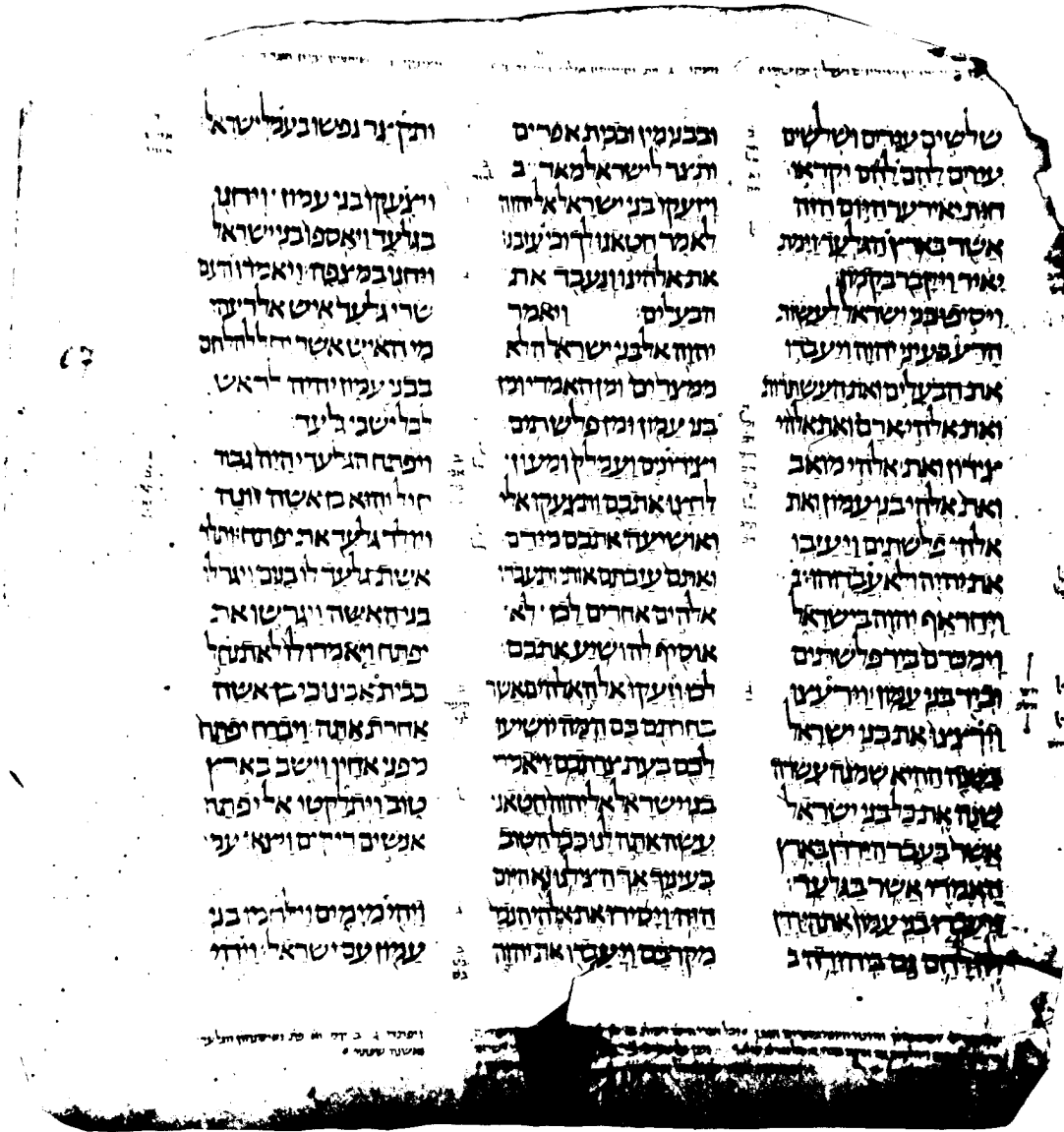

מנוחה את גדי העזים ואת
המנחה ויעל על הצור
ליהוה ומפלא לעשות ומנוח
ואשתו ראים ויהי בעלות
הלהב מעל המזבח השמימה
ויעל מלאך יהוה בלהב ב
המזבח ומנוח ואשתו ראים
ויפלו על פניהם ארצה:
ולא יסף עוד מלאך יהוה
להראה אל מנוח ואל אשתו
אז ידע מנוח כי מלאך יהוה
הוא ויאמר מנוח אל אשתו
מות נמות כי אלהים ראינו:
ותאמר לו אשתו לו חפץ
יהוה להמיתנו לא לקח מידנו
עלה וזבח ומנחה לא הראנו את
כל אלה וכעת לא השמיענו
כמאת ותלד האשה בן
ותקרא את שמו שמשון
ויגדל הנער ויברכהו יהוה
ותחל רוח יהוה לפעמו ב

וירד שכם ותבעטהו וירא
אשה מהמיות מבנות
פלשתים ויעל ויגד לאביו
ולאמו ויאמר אשה ראיתי
בתמנתה מבנות פלשתים
ועתה קחו אותה לי לאשה
ויאמר לו אביו ואמו האין
בבנות אחיך ובכל עמי
אשה כי אתה הולך לקחת
אשה מפלשתים הערלים
ויאמר שמשון אל אביו
אותה קח לי כי היא ישרה
בעיני ואביו ואמו לא ידעו
כי מיהוה הוא כי מבקש
הוא מפלשתים
ובעת ההיא פלשתים
משלים בישראל
וירד שמשון וגו
תגעש ארץ
ותמתחה ארית
רוח יהוה

ולא הגיד לאביו ולאמו
אשר עשה וירד וידבר
לאשה ותישר בעיני שמשון
וישב מימים לקחתה ויסר
לראות את גפלת האריה
והנה עדת דבורים בגויית
האריה ודבש וירדהו אל
כפיו וילך הלוך ואכל והלך
אל אביו ואל אמו ויתן להם
ויאכלו ולא הגיד להם כי
מגויית האריה הסיר את הדבש
וירד אביהו אל האשה
ויעש שם שמשון משתה
כי כן יעשו הבחורים
ויהי כראותם אותו ויקחו
שלשים מריעים ויהיו
אתו ויאמר להם שמשון
אחודה נא לכם חידה אם
היטב תגידו אותה לי שבעת
ימי המשתה ומצאתם
ונתתי לכם שלשים סדינים
ושלשים חלפות בגדים
ואם לא תוכלו להגיד לי

וירמיהו ויגטשו ג
בלחיו ויאמרו אל שיהוה
תלד עליהם עלינו ויאמרו
לאסור את שמשון עלינו
נעשות לו כאשר עשה
לנו וירדו שלשת אלפים
איש מיהודה אל סעיף
סלע עיטם ויאמרו לשמשון
הלוא ידעת כי משלים בנו
פלשתים ומה זאת עשית
לנו ויאמר להם כאשר
עשו לי כן עשיתי להם
ויאמרו לו לאסרך ירדנו
ותתך ביד פלשתים ואמר
להם שמשון השבעו לי
פן תפגעון בי אתם ומ
ויאמרו לו לאמר לא כי
אסר נאסרך ונתנך בידם
והמת לא נמיתך ויאסרהו
בשנים עבתים חדשים
ויעלהו מן הסלע והוא
בא עד לחי ופלשתים
הריעו לקראתו ותצלח

עליו רוח יהוה ויהיו
והעכתים אשר על ב
וירעותיו כפשתם אשר
בערו באש ותסגו אחריו
מעל ידיו ויכנא לחי
חמר טריה וישלח ידו
ויקחה ויך בה אלף איש
ויאמר שמשון בלחי ג
החמור חמור הערימתים
בלחי החמור הכיתי אלף
איש ויהי ככלתו לדבר
וישלך הלחי מידו ויקרא
למקום ההוא רמת לחי
ויצמא מאד ויקרא אל יהוה
ויאמר אתה נתת ביד ב
עבדך את התשועה ה
חנר לחי ותצאנה ממנו
ויבקע אלהים את המכתש
אשר בלחי ויצא ממנו
מים וישת ותשב רוחו
ויחי על כן קרא שמה עין
הקורא אשר בלחי עד

וישפט את
ישראל בימי פלשתים
עשרים שנה
וילך שמשון עזה וירא
שם אשה זונה ויבא אליה
לעזתים לאמר בא שכמה
הנה ויסבו וארבו לו כל
הלילה כשער החיר ב
ויתחרשו כל הלילה לאמ
עד אור הבקר והרגנהו
וישכב שכבו עד חצ
הלילה ויקם בחצי הלילה
ויאחז בדלתי שער
העיר ובשתי המזוזות
ויסעם עם הבריח וישם
על כתפיו ויעלם אל ראש
ההר אשר על פני חב

ויהי אחרי כן ויאהב אשה
בנחל שרק ושמה דלילה
ויעלו אליה סרני פלשתים
ויאמרו לה פתי אותו וראי
במה כחו גדול ובמה נוכל

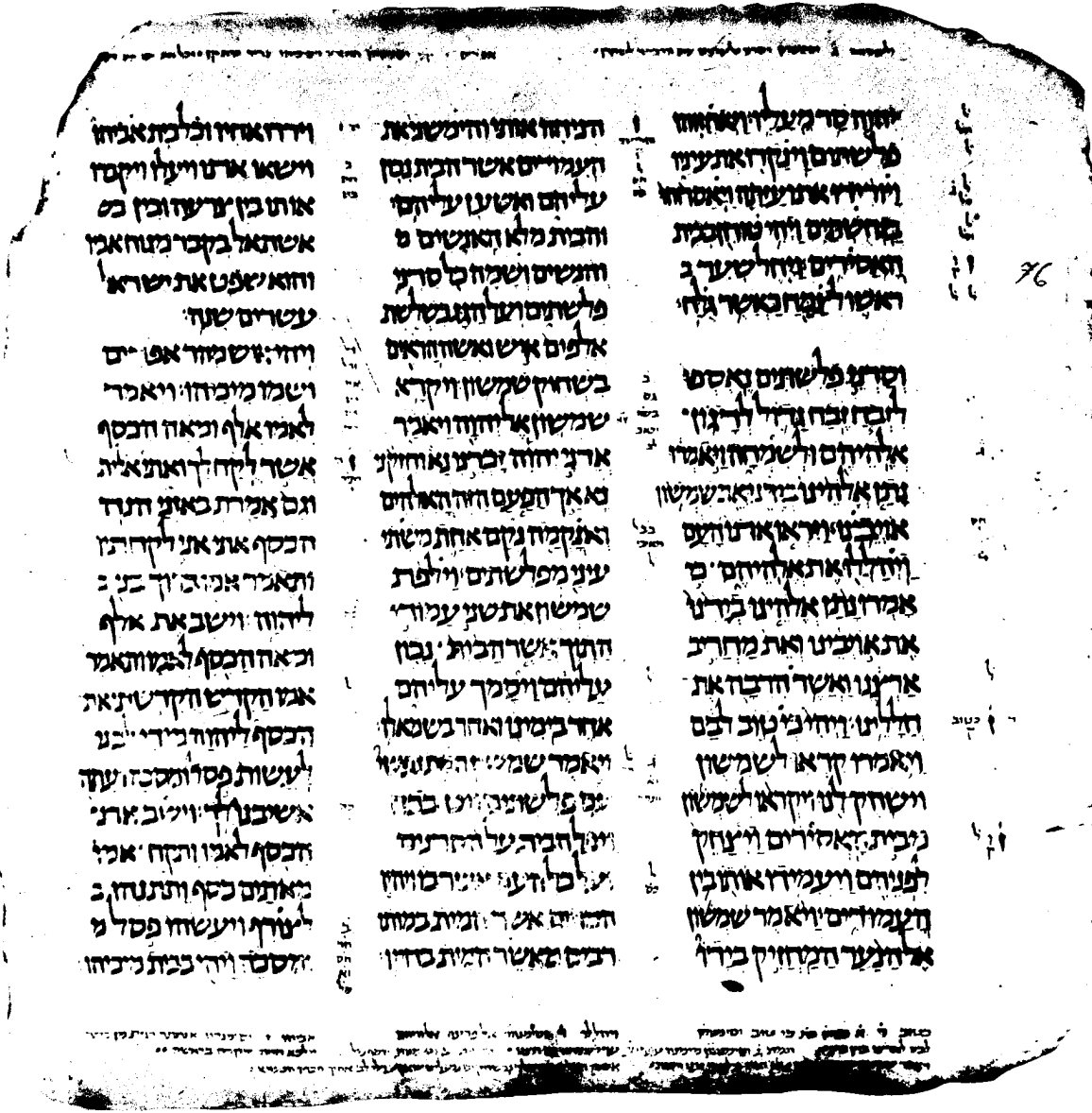

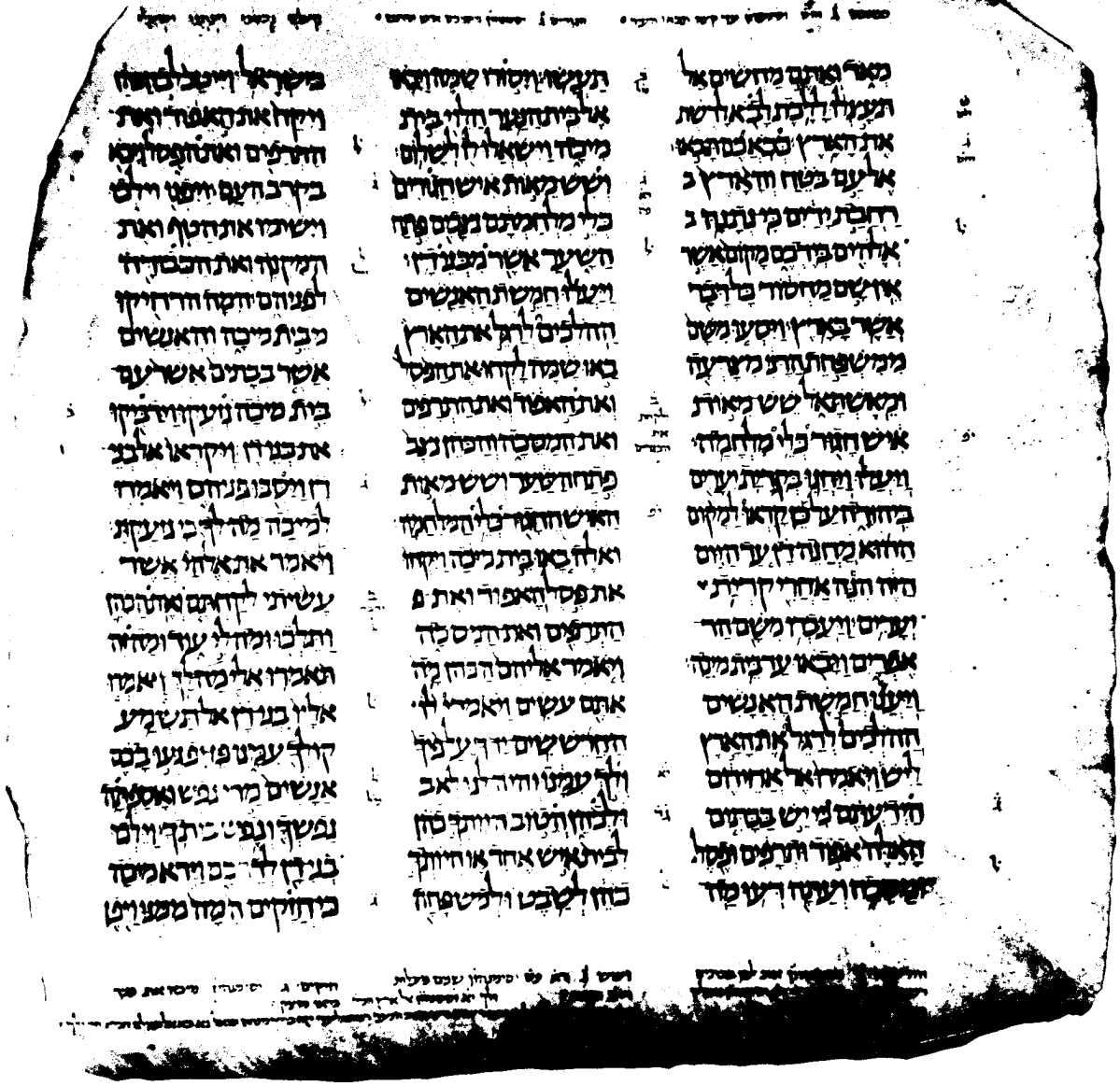

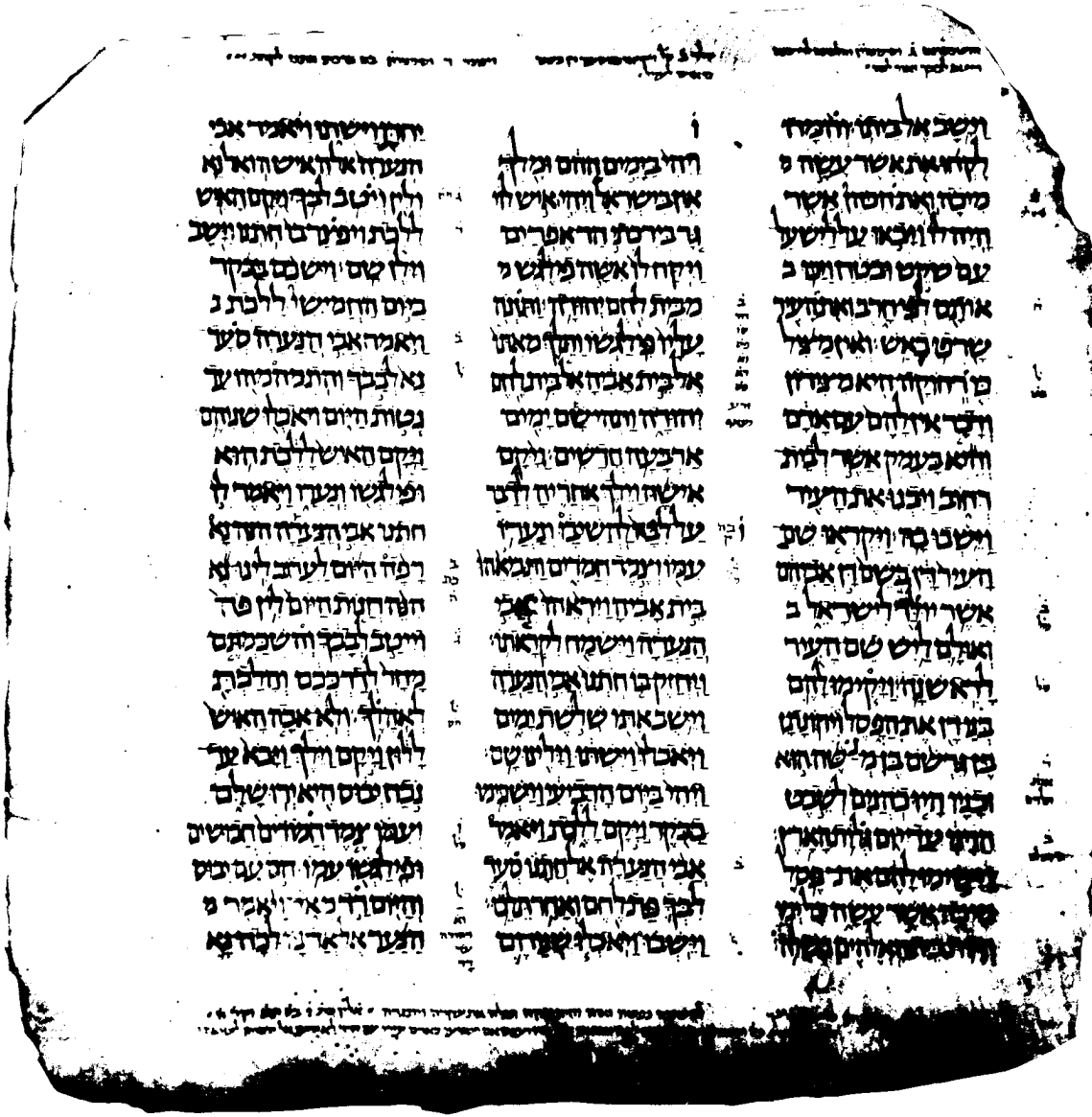

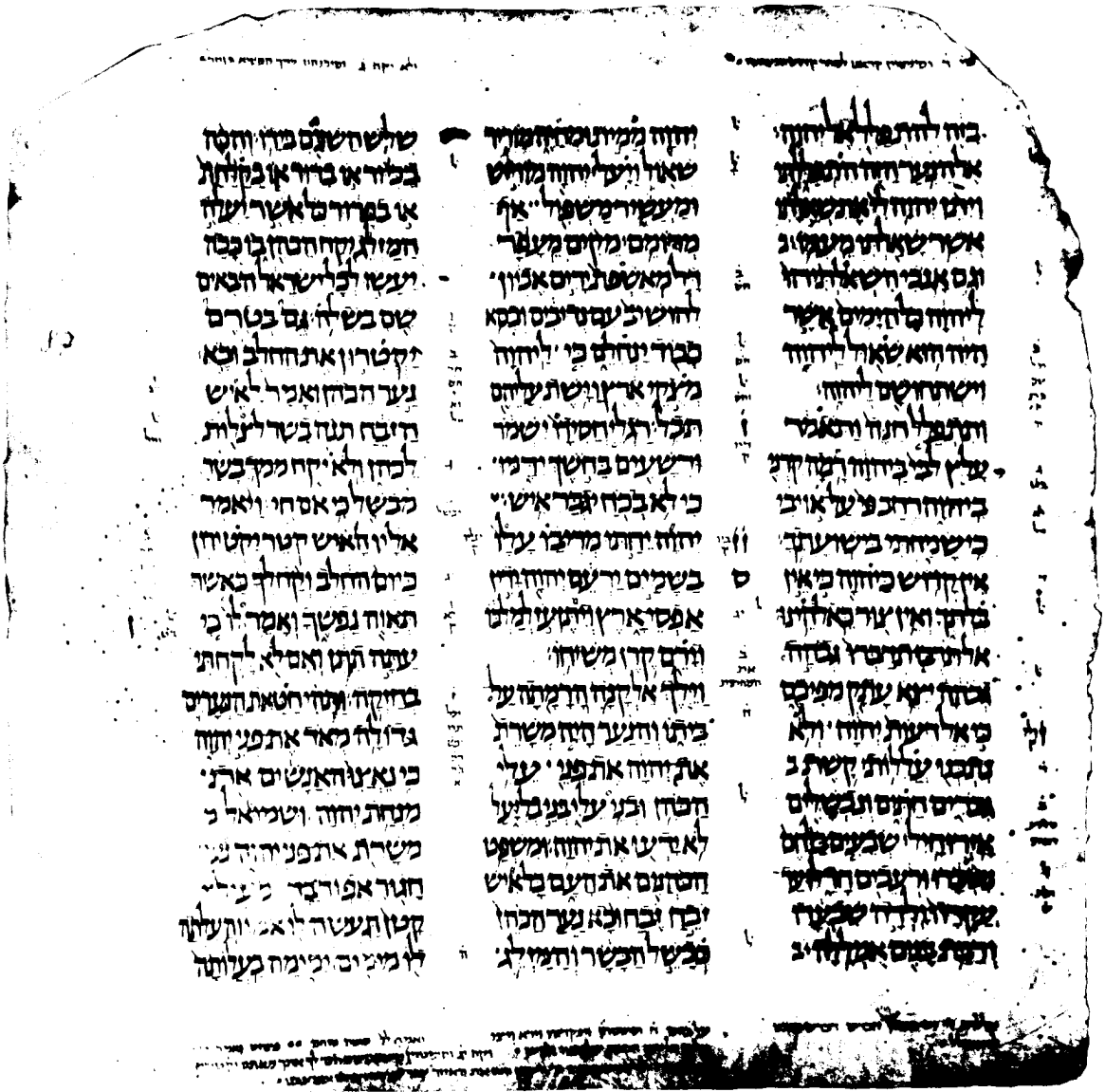

את אישה ליבמו את יכו
וימים וכל ערי את ג
אלקנה ואת אשתו ואמר
ישם יהוה לך זרע מהאשה
היאת תחת השאלה אשר
שאל ליהוה והלכו למקומו
כי פקד יהוה את חנה ותהר
ותלד שלשה בנים ושתי
בנות ויגדל הנער שמואל
עם יהוה ועלי
זקן מאד ושמע את כל אשר
יעשון בניו לכל ישראל
ואת אשר ישכבון את
הנשים הצבאת פתח
אהל מועד ויאמר להם
למה תעשון כדברים
האלה אשר אנכי שמע
את דבריכם רעים מאת
כל העם אלה אל בני כי
לוא טובה השמעה אשר
אנכי שמע מעברים עם
יהוה אם יחטא איש לאיש
ופללו אלהים ואם ליהוה

יחטא איש מי יתפלל לו
ולא ישמעו לקול אביהם
כי חפץ יהוה להמיתם
והנער שמואל הלך וגדל
וטוב גם עם יהוה וגם
עם אנשים
ויבא איש אלהים אל
עלי ויאמר אליו כה אמר
יהוה הנגלה נגליתי אל
בית אביך בהיותם במצרים
לבית פרעה הבחר אתו
מכל שבטי ישראל לי
לכהן לעלות על מזבחי
להקטיר קטרת לשאת
אפוד לפני ואתנה לבית
אביך את כל אשי בני
ישראל למזד לבעטו
בזבחי ובמנחתי אשר
צויתי מעון ותכבד את
בניך ממני להבריאכם
מראשית כל מנחת ישראל
לעמי לכן נאם יהוה אלהי
ישראל אמרתי

ביתך ובית אביך יתהלכו
לפני עד עולם ועתה נאם
יהוה חלילה לי כי מכבדי
אכבד ובוזי יקלו הנה ימים
באים וגדעתי את זרעך
ואת זרע בית אביך מהיות
זקן בביתך והבטת צר
מעון בכל אשר יטיב
את ישראל ולא יהיה זקן
בביתך כל הימים ואיש
לא אכריתה לך מעם מ
מזבחי לכלות את עיניך
ולאדיב את נפשך וכל
מרבית ביתך ימותו א
אנשים ויה לך האות
אשר יבא אל שני בניך
אל חפני ופינחס ביום
אחד ימותו שניהם
והקימתי לי כהן נאמן אשר
בלבבי ובנפשי יעשה
ובניתי לו בית נאמן והתהלך
לפני משיחי כל הימים
יהיה נותר הנשאר בביתך

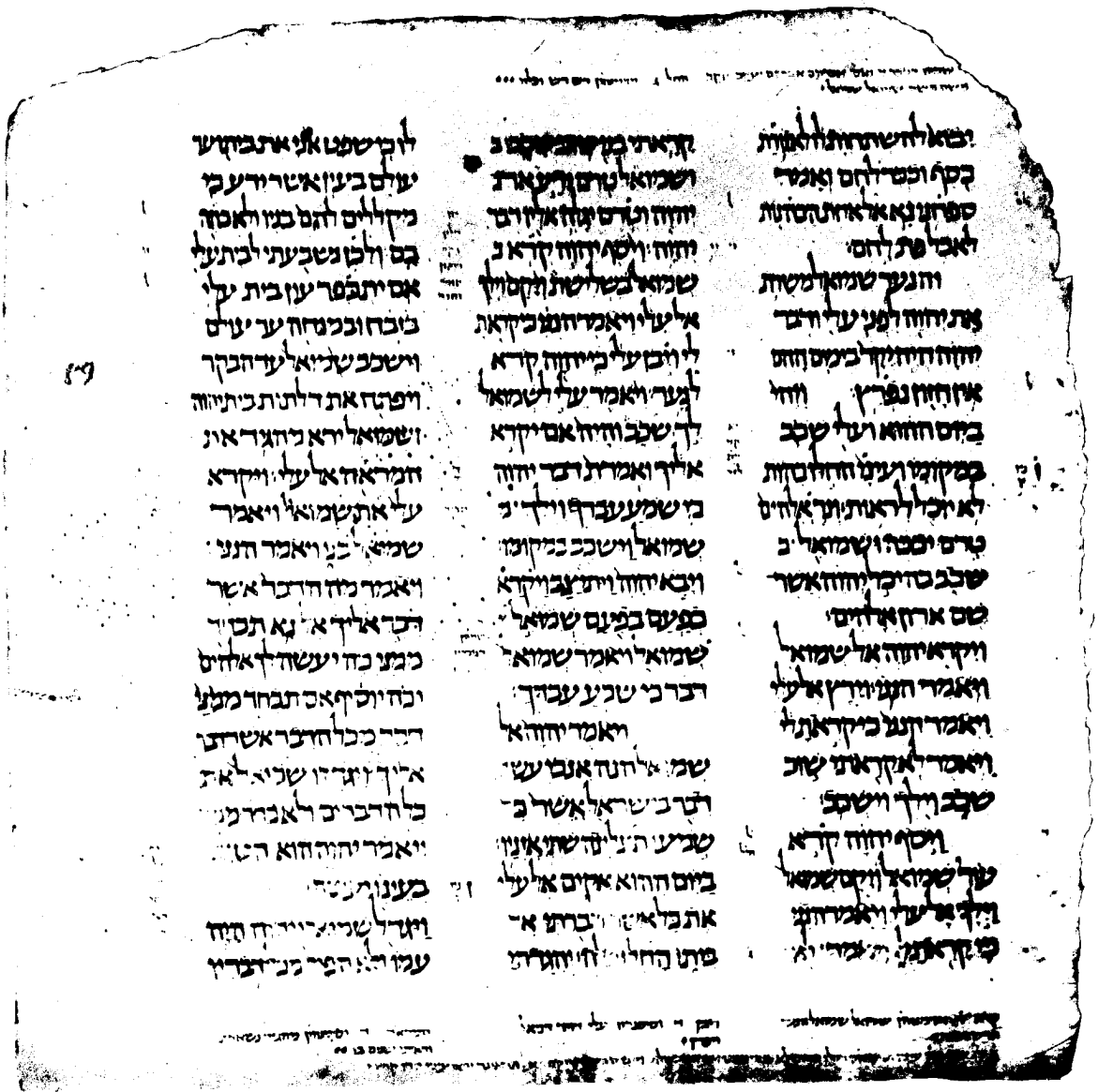

שתי פרות עלות ואסרם
בעגלה ואת בניהם כלו
בבית וישמו את ארון
יהוה את העגלה ואת
הארגז ואת עכברי הזהב
ואת צלמי טחרי יהם ו
וישרנה הפרות בדרך
על דרך בית שמש מסלה
אחת הלכו הלוך ונעו
ולא סרו ימין ושמאול
וסרני פלשתים הלכים
אחריהם עד גבול בית
שמש ובית שמש משקדים
קציר חטים בעמק ו
וישאו את עיניהם וירא
את הארון וישמחו לראות
ס ויעגלה בא אל שדה
יהושע בית השמשי
ויעמד שם ושם אבן
גדולה ויבקעו את עצי
העגלה ואו התפרות וישלן
עלה ליהוה והזלים
הזירו את ארון יהוה ואת

וראו בני חרין יהוה ויך בעם
שבעים איש וחמשים אלף
איש ויתאבלו העם כי
הכה יהוה בעם מכה ג
גדולה ויאמרו אנשי בית
שמש מי יוכל לעמד לפני
יהוה האלהים הקדוש
הזה ואל מי יעלה מעלינו
וישלחו מלאכים
אל ישבי קרית יערים
לאמר השיב פלשתים
את ארון יהוה רדו העלו
אתו אליכם ויבאו אנשי
קרית יערים ויעלו את
ארון יהוה ויבאו אתו אל
בית אבינדב בגבעה ואת
אלעזר בני קדשו לשמר
את ארון יהוה
ויהי מיום שכנו את
בקרית יערים וימלו
תימים ויהי כל בית
ינהו כל בית ישראל אחרי
יהוה ויאמר

והארגז אשר אתו אשר
בו כלי זהב וישמו אל.
האבן הגדולה אשר שמו
שמש הערי עלית ויבחו
יבחים ביום ההוא ליהוה
ויזבחו זבחים גדלים
ראו וישבו עקרון ביום
ההוא ואלהי יחרי
החזק אשר החטים פלשתים
אשם ליהוה ואשה
אחד לעזה
אחד לאשקלון
אחד לגת
אחד לעקרון
אחד ועכברי
הזהב כמספר כל ערי
פלשתים לחמשת הסרנים
ערי מבצר וערי
ופרזי עד אבל הגדולה
אשר הניחו עליה את
ארון יהוה השדה יהושע
בקרית יערים וימלו
תימים ויהי כל בית
ינהו כל בית ישראל אחרי
יהוה ויאמר

97

ולה את אין שמואל קם
אחר לפני בואשאול
לאמר בעת מחר אשלח
אליך איש מארץ בנימין
ומשחתו נגיד על עמי
ישראל והושיע את עמי
מיד פלשתים כי ראיתי
את עמי כי באה צעקתו
אלי ושמואל ראה את
שאול ויהוה ענה הנך
זה האיש אשר אמרתי אליך
זה יעצר בעמי ויגש
שאול את שמואל בתוך
השער ויאמר הגידה
נא לי איה בית הראה
ויען שמואל את שאול
ויאמר אנכי הראה עלה
לפני הבמה ואכלתם עמי
היום ושלחתיך בבקר
וכל אשר בלבב אגיד
לך ואת אתנות האבדות
לך היום שלשת ימים
אל תשם את לבך להם

כי נמצאו ולמי כל חמדת
ישראל הלא לך ולכל
בית אביך ויען
שאול ויאמר הלוא בן
ימיני אנכי משבטי
ישראל ומשפחתי צעירה
מכל משפחות שבט בנימין
ולמה דברת אלי
כדבר הזה ויקח
שמואל את שאול ואת
נערו ויביאם לשבתה
ויתן להם מקום בראש
החקראים וחמשה כשלשים
איש ויאמר שמואל
לטבח תנה את החבשה
אשר נתתי אליך אשר
אמרתי אליך שים אתה
עמך וירם הטבח את
השוק והעליה וישם לפני
שאול ויאמר הנה אשר
שמור הנח לפניך
זרעתי ואכל עם

שכיזאל ביום ההוא וירדו
מהבמה העירה וידבר עם
שאול על הגג וישכבו וישו
בעלות השחר ויקרא
שמואל אל שאול הגג
לאמר קומה ואשלחך
ויקם שאול ויצאו שניהם
הוא ושמואל החוצה
המה יורדים בקצה העיר
ושמואל אמר אל שאול
אמר לנער ויעבר לפנינו
ויעבר ואתה עמד כיום
ואשמיעך את דבר
אלהים
ויקח שמואל את פך
השמן ויצק על ראשו
וישקהו ויאמר הלוא כי
משחך יהוה על נחלתו
לנגיד בלסתך היום ני
וכי נאת שנים אנשים
קרבים אליך בקבר
בצלח ואמרו אליך נמ
וכי נאו האתנות אשר

ותלכי לבקש והתחנשי
אביך את דברי האתנות
וראנה לכם ראמר מה ב
אשקוה לבני והתהלכתם
וחזקתה וכאת עד אילון
תבור ומצאוך שם שלשה
אנשים עלים אל האלהים
בית אל אחד נשאים שלשה
גדיים ואחד נשא שלשת
כברות לחם ואחד נשא
נבל יין ושאלו לך לשלום
ונתנו לך שתי לחם ולקחת
מידם אשר כן תבוא
גבעת האלהים אשר שם
נציבי פלשתים ויהי כבאך
שם העיר ופגעת חבל
נביאים ירדים מן הבמה
ולפניהם נבל ותף וחליל
וכנור וחמה מתנבאים
ותצלח עליך רוח יהוה
והתנבית עמם ונהפכת
לאיש אחר והיה כי
תבאנה האתות האלה

לך עשה לך אשר תמצא
ידך כי האלהים עמך
וירדת לפני הגלגל והנה
אנכי ירד אליך להעלות
עלות להזבח זבחי שלמים
שבעת ימים תוחל עד
בואי אליך והודעתיך
את אשר תעשה והיה
כהפנותו שכמו ללכת
מעם שמואל ויהפך לו
אלהים לב אחר ויבאו
כל האתות האלה ביום
ההוא ויבאו שם הגבעתה
והנה חבל נביאים לקראתו
ותצלח עליו רוח אלהים
ויתנבא בתוכם ויהי כל
יודעו מאתמול שלשם
וירא והנה עם נביאים
נבא ואמרו איש
אל רעהו מה זה היה
לבן קיש הגם שאול ב
בנביאים ויען איש משם
ואמר ומי אביהם על

כן היתה לשנה
שאול בנביאים ויקנא
ליהוה נעמות ויבא השמעה
ויאמר דוד שאול אליו
ואל נערו אן דוד ברמה
ויאמר לבקש אתהאתנות
ונראה כי אין ובא אל
שמואל ויאמר דוד
שאול הגד דחנא לי מה
אמר לכם שמואל ויאמר
שאול אל דודו הגד הגד
לנו כי נמצאו האתנות
ואת דבר המלוכה לא
הגיד לו אשר אמר
שמואל
ויזעק שמואל את העם
אל יהוה המצפתה ויאמר
אל בני ישראל
כה אמר יהוה אלהי
ישראל אנכי העליתי
את ישראל ממצרים
ואציל אתכם מיד מצרים
ומיד כל הממלכות

Samuel 1 Samuel 10 Jewish Bible Hebrew Manuscript

יהוה את משה ואת אהרן
ויוציאו את אבותיכם
ממצרים וישבם במקום
הזה וישכחו את יהוה
אלהיהם וימכר אותם ביד
סיסרא שר צבא חצור
וביד פלשתים וביד מלך
מואב וילחמו בם וישבו
אל יהוה ויאמרו חטאנו
כי עזבנו את יהוה ועבד
את הבעלים ואת העשתרות
ועתה הצילנו מיד איבינו
ונעבדך וישלח יהוה
את ירבעל ואת בדן ואת
יפתח ואת שמואל ויצל
אתכם מיד אויביכם מסביב
ותשבו בטח ותראו כי
נחש מלך בני עמון בא
עליכם ותאמרו לי לא
כי מלך ימלך עלינו ויהוה
אלהיכם כי כם ועתה
הנה המלך אשר בחרתם
אשר שאלתם והנה

ב נתן יהוה עליכם מלך
אם תיראו את יהוה ו
ועבדתם אתו ושמעתם
בקולו ולא תמרו את פי
יהוה והייתם גם אתם ו
המלך אשר מלך עליכם
אחרי יהוה אלהיכם היו
לא תשמעו בקול יהוה
ומריתם את פי יהוה ו
והיתה יד יהוה בכם ו
ובאבתיכם גם עתה
התיצבו ואראה את הדבר
הגדול הזה אשר יהוה
עשה לעיניכם הלא קציר
חטים היום אקרא אל
יהוה וימן קולות ומטר
וידעו וראו כי רעתכם
רבה אשר עשיתם בעיני
יהוה לשאול לכם מ
ויקרא שמואל
אל יהוה

ואת שמואל ויאמרו כל
העם אל שמואל התפלל
בעד עבדיך אל יהוה אלהיך
ואל נמות כי יספנו על כל
חטאתינו רעה לשאלתנו
מלך ויאמר
שמואל אל העם אל תיראו
אתם עשיתם את כל הרעה
הזאת אך אל תסורו מאחרי
יהוה ועבדתם את יהוה
בכל לבבכם ולא תסורו
כי אחרי התהו אשר לא
יועילו ולא יצילו כי תהו
המה כי לא יטוש יהוה את
עמו בעבור שמו הגדול
כי הואיל יהוה לעשות
אתכם לו לעם גם אנכי
חלילה לי מחטא ליהוה
מחדל להתפלל בעדכם
והוריתי אתכם בדרך
הטובה וביד
את יראו
בכל לבבכם כי

ראו את אשר עשה עמכם
ואם הרע תרעו גם אתם
גם מלככם תספו
ב משנה שאול בבן שנה
שנים מלך על ישראל ג
ויבחר לו שאול שלשת
אלפים מישראל ויהיו
עם שאול אלפים במכמש
וכחדבית אל ואלף היו
עם יונתן בגבעת בנימן
ויתר העם שלח איש
לאהליו ויך יונתן את
נציב פלשתים אשר בגבע
וישמעו פלשתים ושאול
תקע בשופר בכל הארץ
לאמר ישמעו העברים
וכל ישראל שמע לאמר
הכה שאול את נציב
פלשתים וגם נבאש
ישראל בפלשתים ויצעקו
העם אחרי שאול מ
הגלגל ופלשתים נאספו
להלחם עם ישראל ל

שלשים אלף רכב וששת
אלפים פרשים ועם
כחול אשר על שפת
הים לרב ויעלו ויחנו
במכמש קדמת מתאון
ואיש ישראל ראו כי
צר לו כי נגש העם
ויתחבאו העם במערות
ובחורים ובסלעים ג
ובצרחים ובכרות מ
ועברים עברו את הירדן
ארץ גד וגלעד ושאול
עודנו בגלגל וכל העם
חרדו אחריו ויחל ב
שבעת ימים למועד
אשר שמואל לא בא
שמואל הגלגל ויפץ העם
מעליו ויאמר שאול
הגישו אלי העלה מ
ויעל שאול ויעש את
העלה והנה שמואל בא
ויצא שאול לקראתו

לברכו ויאמר שמואל
מה עשית ויאמר שאול
כי ראיתי כי נפץ העם
מעלי ואתה לא באת
למועד הימים ופלשתים
נאספים מכמש ואמר
עתה ירדו פלשתים
אלי הגלגל ופני יהוה לא
חליתי ואתאפק ואעלה
העלה ויאמר
שמואל אל שאול נסכלת
לא שמרת את מצות
יהוה אלהיך אשר צוך
כי עתה הכין יהוה את
ממלכתך על ישראל
עד עולם ועתה ממלכתך
לא תקום בקש
איש כלבבו
ינגיד על עמ
שמר את אשר צוך
יהוה
ויקם
הגלג

102

104

תחזינו ולא נעלה אליהם
ואם כה יאמרו עלינו
ועלינו כי נתננם יהוה בידנו
והיתה לנו האות ונגלינו שניהם
אל מעבר פלשתים ואמרו
פלשתים הנה עברים
יצאים מן החורים אשר
התחבאו שמה ויענו
אנשי המצב את יונתן
ואת נשא כליו ויאמרו
עלו אלינו ונודיעה אתכם
דבר
ויאמר יונתן אל נשא
כליו עלה אחרי כי נתנם
יהוה ביד ישראל ויעל
יונתן על ידיו ועל רגליו
ונשא כליו אחריו ויפל
לפני יונתן ונשא כליו
מנתץ אחריו והוא
ובמחצה האשונה אשר
הכה יונתן ונשא כליו
כעשרים איש בכחצי
מענה צמד שדה והנה

חרדה במחנה בשדה
והמצב והמשחית
חרדו גם המה והארץ רגזה
ותהי לחרדת
אלהים ויראו הצפים
לשאול בגבעת בנימן
והנה ההמון נמוג והלך
והלם
ויאמר שאול לעם אשר
אתו פקדו נא וראו מי הלך
מעלינו ויפקדו והנה אין
יונתן ונשא כליו
ויאמר שאול לאחיה
הגישה ארון האלהים
כי היה ארון האלהים
ביום ההוא ובני ישראל
והי עד בא שאול אל
המחנה והנה נמוג אשר
ממחנה פלשתים וילך
הלוך ורב
ויאמר שאול אל הכהן
אסף ידך ויעתק שאון
וכל העם אשר אתו ויבאו

ער המלחמה והנה ב
היתה חרב
מחומה גדולה מאוד
והצפים חנו פלשתים
באתמול שלשום אשר
עלה עמם במחנה סביב
וגם המה להיות עם ישראל
אשר עם שאול ויונתן
וכל איש ישראל התחבאים
בהר אפרים שמעו כי
נסו פלשתים ויבקעו
גם המה אחריהם בב
במלחמה וישע יהוה
ביום ההוא את ישראל
והמלחמה עברה את בית
און ואיש ישראל נגש
ביום ההוא ושאול השא אה
העם לאמר ארור האיש
אשר יאכל לחם עד הערב
ונקמתי מאיבי ולא טעם
כל העם לחם וכל
הארץ באו ביער ויהי
דבש על פני השדה

מֵהַעֲרֹר וַיֵּצֵא אַחֲרָיו
וְהַכֵּתִיו וְהִצַּלְתִּי נִפְיו
וַיָּקָם עָלַי וְהָחֲזַקְתִּי בּ
בִּזְקָנוֹ וְהַכִּתִּיו וַהֲמִתִּיו
גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם הַדֹּב
וְהָיָה עָרֵל הַפְּלִשְׁתִּי
הֲעֵרֹתִי מַחֲנוֹת
חַיִּים וַיֹּאמֶר
דָּוִד יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּלַנִי
מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד הַדֹּב
הוּא יַצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי
הַזֶּה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
אֶל דָּוִד לֵךְ וַיְהוָה יִהְיֶה
עִמָּךְ וַיַּלְבֵּשׁ שָׁאוּל אֶת
דָּוִד מַדָּיו וְנָתַן קוֹבַע
נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ וַיַּלְבֵּשׁ
אֹתוֹ שִׁרְיוֹן וַיַּחְגֹּר דָּוִד
אֶת חַרְבּוֹ מֵעַל לַמַּדָּיו
וַיָּאֶל לָלֶכֶת כִּי לֹא נִסָּה
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׁאוּל
אוּכַל לָלֶכֶת בָּאֵלֶּה כִּי
לֹא נִסִּיתִי וַיָּסַר דָּוִד

112

כִּלְעִלּוֹ וַיִּקַּח מַקְלוֹ בְּיָדוֹ
וַיִּבְחַר לוֹ חֲמִשָּׁה חַלְּקֵי
אֲבָנִים מִן הַנַּחַל וַיָּשֶׂם
אֹתָם בִּכְלִי הָרֹעִים אֲשֶׁר
לוֹ וּבְיָדוֹ הַקְּלָעוֹ בְּיָדוֹ
וַיִּגַּשׁ אֶל הַפְּלִשְׁתִּי וַיֵּלֶךְ
הַפְּלִשְׁתִּי הָלוֹךְ וְקָרֵב אֶל
דָּוִד וְהָאִישׁ נֹשֵׂא הַצִּנָּה
לְפָנָיו וַיַּבֵּט הַפְּלִשְׁתִּי
וַיַּרְא אֶת דָּוִד וַיִּבְזֵהוּ
כִּי הָיָה נַעַר וְאַדְמֹנִי עִם
יְפֵה מַרְאֶה וַיֹּאמֶר
הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד
הֲכֶלֶב אָנֹכִי כִּי אַתָּה
בָּא אֵלַי בַּמַּקֵּלוֹת
וַיְקַלֵּל הַפְּלִשְׁתִּי
אֶת דָּוִד בֵּאלֹהָיו:
וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי
אֶל דָּוִד לְכָה אֵלַי
וְאֶתְּנָה אֶת בְּשָׂרְךָ
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְ
לְבֶהֱמַת הַשָּׂדֶה:

וַיֹּאמֶר דָּוִד
הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי
בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן
וְאָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יְהוָה
צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעַרְכוֹת
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּ
הַיּוֹם הַזֶּה יִסָּגֶרְךָ יְהוָה
בְּיָדִי וְהִכִּיתִךָ וְהַסִרֹתִי
אֶת רֹאשְׁךָ מֵעָלֶיךָ וְנָתַתִּי
פֶּגֶר מַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים
הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְחַיְתוֹ הָאָרֶץ וְיָדְעוּ כָּל
הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים
לְיִשְׂרָאֵל וְיָדְעוּ כָּל
הַקָּהָל הַזֶּה כִּי לֹא בְחֶרֶב
וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ יְהוָה
כִּי לַיהוָה הַמִּלְחָמָה וְנָתַן
אֶתְכֶם בְּיָדֵנוּ וְהָיָה כְּ
קָם הַפְּלִשְׁתִּי וַיֵּלֶךְ וַיִּקְרַב
לִקְרַאת דָּוִד וַיְמַהֵר
דָּוִד וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה
לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי וְשָׁלַח
דָּוִד אֶת יָדוֹ אֶל הַכְּלִי

וַיָּקָם מִשָּׁם אֲבִימֶלֶךְ
וַיַּךְ אֶת חֲמֵשֶׁת אַחֵי
מְיַחֲדוֹ וַתִּנָּקַע הָאֶבֶן
בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו
אַרְצָה וַיְחִזֵּק בְּרוּחַ
הַפְּלִשְׁתִּי בְּקֹל עֲלָבֵנוּ
וַיַּרְא אֶת חֲפֵלְשְׁתִּי מֵת
וַיָּרָב אֵין בְּיָד חֹרִי וְרֶץ
וַיָּחָד וַיַּעֲבֹר אֶת הַפְּלִשְׁתִּי
וַיִּקַּח אֶת חַרְמֹן וַיִּשְׁפֹּךְ
מִתְעֹרֵהוּ וַיִּמְתְּחֵהוּ מִ
וַיִּכְרֹת בָּהֶן אֶת רֹאשׁוֹ
וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי מֵת
גִּבּוֹרָם וַיָּנֻסוּ וַיִּקְמוּ מִ
אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה
וַיָּרִעוּ וַיִּדְפְּקוּ אַחֲרֵי פ
הַפְּלִשְׁתִּים עַד בּוֹאֲךָ
גַּיְא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן
וַיִּפֹּלוּ חֲלָלִים פְּלִשְׁתִּים
בְּדֶרֶךְ שַׁעֲרַיִם וְעַד
גַּת וְעַד עֶקְרוֹן וַיָּשֹׁבוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדֹּלֵק אַחֲרֵי
פְּלִשְׁתִּים וַיָּשֹׁסּוּ אֶת

מַחֲנֵיהֶם וַיִּקַּח דָּוִד אֶת
רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיְבִאֵהוּ
יְרוּשָׁלַם וְאֶת כְּלֵי שְׁ
בְּאָהֳלוֹ וְכֵאוֹת
שָׁאוּל אֶת דָּוִד יֵצֵא נ
לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי אָבִר
אֶל אַבְנֵר שַׂר הַצָּבָא
בֶּן מִי זֶה הַנַּעַר אַבְנֵר
וַיֹּאמֶר אַבְנֵר חַי נַפְשְׁךָ
הַמֶּלֶךְ אִם יָדַעְתִּי יֹאמַר
הַמֶּלֶךְ שְׁאַל אַתָּה בֶּן
מִיזֶה הָעֶלֶם וַיְשׁוּבְדוּד
מַהֲכוֹת אֶת הַפְּלִשְׁתִּי
וַיִּקַּח אֹתוֹ אַבְנֵר וַיְבִאֵהוּ
לִפְנֵי שָׁאוּל וְרֹאשׁ פְּ
הַפְּלִשְׁתִּי בְּיָדוֹ וַיֹּאמֶר
אֵלָיו שָׁאוּל בֶּן מִי אַתָּה
הַנַּעַר וַיֹּאמֶר דָּוִד בֶּן יִ
יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי וַיְדַבֵּ
כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֶל שָׁאוּ
וְנֶפֶשׁ יְהוֹנָתָן נִקְשְׁרָה
בְּנֶפֶשׁ דָּוִד וַיֶּאֱהָבֵהוּ יְ
בְּנַפְשׁוֹ וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן

בְּיוֹם הַהוּא וְלֹא נְתָנוֹ
בֵּית אָבִיו וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן
וְדָוִד בְּרִית בְּאַהֲבָתוֹ אֹתוֹ
כְּנַפְשׁוֹ וַיִּתְפַּשֵּׁט יְהוֹנָתָן
אֶת הַמְּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו
וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד וּמַדָּיו עַד
חַרְבּוֹ וְעַד קַשְׁתּוֹ וְעַד
חֲגֹרָתוֹ וַיִּצְא דָוִד בְּכֹל אֲשֶׁר
יְשַׁלְּחֶנּוּ שָׁאוּל יַשְׂכִּיל
וַיְשִׂמֵהוּ שָׁאוּל עַל אַנְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה וַיִּיטַב בְּעֵינֵי
כָּל הָעָם וְגַם בְּעֵינֵי עַבְדֵי
שָׁאוּל

וַיְהִי בְּבוֹא בְּשׁוּב דָּוִד
מֵהַכּוֹת אֶת הַפְּלִשְׁתִּי
וַתֵּצֶאנָה הַנָּשִׁים מִכָּל
עָרֵי יִשְׂרָאֵל לָשִׁיר מְ
וְהַמְּחֹלוֹת לִקְרַאת שָׁאוּ
וְהַמֶּלֶךְ בְּתֻפִּים בְּשִׂמְ
וּבְשָׁלִשִׁים וּבְנַגִּינִי
הַנָּשִׁים הַמְשַׂחֲקוֹת וַ
וַתַּעַן הָאִשָּׁה הַ
בִּתֵּן

113

ויחר לשאול מאד
ויר׳ בביתו חדל
ויד ושאול נתון בידו
רבכותיו ויטע בהם
ויער יל אל תחמד
ויהי שאול עון את דוד
מהיום והוא ותקאתו
ויהי כשובו ביום
רוח אלהים רעה אל
שאול ויתנבא בתוך
ותצנח מעל פניו
ויהם שם ויהי
ויאמר דוד אל שאול
מי אנכי ומי חיי משפחת
אבי בישראל כי אהיה
חתן למלך ויהי בעת תת
את מרב בת שאול ודוך
והיא נתנה לעדריאל
המחתי לאשה והאהב
מיכל בתו אמרו ישראל
ויאמר לשאול ישראל
חפץ בעיני ואמר
שאול את נעה לו ותחי
ויגד לשאול ויאמר
ויהי בעת תת מרב
בת שאול ויתנה לעדריאל
ותאהב מיכל את דוד
ויגד לשאול ויישר
בעיני שאול להיות
חתן במלך ויקם
דוד וילך הוא
ואנשיו ויך בפלשתים
מאתים איש ויבא דוד
ערלותיהם ויתנם
במלא למלך ויתן
לו שאול את מרב
בתו לאשה ותרא
שאול ויד׳ כי יהוה
עם דוד ומיכל בת
שאול אהבתו עוד
ויוספו פלשתים
לצאת ויהי מדי
צאתם ישכיל דוד
מכל עבדי שאול
ויקר שמו מאד
וידבר שאול אל
יהונתן בנו ואל
כל עבדיו להמית
את דוד ויהונתן
בן שאול חפץ
בדוד מאד ויגד
יהונתן לדוד לאמר
מבקש שאול אביו
להמיתך ועתה
השמר בבקר
וישבת בסתר
ונחבאת
ואני אצא
ואעמד אצל
אבי בשדה
אשר אתה
שם ואני
אדבר
בעד
אבי
אתך
וראיתי
את אשר
יהיה
ואגידה
לך
ויטב
יהונתן
את דוד
אל שאול
אביו
ויאמר
אליו
אל יחטא
המלך
בעבדו
בדוד כי
לו לא
חטא
ומעשיו
טובים
לך מאד
כי שם
נפשו
בכפו
ויך את
הפלשתי
ויעש
יהוה
תשועה
גדולה
לכל
ישראל
אתה
ראית
ותשמח
ולמה
תחטא
דם נקי
להמית
את דוד
חנם
וישמע
שאול
לקול
יהונתן
וישבע
שאול
חי יהוה
אם יומת
ויקרא
יהונתן
לדוד
ויגד
יהונתן
לו את
כל
הדברים
האלה
ויבא
יהונתן
את דוד
אל שאול
ויהי לפניו
כאתמול
שלשום
ויהי עוד
מלחמה
ויצא דוד
ויך בפלשתים
מכה גדולה
ויפצו מפניו
ותהי רוח
יהוה רעה
אל שאול
והוא יושב
בביתו
וחניתו
בידו
ודוד מנגן
בידו
ויבקש
שאול
להכות
בחנית
את דוד
ובקיר
יפצה
ויברח
דוד
וינס
וילך
שאול
שלח
מלאכים
אל בית
דוד
לשמרו
ולהמיתו
בבקר
ותגד
מיכל
לדוד
לאמר
אם אינך
ממלט
את נפשך
הלילה
מחר
אתה
מומת
ותרד
מיכל
את דוד
בעד
החלון
וילך
ויברח
ותקח
מיכל
את
התרפים
וישם
אל
המטה
ואת
כר
העזים
שם
מראשתיו
ותכס
בבגד
וישלח
שאול
מלאכים
את
המלאכים
לקחת
את דוד
ותאמר
חלתה
הוא
ויעלו
אתו
במטה
להמיתו
ויבא
המלאך
והנה
התרפים
אל
המטה
וכר
העזים
מראשתיו
וישלח
שאול
את
המלאכים
לראות
את דוד

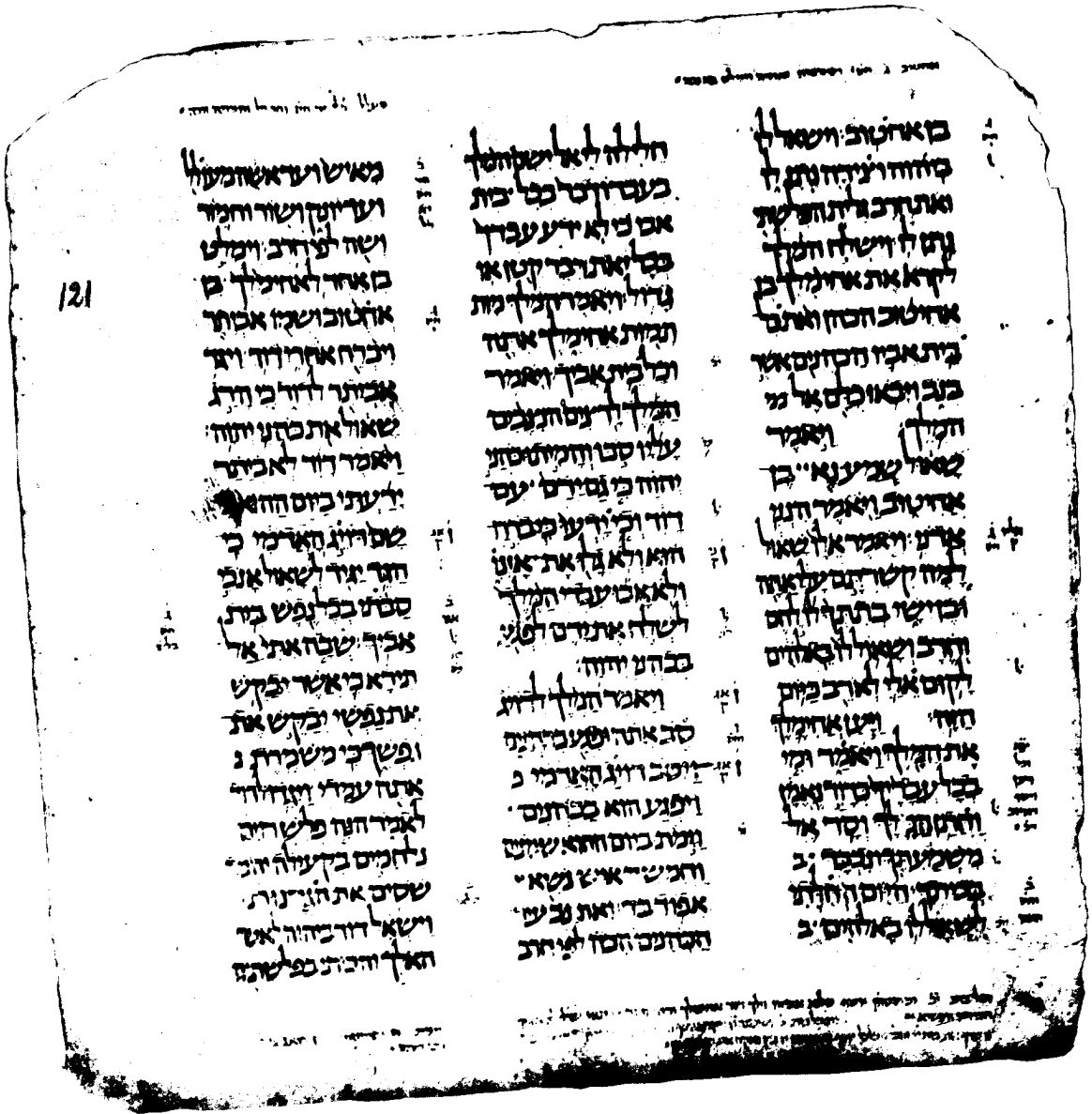

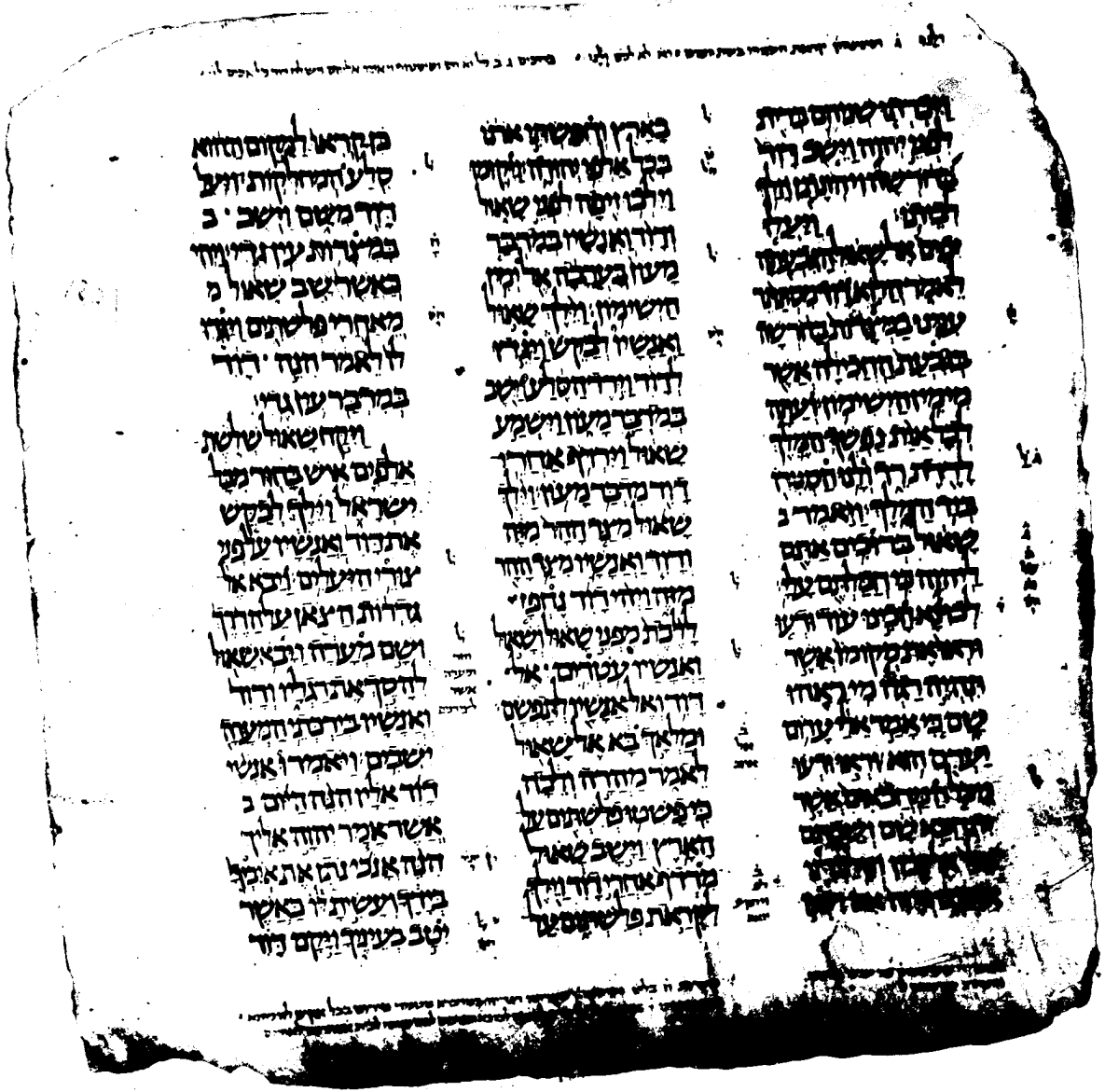

124

ויסר את כנף המעיל
אשר לשאול בסתר ויחי
אחרי כן דוד ויכה את
לבו אשר כרת את כנף
אשר לשאול
ויאמר לאנשיו חלילה
לי מיהוה אם אעשה
את הדבר הזה לאדני
למשיח יהוה לשלח
בו ידי כי משיח יהוה הוא
וישסע דוד את אנשיו
בדברים ולא נתנם
קום לשאול וישאול קם
מהמערה וילך בדרך
ויקם דוד אחריו
ויצא מן המערה ויקרא
אחרי שאול לאמר
אדני המלך ויפן שאול
אחריו ויקד דוד אפים
ארץ וישתחו
ויאמר דוד לשאול
למה תשמע את דברי
אדם האמר הנה דוד
מבקש רעתך הנה היום
היה ראו עיניך את אשר
נתנך יהוה היום בידי
במערה ואמר לחרגך
ותחס עליך ואמר לא
אשלח ידי באדני כי
משיח יהוה הוא ואבי
ראה גם ראה את כנף
מעילך בידי כי בכרתי
את כנף מעילך ולא
הדעת וראה כי
אין בידי רעה ופשע
ולא חטאתי לך ואתה
צרה את נפשי לקחתה
וישפט יהוה ביני וביניך
ונקמני יהוה ממך וידי
לא תהיה בך כאשר
יאמר משל הקדמני
מרשעים יצא רשע
וידי לא תהיה בך אחרי
מי יצא מלך ישראל
אחרי מי אתה רדף
כי מלך תמלוך וקמה
בידך ממלכת ישראל
אחר צדיק יהוה לדין
ושפט בינו ובינך וירא
וירב את ריבי וישפטני
מידך
ויהי ככלות דוד לדבר
את הדברים האלה אל
שאול ויאמר שאול
הקלך זה בני דוד וישא
שאול קלו ויבך ויאמר
אל דוד צדיק אתה ממני
כי אתה גמלתני הטובה
ואני גמלתיך הרעה
הגדת היום את אשר
עשית אתי טובה את
אשר סגרני יהוה בידך
ולא הרגתני ובי ימצא
איש את אויבו ושלחו
בדרך טובה ויהוה ג
ישלמך טובה תחת
תחת היום הזה אשר עשית
לי ועתה הנה ידעתי
כי מלך תמלוך וקמה
בידך ממלכת ישראל

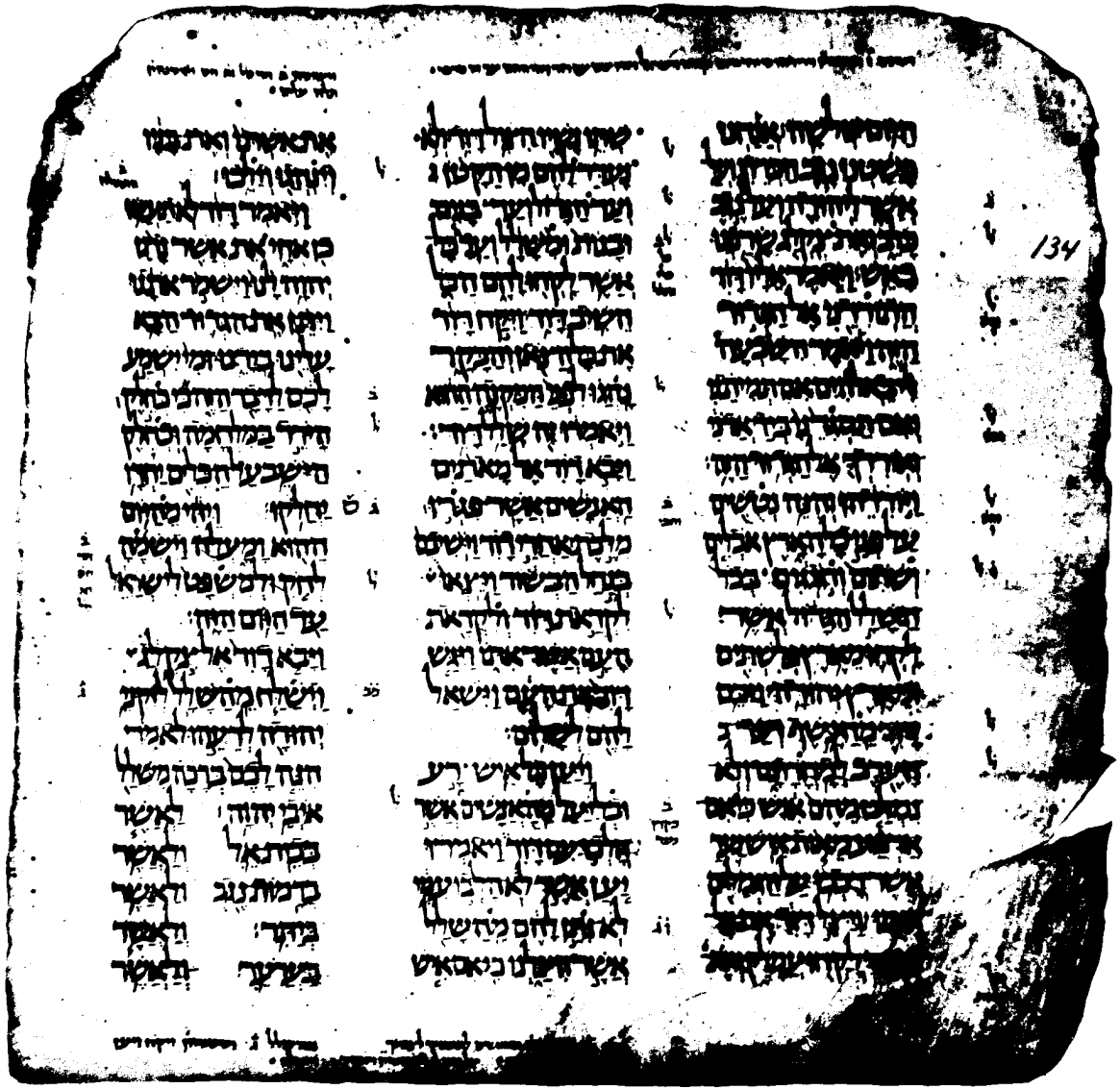

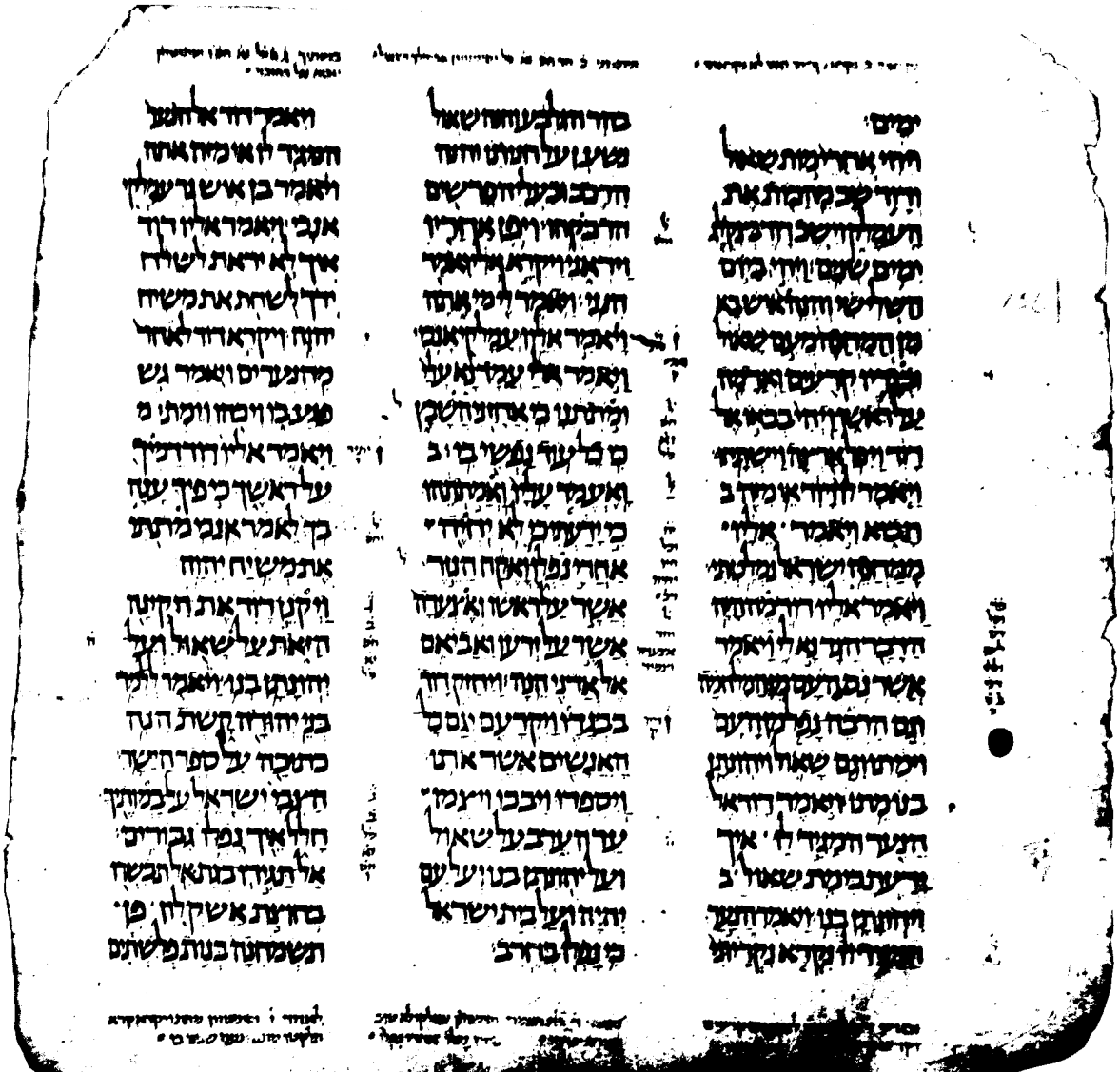

140

את כסא דוד על ישראל
ועל יהודה מדן ועד באר
שבע׃ ולא יכל עוד ב
להשיב את אבנר בן
מיראתו אתו׃
וישלח אבנר מלאכים
אל דוד תחתו לאמר
למי ארץ לאמר כרתה
בריתך אתי והנה ידי
עמך להסב אליך את
כל ישראל׃ ויאמר טוב
אני אכרת אתך ברית
אך דבר אחד אנכי ד
שאל מאתך לאמר לא
תראה את פני כי אם
לפני הביאך את מיכל
בת שאול בבאך לראות
את פני׃ וישלח
דוד מלאכים אל איש
בשת בן שאול לאמר
תנה את אשתי את
מיכל אשר ארשתי לי
במאה ערלות פלשתים

ויישלח איש בשתו ויקחה
מעם פלטיאל
בן לוש׃ והלך אתה אישה
הלוך ובכה אחריה עד
בחרים ויאמר אליו אבנר
לך שוב וישב וידבר
אבנר חזה עם זקני ש׃
ישראל לאמר גם תמול
גם שלשום הייתם ג
מבקשים את דוד למלך
עליכם׃ ועתה עשו כי
יהוה אמר אל דוד לאמר
ביד דוד עבדי הושיע
את עמי ישראל מיד
פלשתים ומיד כל ב
איביהם׃ וידבר גם אבנר
באזני בנימין וילך גם
אבנר לדבר באזני דוד
בחברון את כל אשר
טוב בעיני ישראל ובעני
כל בית בנימין׃ ויבא אבנר
אל דוד חברונה ואתו ב
עשרים אנשים ויעש

דוד לאבנר ולאנשים
אשר אתו משתה׃ ס
ויאמר אבנר אל דוד
אקומה ואלכה ואקבצה
אל אדני המלך את כל
ישראל ויכרתו אתך
ברית ומלכת בכל אשר
תאוה נפשך וישלח דוד
את אבנר וילך בשלום׃
והנה עבדי דוד ויואב
באו מחגדוד ושלל רב
עמם הביאו ואבנר איננו
עם דוד בחברון כי שלחו
וילך בשלום׃ ויואב כל
הצבא אשר את בא
ויגדו ליואב לאמר בא
אבנר בן נר אל המלך
וישלחהו וילך בשלום
ויבא יואב אל המלך ו
ויאמר מה עשית הנה
בא אבנר אליך למה
שלחתו וילך הלוך ישלח
את אבנר בן נר כי למתנך

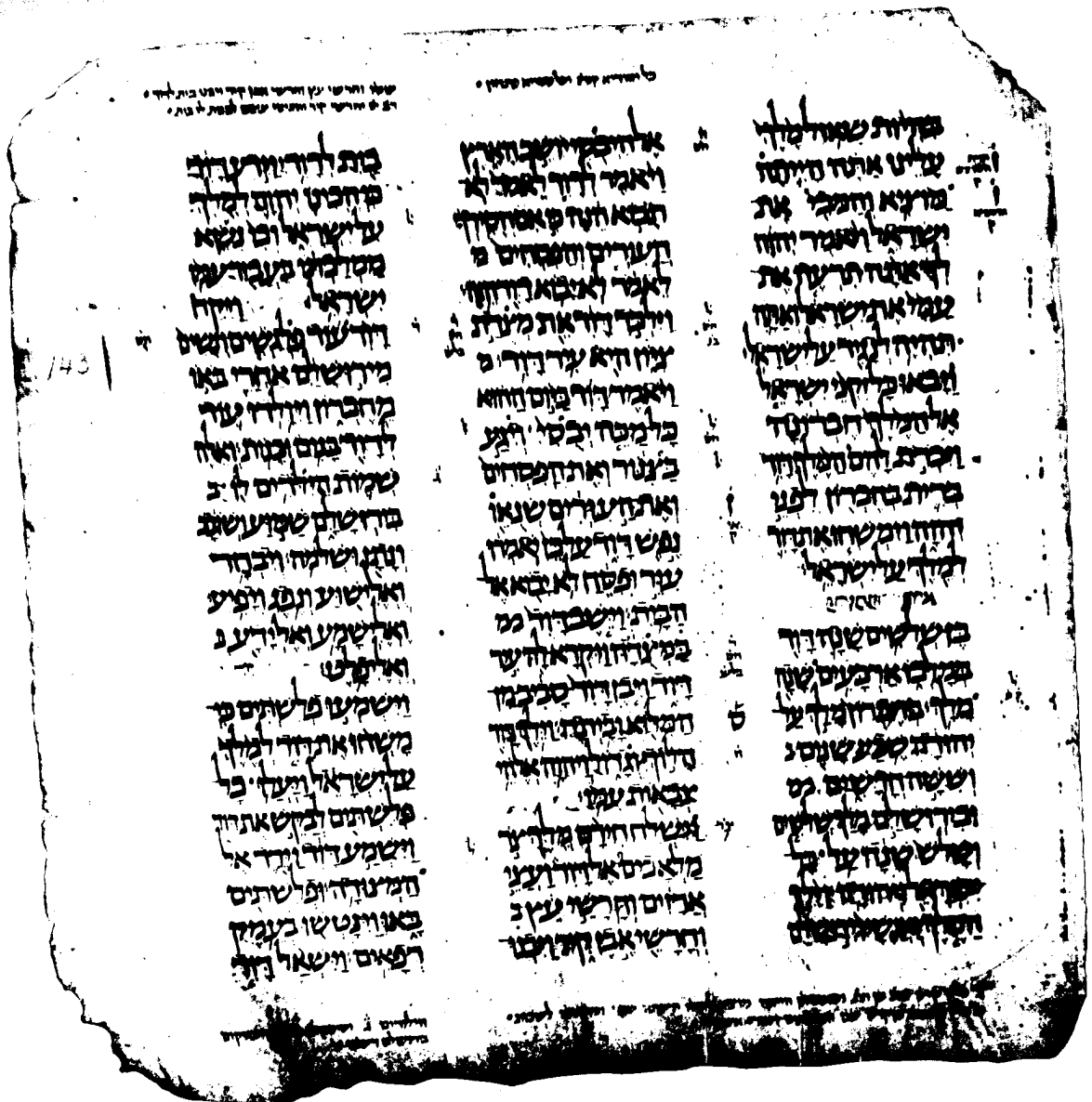

עמי אדם חוזה שלשה
חרשים ויסך יחזה
את עבדי אדם ואתל
קיתי ויגר לילך ירחו
לאמר סך יחזה את
בית עבדי אדם ואתכל
אשר לו בעבור ארון
האלהים וישב דויד על
את ארון האלהים נעמית
עבד אדם שר ירחו
בשמחה ויהיב נעדי
נשאי ארון יחזה ששה
נעדים ויזבח שור
ומריא ודוד מכרכר
בכל עז לפני יחזה ודוד
חגור אפד בד וידוד
ודוד ובל בית ישראל מעלים
את ארון יחזה בתרועה
ובקול שופר ויהי ארון
יחזה בא עיר דויד ומיכל
בת שאול נשקפה בעד
החלון ותרא את המלך
דויד מפזז ומכרכר

לפני יחזה ותבז לו בלבה
ויבאו את ארון יחזה ויצגו
אתו במקומו בתוך האהל
אשר נטה לו דויד ויעל
דויד עלות לפני יחזה
ושלמים ויכל דויד מ
מזבח העלה והשלמים
ויברך את העם בשם
יחזה צבאות ויחלק
לכל העם לכל המון
ישראל למאיש ועד
אשה לאיש חלת לחם
אחת ואשפר אחד
ואשישה אחת ויילך
כל העם איש לביתו
וישב דויד לברך את
ביתו ותצא מיכל בת
שאול לקראת דויד
ותאמר מה נכבד היום
מלך ישראל אשר נגלה
היום לעיני אמהות
עבדיו כהגלות נגלות
אחד הרקים ואכל

רוד אל מיכל לפני יחזה
אשר בחר בי מאביך ו
וכל ביתו לצות אתי
נגיד על עם יחזה על
ישראל ושחקתי לפני
יחזה ונקלתי עוד מזאת
והייתי נשפל בעיני ועם
האמהות אשר אמרת
עמם אכבדה ולמיכל
בת שאול לא היה לה
ילד עד יום מותה ד

ויהי כי ישב המלך
בביתו ויהוה הניח לו
מסביב מכל אויביו מ
ויאמר המלך אל נתן
הנביא ראה נא אנכי
יושב בבית ארזים
וארון האלהים ישב
בתוך היריעה ויאמר
נתן אל המלך כל אשר
בלבבך לך עשה כי
יהוה עמך ויהי

מלך ענסה ויך דוד ב
בארם עשרים ושנים
אלף איש וישם דוד
נציבים בארם דמשק
ויהי ארם לדוד לעבדים
נושאי מנחה וישע
יהוה את דוד בכל אשר
הלך ויקח דוד את
שלטי הזהב אשר היו
על עבדי הדדעזר
ויבאם ירושלם ומקחה
ומכתי עיי הדדעזר
לקח המלך דוד נחשת
הרבה מאד
וישמע תעי מלך
חמת כי הכה דוד את
כל חיל הדדעזר וישלח
תעי את יורם בנו אל
המלך דוד לשאלו
לשלום ולברכו על
אשר נלחם בהדדעזר
ויהי הדד איש מלחמות
[illegible]

ויהם לו כל כלי זהב
וכלי מחשת וגם אתם
הקדיש המלך דוד
ליהוה עם הכסף והזהב
אשר הקדיש מכל
הגוים אשר כבש
מארם וממואב ומבני
עמון ומפלשתים ומ
ומעמלק ומשלל מ
הדדעזר בן רחב מלך
צובה ויעש דוד שם
בשובו מהכותו את
ארם בגיא מלח שמונה
עשר אלף וישם ב
בארום נציבים בכל
ארום שם נציבים ויהי
כל אדום עבדים לדוד
ויושע יהוה את דוד
בכל אשר הלך וימלך
דוד על כל ישראל
ויהי דוד עשה משפט
ומ קהלם עמו ויואב
בן צרויה על הצבא

ויהושפט בן אחילוד
מזכיר ושוית בן מ
אחיטוב ואחימלך בן
אביתר כהנים ושריה
סופר ובניהו בן יהוידע
והכרתי והפלתי ובני
דוד כהנים היו
ויאמר דוד הכי ישאר
אשר נותר לבית שאול
ואעשה עמו חסד
בעבור יהונתן לבית
שאול ועבד ושמו ציבא
ויקראו לו אל דוד ויאמר
המלך אליו האתה
ציבא ויאמר עבדך
ויאמר המלך האפס
עוד איש לבית שאי
ואעשה עמו חסד
אלהים ויאמר ציבא
אל המלך עוד בן לחונתן
נכה רגליים ויאמר ל
המלך איפה הוא ויאמר
ציבא אל המלך הנה

ד הַשִּׁבֵּנִי נָא אֶל חֵילֶךָ
אֵלָיו וְהוּא לֹא יָשׁוּב אֵלָי׃
ויְנַחֵם דָּוִד אֶת בַּת שֶׁבַע
אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב
עִמָּהּ וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא
אֶת שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה וַיהוָה
אֲהֵבוֹ וַיִּשְׁלַח בְּיַד נָתָן
הַנָּבִיא וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ
יְדִידְיָהּ בַּעֲבוּר יְהוָה׃

וַיִּלָּחֶם יוֹאָב בְּרַבַּת בְּנֵי
עַמּוֹן וַיִּלְכֹּד אֶת עִיר
הַמְּלוּכָה׃ וַיִּשְׁלַח יוֹאָב
מַלְאָכִים אֶל דָּוִד וַיֹּאמֶר
נִלְחַמְתִּי בְרַבָּה גַּם־
לָכַדְתִּי אֶת עִיר הַמָּיִם
וְעַתָּה אֱסֹף אֶת יֶתֶר
הָעָם וְחָנֵה עַל הָעִיר־
וְלָכַדְתִּי פֶּן אֶלְכֹּד אָנֹכִי
אֶת הָעִיר וְיִקָּרֵא שְׁמִי
עָלֶיהָ וְיֹאסֶף יֶתֶר אֶת־
הָעָם וַיִּלְכֹּד רַבָּתָה
וַיִּקַּח אֶת מַלְכֻּתָם

ראשו ומשקלה ככר־
זהב ואבן יקרה ותהי
על ראש דוד ושלל
העיר הוציא הרבה
מאד׃ ואת העם אשר־
בה הוציא וישם במגרה
ובחרצנים ובמגרות
הברזל והעביר אותם
במלבן ויעשה לכל
ערי בני עמון וישב ג
ויחד וכל העם וירושלם׃

ויהי אחרי־כן ואבשלום
בן־דוד אחות יפה ושמה
תמר ויאהבה אמנון בן־
דוד׃ ויצר לאמנון כי
להתחלות בעיני תמר
אחתו כי בתולה היא
ויפלא בעיני אמנון מ
לעשות לה מאומה׃
ולאמנון רע ושמו ב
יונדב שרעה אחיו
דוד ויונדב איש חכם
מאד׃ ויאמר לו מדוע

אתה ככה רזל בן־מלך
בבקר בבקר הלוא־
תגיד לי ויאמר לו אמנון
את תמר אחות אבשלום
אחי אני אוהב ויאמר
לו יהונדב שכב על־
משכבך והתחל וכא
אביך לראותך ואמרת
אליו תבא נא תמר־
אחותי ותכרני לחם
ועשתה לעיני את־
הכרירה למען אשר
אראה ואכלתי מידה
וישכב אמנון ויתחל
ויבא המלך לראותו
ויאמר אמנון אל המלך
תבוא נא תמר אחתי
ותלבב לעיני שתי לבבות
ואכרוך מידה וישלח
דוד אל תמר הביתה
לאמר לכי נא בית א
אמנון אחיך ועשי לו
הכרירה׃ ותלך תמר
בית אמנון אחיה והוא

160

בבל שכבני וישראל
ואמר בשמעכם את
קול השופר ואמרתם
מלך אבשלום בחברון
ואתו אבשלום חמשים
משתים איש מירושלם
קרואים והלכים לתמה
ולא ידעו בדבר וישלח
אבשלום את אחיתפל
הגלני יועצו דוד מעירו
מגלה ביבחו ותחבחים
ויהי הקשר אמין והעם
הולכים ורב את אבשלום
ויבא המגיד אל דוד
לאמר ויהי לב איש
ישראל אחרי אבשלום
ויאמר דוד לכל עבדיו
אשר אתו בירושלם
קומו ונברחה כי לא
תהיה לנו פליטה מפני
אבשלום מהרו ללכת
פן ימהר והשיגנו והדיח
עלינו את הרעה והכה

והעיר דוד חרב ואמרו
עבדי המלך אל המלך
בכל אשר יבחר אדני
המלך והנה עבדיך וישא
המלך וכל ביתו ברגליו
ויעזב המלך את עשר
נשים פלגשים לשמר
הבית ויצא המלך וכל
העם ברגליו ויעמדו
בית המרחק וכל עבדיו
עברים על ידו וכל הכרתי
וכל הפלתי וכל החתים
ששים מאות איש אשר
באו ברגל מגת עברים
על פני המלך
ויאמר המלך אל
אתי החוזי למה תלכו גם
אתה אתנו שוב ושכ
עם אחיך כי עבדי אתה
הגם גלה אתה למקומך
תמול שלשום והיום אנועך
עמנו לבלכת ואני הולך
על אשר אני הולך שוב

וחשב את אחיך עמך
חסד ואמת ויען אתי
את המלך ויאמר חי
יהוה וחי אדני המלך כי
אם במקום אשר יהיה
שם אדני המלך אם למות
אם לחיים כי שם יהיה
עבדך ויאמר דוד אל
אתי לדו עבר ויעבר
אתי הגתי וכל אנשיו
וכל הטף אשר אתו
וכל הארץ בוכים קול
גדול וכל העם עברים
והמלך עבר בנחל קדרון
וכל העם עברים על פני
דרך את המדבר והנה
גם צדוק וכל הלוים אתו
נשאים את ארון ברית
האלהים ויצקו את ארון
האלהים ויעל אבתר
עד תם כל העם לעבר
מן העיר
ויאמר המלך לצדוק

את ממלכות אכיו׃ ג
ויאמר המלך למה זה
חפץ לך ם אשר תמלכת
ויאמר נקבה תשתחוני
אמיצחון בעיניך ארני
המלך ובא המלך דוד
עיר שחורים והנה משם
איש יוצא משפחת
בית שאול ושמו שמעי
בן גרא יצא ינוא וקלל
וסקול באבנים את דוד
ואת כל עבדי המלך׃
ודוד וכל העם וכל הגבורים
מימינו ומשמאלו וסמ
אמר שמעי בקללו׃
יצא יצא איש הדמים
ואיש הבליעל שב
עליך יהוה כל דמי בית
שאול אשר מלכת
ותתן יהוה ביד אבשלם
והנה רעתו בו כי איש
דמים אתה׃
ויאמר אבישי בן צרויה
אל המלך למה יקלל
הכלב המת הזה את
ארני המלך אעברה נא
ואסירה את ראשו׃
ויאמר המלך מה
לי ולכם בני צרויה כי
יקלל ובי יהוה אמר לו
קלל את דוד ומי יאמר
מדיעך עשיתה כן
ויאמר דויד
אבישי ואל כל עבדיו
והנה בני אשר יצא
ממעי מבקש את נפשי
ואף כי עתה בן ימיני
ועתה לו ויקללך כי אמר
לו יהוה אולי יראה
יהוה בעיני והשיב
יהוה לי טובה תחת
קללתי היום הזה׃ ס
וילכו דוד ואנשיו בדרך
ושמעי הלך בצלע
ההר לעמתו הלוך

ויקלל וישקל באבנים
לעמתו ועפר בעפר׃

ויבא המלך וכל העם
אשר אתו עיפים ויפש
שם ואבשלום וכל
העם איש ישראל בא
ירושלם ואחיתפל אתו׃
ויהי כאשר בא חושי
הארכי רעה דוד אל
אבשלום ויאמר חושי
אל אבשלום יחי המלך
יחי המלך׃ ויאמר
אבשלם אל חושי זה
חסדך את ריעך למה
לא הלכת את ריעך׃
ויאמר חושי אל אבשלם
לא כי אשר בחר יהוה
והעם הזה וכל איש
ישראל לו אהיה ואת׃
אשב והשנית למיאנ
אעבד הלוא לפני בנו
כאשר עבדתי לפני

ויקבץ בן אחיו ויקבץ עם ויחר ויבוס
וישבעון ישבת ויקבץ ׃

אבדך בן אחיה לפניך
וישמר אבשלום את
אחיתפל היועץ בקשרים עם
מי נגיעה ויאמר
אחיתפל אל אבשלום
בוא את פלגשי אביך
אשר הניח לשמר הבית
וישמע כל ישראל כי
נבאשת את אביך ב
ותיחזקנה ידי כל אשר אתו
ויפן לאבשלום ואל
עלמות אשר פלגשי אביו
את פלגשי אביו לעיני
כל ישראל ועיני
אחיתפל אשר יעץ
בימים ההם כאשר
ישאל איש בדבר אלהים
כל עצת אחיתפל
גם לדוד גם לאבשלום
ויאמר אחיתפל
אל אבשלום
אבשלום אליו ואמר
כרגע היום ואכה אחיתפל
הנעשה את דברו אם
אין אתה דבר
ויאמר חושי אל
אבשלום לא טובה העצה

איש ואקוטה אחרי
אחרי דוד ואמצא
עליו והוא יגע רפה
וירעתי אתו
ונס כל העם אשר אתו
והכיתי את המלך
ואשיבה כל העם אליך
כשוב הכל האיש אשר
אתה מבקש כל העם
יהיה שלום וישר ב
חרם בעיני אבשלום
ובעיני כל איש ישראל
ויאמר אבשלום
קראו נא גם לחושי ה
ונשמעה גם
הארכי
גם הוא ויגד
אל אבשלום ויאמר
אבשלום אליו לאמר
כדבר הזה דבר אחיתפל
התעשה את דברו אם
אין אתה דבר
ויאמר חושי אל
אבשלום לא טובה העצה

אשר יענו אחיתפל בפעם
הזאת ואני רחשי אמר
ידעת את אביך ואת
אנשיו כי גברים המה
ומרי נפש המה כדב
שכול בשדה ואביך
איש מלחמה ולא ילין
את העם הלילה עתה
הוא נחבא באחת פ
החתים או באחר
המקומות והיה כנפל
בהם בתחלה ושמע
השמיע ואמר היתה
מגפה בעם אשר אחרי
אבשלום והוא גם בן
חיל אשר לבו כלבו אריה
המס ימס כי ידע כל
ישראל כי גבור אביך
ובני חיל אשר אתו כי
יעצתי האסף יאסף
עליך בלישראל נדן
ועד באר שבע כחול
אשר על שפת הים לרב ג

ומנוף חלקים בקרבי
ובאנו אליו באחת
החסקמת אשר נמצא
שם ונחנו עליו כאשר
יפל השל על האדמה
ולא נותר בו וכל אנשים
האנשים אשר אתו
גם אחד ואסף אל עיר
ואסף וחשיאו בם ישראל
אל העיר החדשה חללים
ושחבטו את עיר החדשה
ערי אשר לא נמצאו
גם יחדו׃
ואמר אבשלום וכל
איש ישראל טובה עצת
חושי הארכי מעצת
אחיתפל ויהוה ציוה
להפר את עצת אחיתפל
הטובה למען הביא
יהוה אל אבשלום את
הרעה ואמר
חושי אל יעדוק ואל
[illegible]
ובזיאת יעין אחיתפל
את אבשלום ואת איש
ישראל ובזיאת
יעצתי אני ועתה שלחו
וקחנה כל ישראל
אליך וחגרו דודי
לאמר אל תלן הלילה
בערבות הירדן וגם
עברת תעבור פן יבלע
למלך ולכל העם אשר
אתו ויחנתו ואחימעץ
עמדים בעין רגל והלכה
השפחה והגידה להם
והם ילכו והגידו למלך
דוד כי לא יוכלו להראות
לבוא העירה וירא אתם
נער ויגד לאבשלם וילכו
שניהם מהרה ויבאו
אל בית איש בבחורים
ולו באר בחצרו וירדו
שם ותקח האשה ותפרש
את המסך על פני הבאר
ותשטח עליו הרפת
ולא נודע דבר ויבאו
עברי אבשלום אל
האשה הביתה ויאמרו
איה אחימעץ ויהונתן
ותאמר להם האשה
עברו מיכל המים ובקשו
ולא מצאו וישבו מ
ירושלם ויחי
אחרי לכתם ויעלו מ
מהבאר וילכו ויגדו
למלך דוד ויאמרו אל
דוד קומו ועברו מהרה
את המים כי ככה יעץ
עליכם אחיתפל ויקם
דוד ובל העם אשר אתו
ויעברו את הירדן עד
אור הבקר עד אחד לא
נעדר אשר לא עבר
את הירדן ואחיתפל
ראה כי לא נעשתה עצתו
ויחבש את החמור ויקם
וילך אל ביתו אל עירו
ויצו אל ביתו ויחנק
וימת ויקבר בקבר אביו

164

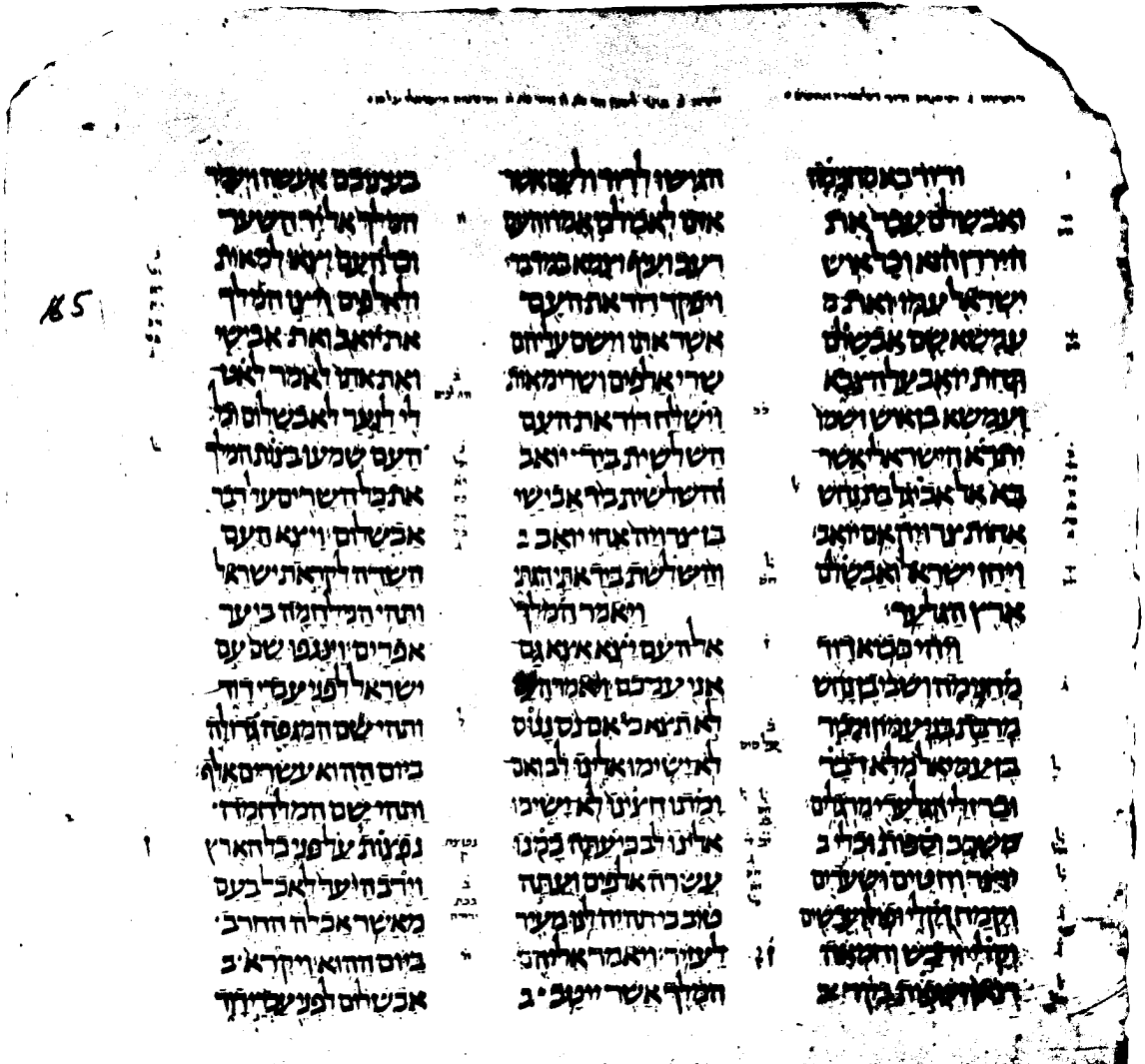

174

ויהי רוד ליהוה את דברי השירה הזאת
ביום הציל יהוה אתו מכף כל אויביו ומיד שאול
ויאמר יהוה סלעי ומצודתי
אלהי צורי אחסה בו
משגבי ומנוסי
מושיעי אקרא יהוה
ומאויבי אושע
כי אפפוני משברי מות
נחלי בליעל יבעתוני
חבלי שאול סבוני
קדמוני מוקשי מות
בצר לי אקרא יהוה
ואל אלהי אקרא
וישמע מהיכלו קולי
ושועתי באזניו
ותגעש ותרעש הארץ
ומוסדות השמים ירגזו
ויתגעשו כי חרה לו
עלה עשן באפו
ואש מפיו תאכל
גחלים בערו ממנו
ויט שמים וירד
וערפל תחת רגליו
וירכב על כרוב ויעף
וידא על כנפי רוח
וישת חשך סכתו סביבותיו חשרת מים עבי שחקים
מנגה נגדו בערו גחלי אש
ויהוה ברעם מן שמים
ועליון יתן קולו

וישלח חצים ויפיצם
ויראו אפיקים
יגלו מקדות תבל
בגערת יהוה משמעת רוח אפו
ישלח ממרום יקחני
ימשני ממים רבים
ינצלני מאויבי עז
משנאי כי איצו ממני
יקדמוני ביום אידי
ויהי יהוה משען לי
ויצא לרחב אתי
יחלצני כי חפץ בי
יגמלני יהוה כצדקתי
כבר ידי ישיב לי
כי שמרתי דרכי יהוה
ולא רשעתי מאלהי
כי כל משפטיו לנגדי
וחקתיו לא אסור ממני
ואהיה תמים לו
ואשתמרה מעוני
וישב יהוה לי כצדקתי
כבר ידי לנגד עיניו
עם חסיד תתחסד
עם גבור תמים תתמם
עם נבר תתבר
ועם עקש תתפל
ואת עם עניים תושיע
ועיניך על רמים תשפיל
כי אתה נירי יהוה
ויהוה יגיה חשכי
כי בכה ארוץ גדוד
באלהי אדלג שור
האל תמים דרכו
אמרת יהוה צרופה
מגן הוא לכל החסים בו
כי מי אל מבלעדי יהוה ומי צור מבלעדי אלהינו
האל מעזי חיל
ויתר תמים דרכו
משוה רגלי כאילות
ועל במתי יעמידני
מלמד ידי למלחמה
ונחתה קשת נחושה זרעתי
ותתן לי מגן ישעך
וענותך תרבני

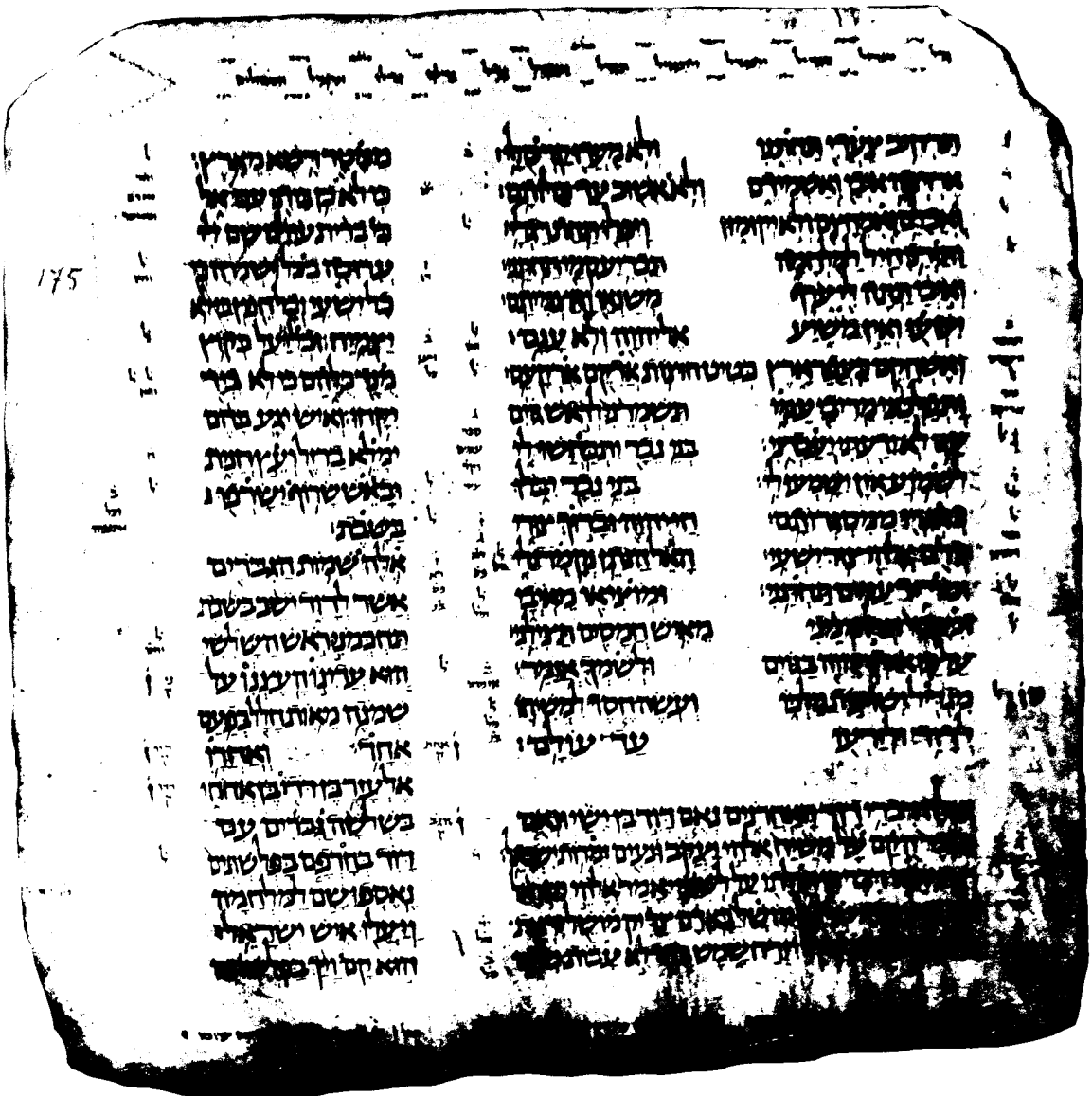

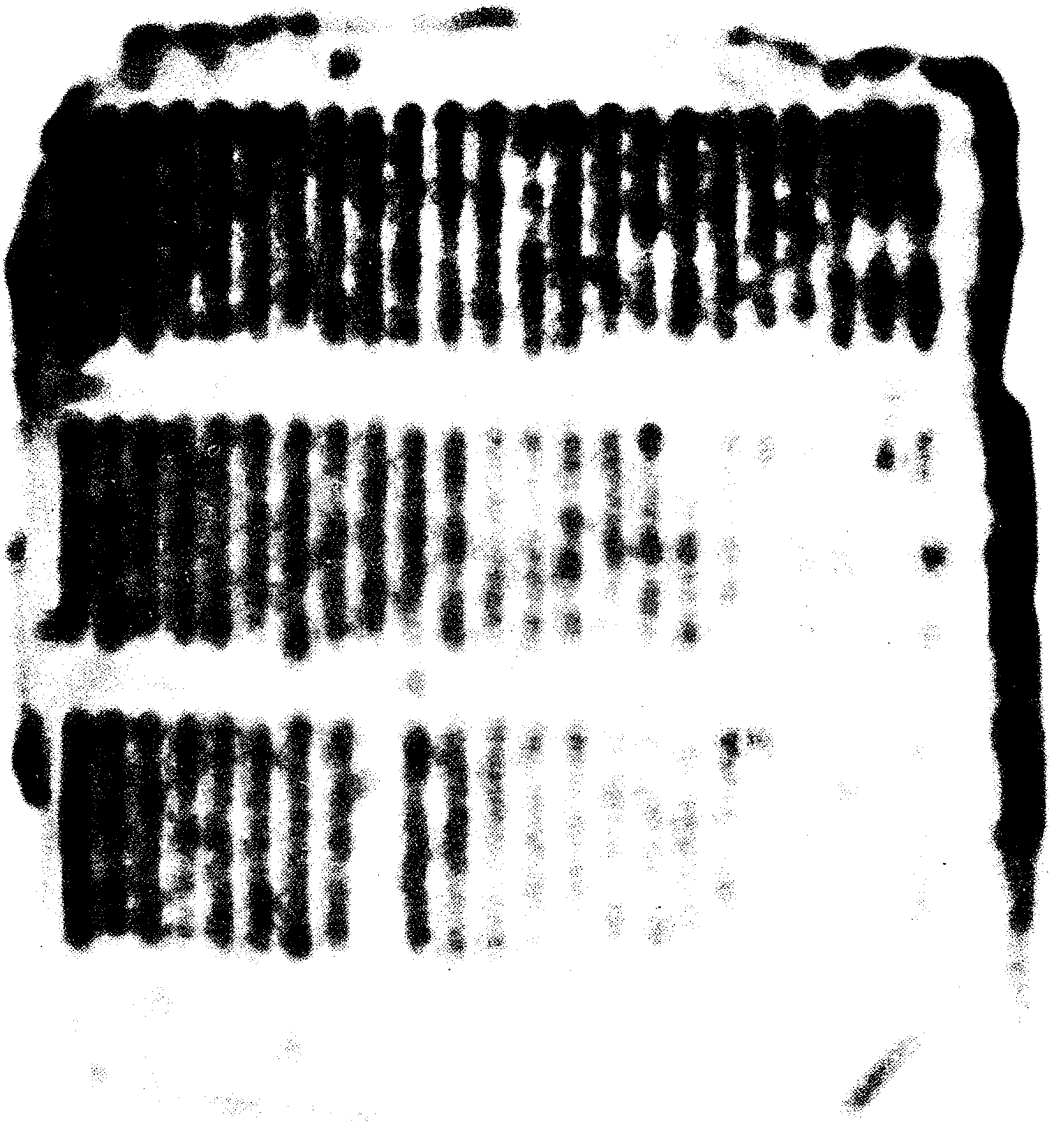

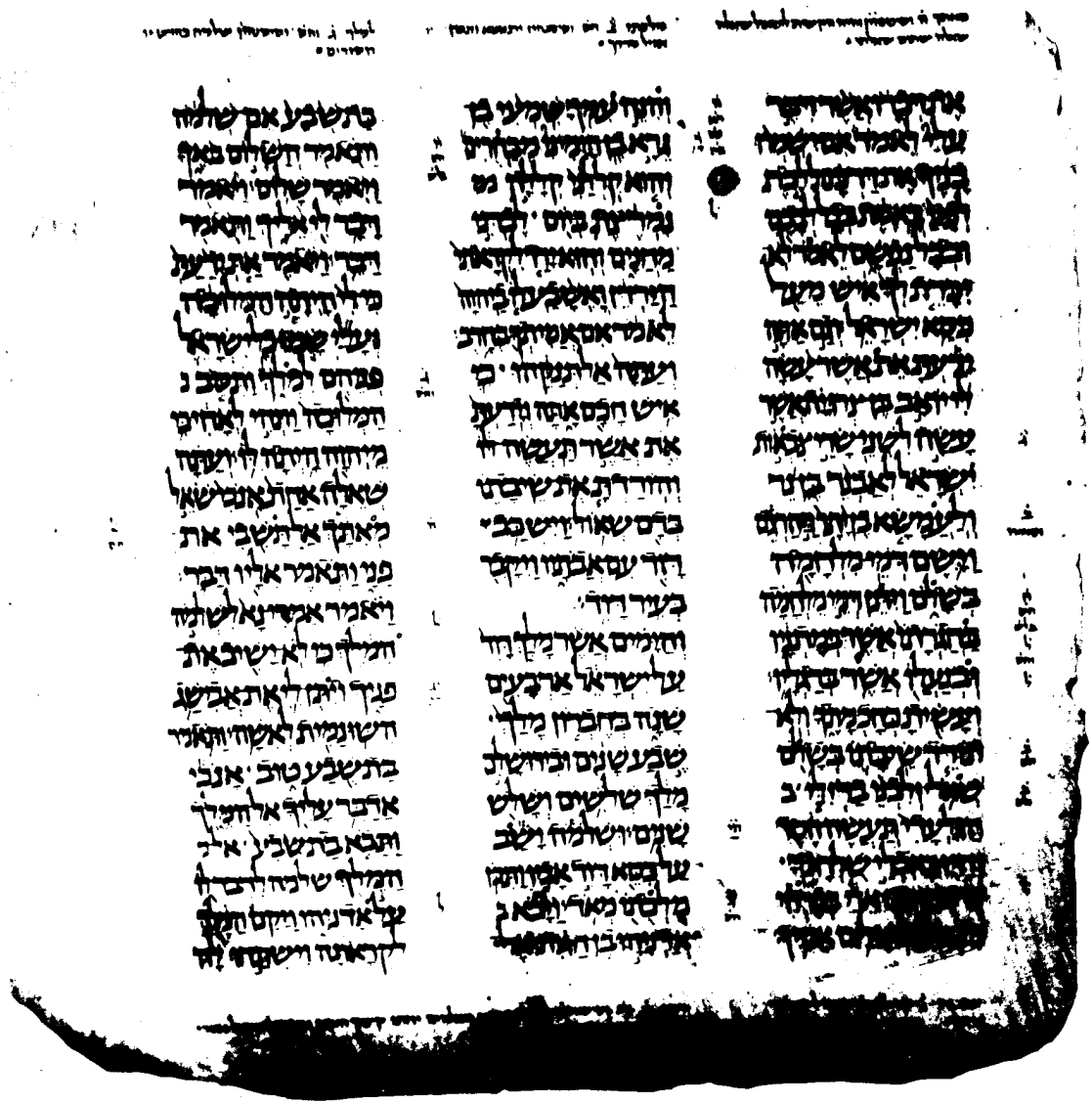

184

וישב על כסא ויש֯ש֯
כסא לאם המלך ותשב
לימינו ותאמר שאלה
אחת קטנה אנכי שאלת
מאתך אל תשב את פני
ואמר לה המלך שאלי
אמי כי לא אשיב את
פניך ותאמר יתן את
אבישג השונמית את אדניה
אחיך לאשה ויען מ
המלך ותאמר ולאמר
ואמרו ומלה את שאולת
את אבישג השונמית
לאדניהו ושאלי המלך את
המלוכה כי הוא אדני
והמה ליואב בן צרויה

וישבע המלך שלמה
ביהוה לאמר כה יעשה
לי אלהים וכה יוסף
כי בנפשו דבר את הדבר
הזה ועתה

חי יהוה אשר הכין
וישיבני על כסא דוד
אבי ואשר עשה לי בית
כאשר דבר כי היום
ימית אדניהו וישלח
המלך שלמה ביד בניהו
בן יהוידע ויפגע ב
ויבת וילאמר
חכה אמר המלך עתה
לך על שר כי איש
מית אתה וביום ההוא
לא אמיתך כי נשאת
את ארון אדני יהוה
לפני דוד אבי וכי התענית
בכל אשר התענה אבי
ויסר שלמה את
אביתר מהיות כהן
ליהוה למלא את דבר
יהוה אשר דבר על בית
עלי בשלה

וישמעו בשורה יואב
כי נטה אחרי
אדניהו אחרי אבשלום

ולא נטה אחרי
אשר יהוה ויחזק בקרנות
המזבח ויגד למלך
שלח כי נפל יואב
אחר יהוה ויעמד אמו
במחוא אל אהל יהוה ואמר
אליו כה אמר המלך
צא ויאמר אבי פה
אמות וישב בעצו את
המלך דבר לאמר כה
דבר יואב וכה ענני
ויאמר לו המלך עשה
כאשר דבר ופגע ב
ויקברהו ויסר דמי
חנם אשר שפך יואב
מעלי ומעל בית אבי
וישב יהוה את דמו
על ראשו אשר פגע
בשנים אנשים צדיקים
וטובים ממנו ויהרגם

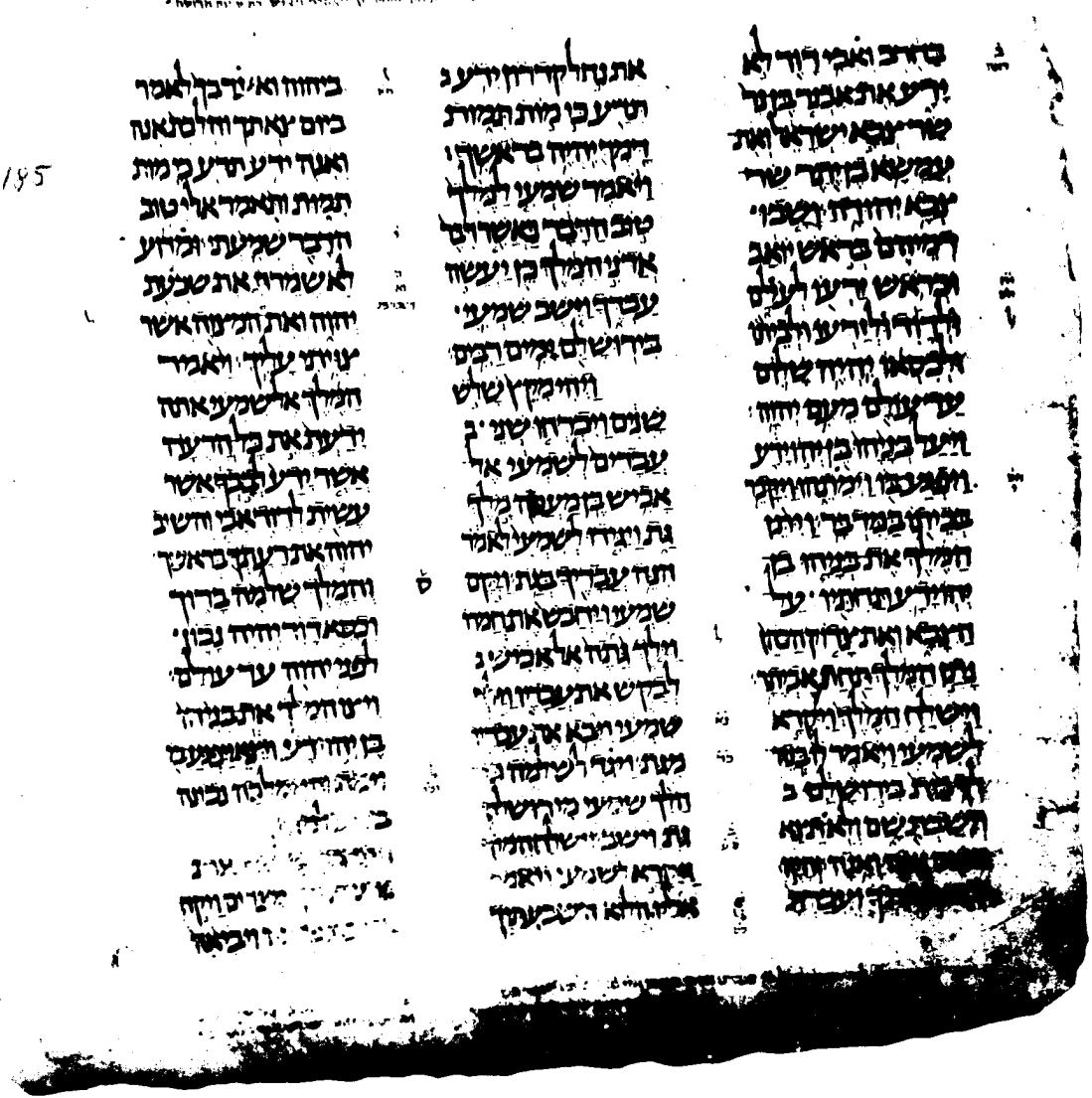

אל עיר דוד עיר סתו
לבנות את בית יהוה ואת חומת
בית ירושלם סביב׃ רק
העם מזבחים בבמות
כי לא נבנה בית לשם
יהוה עד הימים ההם

ויאהב שלמה את
יהוה ללכת בחקות
דויד אביו רק בבמות
הוא מזבח ומקטיר
וילך המלך גבעונה
לזבח שם כי היא
הבמה הגדלה אלף
עלות המזבח ההוא׃
נראה יהוה
אל שלמה בחלום
הלילה ויאמר אלהים
שאל מה אתן לך׃
ויאמר שלמה
אתה עשית עם
עבדך דויד אבי
כאשר הלך לפניך
באמת ובצדקה וביושר
לבב עמך ותשמר לו
את החסד הגדול
הזה ותתן לו בן ישב
על כסאו כיום הזה׃
ועתה יהוה אלהי
אתה המלכת את
עבדך תחת דויד אבי
ואנכי נער קטן לא
אדע צאת ובוא׃
ועבדך בתוך עמך
אשר בחרת עם רב
אשר לא ימנה ולא
יספר מרב׃ ותתן
לעבדך לב שמע לשפט
את עמך לדבן בין׃
טוב ורע כי יוכל
לשפט את עמך הכבד
הזה׃ וייטב הדבר
בעיני אדני כי שאל
שלמה את הדבר

ויאמר אלהים אליו
יען אשר שאלת את
הדבר הזה ולא שאלת
לך ימים רבים ולא
שאלת לך עשר ולא
שאלת נפש אויבך
ושאלת לך הבין לשמע
משפט הנה עשיתי
כדברך הנה נתתי לך
לב חכם ונבון אשר
כמוך לא היה לפניך
ואחריך לא יקום כמוך
וגם אשר לא שאלת
נתתי לך גם עשר גם
כבוד אשר לא היה
כמוך איש במלכים
כל ימיך׃ ואם תלך
בדרכי לשמר חקי
ומצותי כאשר הלך
דויד אביך והארכתי
את ימיך׃
ויקץ שלמה והנה
חלום ויבא ירושלם

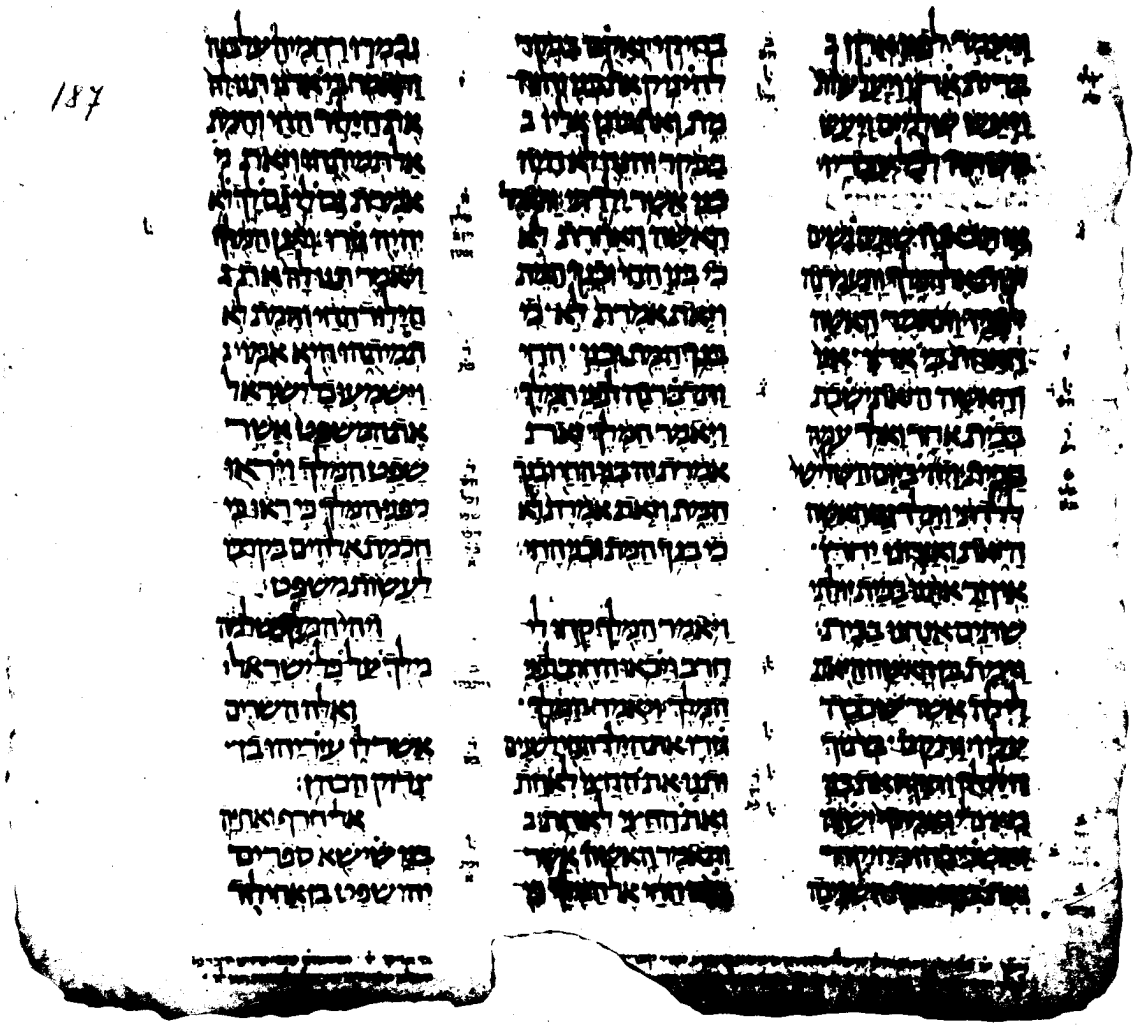

188

חמיכיר׃
וכמחוביחזקיע
עלי־צפתה וגדיתין ב
ואבימלך מחנים׃
ועזריהו בן־גאבר
על־התנצים וכל־בן
גתן טחן רעה חמלה׃
ואחישר על־ב
תבית ואלגנים בן
עבדא על־חמס׃
ושלמה שנים
עשר נצבים על־כל
וישראל וכלכל אתיו׃
חמיך ואתכיתו חרש
בשנה וחדה על־אחד
לחדשו ואלה
שמותם בן־חור בהר
אפרים׃ בן־דקר
במקץ ובשעלבים ובית
שמש ואילון בית חנן׃
בן־חסד בארבות
לו־סכה וכל־ארץ חפר
בן־אבינדב כל
נפת דאר טפת בת
שלמה היתה לו לאשה׃
בענא בן־אחילוד
תענך ומגדו וכל־בית
שאן אשר אצל צרתנה
מבית ליזרעאל מבית
שאן עד־אבל מחולה
על־מעבר לקמעם׃
בן־גבר ברמת
גלעד לו חות־יאיר בן
מנשה אשר בגלעד
לו חבל ארגב אשר ג
בבשן ששים ערים
גדולות חומה ובריח
נחשת אחינדב
בן־עדא מחנימה׃
אחימעץ בנפתלי
גם־הוא לקח את־בשמת
בת־שלמה לאשה
בענא בן־חושי
באשר ובעלות
יהושפט בן
פרוח ביששכר

שמעי בן־אלא
בבנימן גבר בן
אחד באדץ גלעד
סיחון מלך האמרי וע
מלך חשבון ונשוא
אשר בארץ יהודה
וישראל רבים חסר
אשר על־חים רב ב
אכלים ושתים ושמחים׃
ושלמה היה משל
בכל ממלכות מן
הנהר ארץ פלשתים
ועד גבול מצרים מגשי
מתנה ועבדים את
שלמה כל־ימי חייו׃

ויהי־לחם שלמה ליום
אחד שלשים כר סלת
וששים כר־קמח עשה
בקרים עשרה
בקר רעיממרעה ועשרי
לבד איל וברברים ואבוסים׃

שלמה בבית יהוה ויחל
מפרש בספר הישר על
יעקם המלך בגבעון
והארמה בן סנאות ופן
עלתן ויתן שלמה את
כל הכלים מרב מאד
כשר לא נחקר משקל
החרשת ועשה שלמה
את כל הכלים אשר
בית יהוה את מזבח
החנב ואת השלחן
אשר עליו לחם הפנים
זהב ואת המנרות
חמש מימין וחמש
משמאול לפני הדביר
זהב סגור והפרח והנרות
והמלקחים זהב וחשפות
והמזמרות והמזרקות
והכפות והמחתות זהב
סגור והפתות לדלתות
הבית הפנימי לקדש
הקדשים לדלתות

ותשלם כל המלאכה
אשר עשה חירם
שלמה בית יהוה ויבא
שלמה את קדשי דויד
אביו את הכסף ואת
החזב ואת הכלים נ
נתן באוצרות בית יהוה

אז יקהל שלמה את
זקני ישראל את כ
ראשי המטות נשאי
האבות לבני ישראל
אל המלך שלמה וישלם
להעלות את ארון ברית
יהוה מעיר דויד היא
ציון ויקהלו אל המלך
שלמה כל איש ישראל
בירח האתנים בחג
הוא החדש השביעי
ויבאו כל זקני ישראל
וישאו הכהנים את
הארון: ויעלו: את ארון
יהוה את אהל מ ער

ואת כל כלי הקדש
אשר באהל ויעלו
אתם הכהנים והלוים
והמלך שלמה וכל
עדת ישראל הנועדים
עליו: אתו לפני הארון
מזבחים צאן ובקר
אשר לא יספרו ולא
ימנו מרב: ויבאו: מ
והכהנים את ארון
ברית יהוה אל מקומו
אל דביר הבית אל נ
ק־ש־י הרוב
ת את כנפי הכרבים
כי הכרובים פרשים
כנפים אל מקום הארון
ויסכו הכרבים על
הארון ועל בדיו מ
מלמעלה: ויארכו
הבדים ויראו ראשי
הבדים מן הקדש על
פני הדביר ולא יראו
החוצה ויהיו שמה

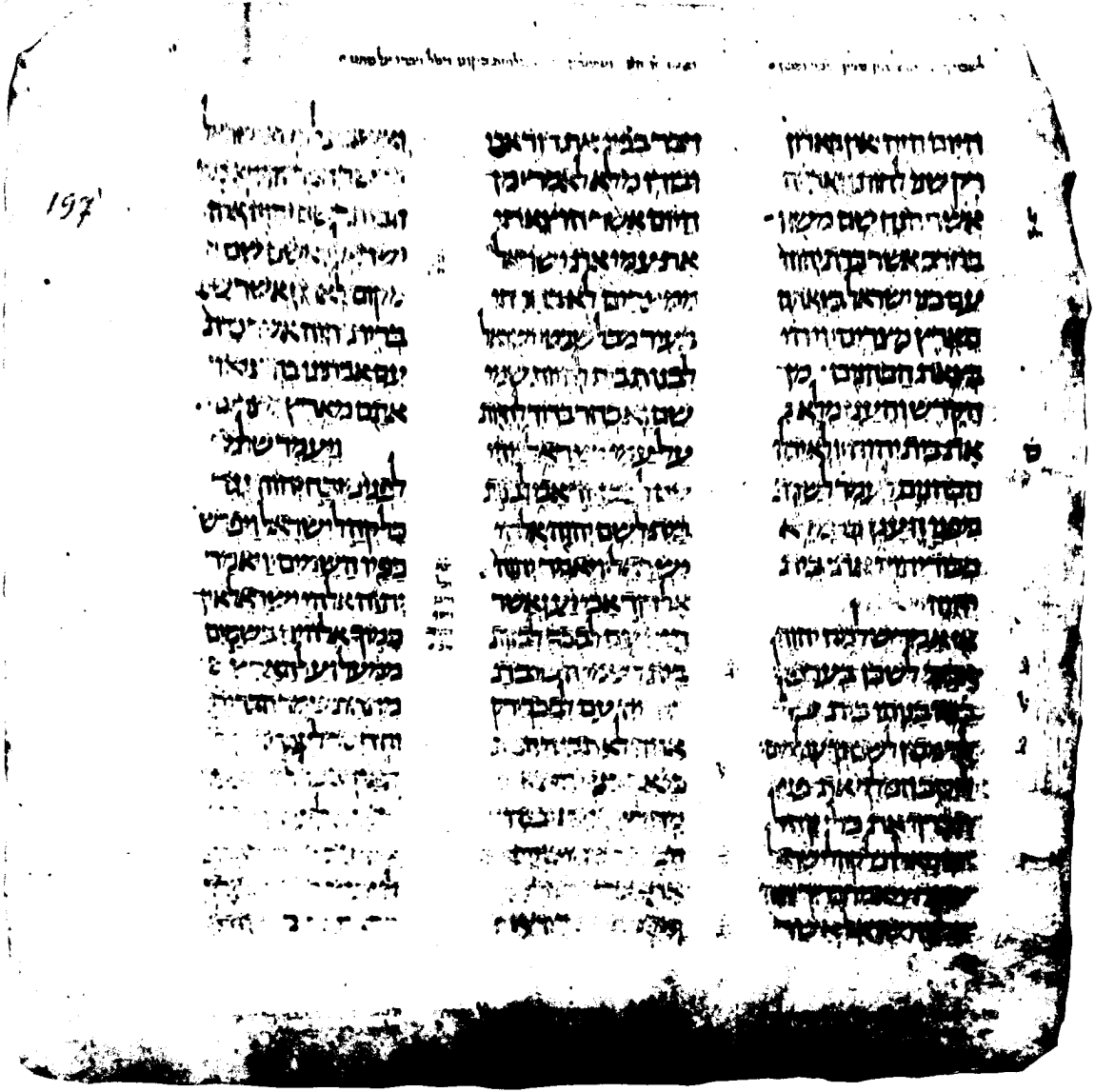

על האדמה אשר נתתי
לעמך להנחיל
רביעי כי יהיה
בארץ ה' אלהיך נתן
שדה ירשוה ויישבת
וחסיל כי יהיה מיניך
לא אמת בארץ שערין
כי יגיע כל מחוה יבי
תעזבה כל היום אשר
ותחוה לבי האדמה
לבי עמך ישראל
אשר ירעון אשר נגע
ולכם ופרש כפיו אל
והבית ההוא וצאנך
תשמע השמים מכון
שבתך וקמתך ועשית
ונתנך אויביו
אשר יקח לבבו
כי יהיה בקרבך
בישמך נקרא עליו
והבית ההוא אשר בנית
כי יצא עמך
תלחמה על אויבך
אשר תשלחם ושלחתו
אל דרך תעזרנו
אשר בחרת בה
ושמעת השמים מכון
ונתתה לאבותם
אשר בחרת והבית
אשר בניתי לשמך
ושמעת השמים מכון
ושמעת בתחנת עבדך
וגם את העבר אשר
לא מעמך ישראל
והיה אם בא עלינו
למען שמך כי ישמעו
את שמך הגדול ואת
ידך החזקה וזרעך
הנטויה ובא והתפלל
אלה בבית הזה אתה
תשמע השמים מכון
שבתך ועשית ככל
אשר יקרא אליך נכ
תבוי למען דעון
כל עמי הארץ את
שמך ליראה אותך
כעמך ישראל וידעו
בישמך נקרא על
הבית ההוא אשר בנית
כי יצא עמך
תלחמה על אויבך
אשר תשלחם ושלחתו
אל דרך העיר
אשר בחרת בה
ושמעת השמים מכון
ושמעת בתחנת עבדך
אשר ישמעון השמים מכון
ושמעת השמים מכון
ושמעת בתחנת לשמך ים
ושמעת השמים את
ונתתם ואת עמך
ונשית מישפטם
יחטאו לך כי אין אדם
אשר לא יחטא ואנפת
בם ונתתם לפני אויב
ושבום שבים אל
ארץ האויב רחוקה
או קרובה ושבו
שם בארץ אשר נשבו
שם ושבו והתחננו
אליך בארץ שביהם
לאמר חטאנו והעוינו
רשענו ושבו אליך
בכל לבבם ובכל נפשם
בארץ אויביהם אשר
שבו אתם והתפללו
אליך דרך ארצם אשר
נתתה לאבותם העיר
אשר בחרת והבית
אשר בניתי לשמך
ושמעת השמים מכון

ויהי בן עשרים
שנה את שני הבתים את
את שלמה את חירם את
בנה את חורה ואת בית
המלך את חירם מצר
נשא את בת פרעה
ארזים ובארזי ברושים
וכזהב ככל חפצו אז
יהוה שלמה ב
לחירם עשרים שני
בארץ הגלילי ויאמר
חירם מה הערים
את הערים אשר
נתן שלמה ולא
וישלח בעבדיו אמר
שלח וארבעים ואחד
אשר יהיו לי אחיך
ויקראו להם א ב
בבוא עבדי חירם חזה
ושלמה חירם נתן
ועשרים כפר
ויהי חירם
ויעל פרעה מלך
ויתן לבתו אשת
ויבן שלמה את גזר
ואת בית חורון
ואת בעלת ואת תדמר
במדבר בארץ ואת
כל ערי המסכנות אשר
היו לשלמה ואת ערי
ואת ערי הפרשים
ואת כל חשק שלמה
אשר חשק לבנות
בירושלם ובלבנון ג
ובכל ארץ ממשלתו
אשר השאיר
שלמה בני
העם הנותר מן
האמרי והחתי הפרזי
והחוי והיבוסי אשר
לא מבני ישראל הם
בניהם אשר נותרו
אחריהם בארץ אשר
לא כלו בני ישראל
להחרימם ויעל ג
שלמה למסעבי עד
היום הזה ובבני ב
ישראל לא נתן שלמה
עבדי כיהם אנשי נ
חמי לחמה ושבדיו נ
ושריו ושלישיו ושר
רכבו ופרשיו
אלה שריהנצבים
אשר על המלאכה
לשלמה חמשים מ
וחמש מאות הרדים
בעם העשים במלאכה
את בת פרעה עלתה
מעיר דוד אל ביתה
אשר בנה הוא מלוא

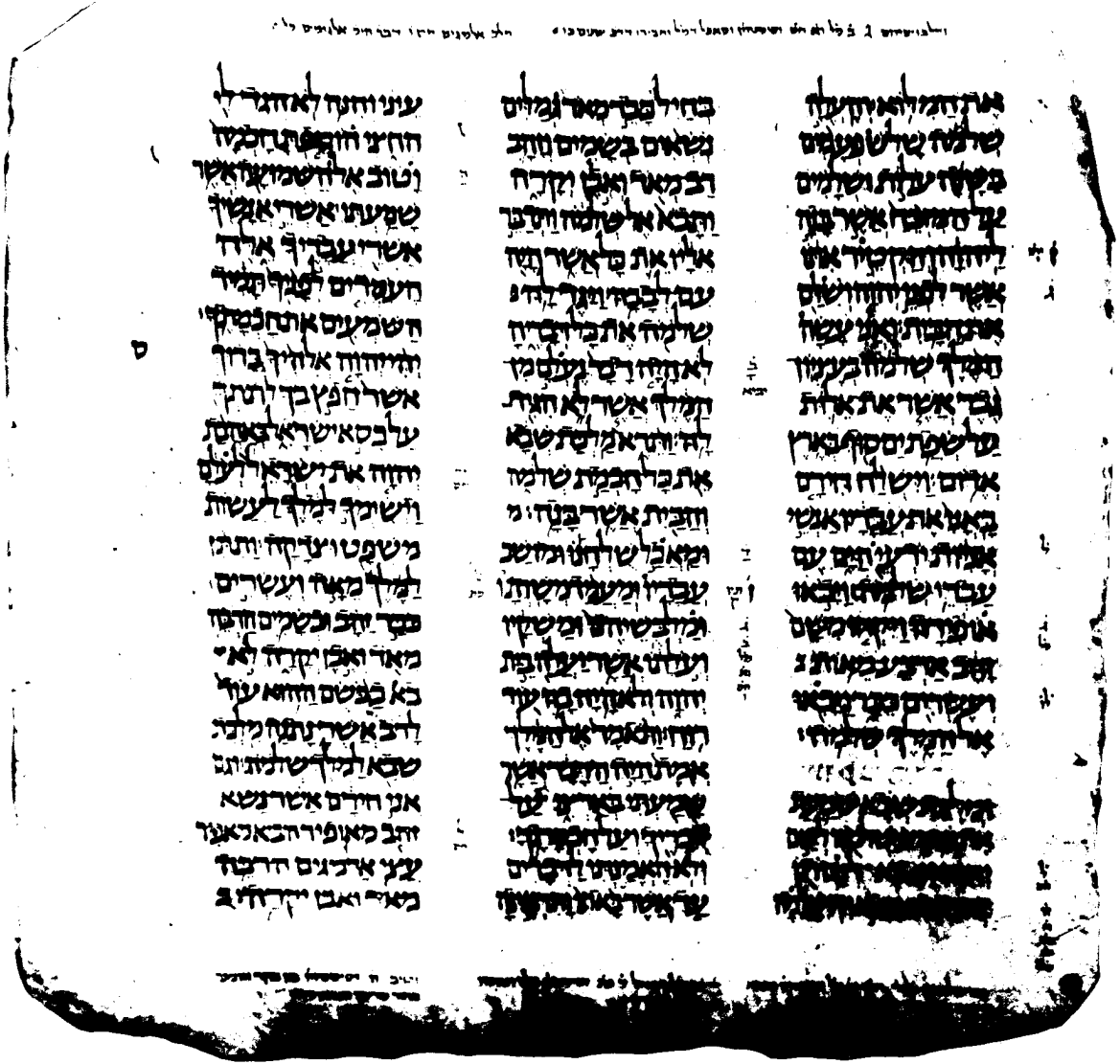

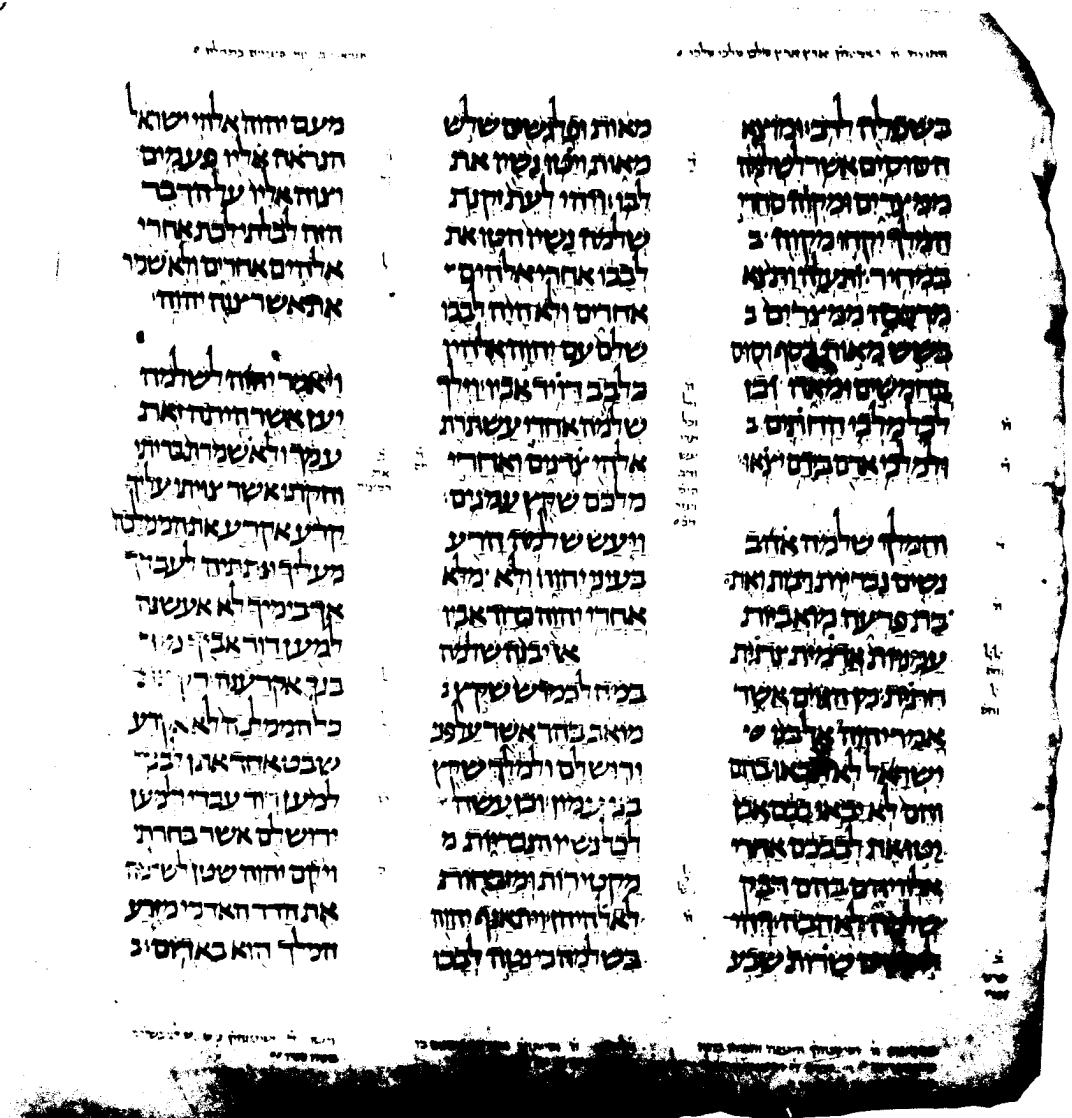

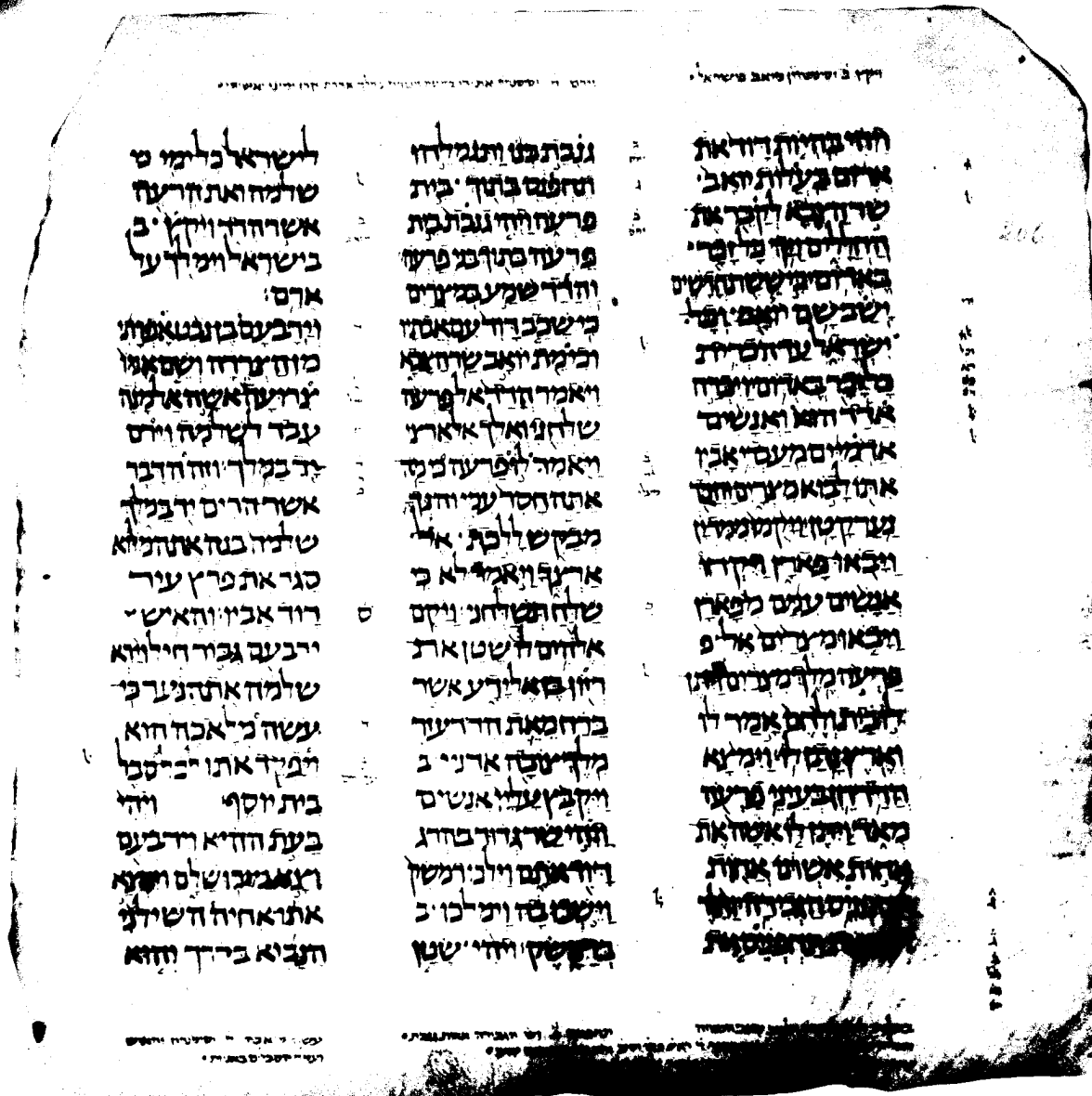

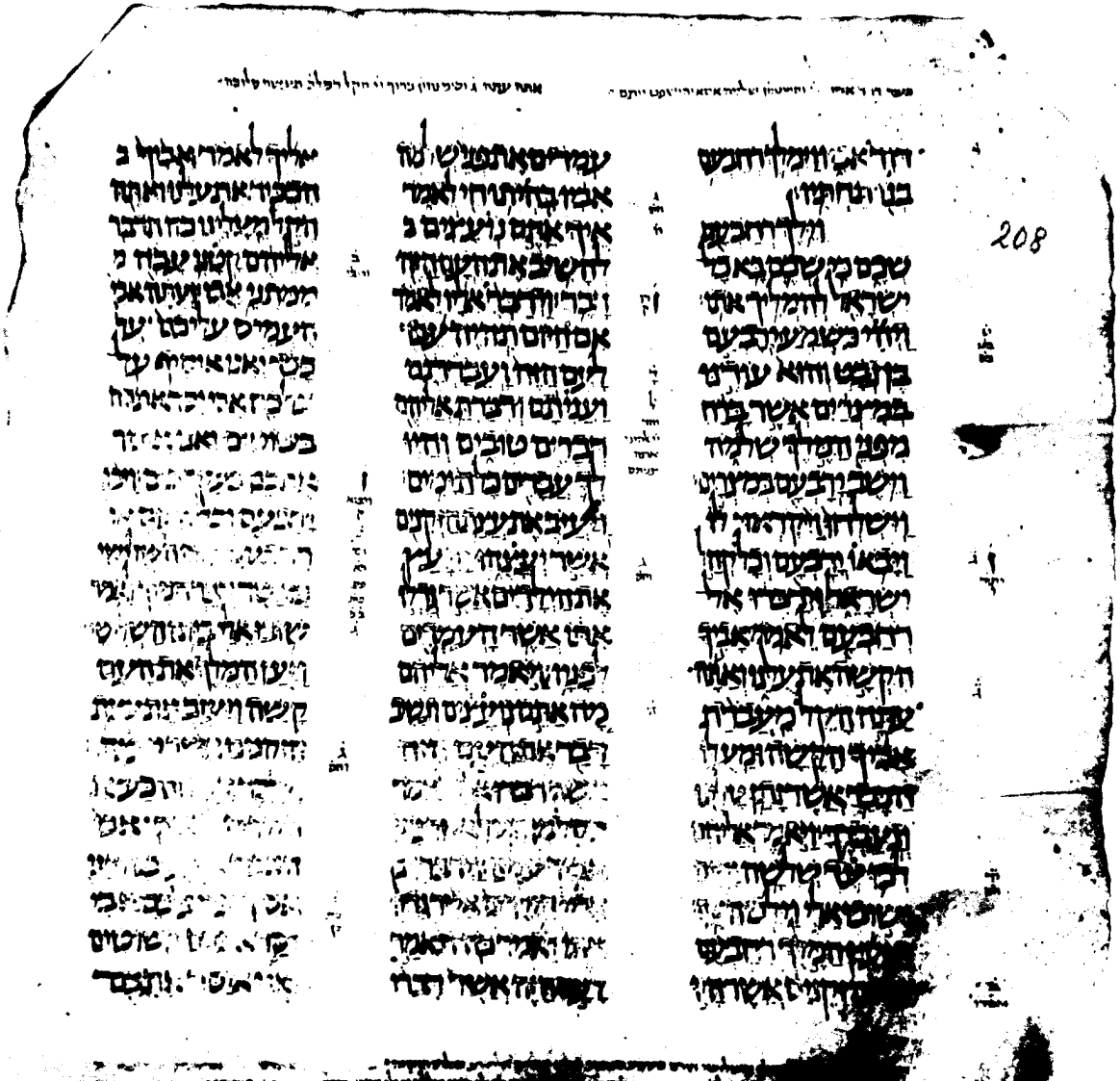

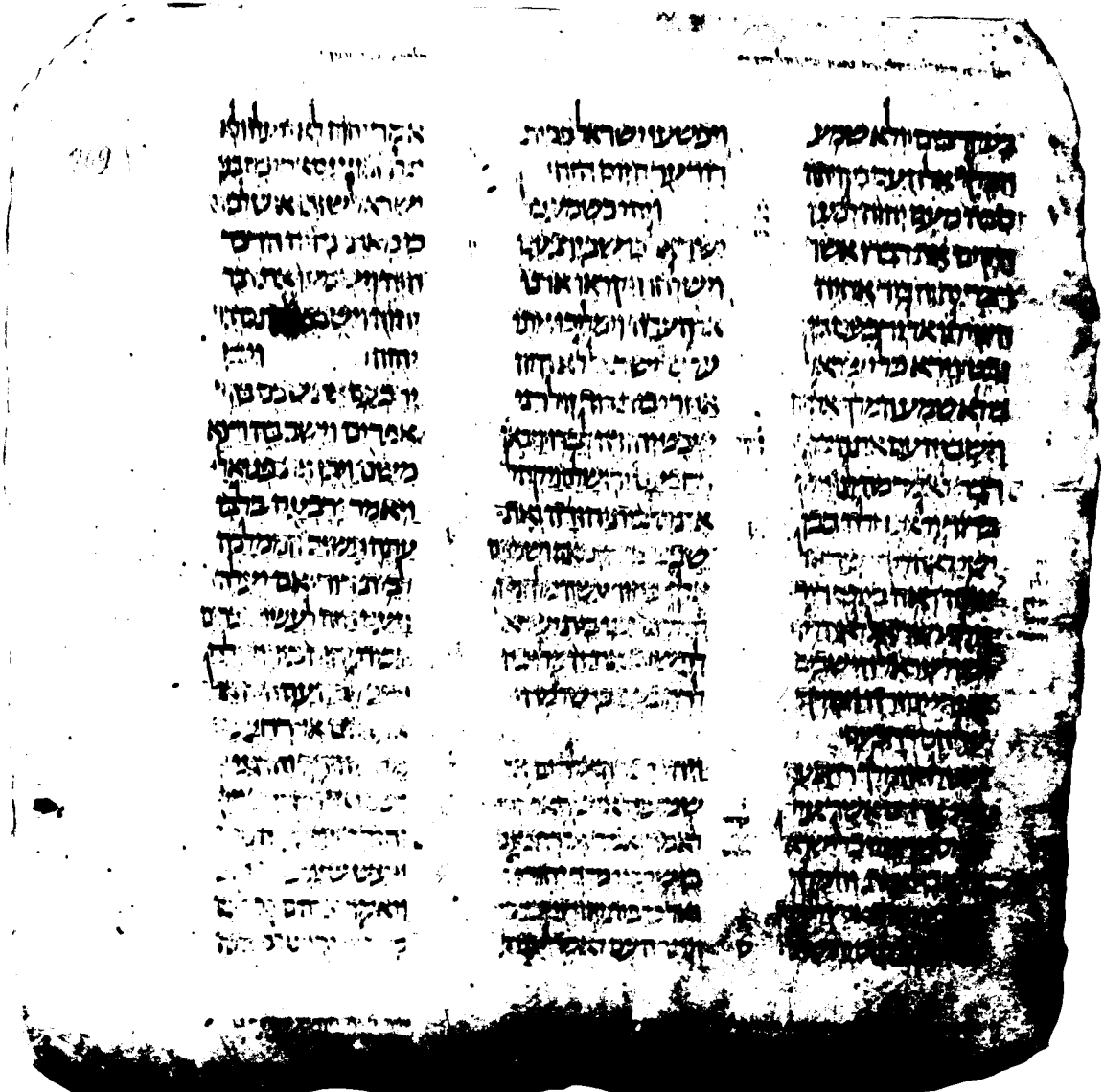

אשר עשה לפניו וא
חזה לבני שלם עם
ויהוראל ויהי בלכב יהו
אביהם ולמען דויד
נתן יהוה אלהיו לו
כי הקים את
בנו אחריו והעמיד
את ירושלם אשר
עשה דויד את הישר
בעיני יהוה ולא סר
מכל אשר צוהו כל ימי
רחבעם בן שלמה מלך
ויהי רחבעם בן ארבעים
ושתים שנה בעת
בחירתם לשום
את שמו שם
ולאשה היתה
בני עמון ושמה
ויעש הרע
את לבבו
ויהי מלחמה
ויהי רחבעם
ויעש אשר
ויהי כאשר
ויבא שישק
ויקח את
ויקח את
ויבא שישק
ויקח את
ויקח את
ויבא שישק
ויקח את
ויקח את

216

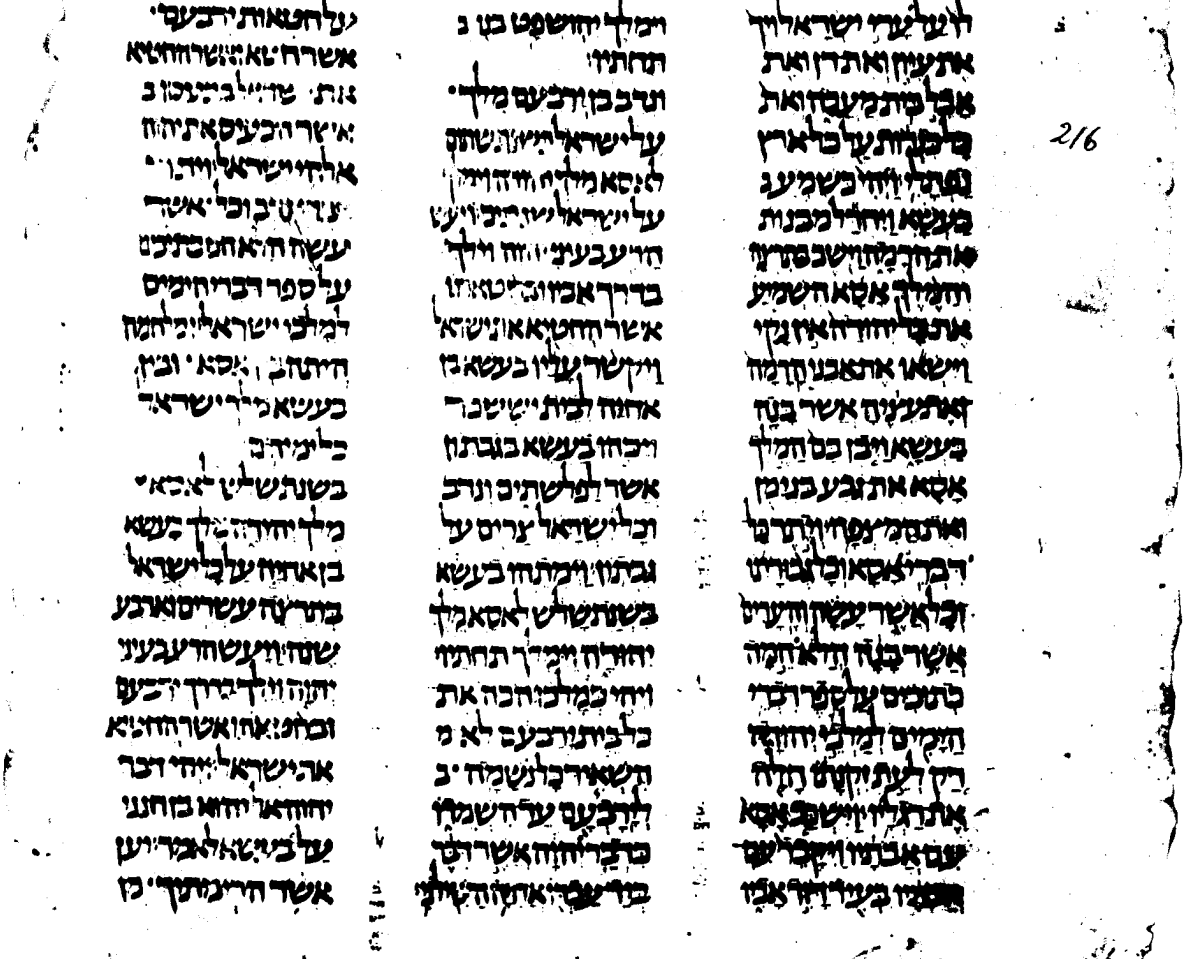

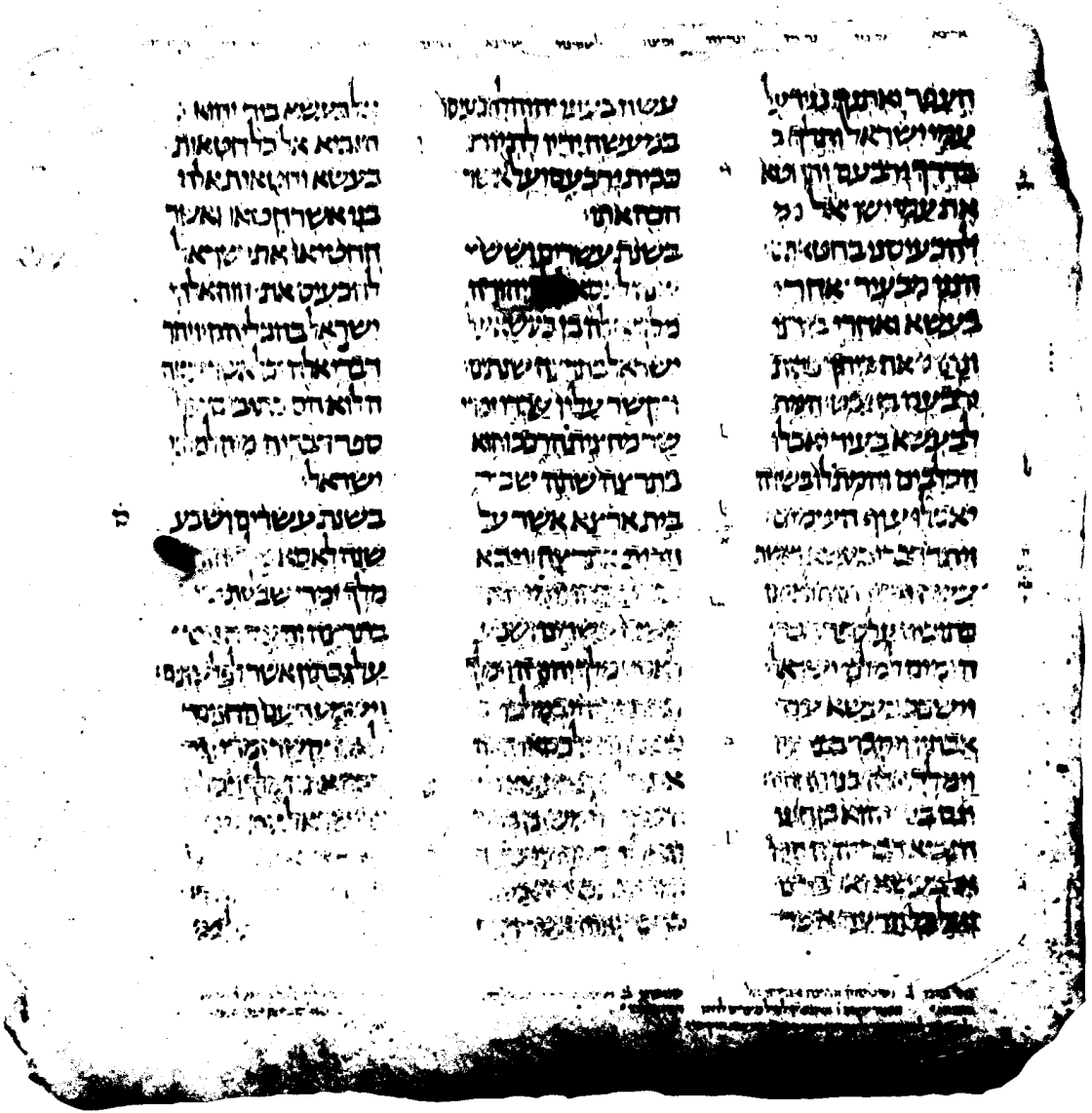

ישראל עמו מגבעון
וידעו עד תרצה כולו
כרעות ימי ימרי השלח
וישב ויבא אל ארמון
בית המלך וישכב על
אשר חטא
על חטאתו אשר חטא
לעשות הרע בעיני
ויתר לכל דברי
הלא הם כתובים
אשר חטא
עשה להחטיא את
ישראל ויתר דברי ומעי
וקשרו אשר קשר הנה
הם כתובים על ספר
דברי הימים למלכי
ישראל
ויעל חיאל בית
לחרץ וחרי ירחו
אחרי תכנו בו גזרת
חזמלינו וחדיו אחרי
עמרי ויחרימם באשר
דבר יהוה ביד יהושע
אשר עשה וגבזחי
אשר עשה ה' א חם
כתובים על ספר דברי

ועתה נשמת תבנו ויחלק
עמרי
בשנת שלשים ואחת
שנה לאסא מלך יהודה
מלך עמרי על ישראל
שנים עשרה שנה
בתרצה מלך ששה שנים
ויקן את שמרון
מאת שמר בכברים
בסוסים ויבן את העיר
את שם העיר אשר בנה
על שם שמר אדני שמרון
שמרון ויעשה עמרי
הרע בעיני יהוה וירע
מכל אשר לפניו וילך
בכל דרך ירבעם בן נבט
ובחטאתיו אשר החטיא
את ישראל להכעיס
את יהוה אלהי ישראל
בהבליהם ויתר דברי
עמרי אשר עשה וגבורתו
אשר עשה הלא הם
כתובים על ספר דברי

החמים למלכי ישראל
וישכב עמרי עם אבתיו
ויקבר בשמרון וימלך
אחאב בנו תחתיו

ואחאב בן עמרי מלך
על ישראל בשנת ש
שלשים ושמנה שנה
לאסא מלך יהודה ו
ויתר אחאב בן עמרי
על ישראל בשמרון
עשרים ושתים שנה
ויעש אחאב בן עמרי
הרע בעיני יהוה מכל
אשר לפניו ויהי הנקל
לסתו בחטאות ירבעם
בן נבט וילך אשה את
איזבל בת אתבעל מלך
צידנים וילך ויעבד
את הבעל וישתחו
ויקם מזבח לבעל בית
הבעל אשר בנה בי
בשמרון ויעש אחאב

ו יתר י בשו ושישתין ומאתן דעמרי חבוי חילוי דבוי דישראל הוא דיוקן ששתי דשבת וה יעני לא תשבע ו

ארמי ר ישיתון חסר ויקח השטר
ויקן ג

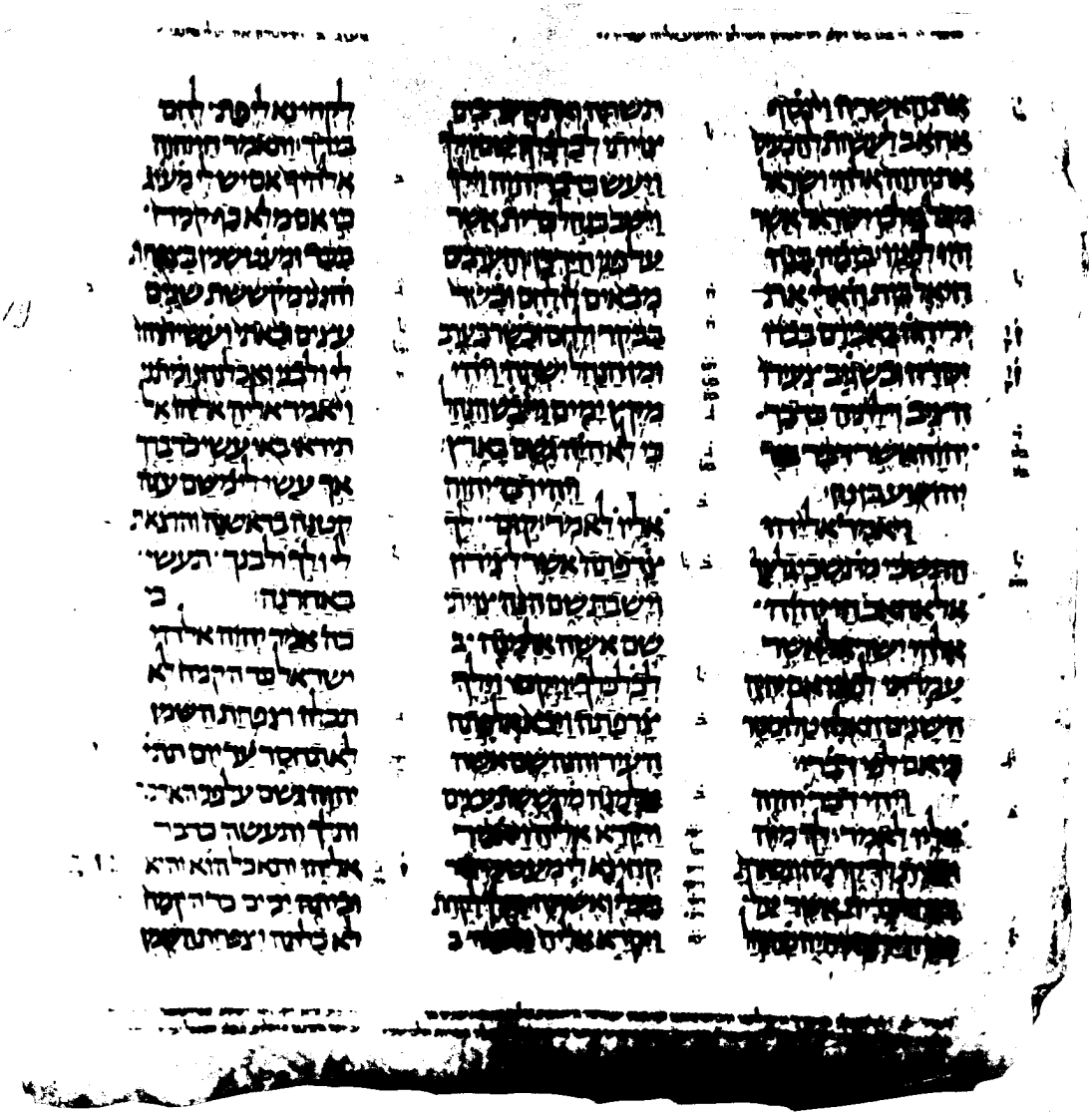

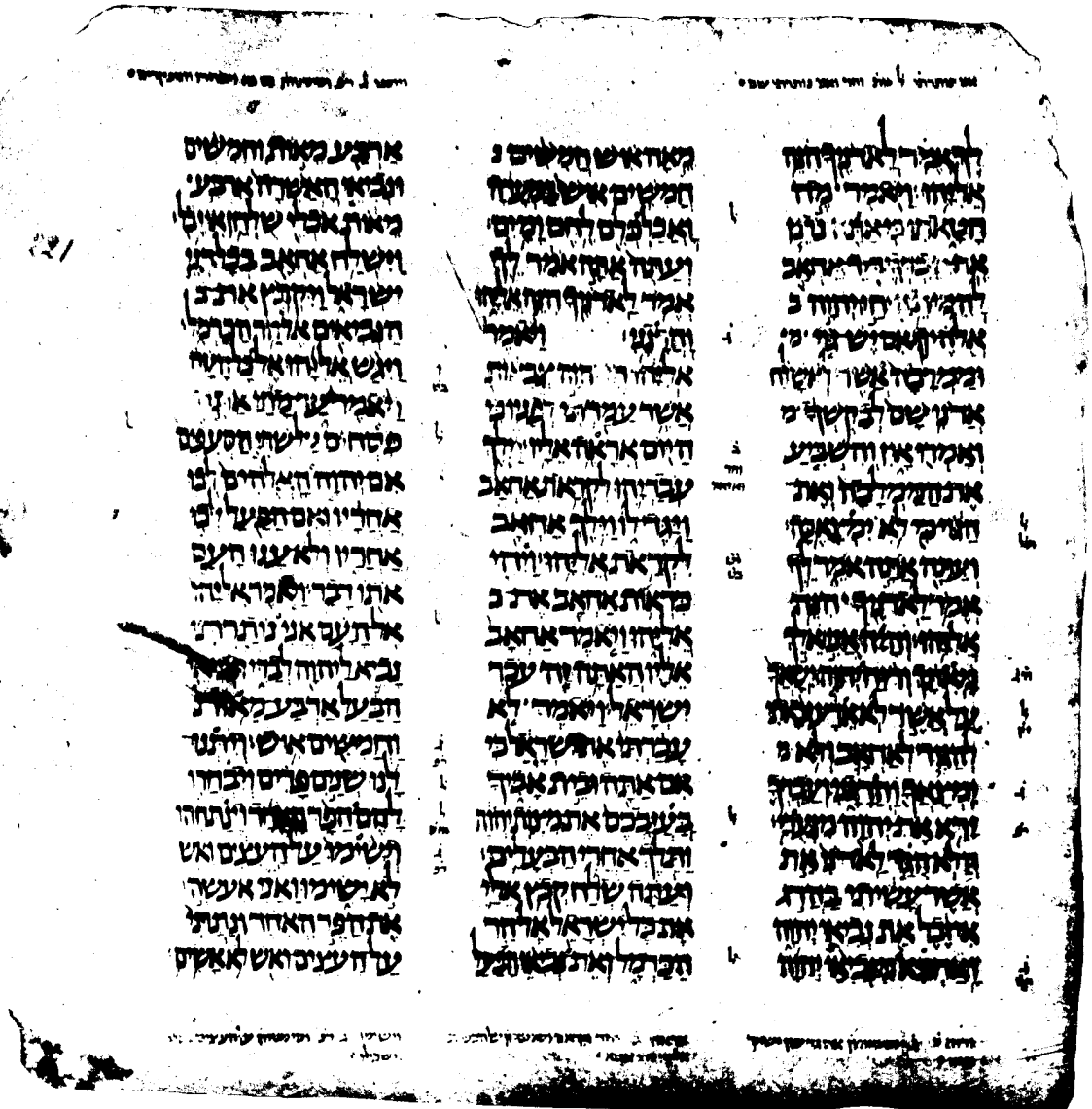

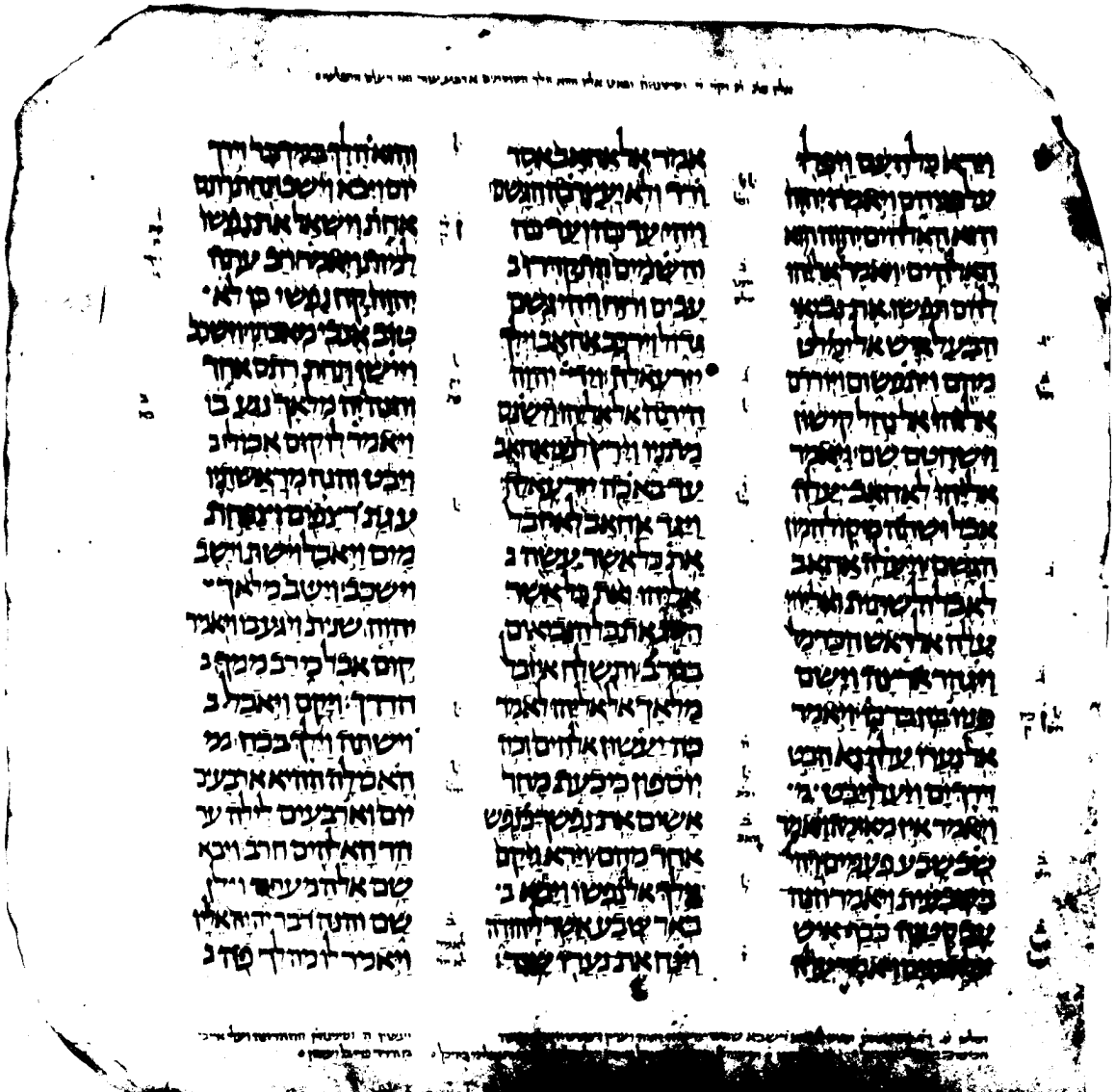

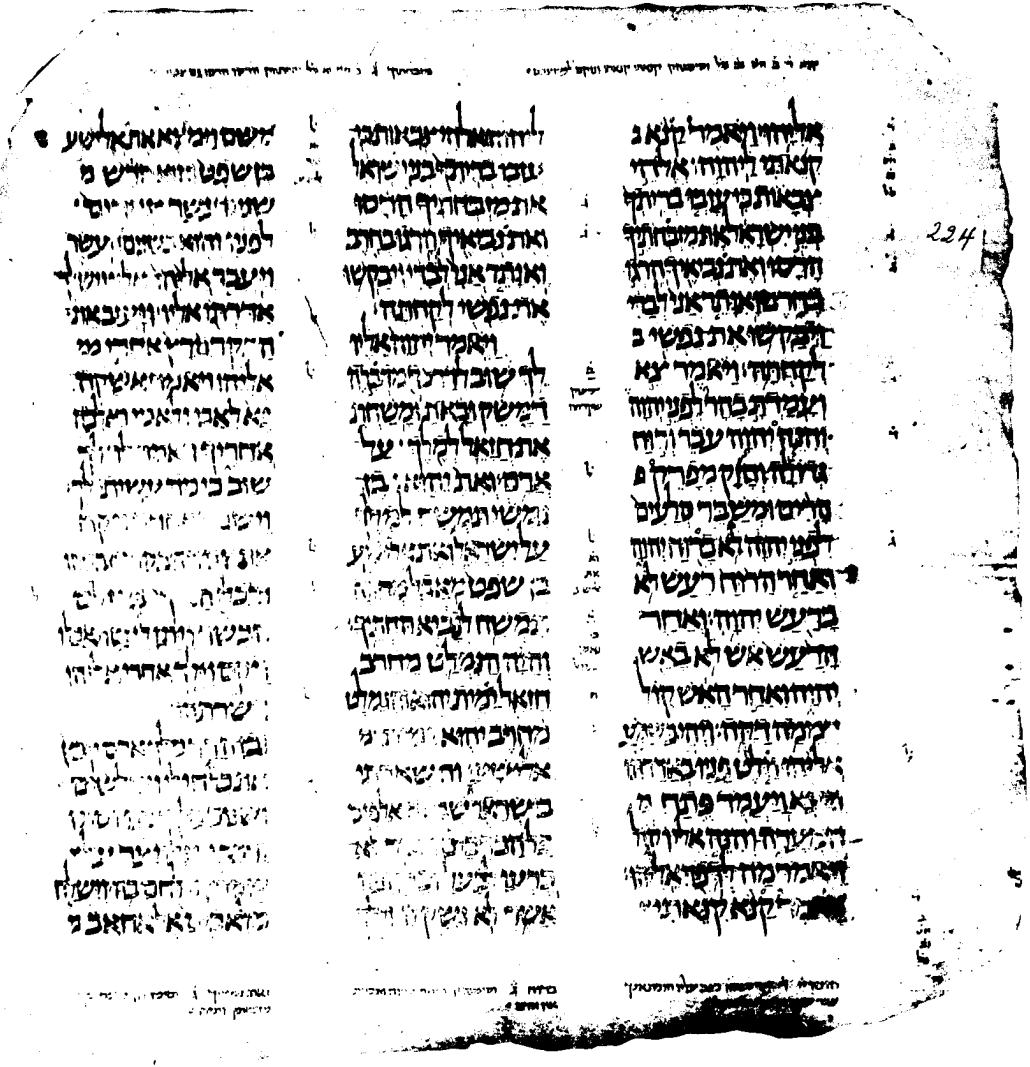

ב ישראל אשר
בשמרון הנה בכל
נבות אשר יזרעאלי
לו שדהו וכרמו אלי
לאמר כה אמר יהוה
הרצחת וגם ירשת
ודברת אליו
אמר יהוה במקום אשר
לקקו הכלבים את
נבות ילקו הכלבים את
דמך גם אתך ויאמר
אחאב אל אליהו הכי מצאתני
הקיא אתנו אליו אמר
מצאתיך יען התמכרך
לעשות הרע בעיני
יהוה הנני מביא עליך
ובערתי אחריך
והכרתי לאחאב משתין
בקיר ועצור ועזוב ב
בישראל ונתתי את
בית כבית ירבעם בן
ואל הבדי יזרעאלי
אכלו הכלבים חלל
לא אבי מרעו ביומיו
ביומיבנו אביא חרעה
על ביתו וישבו שלש
שנים אין מלחמה בין
ארם ובין ישראל
ויהי בשנה השלישית
וירד יהושפט מלך
יהודה אל מלך ישראל
ויאמר מלך ישראל אל
עבדיו הידעתם כי לנו
רמת גלעד ואנחנו
מחשים מקחת אתה
ממך מלך ארם ויאמר
אל יהושפט התלך אתי
למלחמה רמת גלעד
ויאמר יהושפט אל מלך
ישראל במוני כמוך
כעמי כעמך כסוסי
כסוסיך ויאמר יהושפט
אל מלך ישראל דרש
אשר חבעלתם ותחטא
את ישראל אתם אשר יכל
דבר יהוה אמרי הכלבים
יאכלו את איזבל בחל
יזרעאלי חפת ואחאב
בעיר יאכלו הכלבים
והמת בשדה יאכלו
עוף השמים ויהי כאשר
חשר כאחאב אשר
התמכר לעשות הרע
בעיני יהוה אשר הסיתה
אתו איזבל אשתו ויתעב
מאד ללכת אחרי גלולים
ככל אשר עשו
האמרי אשר הוריש
יהוה מפני בני ישראל
ויהי בישמע
אראב את הדברים
האלה ויקרע בגדיו
וישם שק על בשרו
ויצם וישכב בשק וילך
ויחד אט
ויהי דבר יהוה
אל אליהו התשבי לאמר
הראית כי נכנע אחאב
מלפני יען כי נכנע מפני
לא אבי הרעה
ביומיבנו אביא הרעה
על ביתו וישבו שלש
שנים אין מלחמה בין
ארם ובין ישראל
ויהי בשנה השלישית
וירד יהושפט מלך
יהודה אל מלך ישראל
ויאמר מלך ישראל אל
עבדיו הידעתם כי לנו
רמת גלעד ואנחנו
מחשים מקחת אתה
ממך מלך ארם ויאמר
אל יהושפט התלך אתי
למלחמה רמת גלעד
ויאמר יהושפט אל מלך
ישראל במוני כמוך
כעמי כעמך כסוסי
כסוסיך ויאמר יהושפט
אל מלך ישראל דרש

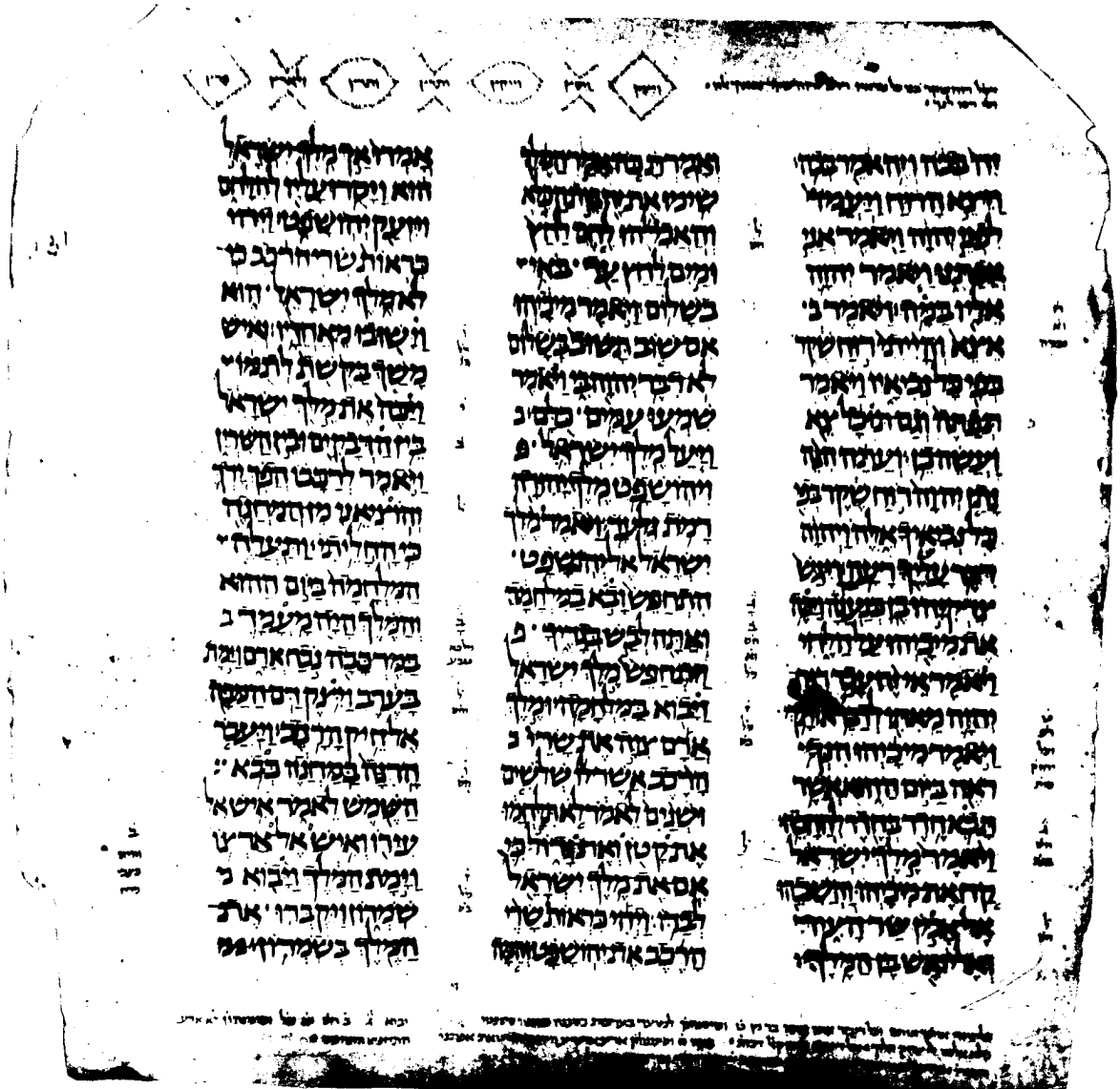

אלהי עקרון ואם אתם
מהלי וד ומלאך
יהוה דבר אל אליהו ב
התעשי קום עלה לקראת
מלאכי מלך שמרון ג
ודבר אלהם התכי אין
אלהים בישראל אתם
הלכים לדרש בבעל
זבוב אלהי עקרון והנה
כה אמר יהוה המטה
אשר עלית שם לא תרד
כי מות תמות ויהלך
ויאמרו אליהו ישוב ה
התכם אלינו ואמרתם
אלהם כה אמר יהוה
הלזה אין אלהי בישראל
אתה שלח לדרש בבעל
זבוב אלהי עקרון לכן
אשר עלית שם לא תרד
כי מות תמות ויהלך
וידבר אלהם מה משפט
האיש אשר עלה לקראתכם
וידברו אליהם איש
הלזה ואמרו אליו איש
בעל שער ואזור עור
מתנו בחלציו ואמר ו
אליהו התשבי הוא ז
וישלח אליו שר חמשים
וחמשיו ויעל אליו והנה
ישב על ראש ההר וידבר
אליו איש האלהים הרד
ויבר רדה ויעבור אלהי
וידבר אל שר החמשים
ואם איש אלהים אני
תרד אש מן השמים
ותאכל אתו ואת חמשיו
ותרד אש מן השמים
ותאכל אתו ואת חמשיו
וישב וישלח אליו שר
חמשים אחר וחמשיו

ויען וידבר אליו איש
האלהים כה אמר המלך
כי אין רדה ויעש אליה
וידבר אליהם אם איש
האלהים אנו תרד אש
מן השמים ותאכל אתך
ואת חמשיך ותרד אש
אלהים מן השמים ותאכל
אתו ואת חמשיו וישב
וישלח שר חמשים ג
שלשים וחמשיו ויעל
ויבא שר החמשים השלישי
ויכרע על ברכיו לנגד
אליהו ויתחנן אליו וידבר
אליו איש האלהים תיקר
נא נפשי ונפש עבדיך
אלה חמשים בעיניך
הנה ירד האש מן השמים
ותאכל את שני שרי ג
החמשים הראשנים
ואת חמשיהם ועתה תיקר
נפשי בעיניך
ויבר מלאך

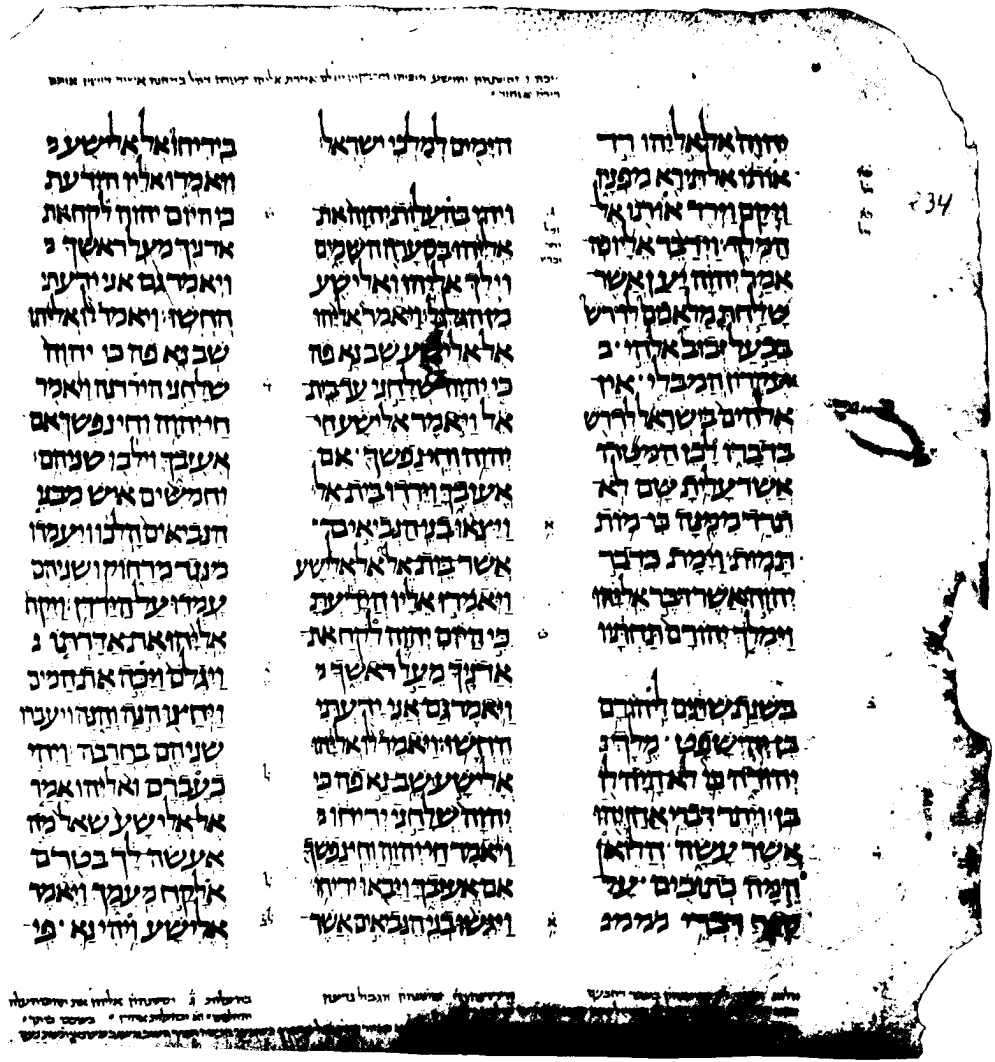

וילך משם אלישע הכרמלה
וישם שב שמרון

ויהורם בן־אחאב מלך
על־ישראל בשמרון
בשנת שמונה עשרה
ליהושפט מלך יהודה
וימלך שתים עשרה
שנה ויעש הרע בעיני
יהוה רק לא כאביו וכאמו
ויסר את־מצבת הבעל
אשר עשה אביו רק
בחטאות ירבעם בן־
נבט אשר החטיא את
ישראל דבק לא סר
ממנה ומשע
מלך מואב היה נקד
והשיב למלך ישראל
מאה אלף כרים ומאה
אלף אילים צמר ויהי
במות אחאב ויפשע
מלך מואב במלך ישראל
ויצא המלך יהורם ביום

236

החהוא ממשמרון ויפקד
את כל־ישראל וילך
וישלח אל־יהושפט
מלך יהודה לאמר מלך
מואב פשע בי התלך
אתי אל־מואב למלחמה
ויאמר אעלה כמוני כמוך
כעמי בעמך כסוסי
בסוסיך ויאמר אי זה
הדרך נעלה ויאמר דרך
מדבר אדום וילך מלך
ישראל ומלך יהודה
ומלך אדום ויסבו דרך
שבעת ימים ולא היה
מים למחנה ולבהמה
אשר ברגליהם ויאמר
מלך ישראל אהה כי־קרא
יהוה לשלשת המלכים
האלה לתת אותם ביד
מואב ויאמר יהושפט
האין פה נביא ליהוה
ונדרשה את־יהוה מאותו
ויען אחד מעבדי מלך־ישראל

ויאמר פה אלישע בן
שפט אשר־יצק מים
על־ידי אליהו ויאמר
יהי שפט יש אתו דבר
יהוה וירדו אליו מלך
ישראל ויהושפט ומלך
אדום ויאבר אליו ישע
אל מלך ישראל מה לי
ולך לך אל נביאי אביך
ואל נביאי אמך ויאמר
לו מלך ישראל אל כי
קרא יהוה לשלשת
המלכים האלה לתת
אותם ביד מואב ויאמר
אלישע חי יהוה צבאות
אשר עמדתי לפניו כי
לולי פני יהושפט מלך
יהודה אני נשא אם
אביטך ואם אראך
ועתה קחו לי מנגן ויהי
כנגן המנגן ותהי עליו
יד יהוה ויאמר כה אמר
יהוה עשה הגחל הזה

238

מלא בטנם נבואי פיהם
אל סיר המות כי לא
ידעו ויעקו האנשים
ואמרו ויהי מאכלים ב
מתוך הסיר וחמת יעקב
ושאכלו מות בסיר איש
האלהים ולא יכלו לאכל
ויאמר ויקחו קמח וישלך
אל הסיר ויאמר יצק ב
לעם ויאכלו ולא היה
דבר רע בסיר׃
ואיש בא מבעל
שלשה ויבא לאיש ג
האלהים לחם בכורים
עשרים לחם שעורים
וכרמל בצקלנו ויאמר
תן לעם ויאכלו ויאמר
משרתו מה אתן זה לפני
מאה איש ויאמר תן
לעם ויאכלו כי כה אמר
יהוה אכל והותר ויתן
לפניהם ויאכלו ויותרו
כדבר יהוה׃

ונעמן שר צבא מלך
ארם היה איש גדול
לפני אדניו ונשוא פנים
כי בו נתן יהוה תשועה
לארם והאיש היה גבור
חיל מצרע לארם ייעא
גדודים וישבו מארץ
ישראל נערה קטנה
ותהי לפני אשת נעמן
ותאמר אל גברתה אחלי
אדני לפני הנביא אשר
בשמרון אז יאסף אתו
מצרעתו ויבא ויגד
לאדניו לאמר כאת
וכאת דברה הנערה
אשר מארץ ישראל
ויאמר מלך ארם לך בא
ואשלחה ספר אל מלך
ישראל וילך ויקח בידו
עשר כברי כסף ושש
אלפים זהב ועשר חליפות
בגדים ויבא הספר אל
מלך ישראל לאמר ועתה

בבוא הספר הזה אליך
הנה שלחתי אליך את
נעמן עבדי ואספתו
כי יצרעתו ויהי כקרא
מלך ישראל את הספר
ויקרע בגדיו ויאמר
האלהים אני להמית
ולהחיות כי זה שלח
אלי לאסף איש מצרעתו
כי אך דעו נא וראו כי
כי מתאנה הוא לי וירוו
כשמע אלישע איש
האלהים כי קרע מלך
ישראל את בגדיו ג
וישלח אל המלך לאמר
למה קרעת בגדיך יבא
נא אלי וידע כי יש נביא
בישראל ויבא נעמן
בסוסו וברכבו ויעמד
פתח הבית לאלישע
וישלח אליו אלישע
מלאך לאמר הילך ג
ורחצת שבע פעמים

מִמֶּנּוּ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ
וַיִּשְׁלַח אֶת הָאֲנָשִׁים
וַיִּרְכְּבוּהוּ עַל
אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֶלִישָׁע וַיֹּאמֶר אֵלָיו
וַיֹּאמֶר
לְךָ לֵךְ כַּאֲשֶׁר חָפַץ
אִישׁ מֵעַל מֵרְכַּבְתּוֹ
לִקְרָאתֶךָ וַיֹּאמֶר
אֶת הַכֶּסֶף וְלִקְרֹאת
בְּגָדִים וְזֵיתִים וְכְרָמִים
וְצֹאן וּבָקָר וְעַבְדִים
וּשְׁפָחוֹת וְצָרַעַת נַעֲמָן
תִּדְבַּק בְּךָ וּבְזַרְעֶךָ
לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מְ
מְצֹרָע כַּשָּׁלֶג׃
וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי
הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישָׁע
הִנֵּה נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ
צַר מִמֶּנּוּ מְאֹד נֵלְכָה נָּא
עַד הַיַּרְדֵּן וְנִקְחָה מִשָּׁם

אִישׁ קוֹרָה אֶחָת וְנַעֲשֶׂה
לָנוּ שָׁם מָקוֹם לָשָׁבֶת
שָׁם וַיֹּאמֶר לְכוּ וְאָמַר
הָאֶחָד הְאָבֶה נָּא וְלֵךְ
אֶת עֲבָדֶיךָ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי
אֶחָד וְיֵלֶךְ אַתָּם וַיֹּאמֶר
הִתְאַנָּה וַיֹּאמֶר הֵעָנִים
וַיְהִי הָאֶחָד בְּפִלַּח הַקּוֹרָה
וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל
הַמָּיִם וַיִּצְעַק וַיֹּאמֶר
אֲהָהּ אֲדֹנִי וְהוּא שָׁאוּל
וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים
אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ אֶת
הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב עֵץ
וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה וַיָּצֶף בַּ
הַבַּרְזֶל וַיֹּאמֶר הָרֵם לָךְ
וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֵהוּ׃

וּמֶלֶךְ אֲרָם הָיָה נִלְחָם
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּוָּעַץ אֶל
עַבְדָּיו לֵאמֹר אֶל מְקוֹם
פְּלֹנִי אַלְמֹנִי תַּחֲנֹתִי
וַיִּשְׁלַח אִישׁ הָאֱלֹהִים

אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הִשָּׁמֶר מֵעֲבֹר הַמָּקוֹם
הַזֶּה כִּי שָׁמָּה אֲרָם נֹחֲתִים
וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר
לוֹ אִישׁ הָאֱלֹהִים וְהִזְהִירֵהוּ
וְנִשְׁמֹר שָׁם לֹא אַחַת
וְלֹא שְׁתָּיִם וַיִּקָּעֵב
מֶלֶךְ אֲרָם עַל הַדָּבָר
הַזֶּה וַיִּקְרָא אֶל עֲבָדָיו
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הֲלֹא
תַּגִּידוּ לִי מִי מִשֶּׁלָּנוּ
אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אַחַד מֵעֲבָדָיו לֹא אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ כִּי אֱלִישָׁע הַנָּבִיא
אֲשֶׁר בְּיִשְׂרָאֵל יַגִּיד
לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר
בַּחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וַיֹּאמֶר
לְכוּ וּרְאוּ אֵיכָה הוּא
וְאֶשְׁלַח וְאֶקָּחֵהוּ וַיֻּגַּד
לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה בְּדֹתָן
וַיִּשְׁלַח שָׁמָּה סוּסִים

ביום השני ונבשל את
בנך ונאכלנו ותאמר
את בנך היום נאכל ומחר
נאכל את בני ותטמן
את בנה ואעבר על
המלך בחומה ותזעק
אליו הבה את בנך
ונאכלהו ותאמר אל
אשה הזאת תן את
בנך ונאכלהו ותחבא
את בנה ויהי כשמע
המלך את דברי האשה
הקורעת על אזניו ויעבר
על החומה ויראו
העם והנה השק
בשרו מבית ויאמר
כה יעשה לי אלהים
וכה יוסף אם יעמד
ראש אלישע בן שפט
עליו היום והלך
וישב בביתו וזקנים
ישבים אתו וישלח
איש מלפניו בטרם
יבוא המלאך אליו והוא
אמר אל הזקנים הראיתם
כי שלח בן המרצח
הזה להסיר את ראשי
ראו כבא המלאך סגרו
הדלת ודחיתם אתו
בדלת הלוא קול רגלי
אדניו אחריו עודנו

וידבר אליו עוד והנה מ
המלאך יורד אליו ויאמר
הנה זאת הרעה מעשה
יהוה מה אוחיל ליהוה
עוד ויאמר
אלישע שמעו דבר
יהוה כה אמר יהוה
כעת מחר סאה סלת
בשקל וסאתים שעורים
בשקל בשער שמרון
ויען השלישי אשר
על יד נשען על יד
את איש האלהים
ויאמר הנה יהוה עשה
ארבות בשמים היהיה
הדבר הזה ויאמר הנך
ראה בעיניך ומשם לא
תאכל ארבעה
אנשים היו מצרעים
פתח השער ויאמרו
איש אל יהו
אנחנו יושבים פה
נמות גם אם נאמר

העיר והרעב בעיר
ומתנו שם ואם ישבנו
פה ומתנו ועתה לכו
ונפלה אל מחנה ארם
אם יחיונו נחיה ואם
ימיתנו ומתנו וקמו
בנשף לבוא אל מחנה
ארם ויבאו עד קצה
מחנה ארם והנה אין
שם איש וארני מ
השמיע את מחנה
ארם קול רכב קול
סוס קול חיל גדול ל
ויאמרו איש אל אחיו
הנה שכר עלינו מלך
ישראל את מלכי כ
חתים ואת מלכי
מצרים לבוא עלינו
ויקומו וינוסו בנשף
ויעזבו את אהליהם
ואת סוסיהם ואת
המחנה כאשר
הוא ויבוא המצרעים

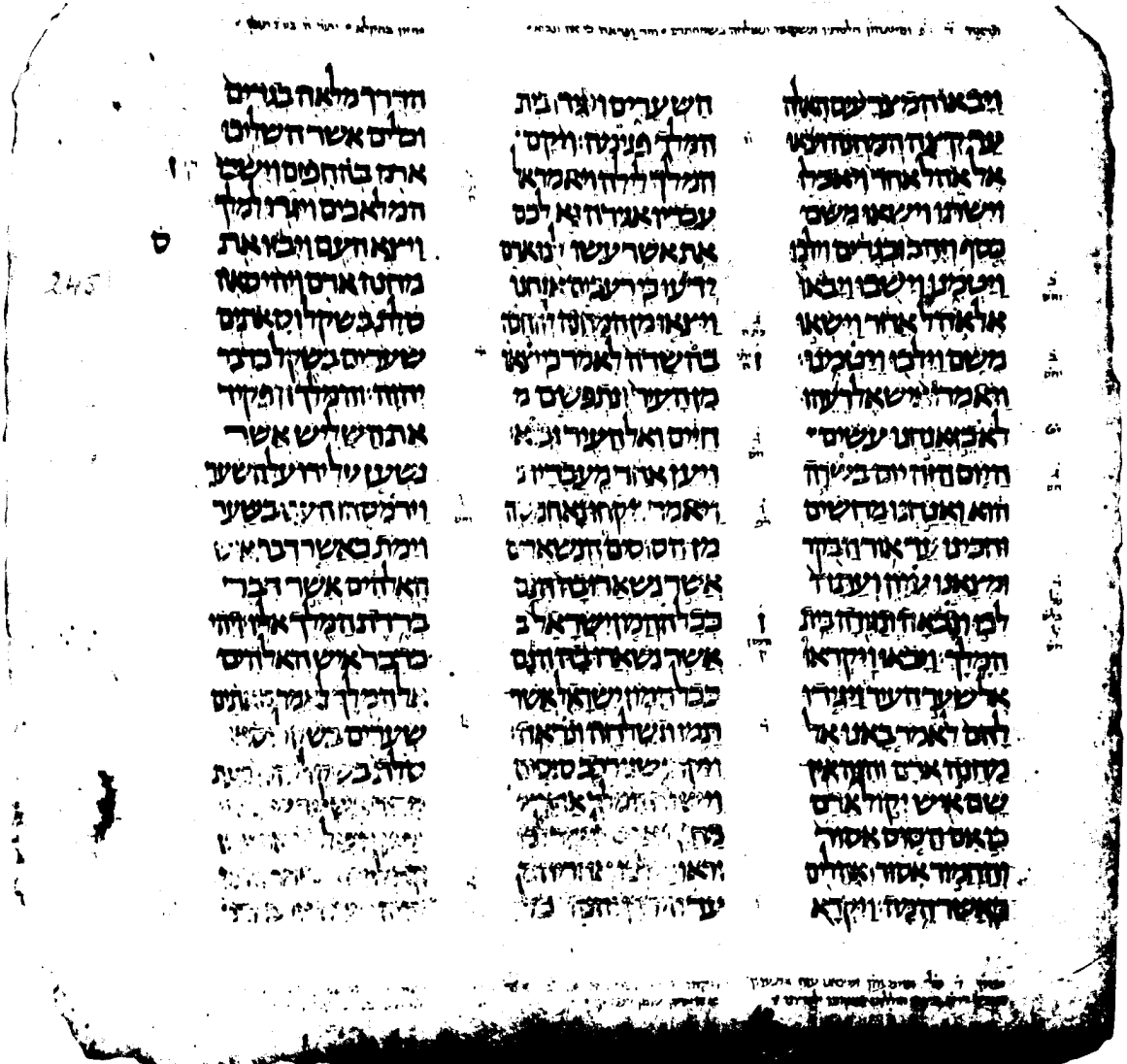

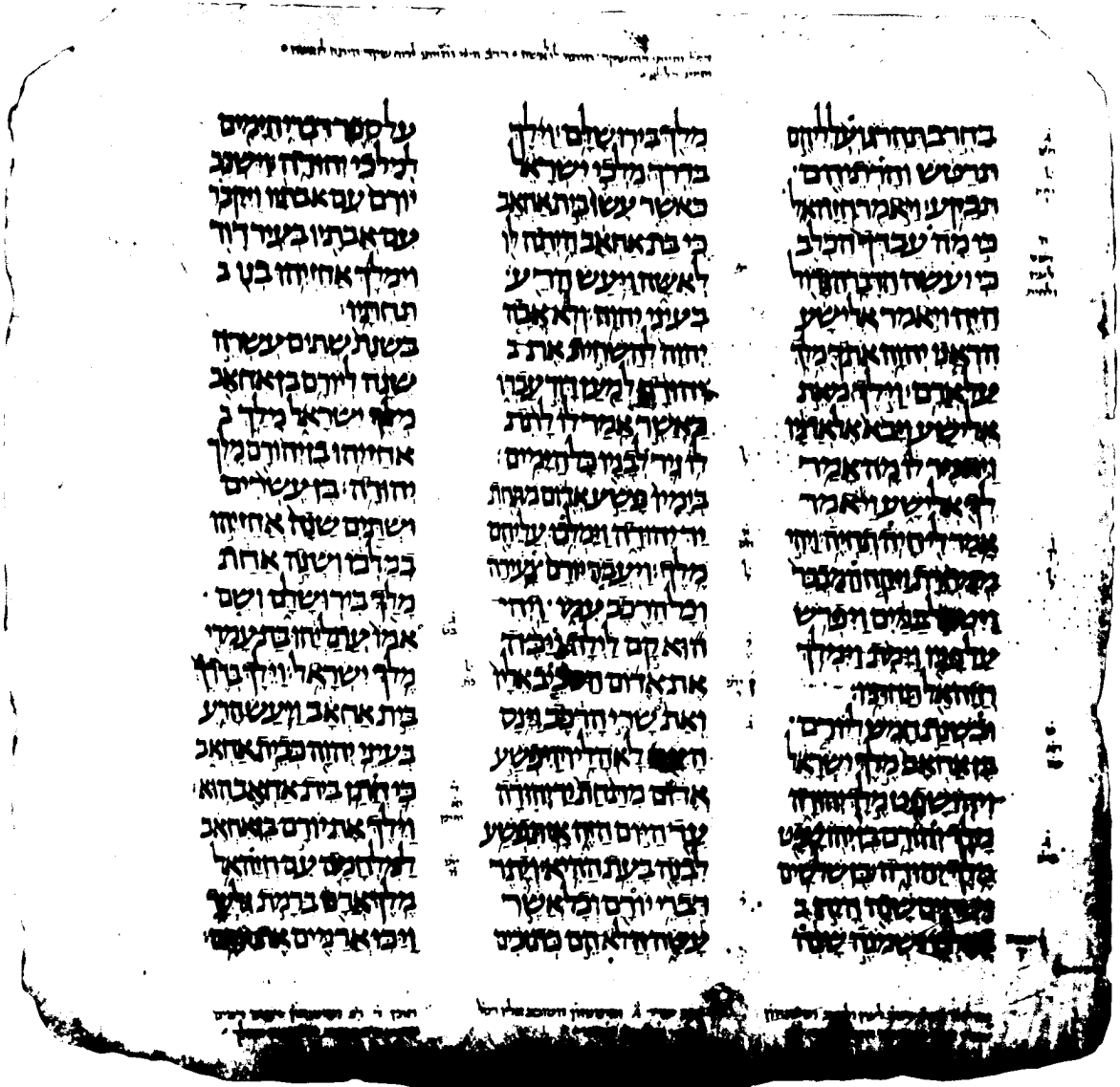

וישב יורם וחמדך
לחזות ברמות בגלעד
נין המכים אשר יכוהו
ארמים ברמתו בהלחמו
את חזיהאל מלך ארם
ואחזיהו בן יהורם
מלך יהודה ירד לחזות
את יורם בן אחאב
ביזרעאל כי חלה הוא

ואלישע הנביא קרא
לאחד מבני הנביאים
ויאמר לו חגר מתניך
וקח פך השמן הזה
בידך ולך רמת גלעד
ובאת שמה וראה שם
יהוא בן יהושפט בן
נמשי ובאת והקמתו
מתוך אחיו והבאת
אותו חדר בחדר
ולקחת פך השמן
ויצקת על ראשו ואמרת

לימך אל ישראל ופתחת
הדלת ונסתה ולא תחכה
וילך הנער הנער הנביא
וימת נער הנביא וילך
שרי החיל ישבים
ויאמר דבר ליאריך
השר ויאמר יהוא אל
מי מכלנו ואמר אליך
השר יזקים ויבא הביתה
ויצק השמן על ראשו
ויאמר לו כה אמר יהוה
אלהי ישראל משחתיך
למלך על עם יהוה אל
ישראל והכית את בית
אחאב אדניך
ואקם דמי עבדי
הנביאים ודמי כל עבדי
יהוה מיד איזבל ואבד
כל בית אחאב והכרתי
לאחאב משתין בקיר
ועצור ועזוב בישראל
ונתתי את בית אחאב

וכבית ירבעם בן נבט
ואת איזבל יאכלו הכלבים
בחלקת יזרעאל
ואין קובר ויפתח הדלת
וינס ויחד יצא אל
עבדי אדניו ויאמר
להם השלום מדוע בא
המשוגע הזה אליך
ויאמר אליהם אתם
ידעתם את האיש
ואת שיחו ויאמרו
שקר הגד נא לנו
ויאמר כאת וכאת
אמר אלי לאמר כה
אמר יהוה משחתיך
למלך על ישראל יהוה
ויקחו איש בגדו וישימו
תחתיו על גרם המעלות
ויתקעו בשופר ויאמרו
מלך יהוא ויתקשר
יהוא בן יהושפט בן
נמשי על יורם ויורם
חזר ברמת

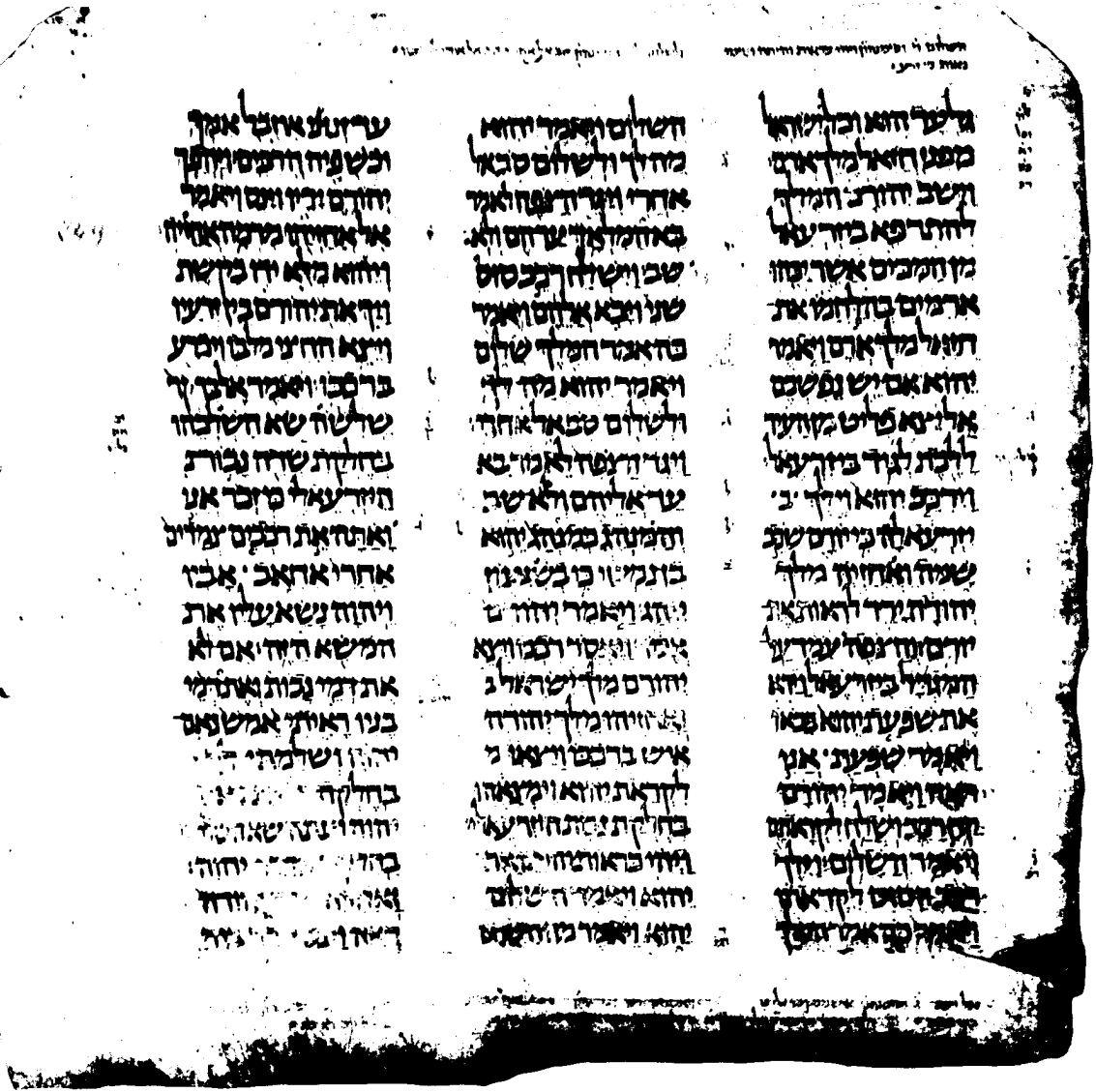

250

ויכתב אליהם ספרי
שנית לאמר אם לי
אתם ואם לקולי תשמעו
שמעים קחו את ראשי
אנשי בני אדניכם
ובאו אלי כעת מחר
יזרעאלה והנה המלך
שבעים איש אתו
גדלי העיר מגדלים
אותם ויחי כאשר כתב
אליהם וישלחו אתכם
המלכים אשר אתם
איש וישימו את
ראשיהם בדורים
וישלחו אליו יזרעאלה
ויבאו המלאך ויגידו
לאמר הביאו ראשי
בני המלך ויאמר שימו
אתם שנו ערמים פתח
השער ערי הבקר
ויהי כבואו ויגד

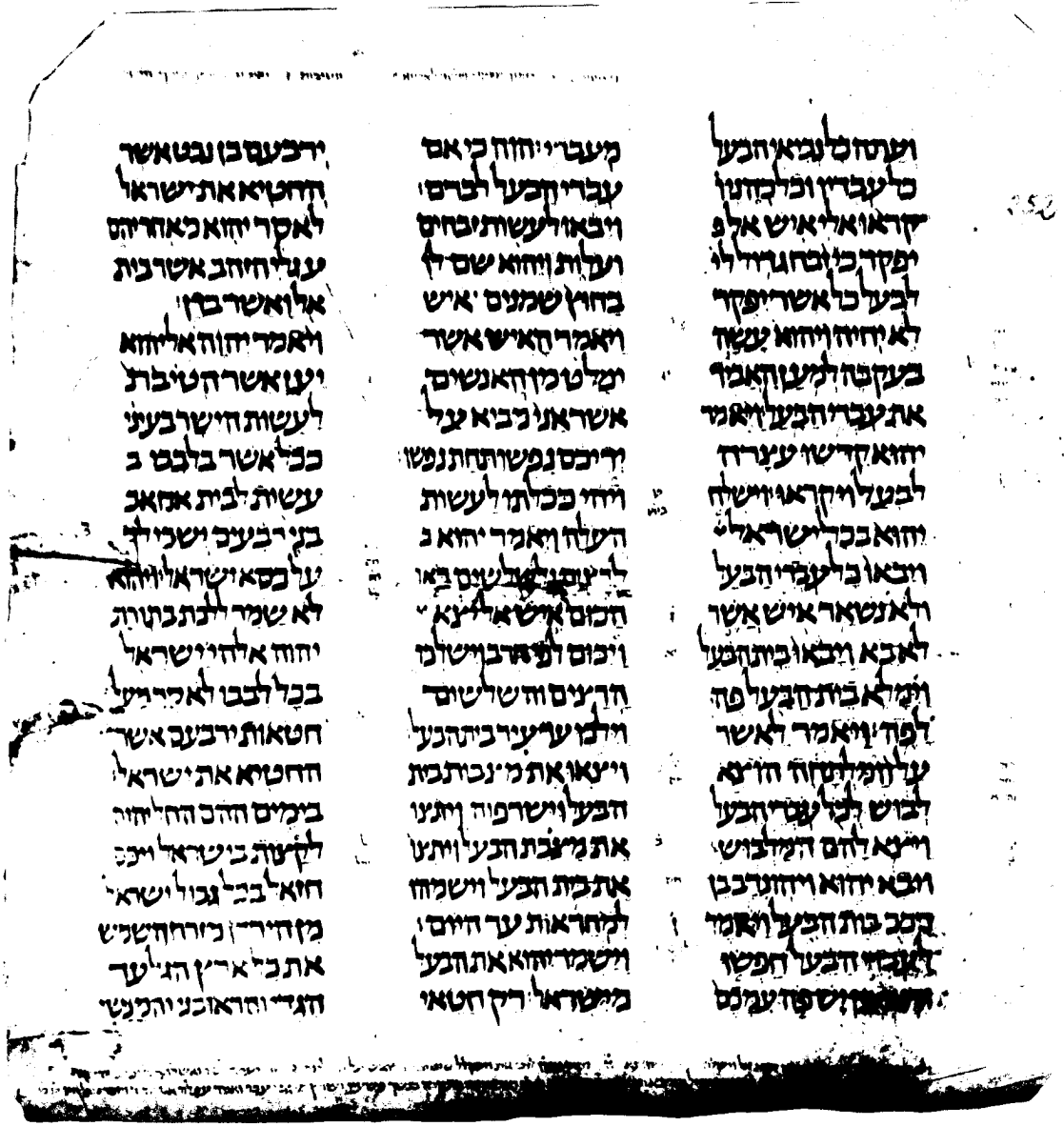

ועתה כל נביאי הבעל
כל עבדיו וכל כהניו
יקראו אלי איש אל יפקד
כי זבח גדול לי
לבעל כל אשר יפקד
לא יחיה ויהוא עשה
בעקבה למען האביד
את עבדי הבעל יאמר
יהוא קדשו עצרה
לבעל ויקראו וישלח
ויהוא בכל ישראל
ויבאו כל עבדי הבעל
ולא נשאר איש אשר
לא בא ויבאו בית הבעל
ויתמלא בית הבעל פה
לפה ויאמר לאשר
על מלתחתו הוצא
לבוש לכל עבדי הבעל
ויצא להם המלבוש
ויבא יהוא ויהונדב בן
רכב בית הבעלה ויאמר
לעבדי הבעל התפשו
ופשטו לפניהם

מעבדי יהוה כי אם
עבדי הבעל לבדם
ויבאו לעשות יבחים
ועלות ויהוא שם לו
בחוץ שמנים איש
ויאמר האיש אשר
ימלטו מן האנשים
אשר אני נביא על
ידיכם נפשו תחת נפשו
ויהי ככלותו לעשות
העלה ויאמר יהוא ג
לרצים ולשלשים ביאו
והכום איש אל יצא
ויכום לפי חרב וישלכו
הרגים והשלשים
וילכו עד עיר בית הבעל
ויצאו את מצבת
הבעל וישרפוה ויתצו
את מצבת הבעל ויתצו
את בית הבעל וישמהו
לכחראות עד היום
וישמד יהוא את הבעל
מישראל רק חטאי

ירבעם בן נבט אשר
החטיא את ישראל
לאשר יהוה כי אחריהם
ענלי הזהב אשר בבית
אל ואשר בדן
ויאמר יהוה אל יהוא
יען אשר הטיבת
לעשות הישר בעיני
ככל אשר בלבבי ב
עשית לבית אחאב
בני רבעים ישבו לך
על כסא ישראל ויהוא
לא שמר ללכת בתורת
יהוה אלהי ישראל
בכל לבבו לא סר מעל
חטאות ירבעם אשר
החטיא את ישראל
בימים ההם החל יהוה
לקצות בישראל ויכם
חזאל בכל גבול ישראל
מן הירדן מזרחה כל ש
את כל ארץ הגלעד
הגדי והראובני והמנשי

מִעֵר עַר אֲשֶׁר עַל
גִּלְעָד אֶת־גָּד וְאֶת־רְאוּבֵנִי
וְאֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־רִבְיָ
יְהוּא וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה
וְכָל־גְּבוּרָתוֹ וְכָל־אֲשֶׁר
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁכַּב יְהוּא
עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יְהוֹאָחָז
בְּנוֹ תַּחְתָּיו וְהַיָּמִים
אֲשֶׁר מָלַךְ יְהוּא עַל־
יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וְשָׁמֹנֶה
שָׁנָה בְּשֹׁמְרוֹן׃
וַעֲתַלְיָהוּ אֵם אֲחַזְיָהוּ
רָאֲתָה כִּי מֵת בְּנָהּ
וַתָּקָם וַתְּאַבֵּד אֶת
כָּל־זֶרַע הַמַּמְלָכָה׃
וַתִּקַּח יְהוֹשֶׁבַעַת
בַּת־הַמֶּלֶךְ יוֹרָם אֲחוֹת
אֲחַזְיָהוּ אֶת־יוֹאָשׁ בֶּן
אֲחַזְיָהוּ וַתִּגְנְבֵהוּ
מִתּוֹךְ בְּנֵי הַמֶּלֶךְ

הַמְּמוּתָתִים אֹתוֹ וְאֵת
מֵינִקְתּוֹ בַּחֲדַר הַמִּטּוֹת
וַיִּסְתִּרוּ אֹתוֹ מִפְּנֵי
עֲתַלְיָהוּ וְלֹא הוּמָת׃ וְיִהְיוּ
אִתּוֹ בֵּית יְהוָה מִתְחַבֵּא
שֵׁשׁ שָׁנִים וַעֲתַלְיָה
מֹלֶכֶת עַל־הָאָרֶץ׃
וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שָׁלַח
וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי
חֲמָאִיתִ לַכָּרִי וְלָרָצִים
וַיָּבֵא אֹתָם אֵלָיו בָּיִת
וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית
וַיַּשְׁבַּע אִתָּם בְּבֵית
יְהוָה וַיַּרְא אֹתָם אֶת
בֶּן־הַמֶּלֶךְ וַיְצַו לֵאמֹר
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן
הַשְּׁלִשִׁית מִכֶּם בָּאֵי
הַשַּׁבָּת וְשֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׁלִשִׁית
בְּשַׁעַר סוּר וְהַשְּׁלִשִׁית
בְּשַׁעַר אַחַר הָרָצִים
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת

הִידוֹת בָּעָם כָּל־יִשְׂרָאֵל
הַשֶּׁכֶת וּשְׁמַרְתֶּם אֶת
מִשְׁמֶרֶת בֵּית יְהוָה
אֶל־הַמֶּלֶךְ וְהִקַּפְתֶּם
עַל־הַמֶּלֶךְ סָבִיב אִישׁ
וְכֵלָיו בְּיָדוֹ וְהַבָּא אֶל
הַשְּׂדֵרוֹת יוּמָת וִהְיוּ
אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּצֵאתוֹ וּבְבֹאוֹ
וַיַּעֲשׂוּ שָׂרֵי הַמֵּאוֹת
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת
אֲנָשָׁיו בָּאֵי הַשַּׁבָּת
עִם יֹצְאֵי הַשַּׁבָּת וּבָאוּ
אֶל־יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן׃
וַיִּתֵּן הַכֹּהֵן לְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת
אֶת הַחֲנִית וְאֶת הַשְּׁלָטִים
אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִד אֲשֶׁר
בְּבֵית יְהוָה וַיַּעֲמִדוּ
הָרָצִים אִישׁ וְכֵלָיו
מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית
עַד כֶּתֶף הַבַּיִת הַשְּׂמָאלִית
לַמִּזְבֵּחַ וְלַבַּיִת עַל־הַמֶּלֶךְ
סָבִיב׃ וַיּוֹצֵא אֶת־בֶּן

254

המלך ויתן עליו את
הנזר ואת העדות ג
וימליכו אותו וימשחהו
ויכו כפיו ויאמרו יחי
המלך ותשמע
עתליה את קול הרצים
ותבא אל העם
בית יהוה ותרא והנה
המלך עמד על העמוד
כמשפט והשרים
והחצצרות את המלך
וכל עם הארץ שמח
ותקע בחצצרות ג
ותקרע עתליה את
בגדיה ותקרא קשר
קשר וינן
והוצא עתליה אל מחוץ
שני המאות פקדי
החיל ויאמר אליהם
הוציאוהו אל מבית
לשורות והמא אחריו
ויהוידע את הממנים
יהוה ובאו דרך שער
הרצים בית המלך
וישב על כסא המלכים

וישמח כל עם הארץ
והעיר שושן ואת
עתליה המיתו בחרב
בית המלכים בן
שבע שנים יהואש
בהלכו
במלכו שבע יהואש
מלך יהואש וארבעים
שנה מלך בירושלם
ושם אמו צבוה מבאר
שבע ויעש יהואש
הישר בעיני יהוה כל
ימיו אשר הורהו ג
יהוידע הכהן
הבמות רק
העם מזבחים ומקטרים
בבמות ויאמר יהואש
אל הכהנים כל כסף
הקדשים אשר יובא
בית יהוה כסף עובר
איש כסף נפשות פ
ערכו כל כסף אשר
עלה על לב איש להביא

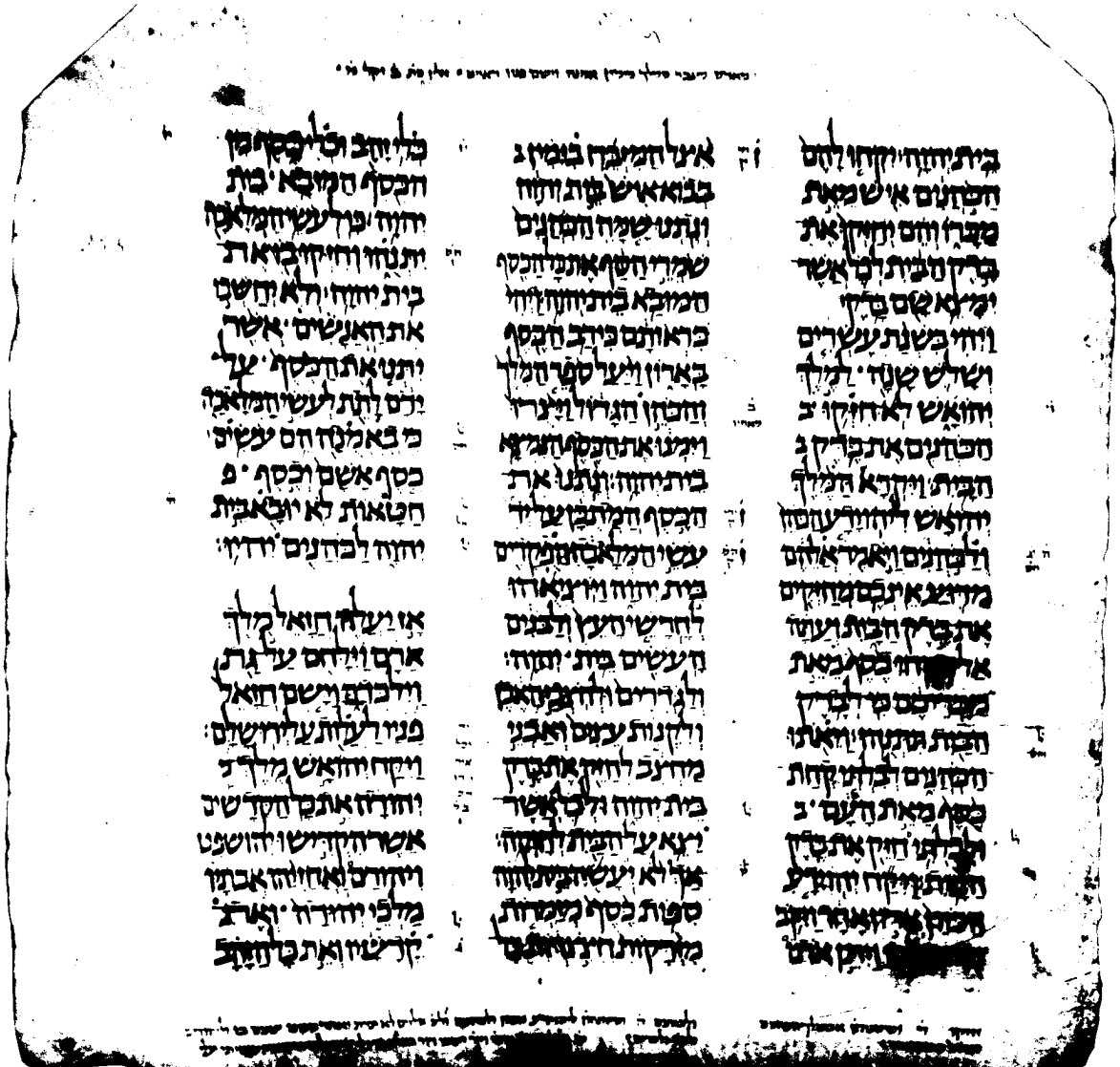

בן יואש מלך ישראל
מלך יהודה ויהי
מלך שנה וחמש
ועשרים ותשע עשרה
מלך בירושלם ושם
אמו יהועדין מן
ירושלם ויעש הישר
בעיני יהוה רק
כדוד אביו ככל אשר
עשה יואש אביו עשה
רק הבמות לא סרו
עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות
באשר רבה המדינה
ויהי כחזקו את ממלכתו
ויכה את עבדיו
המכים את המלך אביו
ואת בני המכים לא
המית ככתוב בספר
תורת משה אשר צוה
יהוה לאמר לא יומתו
אבות על בנים ובנים
לא יומתו על אבות
כי איש בחטאו ימותו
הוא הכה את אדום
בגיא המלח עשרת
אלפים ותפש את הסלע ב
במלחמה ויקרא את
שמה יקתאל עד היום
הזה
אז שלח אמציהו מ
מלאכים אל יהואש בן
יהואחז בן יהוא מלך
ישראל לאמר לכה
נתראה פנים וישלח
יהואש מלך ישראל
אל אמציהו מלך יהודה
לאמר החוח אשר ב
בלבנון שלח אל הארז
אשר בלבנון לאמר
תנה את בתך לבני לאשה
ותעבר חית השדה
אשר בלבנון ותרמס
את החוח הכית
אתמהון ונשאך לבך
התכבד ושב בביתך מ
ולמה תתגרה ברעה
ותפול אתה ויהודה
עמך ולא ישמע אמציהו
ויעל יהואש מלך ישראל
ויתראו פנים הוא מ
ואמציהו מלך יהודה
בבית שמש אשר
ליהודה ויגף יהודה
לפני ישראל וינסו איש
לאהליו ואת אמציהו
מלך יהודה בן יהואש
בן אחזיהו תפש יהואש
מלך ישראל בבית
שמש ויבאו ירושלם
ויפרץ בחומת ירושלם
בשער אפרים ער
שער הפנה ארבע
מאות אמה ויקח את
כל הזהב והכסף ואת
כל הכלים ותמצאים
בית יהוה ובאצרות
בית המלך ואת בני
התערבות וישב שמרון

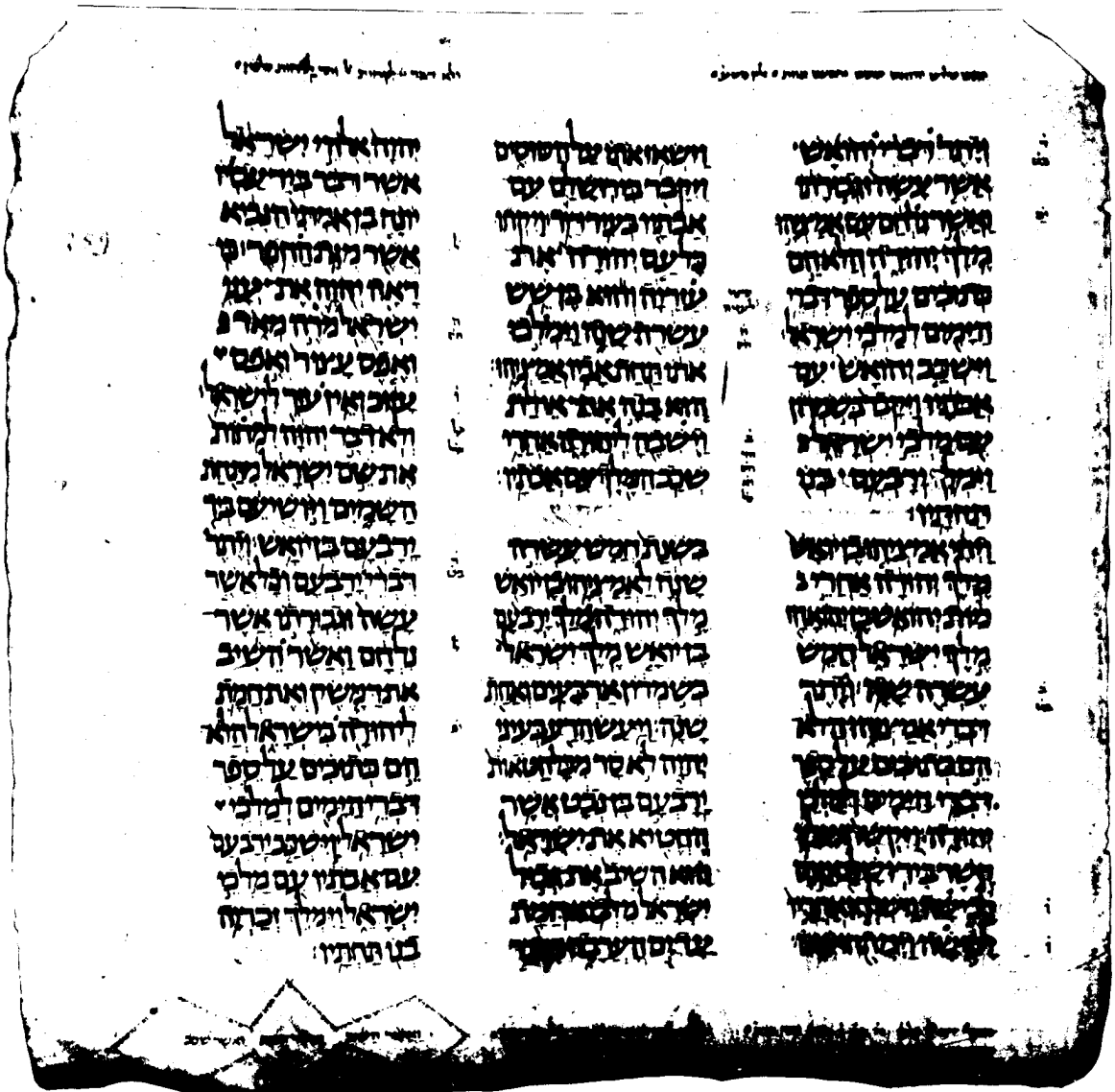

ויתר דברי פקח וכל
אשר עשה הנם כתבים
על ספר דברי הימים
למלכי ישראל׃
בשנת שתים לפקח
בן רמליהו מלך ישראל
מלך יותם בן עזריהו
מלך יהודה׃
בן עשרים ושנה
והוא בן עשרים שנה
ושש עשרה שנה
מלך בירושלם ושם
אמו ירושא בת צדוק׃
ויעש הישר בעיני
יהוה ככל אשר עשה
עזיהו אביו עשה רק
הבמות לא סרו עוד
העם מזבחים ומקטרים
בבמות והוא בנה את
שער בית יהוה העליון
ודברי יותם אשר
עשה הלוא הם כתבים
על ספר דברי הימים
למלכי יהודה׃
בימיו החל יהוה לשלח
ברצין מלך ארם
ואת פקח בן רמליהו
וישם יהודה עם אחז׃
וישכב יותם עם אבתיו
ויקבר עם אבתיו בעיר
דויד אביו וימלך אחז
בנו תחתיו׃
בשנת שבע עשרה
שנה לפקח בן רמליהו
מלך אחז בן יותם מלך
יהודה׃ בן עשרים שנה
אחז במלכו ושש עשרה
שנה מלך
בירושלם ולא עשה
הישר בעיני יהוה
אלהיו כדויד אביו וילך
בדרך מלכי ישראל
וגם את בנו העביר
באש כתעבות הגוים
אשר הוריש יהוה את בני
מפני בני ישראל ויזבח
ויקטר בבמות ועל
הגבעות ותחת כל עץ
ריענן ארם ואת רצין
מלך ארם ופקח בן
רמליהו מלך ישראל
ירושלם למלחמה
ויצרו על אחז ולא
יכלו להלחם בעתן
החוא השיב רצין
ארם את אילת לארם
ויגרש את היהודים
מאילות וארמים באו
אילת וישבו שם עד
היום הזה ויש׳ח
אחז מלאכים אל תגלת
פלסר מלך אשור ל
לאמר עבדך ובנך
אני עלה והושיעני
מכף מלך ארם ומכף
מלך ישראל הקמים
עלי ויקח אחז את
הכסף ואת הזהב
הנמצא בבית יהוה
ובאוצרות בית המלך
וישלח לשלך אשור

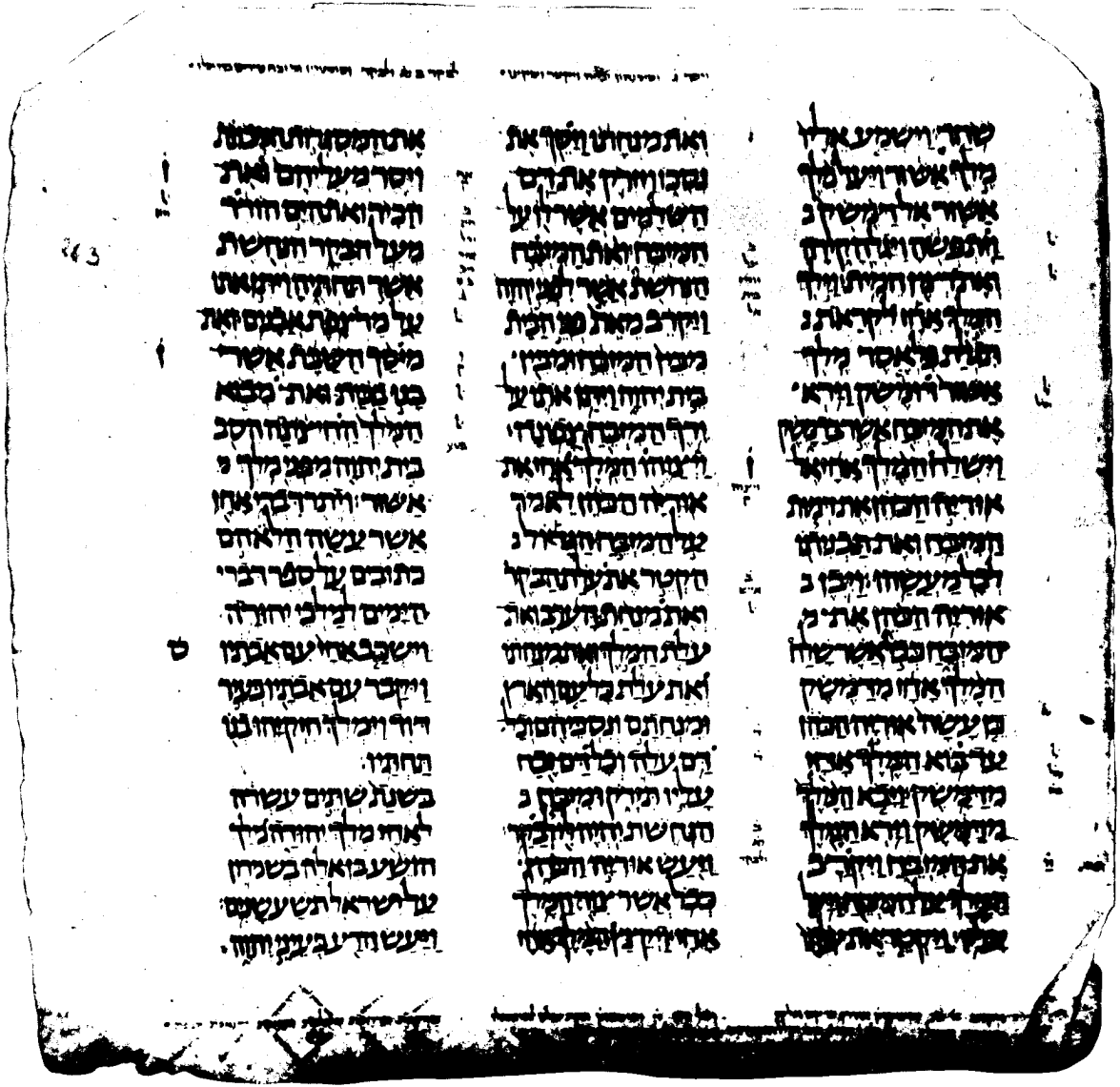

264

וַיֵּלֶךְ כְּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר וַיַּלְכֵּנִי עֵרֶל
עַד שָׁלְחֵי סְנֵי נְגִיד
אַשּׁוּר וַיִּרְדְּפוּ חֹשֶׁשׁ
עַם וַיִּשְׁבְּקוּ דַּמְנֵי זְרִי
וַיִּקְרָא מֶלֶךְ אַשּׁוּר בּ
בְּחֹזֶק אֲשֶׁר אֲשֶׁר
עֹרֵחַ מִדְיָנִים אֶל עֹנָא
מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאַדְעֶה
מִנְחָה וְנֵדֶל אַשּׁוּר בּ
פִּשְׁנָה בִּשְׁנָה וַיַּעֲנֻחָה
מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּאַסְרֵהוּ
בֵּית סְלֵאוּ וַיַּעַל מֶלֶךְ אַשּׁוּר
בְּכָל הָאָרֶץ וַיַּעַל שֹׁמְרוֹן
וַיָּצַר עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ שָׁנִים
בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁעִית לְחוֹשֵׁעַ
לָכַד מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת
יִשְׂרָאֵל וַיַּגְלֶהוּ אֹתִי יִשְׂרָאֵל
אַשּׁוּרָה וַיֹּשֶׁב אֹתָם
בְּחַלַח וּבְחָבוֹר נְהַר
גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי
וַיְהִי כִּי הָיָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֶּחֱטְאוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַמַּעֲלֶה אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִתַּחַת יַד פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וַיִּירְאוּ אֱלֹהִים
אֲחֵרִים וַיֵּלְכוּ בְּחֻקֹּת
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ
וּבְחֻקֵּי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
עָשׂוּ וַיַּחְפְּאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּבְנוּ
לָהֶם בָּמוֹת בְּכֹל עָרֵיהֶם
מִמִּגְדַּל נוֹצְרִים עַד עִיר
מִבְצָר וַיַּצֵּבוּ לָהֶם
מַצֵּבוֹת וַאֲשֵׁרִים עַל
כָּל גִּבְעָה גְּבֹהָה וְתַחַת
כָּל עֵץ רַעֲנָן וַיְקַטְּרוּ
שָׁם בְּכָל בָּמוֹת כַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר הֶגְלָה יְהוָה מִפְּנֵיהֶם
וַיַּעֲשׂוּ דְּבָרִים רָעִים
לְהַכְעִיס אֶת יְהוָה וַ
וַיַּעַבְדוּ הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר
אָמַר יְהוָה לָהֶם לֹא תַעֲשׂוּ
אֹתוֹ בַּדָּבָר הַזֶּה וַיָּעַד
יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה
בְּיַד כָּל נְבִיא כָּל חוֹזֶה
לֵאמֹר שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם
הָרָעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי
חֻקּוֹתַי כְּכָל הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתָם
וַאֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם
בְּיַד עֲבָדַי הַנְּבִיאִים
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּקְשׁוּ אֶת
עָרְפָּם כְּעֹרֶף אֲבוֹתָם
אֲשֶׁר לֹא הֶאֱמִינוּ בַּיהוָה
אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְאֲסוּ
חֻקָּיו וְאֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר
כָּרַת אֶת אֲבוֹתָם וְאֵת
עֵדוֹתָיו אֲשֶׁר הֵעִיד בָּ
וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַ
וַיֶּהְבְּלוּ וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָם אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֹתָם לְבִלְתִּי
עֲשׂוֹת כָּהֶם וַיַּעַבְדוּ
אֶת הַבַּעְלִים וַיְחִזֵּק
אֶת הַבַּעַל וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
מַסֵּכָה שְׁנֵי עֲגָלִים

בנות ואנשי כות עשו
את נרגל ואנשי חמת
עשו את אשימא ג
והעוים עשו את נבחז
ואת תרתק והספרים
שרפים את בניהם
באש לאדרמלך ו
וענמלך אלהי ספרים
ויהיו יראים את יהוה
ויעשו להם מקצתם
כהמתי במות ויהיו ו
עשים להם בבית
הבמות אשר עשו הי
יראים ואת אלהיהם
היו עבדים כמשפט
הגוים אשר הגלו אתם
משם עד היום הזה
הם עשים כמשפטים
הראשנים הם עשים
את יראת יהוה והם
עשים כחקתם וכמשפטם
וכתורה וכמצוה אשר
צוה יהוה את בני
אשר שם שמו
ישראל אשר יסר יהוה
אתם כל זרעם לאמר
לא תיראו אלהים אחרים
ולא תשתחוו להם ולא
תעבדם ולא תזבחו
להם כי אם את יהוה
אשר העלה אתכם
מארץ מצרים בכח
גדול ובזרוע נטויה
אתו תיראו והוא תשתחוו
לו ולו תזבחו את החקים
ואת המשפטים והתורה
והמצוה אשר כתב
לכם תשמרו לעשות
כל הימים ולא תיראו
אלהים אחרים והברית
אשר כרתי אתכם לא
תשכחו ולא תיראו
אלהים אחרים כי אם
את יהוה אלהיכם תיראו
והוא יציל אתכם מכל
אויביכם ולא שמעו
כי אם כמשפטם
הראשון הם עשים
ויהיו הגוים האלה
ירא את יהוה ואת
פסיליהם היו עבדים
גם בניהם ובני בניהם
כאשר עשו אבותם
הם עשים עד היום
הזה
ויהי בשנת שלש ג
להושע בן אלה מלך
ישראל מלך השמרנה
בן אחז מלך יהודה
בן עשרים וחמש
שנה היה במלכו ו
ועשרים ותשע שנה
מלך בירושלם ושם
אמו אבי בת זכריהו
ויעש הישר בעיני
יהוה רק לא כאשר עשה
מלכי ישראל אשר היו
אותם ושבר
את מצבת הבעל

267

את המצבות וכרת
את האשרה וכתת
נחש הנחשת אשר
עשה משה כי עד
הימים ההמה היו בני
ישראל מקטרים לו
ויקרא לו נחשתן ביהוה
אלהי ישראל בטח
אחריו לא היה כמהו
בכל מלכי יהודה ואשר
היו לפניו ויידבק ביהוה
לא סר מאחריו וישמר
מצותיו אשר צוה יהוה
את משה ויהי יהוה
עמו בכל אשר יצא
וישכיל וימרד במלך
אשור ולא עבדו הוא
הכה את פלשתים עד
עזה ואת גבולה ממגדל
נוצרים ועד עיר מבצר

ויהי בשנת הרביעית
למלך חזקיהו הוא שנת
השביעית להושע בן
אלה מלך ישראל שמרון
שלמנאסר מלך אשור
על שומרון ויצר עליה
ויילכדה מקצה שלש
שנים בשנת השש להזקיה
היא שנת התשעית להושע
מלך ישראל נלכדה
שמרון ויגל מלך אשור
את ישראל אשורה
וינחם בחלח ובחבור
נהר גוזן וערי מדי:
עד אשר לא שמעו ב
בקול יהוה אלהיהם
ויעברו את בריתו את
כל אשר צוה משה
עבד יהוה ולא שמעו
ולא עשו:
ובארבע עשרה שנה
למלך חזקיהו עלה
סנחריב מלך אשור
על כל ערי יהודה
הבצרות ויתפשם:
וישלח חזקיה מלך

יהודה אל מלך אשור
לכיש לאמר חטאתי
שוב מעלי את אשר
תתן עלי אשא וישם
מלך אשור על חזקיה
מלך יהודה שלש מאות
ככר כסף ושלשים
ככר זהב ויתן חזקיה
את כל הכסף הנמצא
בית יהוה ובאצרות
בית המלך בעת ההוא
קצץ חזקיה את דלתות
היכל יהוה ואת האמנות
אשר צפה חזקיה מלך
יהודה ויתנם למלך
אשור:
וישלח מלך אשור את
תרתן ואת רבסריס
ואת רבשקה מלכיש
אל המלך חזקיהו בחיל
כבד ירושלם ויעלו
ויבאו ירושלם ויעלו
ויבאו ויעמדו בתעלת

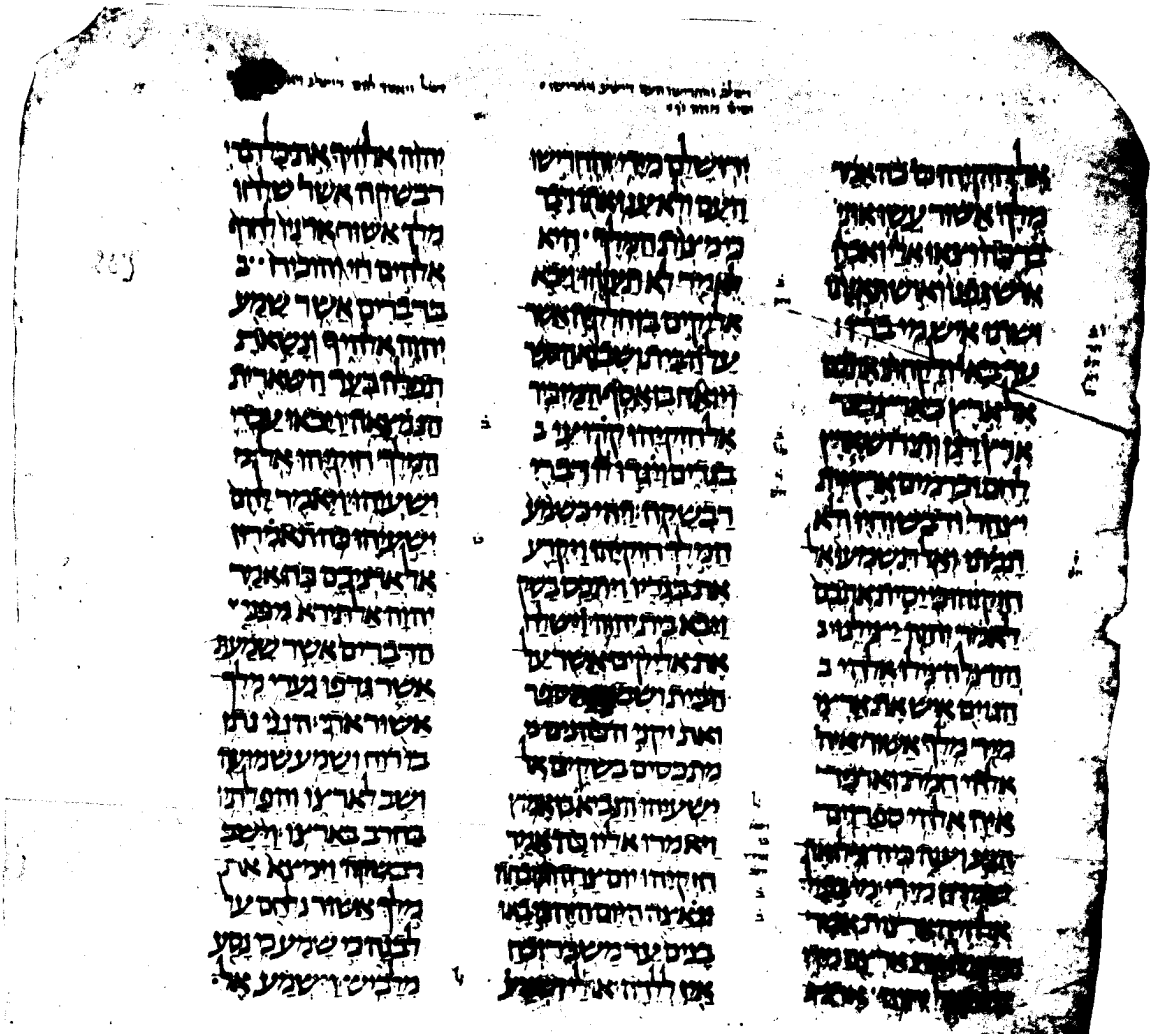

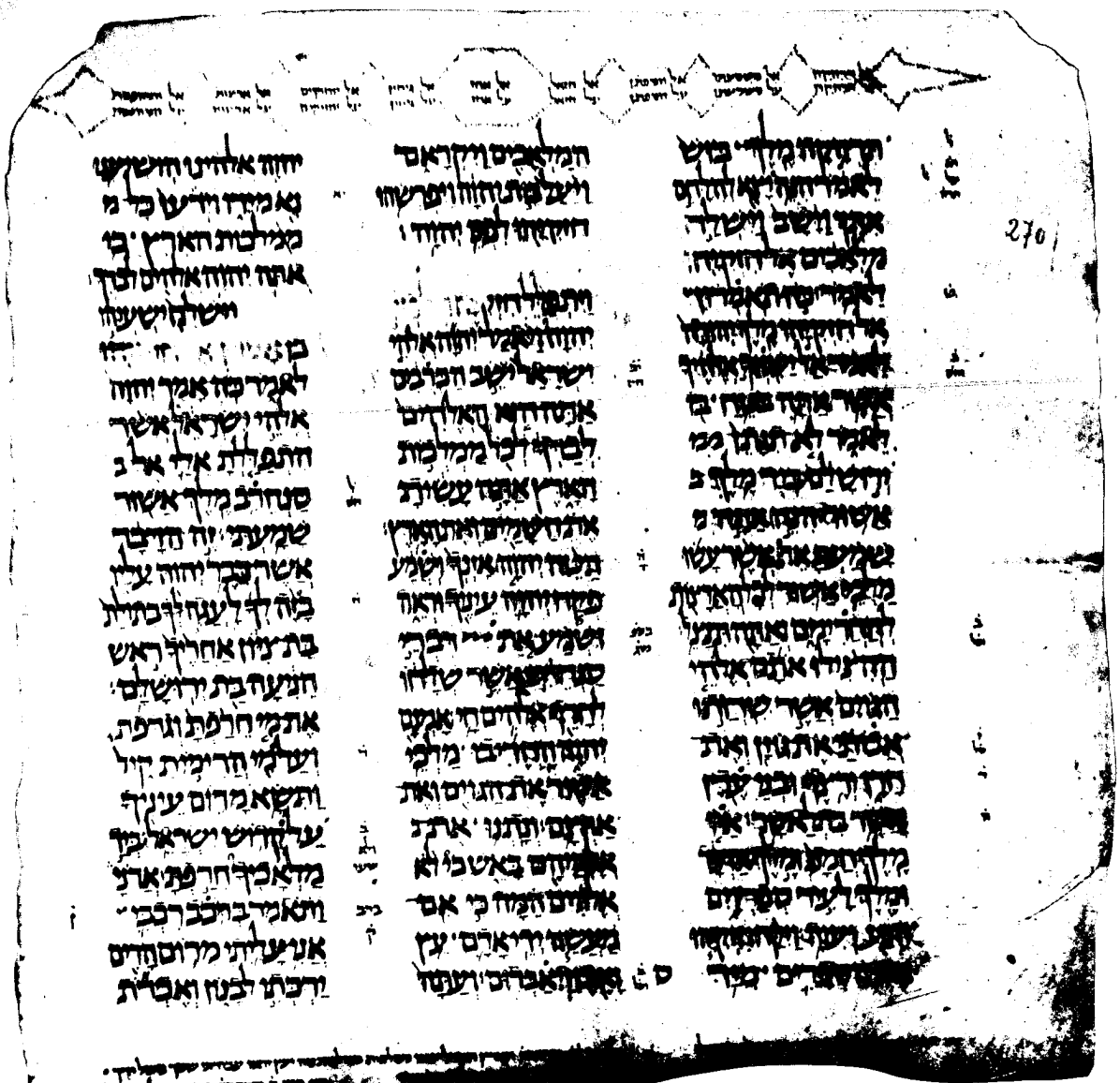

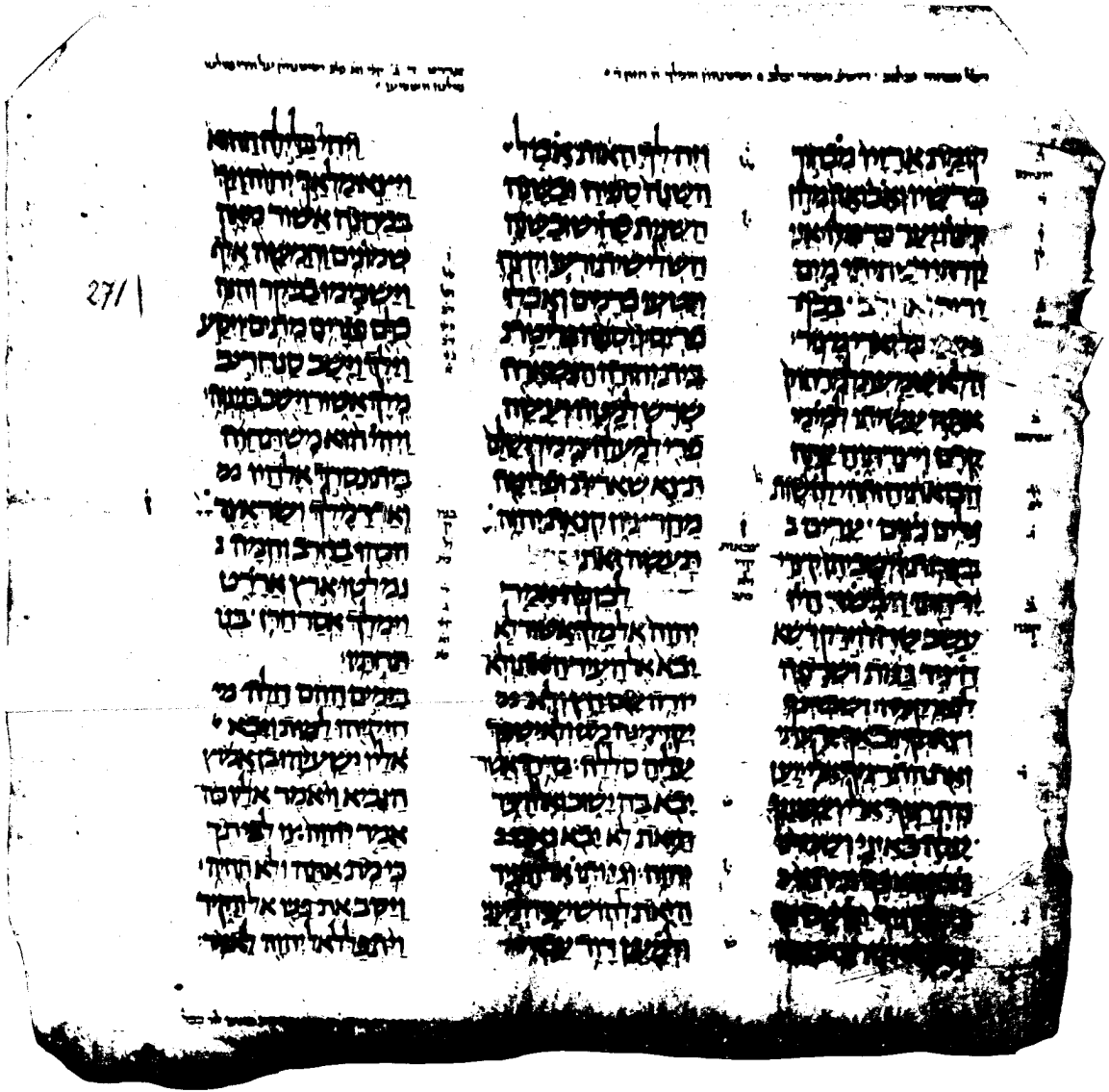

אמרו יהוה וכו' נאאת
אשר התהלכתי לפניך
באמת ובלבב שלם
והטוב בעיניך עשיתי
ויבך חזקיהו בכי גדול
ויהי ישעיהו
לא יצא העיר התיכנה
ודבר יהוה היה אליו
לאמר שוב ואמרת
אל חזקיהו נגיד עמי
כה אמר יהוה אלהי
דויד אביך שמעתי את
תפלתך ראיתי את
דמעתך הנני רפא לך
ביום השלישי תעלה
בית יהוה והספתי על
ימיך חמש עשרה שנה
ומכף מלך אשור אציל
ואת העיר הזאת וגנתי
על למעני
ולמען דוד עבדי אשר
ויאמר ישעיהו
קחו דבלת
ויקחו ויניחו
על השחין ויחי ויאמר
חזקיהו אל ישעיהו מה
אות כי ירפא יהוה לי
ועליתי ביום השלישי
בית יהוה ויאמר ישעיהו
זה לך האות מאת יהוה
כי יעשה יהוה את הדבר
אשר דבר הלך עשר
מעלות אם ישוב
עשר מעלות ויאמר
לא נקל לנטות
עשר מעלות אבל ישוב
השב אתנו עשר
מעלות אשר
ירדה במעלות אחז ב
אחרנית עשר מעלות
בעת ההיא שלח
ברא בלאדן בן
מלך בבל ספרים ומנחה
אל חזקיהו כי שמע
ויחזק יהוה וישמע
על חזקיהו ויראם
את כל בית נכתו
את הכסף ואת הזהב ואת
הבשמים ואת השמן
השוב וכל בית
ואת כל אשר נמצא
באוצרתיו לא היה
דבר אשר לא הראם
חזקיהו בביתו ובכל
ממשלתו ואין היה
והביא [illegible]
[illegible]
האנשים האלה ומאין
יבאו אליך ויאמר
חזקיהו מארץ רחוקה
באו מבבל ויאמרו
ראו בביתך ויאמר
חזקיהו את כל אשר
בביתי ראו לא הראיתיו
אשר לא הראיתיו
באוצרתי ויאמר ישעיהו
אל חזקיהו שמע
[illegible]

274

כא א בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים
ב ויעש הרע בעיני יהוה כתועבות
ג הגוים אשר הורישם יהוה מפני בני ישראל
ד וישב ויבן את הבמות אשר אבד חזקיהו אביו
ה ויקם מזבחות לבעל ויעש אשרה כאשר עשה
ו אחאב ויתחו לכל צבא השמים ויעבדם
ז ויבן מזבחות בבית יהוה אשר אמר יהוה
ח בירושלם לשמי עולם ויבן מזבחות לכל
ט צבא השמים בשתי חצרות בית יהוה
י ויעבר את בנו באש ויעונן ויעש אוב
יא וידעוני הרבה לעשות הרע בעיני יהוה
יב להכעיסו ויעש את הפסל האשרה אשר עשה
יג ויאמר יהוה ביד עבדיו הנביאים לאמר
יד יען אשר עשה מנשה מלך יהודה התועבות
טו האלה הרע מכל אשר עשו האמרי אשר
טז לפניו ויחט גם את יהודה בגלוליו
יז לכן כה אמר יהוה אלהי ישראל הנני מביא
יח רעה על ירושלם ויהודה אשר כל שמעו
יט תצלינה שתי אזניו ונטיתי על ירושלם
כ את קו שמרון ואת משקלת בית אחאב
כא ומחיתי את ירושלם כמחה את הצלחת
כב מחה והפך על פניה אנגבו ונטשתי
כג את שארית נחלתי ונתתים ביד אויביהם
כד והיו לבז ולמשסה לכל איביהם כי
כה הרעו בעיני ויהיו מכעיסים אתי מן
כו היום אשר יצאו אבותם ממצרים ועד
כז היום הזה ויסר אף יהוה מעל ירושלם
כח בחטאת מנשה בכל אשר עשה ואף
כט שפך דם נקי הרבה מאד עד אשר מלא
ל את ירושלם פי לבד מחטאתו אשר החטיא
לא את יהודה לעשות הרע בעיני יהוה
לב ויתר דברי מנשה וכל אשר עשה וחטאתו
לג אשר חטא הלא הם כתובים על ספר דברי
לד הימים למלכי יהודה וישכב מנשה עם
לה אבתיו ויקבר בגנתו בגן עזא
לו ויקם אמון בנו בן עשרים ושתים שנה
א במלכו ושתים שנים מלך בירושלם
ב ושם אמו משלמת בת הרוץ מן יטבתה
ג ויעש הרע בעיני יהוה כאשר עשה
ד מנשה אביו וילך בכל הדרך אשר
ה הלך אביו ויעבד את הגלולים אשר
ו עבד אביו וישתחו להם ויעזב
ז את יהוה אלהי אבתיו ולא הלך בדרך יהוה
ח ויקשרו עבדי אמון עליו וימיתו את הבית
ט על מלכו ויך עם הארץ את כל הקשרים על
י המלך אמון ויקברו עם הארץ בעיר
יא בנו תחתיו
יב ויתר דברי אמון אשר עשה הלא הם כתובים
יג על ספר דברי הימים למלכי יהודה ויקבר
יד אתו בקברתו בגן עזא וימלך יאשיהו בנו
טו תחתיו
טז בן שמנה שנה יאשיהו במלכו ואחת
יז שנה מלך בירושלם

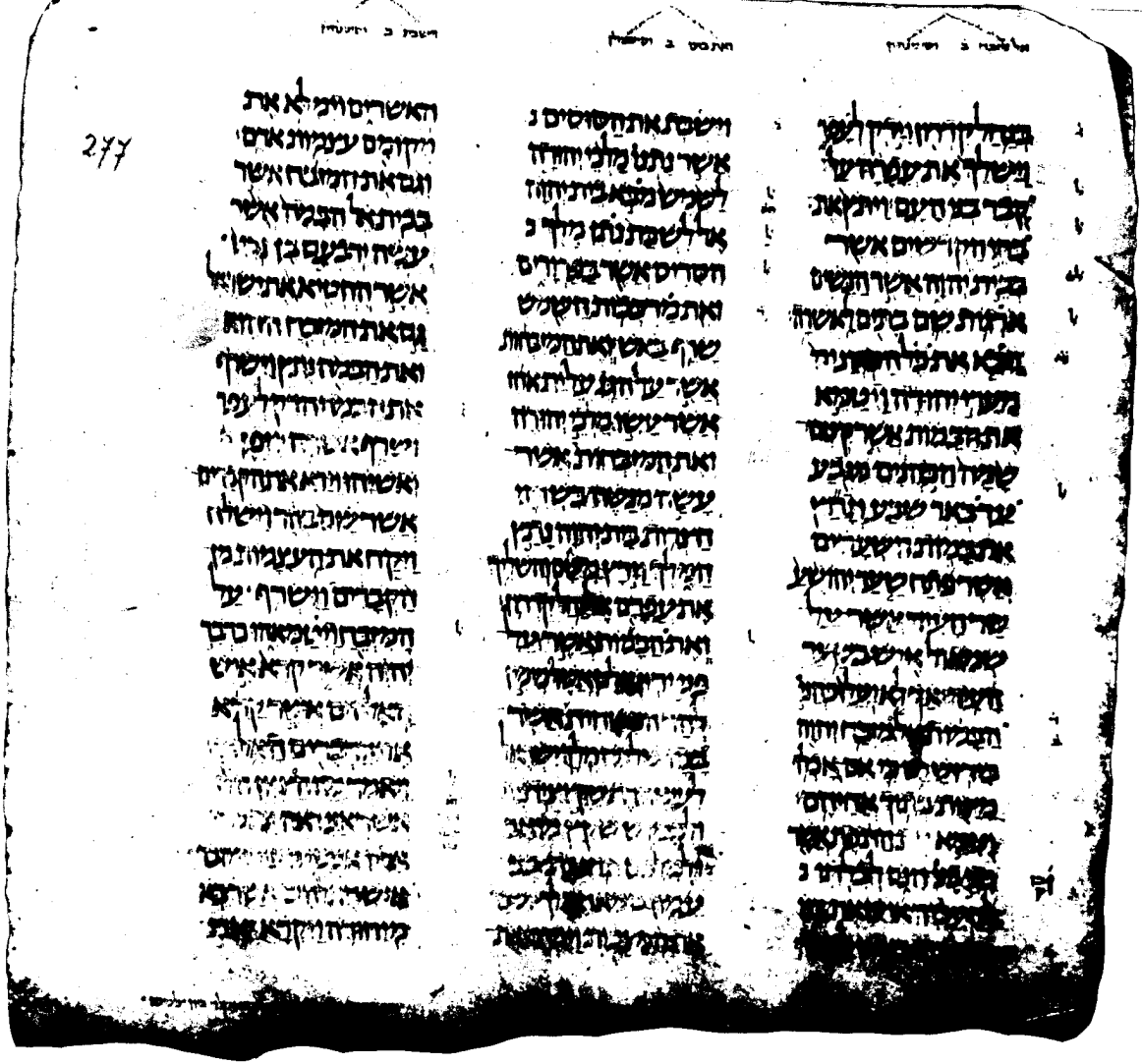

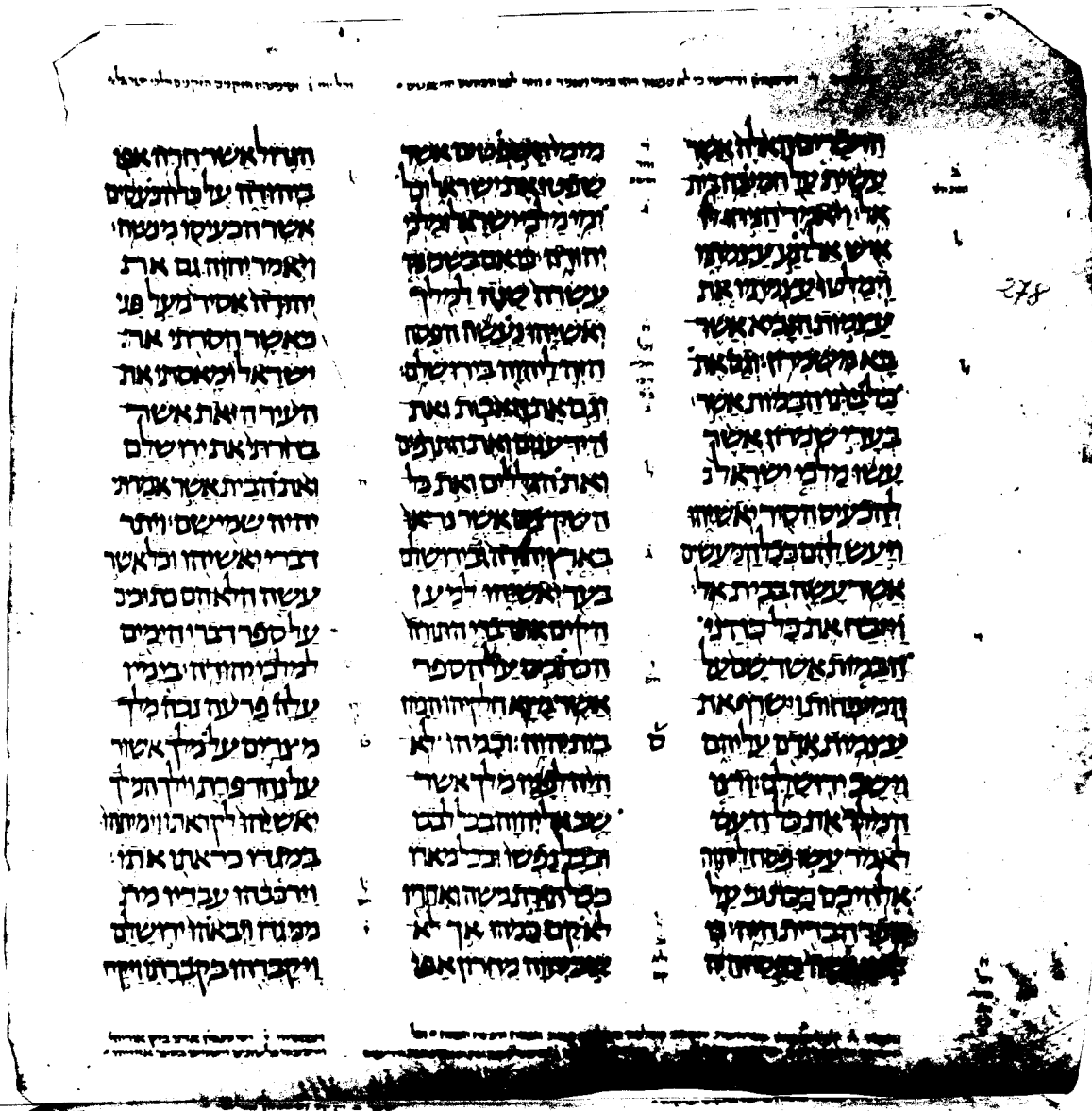

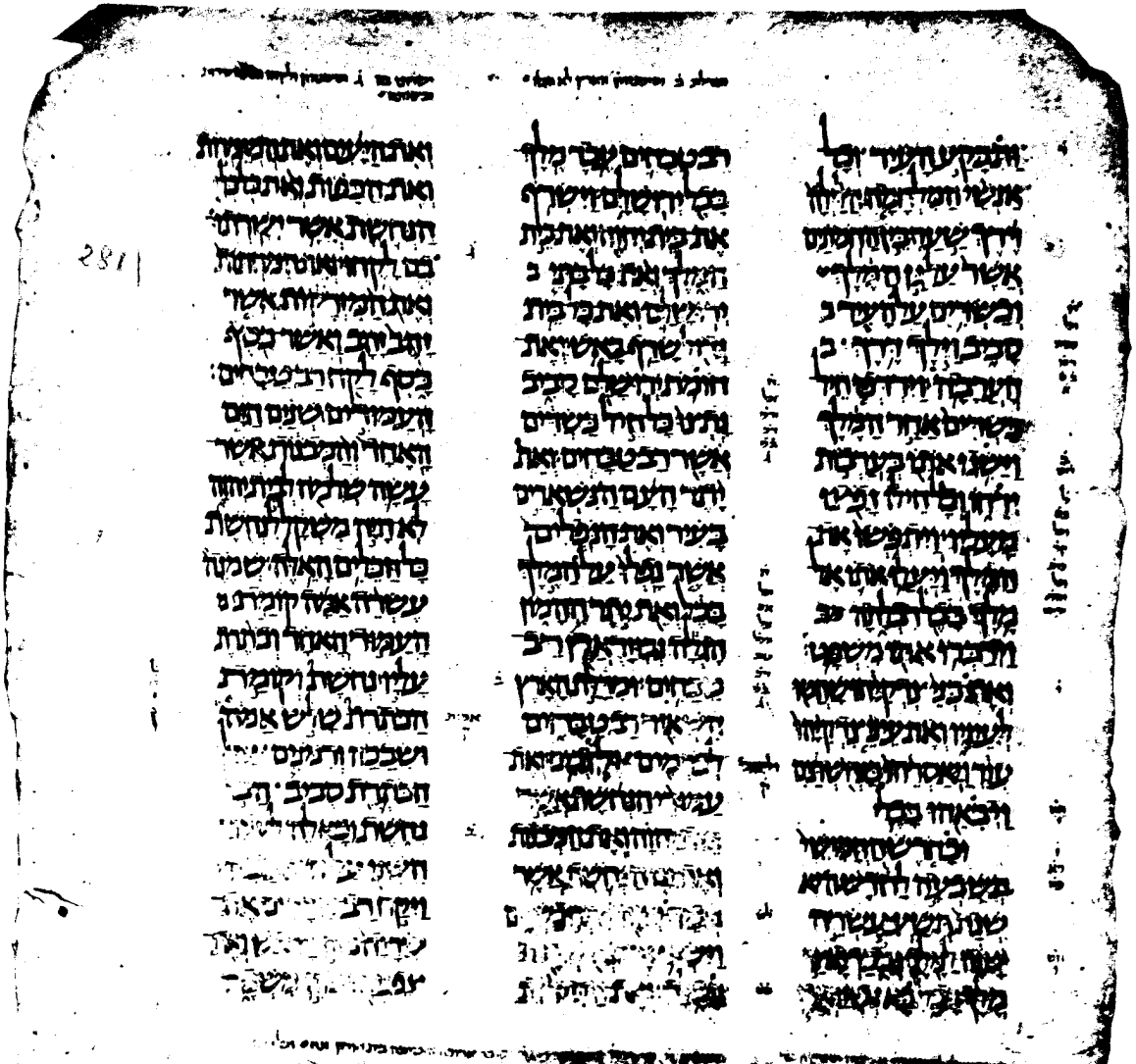

איפתי וזמ
מלשכימי בבקר שכר
ורדפן מאחרי נשף
יין וכנור וזמה כדו
ונבל תפו וחליל ויין
משתיהם ואת פעל
יהוה לא יביטו ומעשה
ידיו לא ראו לכן גלה
עמי מבלי דעת וכבודו
מתי רעב המונו וצחה
צמא לבן הרחיבה
שאול נפשה ופערה
פיה לבלי חק וירד פ
הומתה והמנה ושאונה
ועליז בה וישח אדם
וישפל איש ועיני גבהים
תשפלנה ויגבה יהוה
צבאות במשפט והאל
הקדוש נקדש בצדקה
ורעו כבשים כדברם
זרים חרבות מחים גרים
הוי
המושכי העון בחבלי

והשוא ובעבות העגלה
האומרים ימהר
יחישה מעשהו למענו
נראה ותקרב ונבואה
עצת קדוש ישראל
ונדעה
הוי האמרים לרע טוב
ולטוב לרע שמים חשך
לאור ואור לחשך שמים
מר למתוק ומתוק למר
הוי חכמים
בעיניהם ונגד פניהם
נבונים והי גבורים לשתות
יין ואנשי חיל למסך
שכר מצדיקי רשע
ועקב שחד וצדקת
צדיקים יסירו ממנו

לכן כאכל קש לשון אש
וחשש להבה ירפה
שרשם כרקב יהיה ופרחם
כאבק יעלה כי מאסו
את תורת יהוה צבאות

ואת אמרת קדוש
ישראל נאצו על כן
חרה אף יהוה בעמו
ויט ידו עליו ויכהו ויר
החרים ותהי נבלתם
בסוחה בקרב חרוצות
בכל זאת לא שב אפו
ועוד ידו נטויה ועשא
נס לגוים מרחוק ושרק
לו מקצה הארץ והנה
מהרה קל יבוא אין
עיף ואין כושל בו לא
ינום ולא ישן ולא נפתח
אזור חלציו לא נתק
שרוך נעליו אשר רחצו
שניהם וכל קשרתיו
דרבות פרסות כחשבו
כצור נחשבי גלגל
כשחק שאגה לה
כלבא ושאג בכפיר
והגהם יאחז ויהגה עליו
ואז יביט ויהגה עליו
ביום ההוא כהגות

ודמוקשו וישב ב
וירשלם וקשרום
רבים ונפלו ונשברו
ונוקשו ונלכדו
עצר תעודה חתום
תורה בלמדי והכיתי
ויחזה חשכתי מראפני
למבית יעקב וקוויתי
לו יחזה אנכי והנה הרים
אשר נתן לי יהוה
לאתות ולמופתים
בישראל מעם יהוה
צבאות השכן בהר
ציון והוי אמרו אליכם
דרשו אל האבות ואל
הידעונים המצפצפים
והמהגים הלוא עם אל
אלהיו ידרש בעד
החיים אל המתים
לתורה ולתעודה אם
לא יאמרו כדבר הזה
אין לו שחר
[illegible]

והיה כי ירעב והתקצף
וקלל במלכו ובאלהיו
ופנה למעלה ואל ארץ
יביט והנה צרה וחשכה
מעוף צוקה ואפלה
מפרח כי לא מועף
לאשר מוצק לה בעת
הראשון הקל ארצה
זבלון וארצה נפתלי
והאחרון הכביד דרך
הים עבר הירדן גליל
הגוים מהעם החרים
העם ההלכים בחשך ראו אור גדול
ישבי בארץ צלמות
אור נגה עליהם הרבית
הגוי לא הגדלת השמחה
שמחו לפניך כשמחת
בקצר כאשר יגילו
בחלקם שללי כי את
עול סבלו ואת מטה
שבמ שבט הנגשם
הירכת ביום מדין כי
כל סאון סואן ברעש

ושמלה מגולגלה בדמים
והיתה לשרפה מאכלת
אש כי ילד ילד לנו בן
ניתן לנו ותהי המשרה
על שכמו ויקרא שמו
פלא יועץ אל גבור אבי
עד שר שלום למרבה
המשרה ולשלום אין
קץ על כסא דוד ועל
ממלכתו להכין אתה
ולסעדה במשפט
ובצדקה כי עתה ועד
עולם קנאת יהוה
צבאות תעשה זאת

דבר שלח אדני ביעקב
ונפל בישראל וידעו
העם כלו אפרים ויושב
שמרון בגאון ובגדל
לבב לאמר לבנים נפלו
וגזית נבנה שקמים
גדעו ארזים נחליף
וישגב יהוה את צרי

וסרה קנאת אפרים
וצררי יהודה יכרתו
אפרים לא יקנא את
יהודה והודה לא יצ
אתם אפרים ועפיכתף
פלשתים ימה ונחדיו
יבזו את בני קדם את
ומואב משלוח ידם
ובני עמון משמעתם
והחרים יהוה את לשון
ים מצרים והניף ידו
על הנהר בעזם רוחו
והכהו לשבעה נחלים
והדרך בנעלים ב
והיתה מסלה לשאר
עמו אשר ישאר מאשו
כאשר היתה לישראל
ביום עלתו מארץ מ
מצרים ואנכי ביום
הזהא אורך יהוה כי
ואפתכי ישב אפי
והמני הדרא לשעתי
אשה והא לי גאון
ישעיה והא לי גאון

ושאב ג ושמשון עלם לרדים תיקנה
ויין ישמחו ב ם

וזמרת יה יהוה ויהי לי
לישועה ושאבתם
מים בששון ממעיני
הישועה ואמרתם
ביום ההוא הודו ליהוה
קראו בשמו הודיעו
בעמים עלילתיו הזכיר
כי נשגב שמו זמרו
יהוה כי גאות עשה
מיועדת את בכל הארץ
צהלי ורני יושבת ציון
כי גדול בקרבך קדוש
ישראל משא
בבל אשר חזה ישעיהו
בן אמוץ על הרי שפת
שאו נס הרימו קול להם
הניפו ידו ויבאו פתחי
נקדשתי מ
למקדשי גם את
גבורי לאפי עליזי גאותי
קול המון בהרים דמות
עם רב קול שאון ממ
ממלכות גוים נאספים

296

יהוה צבאות פקד צבא
מלחמה באים מארץ
מרחק מקצה השמים
יהוה וכלי זעמו להחב
כל הארץ חלל כי
קרוב יום יהוה כשד
כשוד יבוא עלינו
ידים תרפינה וכל לב
אנוש ימס ונבהלו
צירים וחבלים יאחזון
כיולדה יתחילון איש אל
רעהו יתמהו פני להבים
פניהם הנה יום יהוה בא
אכזרי ועברה וחרון
אף לשום הארץ לשמה
וחטאיה ישמיד ממנה
כי כוכבי השמים
וכסיליהם לא יהלו אורם
חשך השמש בצאתו
ירח לא יגיה אורו ופקדתי
על תבל רעה ועל רשעים
ושבתי גאון זדים
ועזות עריצים

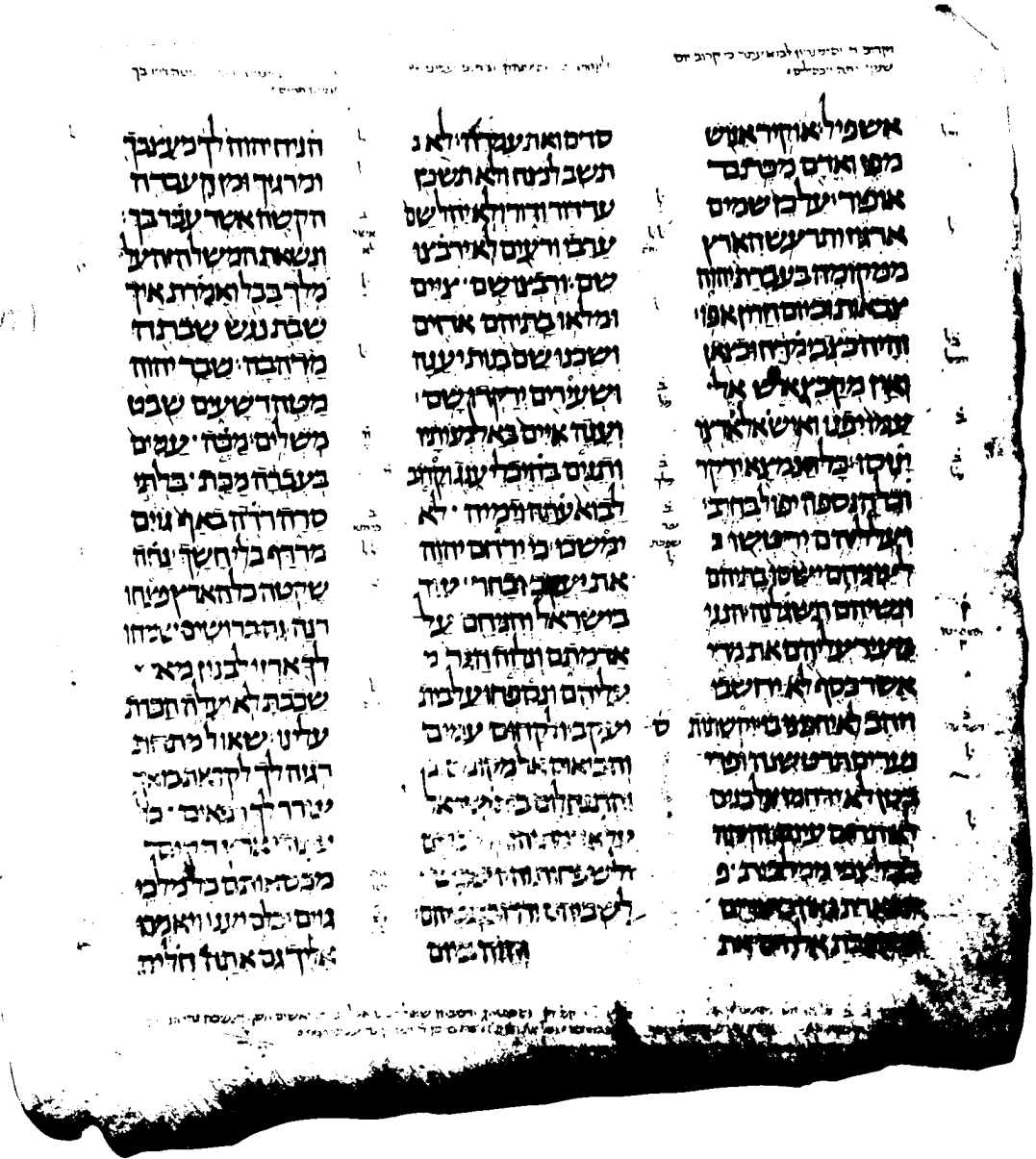

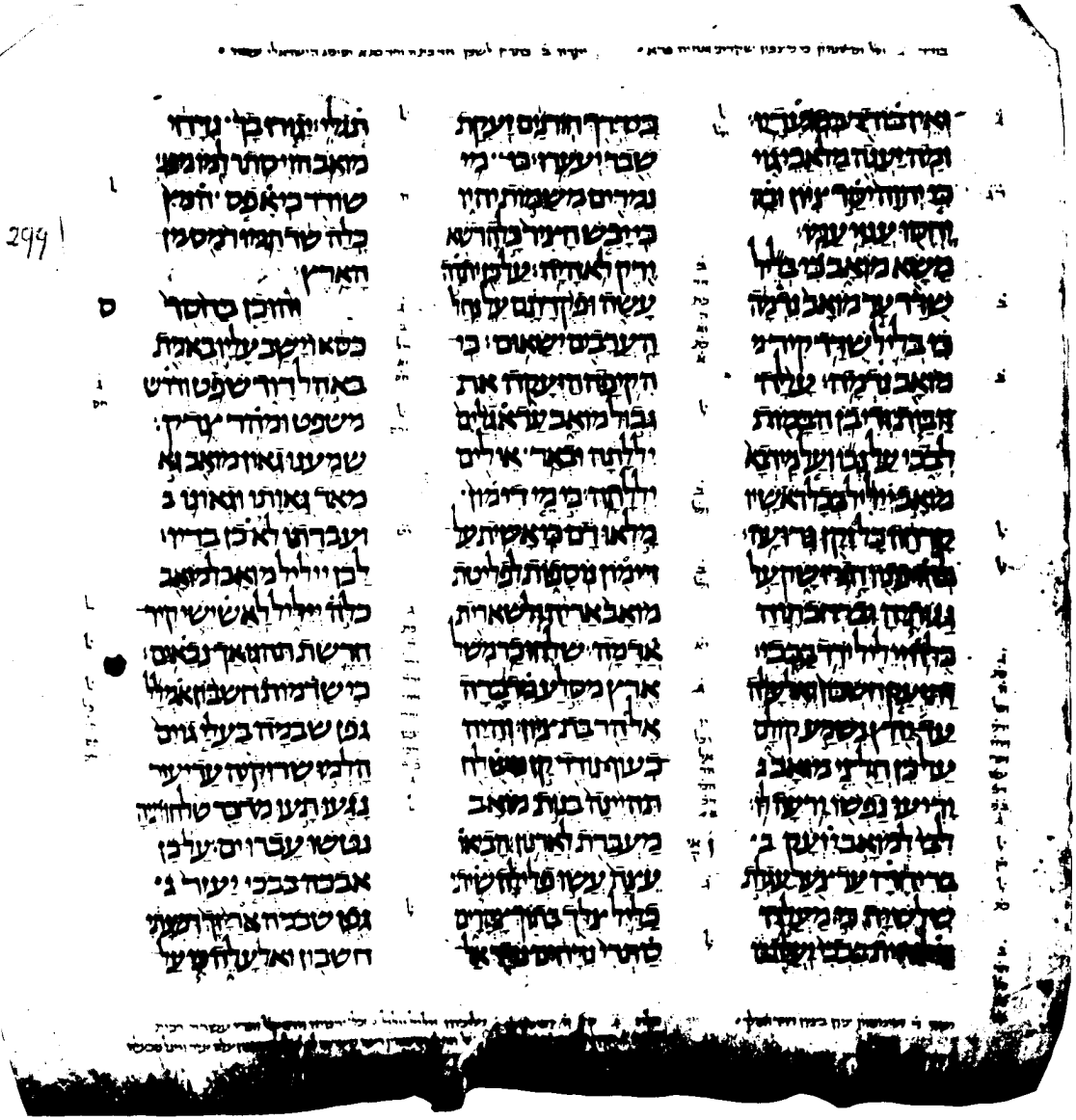

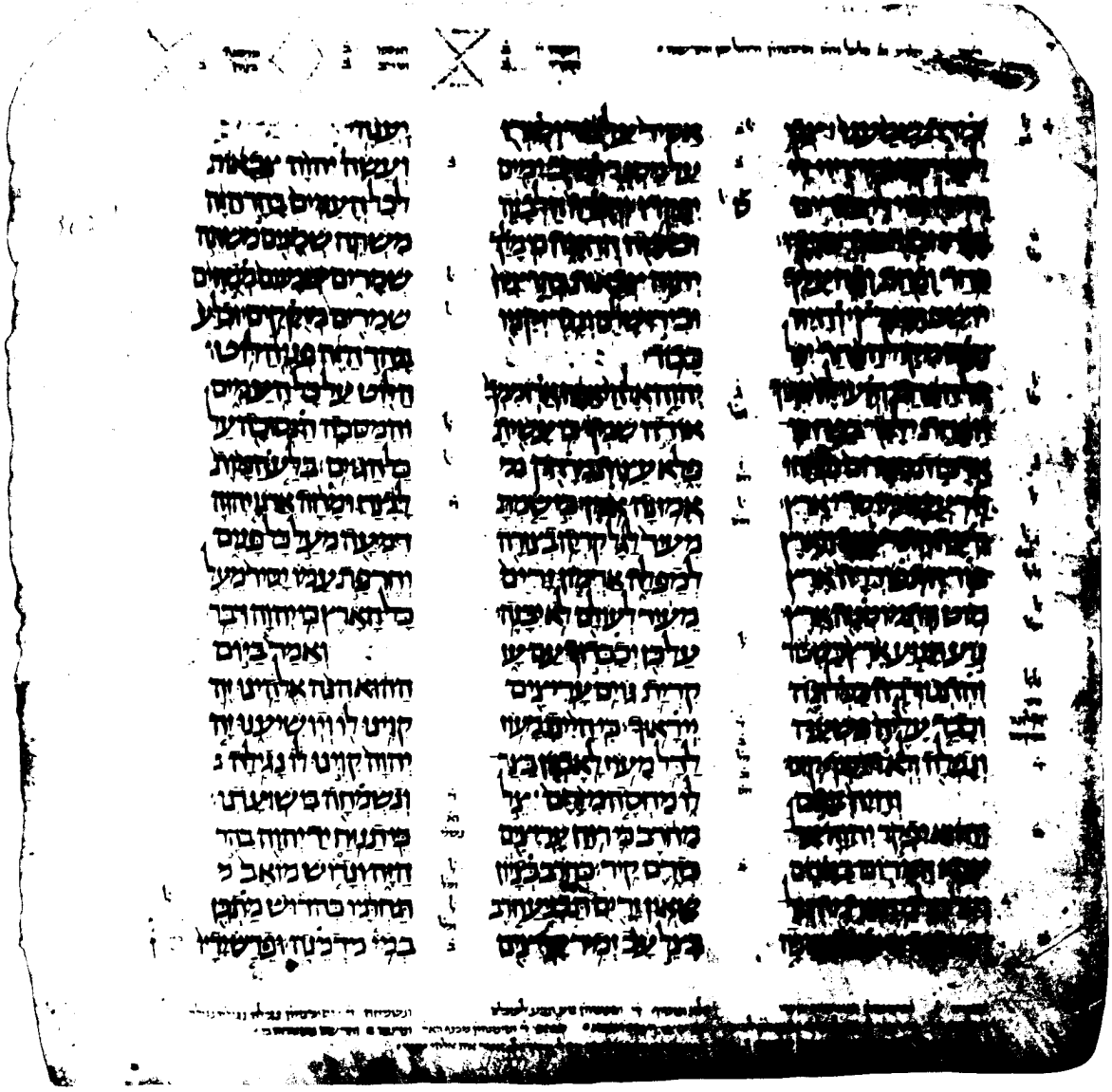

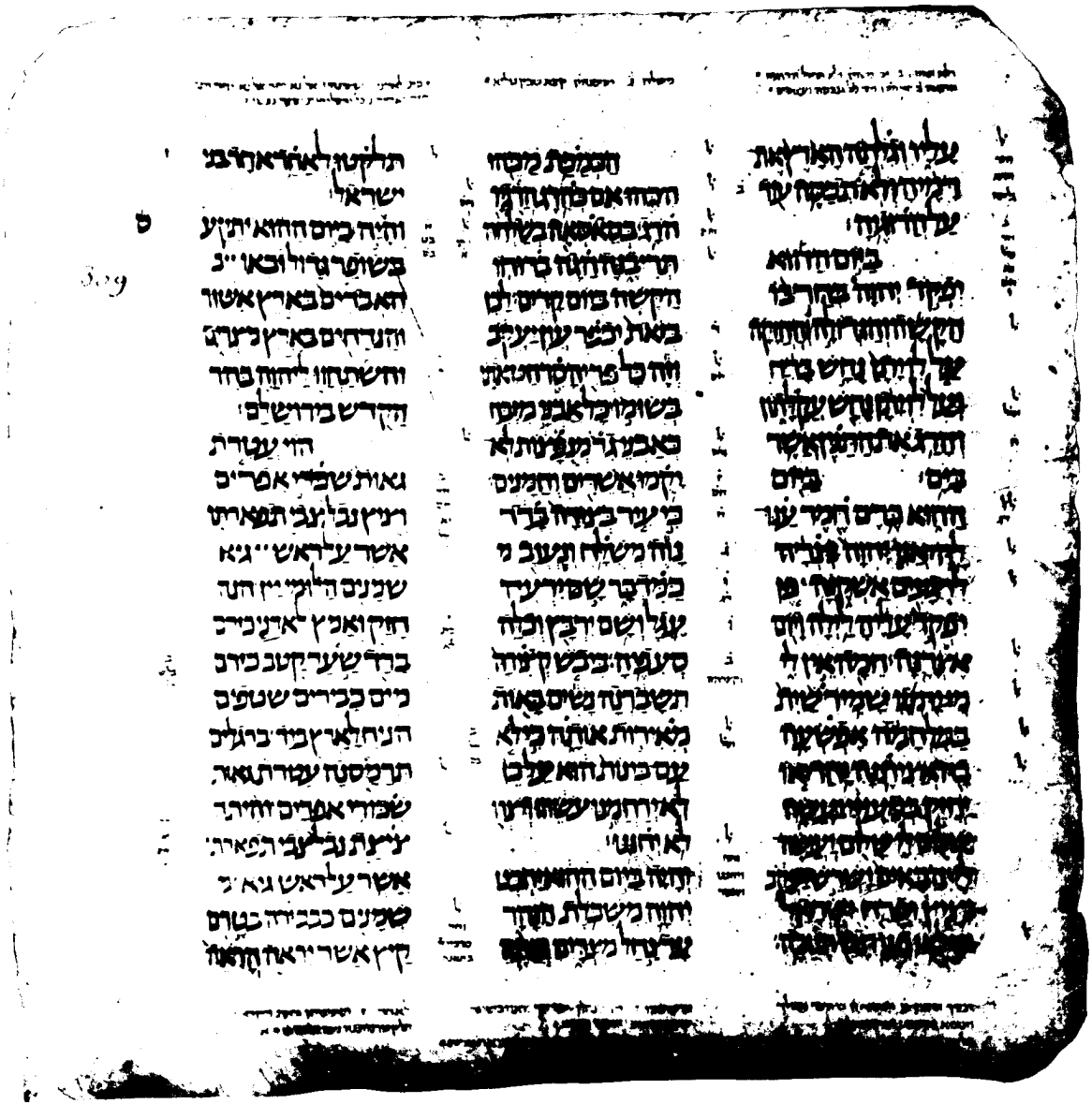

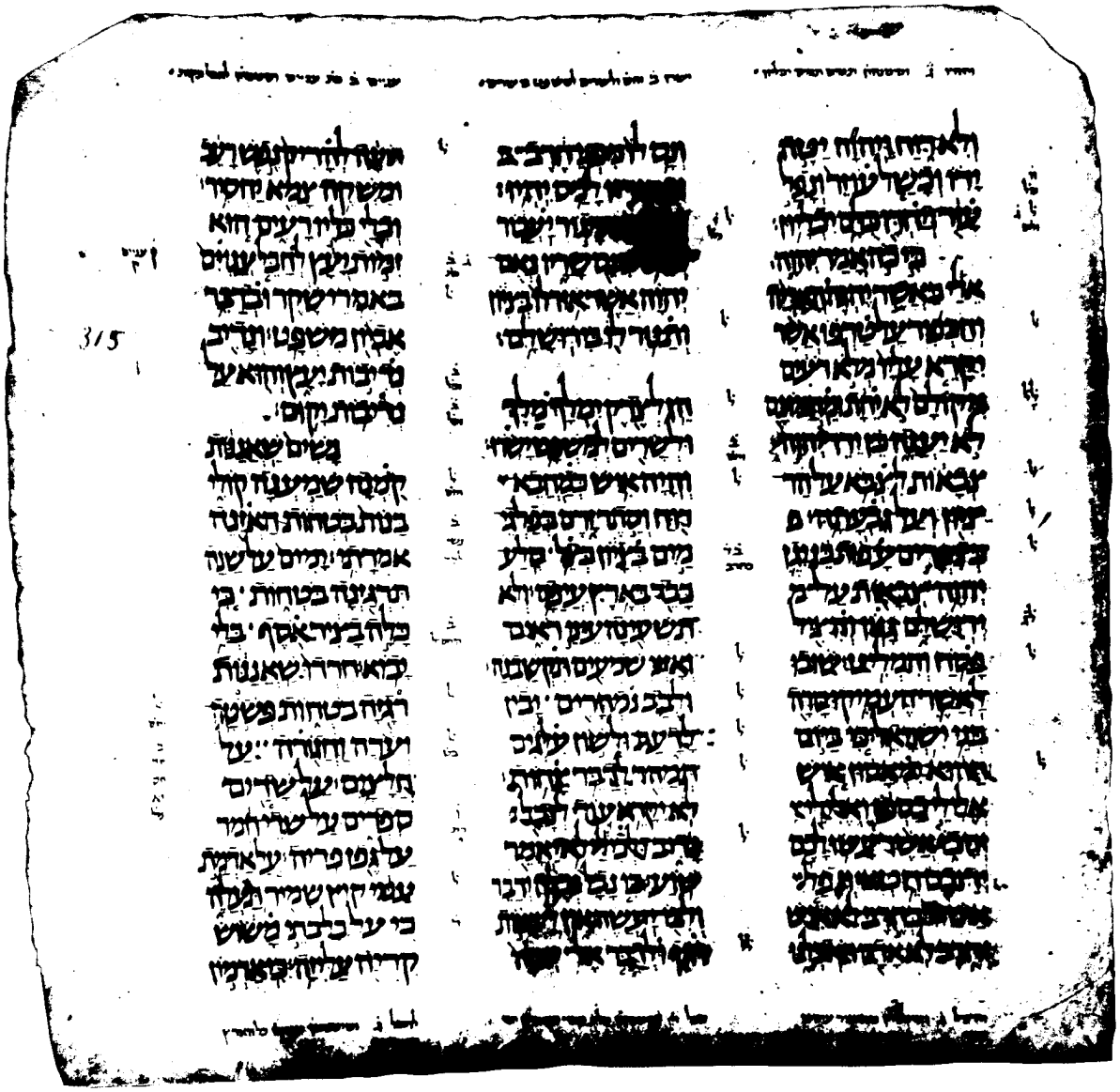

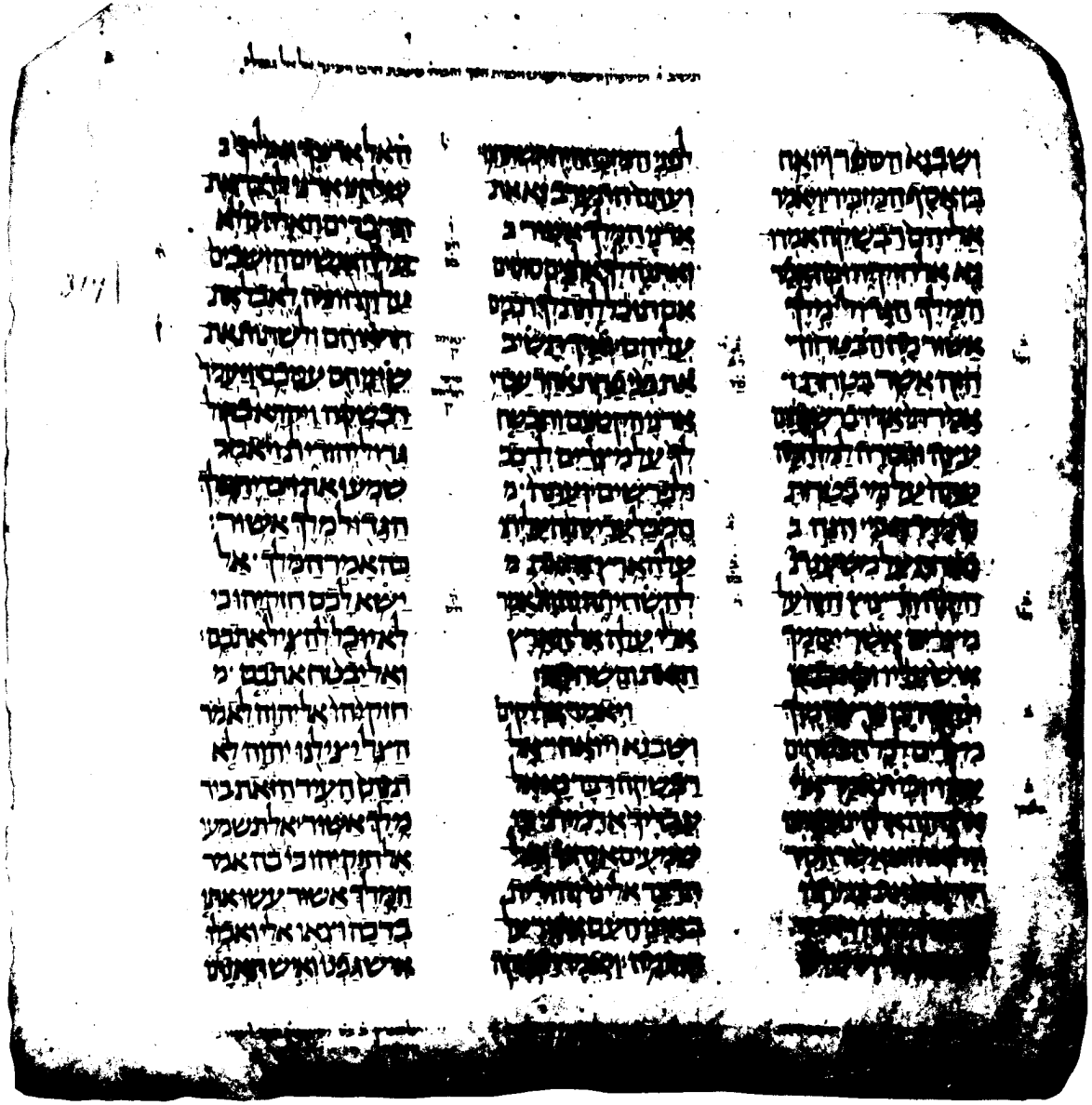

321

אשר אתה בוטח בו
ואמרתי אל־עתה היתה
הנה־נא ידעתי כי־כל
מלכי אשור החרימו
את־כל־הארצות לחרמם
ואתה תנצל החלילו
אתם את־הגוים אשר
השחיתו אבותי את
גוזן וארן ורצף
ובני עדן אשר
בתלסר
אי ענב תל־ארפד
סבים חנע ועוא
ויאמרו איה
ארפד ומלך לעיר פ
ויקחם חזקיהו
מיד השלחים
ויעל בית
ויפרשהו
ויבא חזקיהו
ויתפלל
ועתה יהוה אלהינו
כל־ממלכות
האדמה
ואתה יהוה צבאות
ויט יהוה אזנך
ויאמר יהוה
אמנם
ואת־הגוים
ואת־אלהיהם
ויתנם
ועתה יהוה
ויהי דבר־יהוה
כה־אמר יהוה
אשר התפללת
זה הדבר
לא־בזתך
מי חרפת וגדפת
עליו הרמת
ביד עבדיך
אמרת ברב רכבי
אני עליתי
ואכרת ארזי
ואבוא מרום
ואחרב בכף פעמי
אני הכיתי
ואשתה מים
ואוביש כל־יאורי
הלא שמעת
לך עשיתי
ועתה נתתיה
ויושבי קצר ידם
חתו ובושו
היו כעשב
ושבתך וצאתך

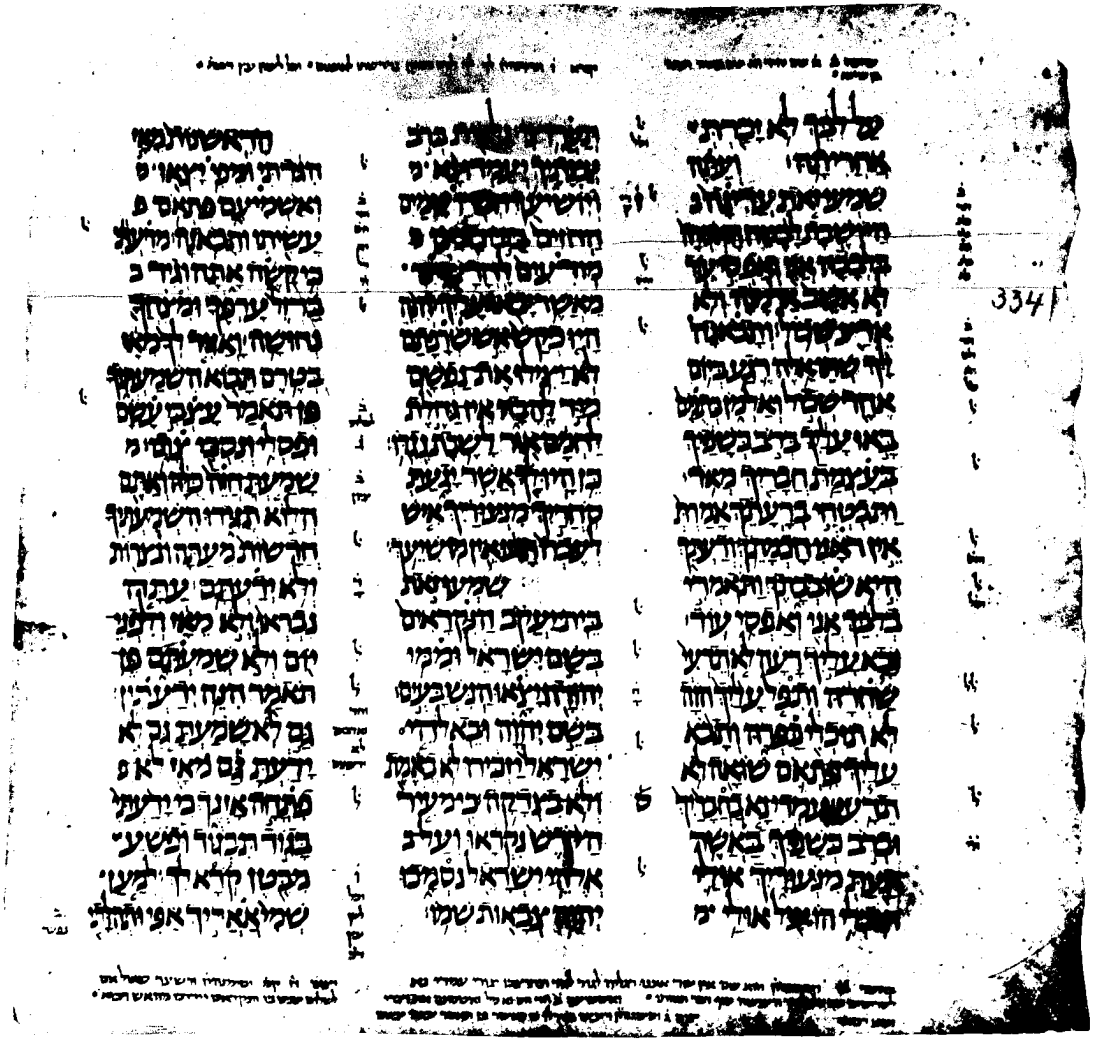

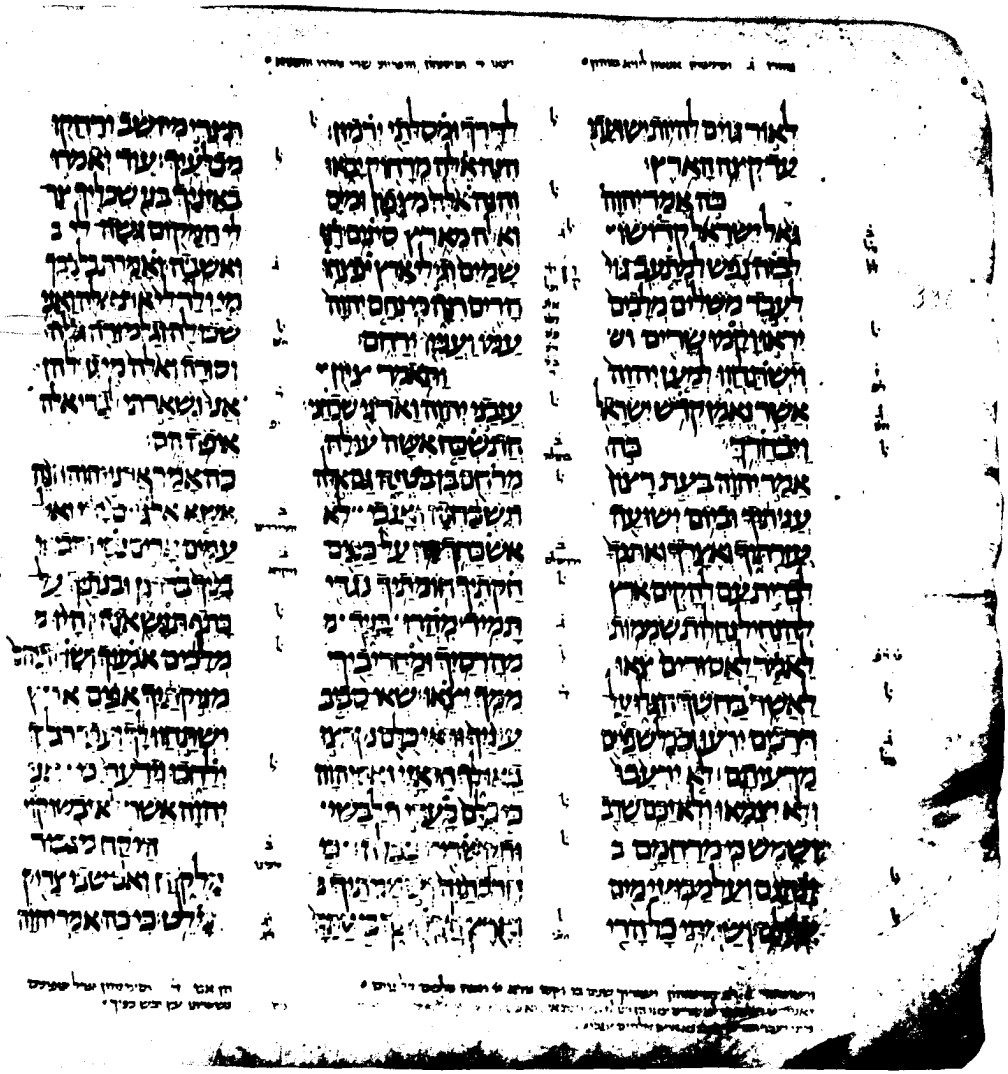

גם שבי גבור יקח ו
ומלקוח עריץ ימלט
ואת ריבך אנכי אריב
ואת בניך אנכי אושיע
והאכלתי את מוניך
ס את בשרם וכעסיס
דמם ישכרון מתירוש
ידעו כל בשר כי אני יהוה
מושיעך וגאלך אביר
יעקב ס
מי הוה אי יש ספר
שלחתי אמכם אשר
שלחתיך או מי מנושי
אשר מכרתי אתכם
לו הן בעונתיכם נמכרתם
ובפשעיכם שולחה מ
אמכם שלחתי
ואין איש קראתי ואין
עוד קצר תקצר ידי
ולי משך ידכם אין בכ
סוס ימשכו בקעת
תאכלם אשים נחלת
ארני יהוה ועזרני מי
חוא ירשיענני הן כלם

כמו עש יבלו
אליש שמים קדרות
ושק אשים כסותם

ארני יהוה נתן לי לשון
למודים לדעת לעות
את יעף דבר יעיר
בבקר בבקר יעיר
אזן לשמע כלמודים
ארני יהוה פתח לי אזן
ואנכי לא מריתי אחור
לא נסוגתי גוי נתתי
לכים ולחיי למרטים
פני לא הסתרתי מכלמות
וארני יהוה יעזר
לי על כן לא נכלמתי
כן שמתי פני כחלמיש
ואדע כי לא אבוש
קרוב מצדיקי מי
יריבני יעמדה יחד
משפטי יגש אלי
ארני יהוה יעזר לי מי
חוא ירשיענני הן כלם

כבגד יבלו עש יאכלם
מי בכם ירא
יהוה שמע בקול עבדו
אשר הלך חשכים ואין
נגה לו יבטח בשם יהוה
וישען באלהיו
קחדי אש ביארי יהוה
לכאבו אשר בערתם
בעיצבון תשכבון
זאת לכם מידי היתה
השכבון
שלחתי אלידכי עלח
נקדש יהוה הביטו
אל עיר חעבתכ ואל
מיבבת כיר נידחתם נב
הביטו אל אברהם
אביכם ואל שרה תחוללכם
כי אחד קראתיו ואברכהו
וארבהו כי נחם יהוה
ציון נחם כל חרבתיה
וישם מדברה כעדן
וערבתה כגן יהוה ששון
ישכיחה יגון ואנחה

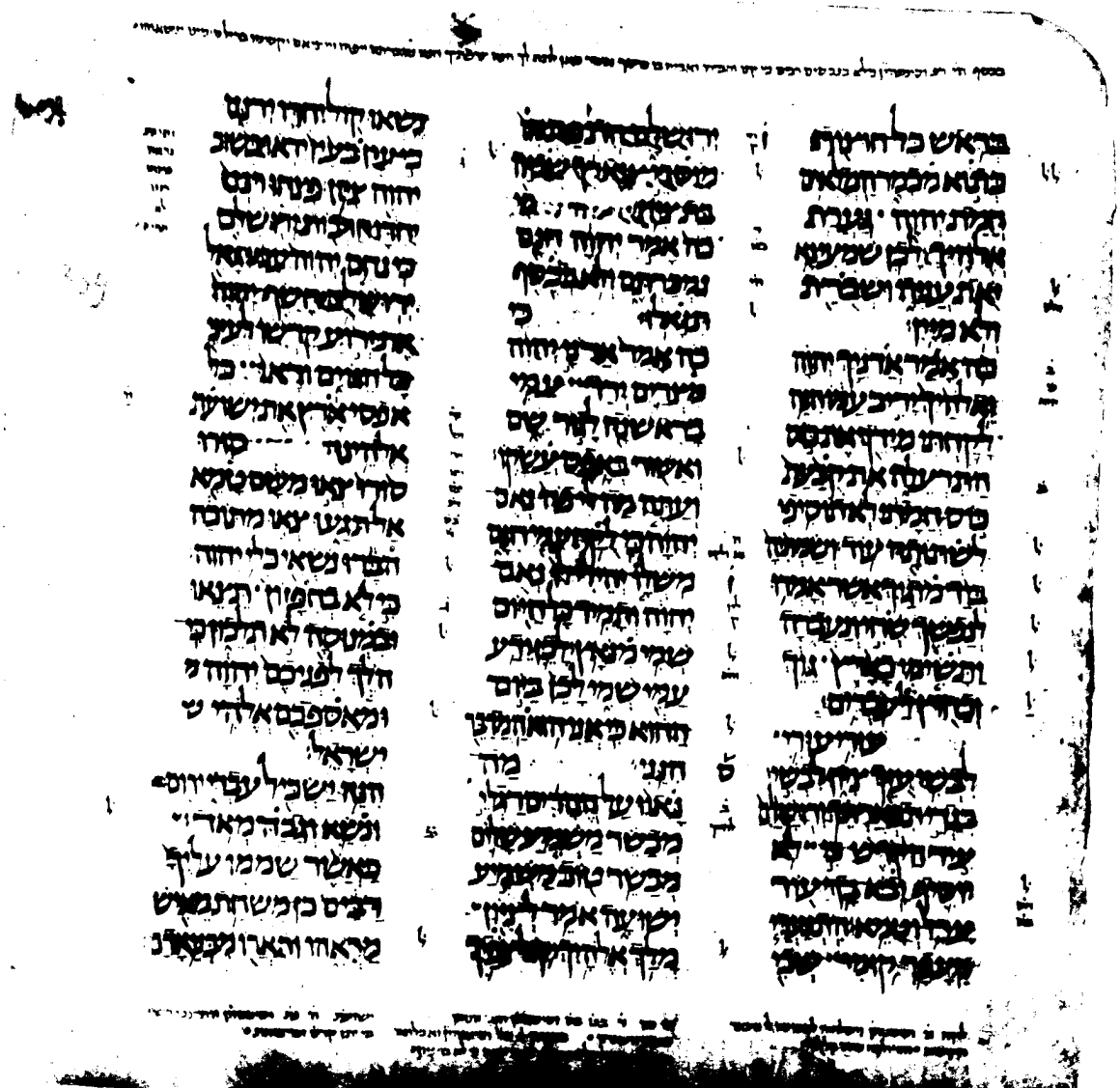

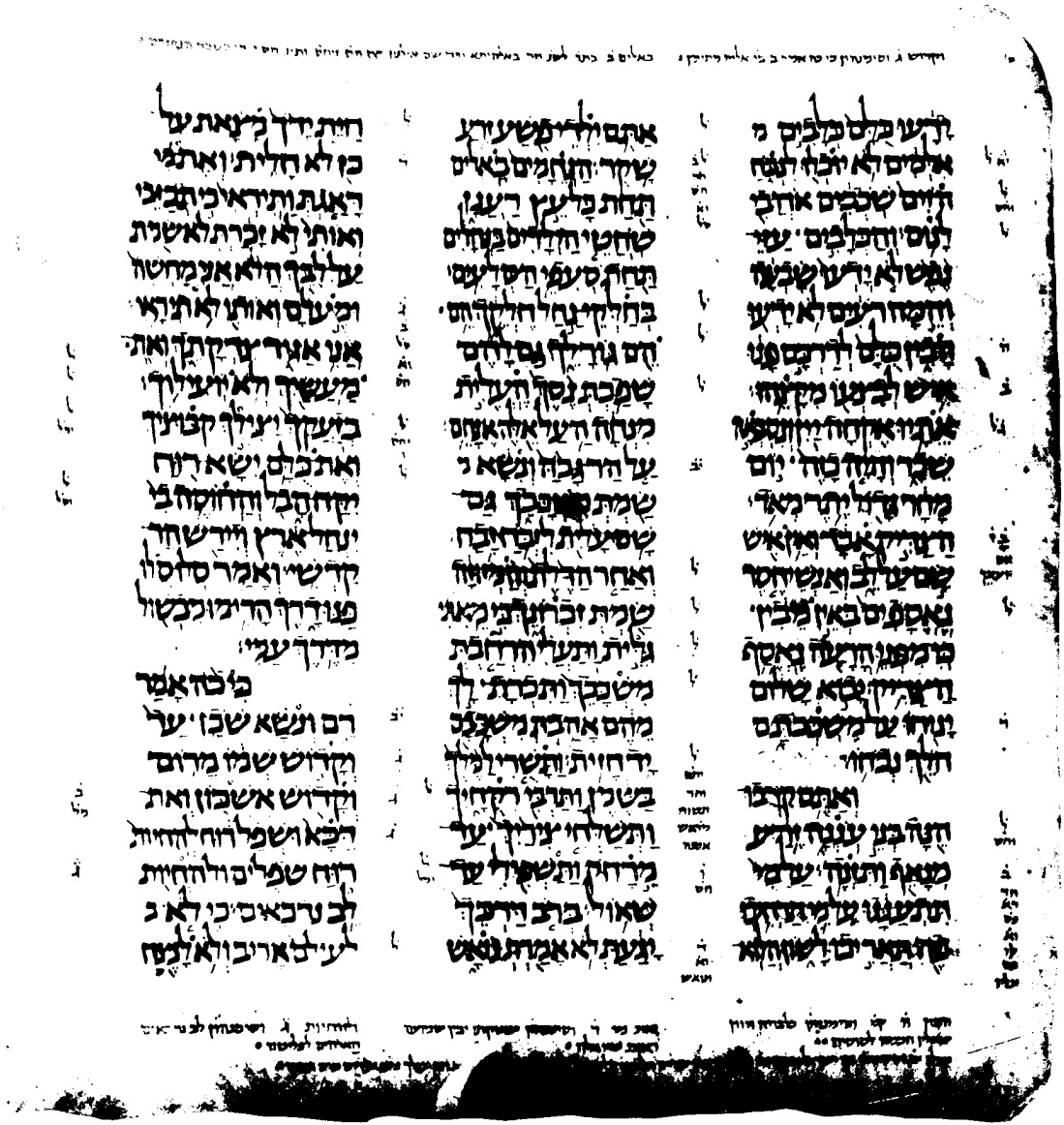

משרתו אלהינו יאמר
לכם חילו גוים תאכלו
ובכבודם תתימרו׃
תחת בשתכם משנה
וכלמה ירנו חלקם
בארצם משנה ירשו
שמחת עולם תהיה
כי אני יהוה אהב
משפט שנא גזל
בעולה ונתתי פעלתם
ברית עולם
אכיר אותם וידע
כל הרואם
יכירום כי הם
זרע
ששוש אשיש ביהוה
תגל נפשי באלהי
כי הלבישני בגדי ישע
מעיל צדקה יעטני
כחתן יכהן פאר
כלה תעדה כליה
ותבלעם
ומשוש חתן על כלה

ורועיה תעמיד כן
אז עיני יהוה יצמיח נ
ערקה ותהלה נגד כ
הגוים וידעו צדקו
אחשה ולא נחשו ושלו
לא אשקוט ערי
כי כפיך יבער וראשון
צדקך וכל מלכים
כבודך וראו כל
חרש אשר פי יהוה
והבנו והיית עטרת
תפארת ביד יהוה
ועזובה מלוסה בכף
אלהיך לא אמר לך
עוד עזובה ולארצך
לא אמר עוד שממה
כי לך יקרא חפצי בה
ולארצך בעולה כי
חפץ יהוה בך וארצך
תבעלי יבעל בחור
בתולה יבעלך בניך
ומשוש חתן על כלה

ישיש עליך אלהיך
על חומותיך ירושלם
חסקרים שמרים כל
היום וכל הלילה תמיד
לא יחשו המזכירים
אתיהוה אל דמי לכם
ואל תתנו דמי דמיל עד
יכונן ועד ישים את
ירושלם תהלה בארץ
נשבע יהוה בימינו
וזרוע עזו אם אתן
את דגנך עוד מאכל
לאויביך ואם ישתו בני
נכר תירושך אשר
יגעת בו כי מאספיו
יאכלהו והללו את יהוה
ומקבציו ישתוהו בחצרות קדשי׃
עברו עברו
בשערים פנו דרך
חעמס סוללו המסלה
סקלו מאבן הרימו נס
על העמים הנה יהוה

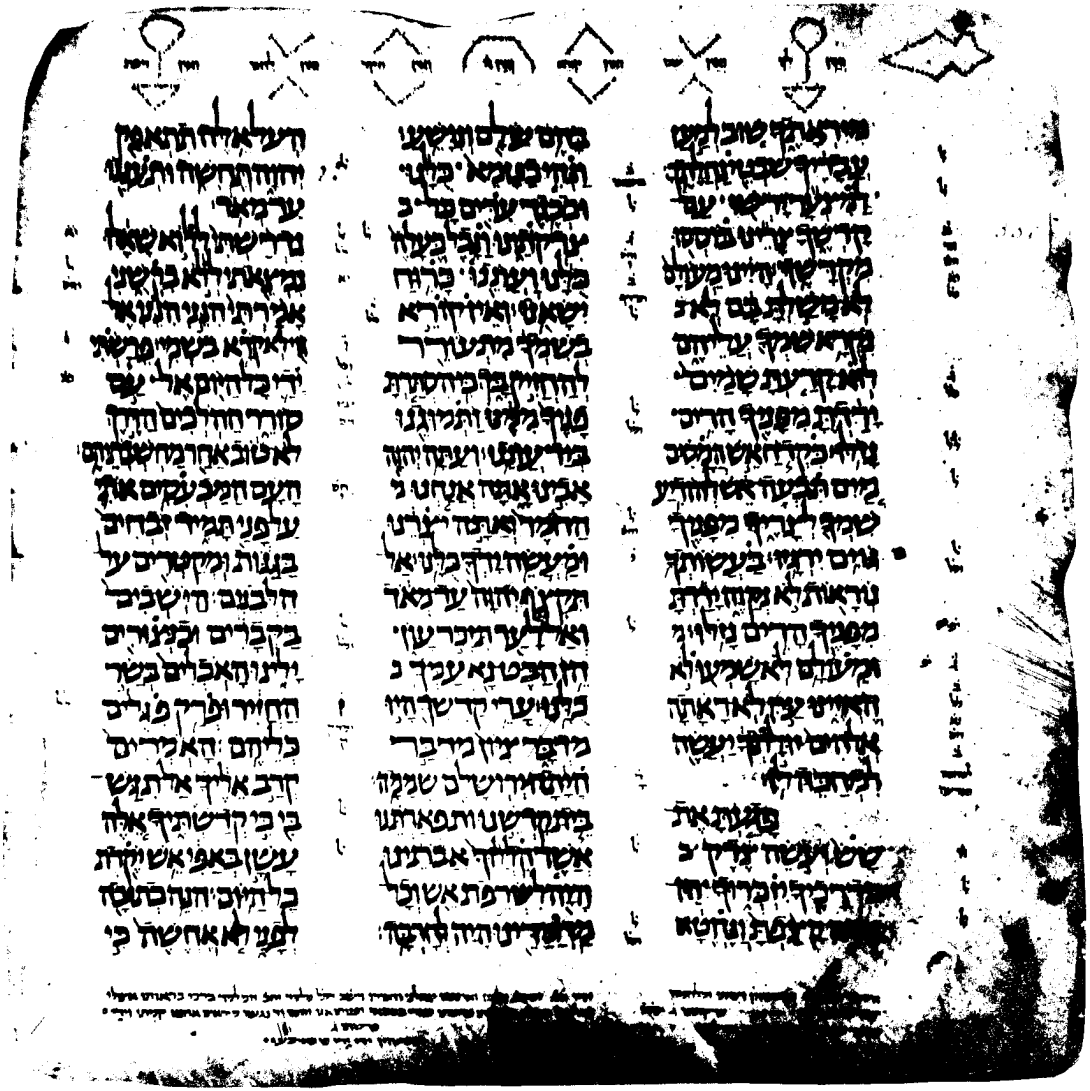

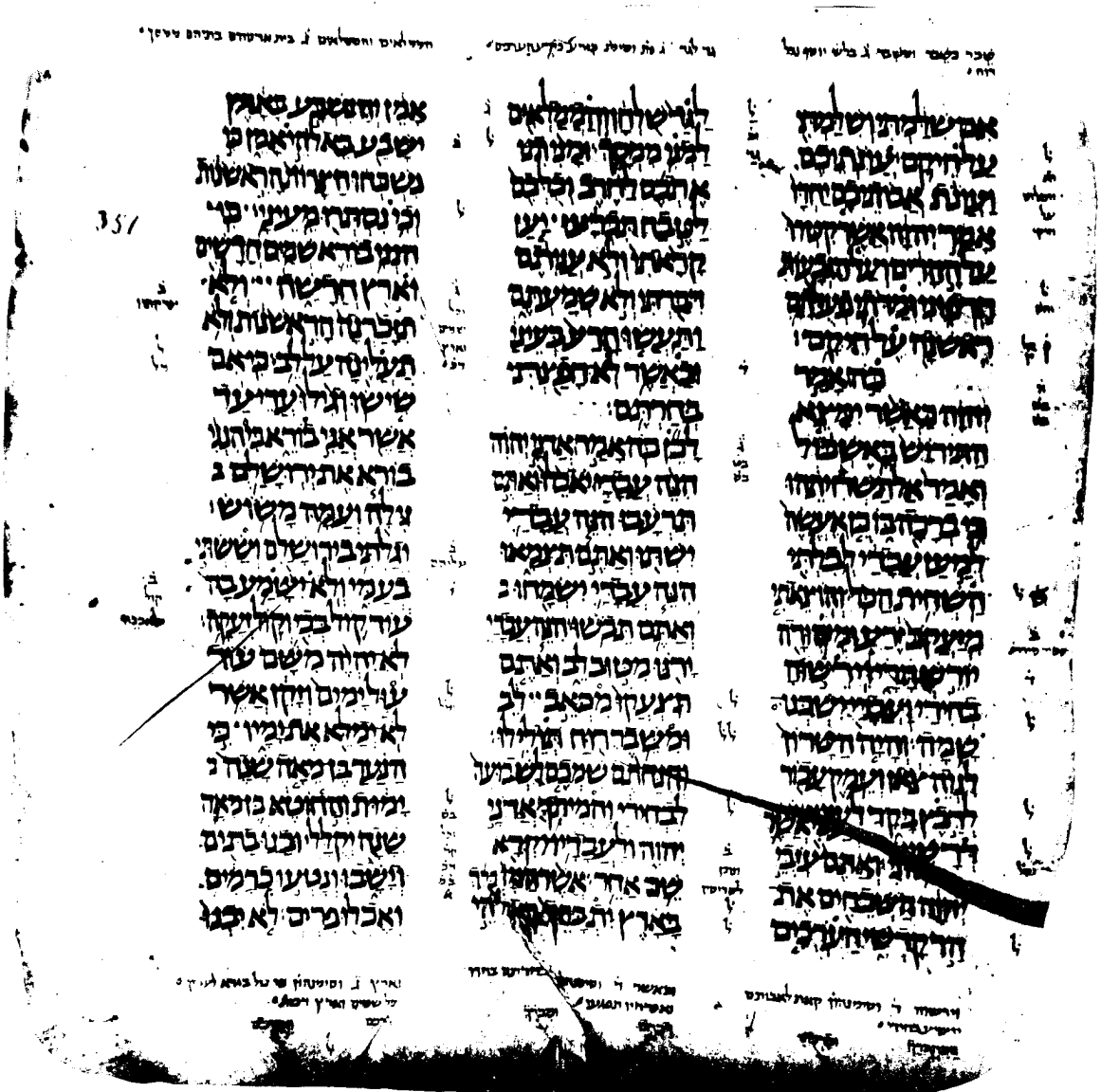

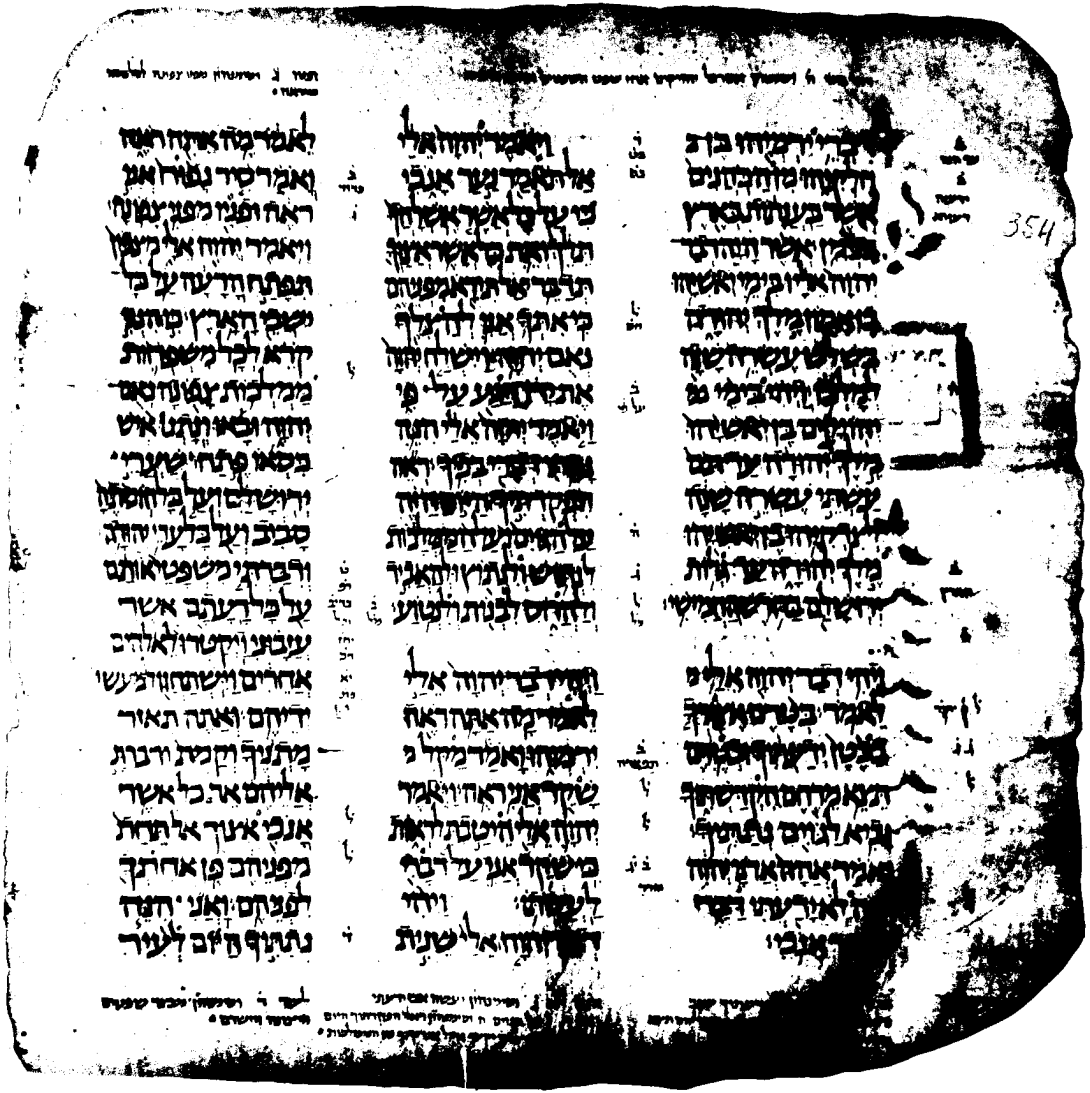

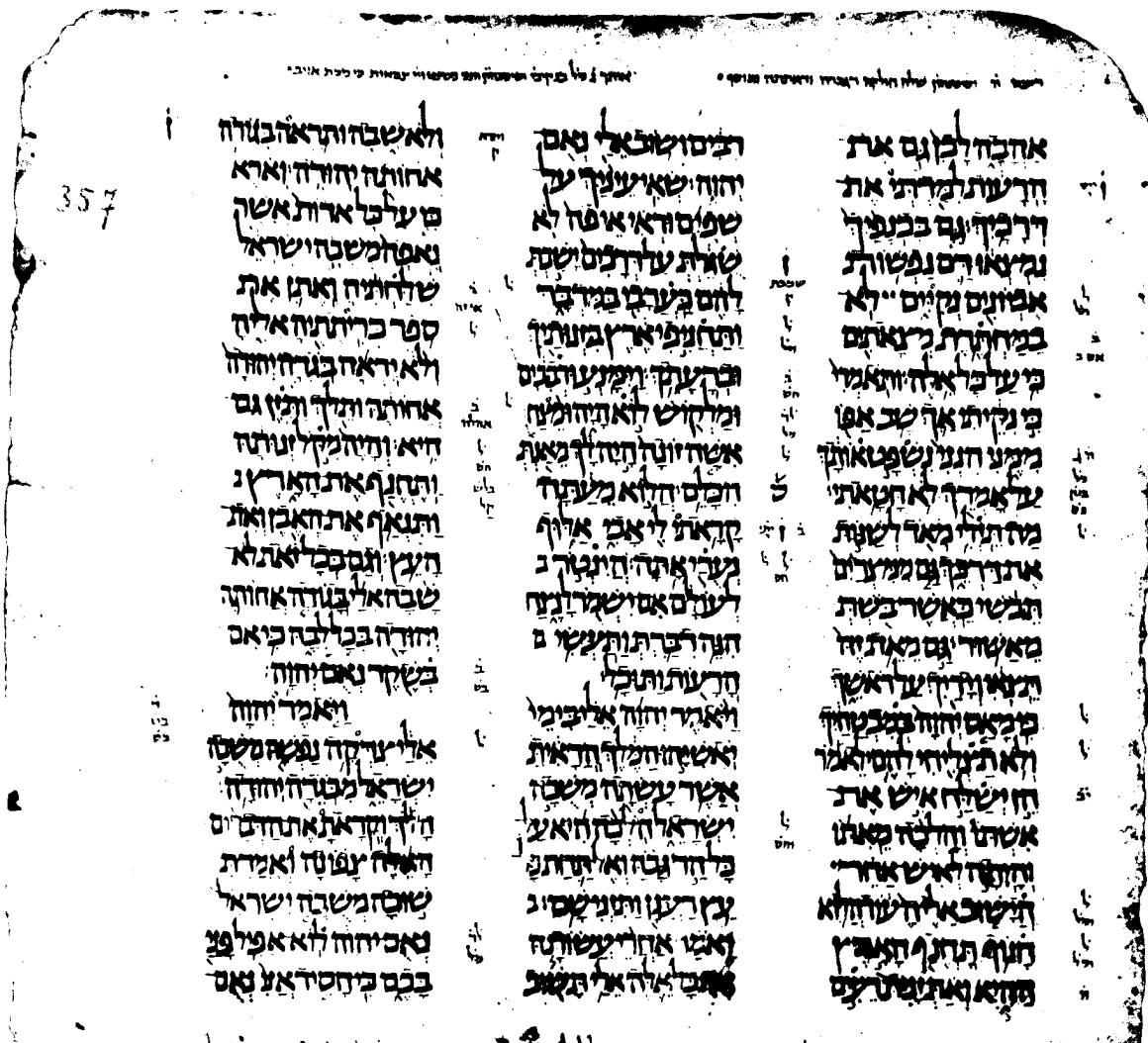

אהבה לבן גם את
חרעות תרחיבי את
דרכיך גם בכנפיך
נמצאו בים נפשות
אביונים נקיים לא
במחתרת רצאתם
כי על כל אלה ואתמי
כי נקיתי אך שב אפו
הנני נשפט אותך
על אמרך לא חטאתי
מה תזלי מאד לשנות
את דרכך גם ממצרים
תבושי כאשר בשת
מאשור גם מאת זה
ותצאי ועל ראשך
כי מאס יהוה במבטחיך
ולא תצליחי להם תאמר
חן ישיחו איש את
אשתו וחלטה מאתו
והיתה לאיש אחר
התשוב אליה עוד הלא
הנוף תטנף הארץ
ואתה זנית רעים

ורבים שוכני נאם
יהוה שא עיניך על
שפים וראי איפה לא
שורת עדרים ישבת
לחם בערבה ישבת
והחנפי הארץ בזנותיך
וברעתך ויכנעו הטבים
ומלקוש לא היתה ומצח
אשה זונה החזקת מאנת
חכם חלוא נשערתך
קראת לי אבי אלוף
נעורי אתה הינהג
לעולם אם ישמר לנצח
הנה דברת ותעשי ג
חרעות ותוכלי
ויאמר יהוה אלי בימי
יאשיהו המלך הראית
אשר עשתה משובה
ישראל הלכה ותזן
כל הר גבה ואל תחת
עץ רענן ותזני שם ג
ואמרתי אחרי עשותה
שלחתיה ואתן לה

ולא שבה ותראה בגודה
אחותה יהודה וארא
כי על כל ארות אשר
נאפה משובה ישראל
שלחתיה ואתן את
ספר כריתתיה אליה
ולא ירא בגד יהודה
אחותה ותלך ותזן גם
היא והיה מקל זנותה
והחנף את הארץ ג
ותנאף את האבן ואת
העץ ועתה שבי אלי
שבה אליי בגודה אחותה
יהודה בכל לבה כי אם
בשקר נאם יהוה
ויאמר יהוה
אלי צדקה נפשה משובה
ישראל מבגדה יהודה
הלך וקרא את הדברים
האלה צפונה ואמרת
שובי משובה ישראל
נאם יהוה לא אפיל פני
בכם כי חסיד אני נאם

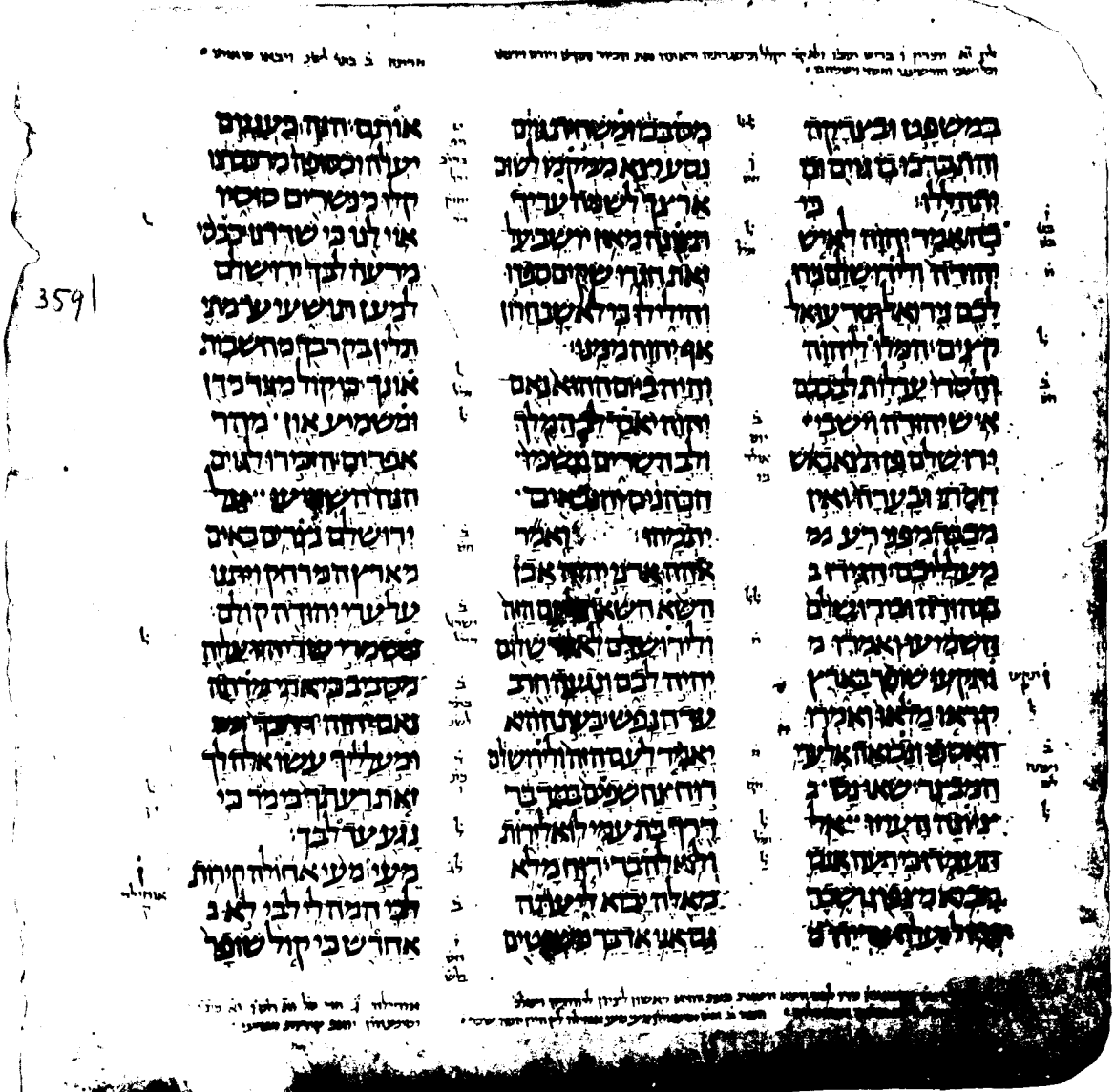

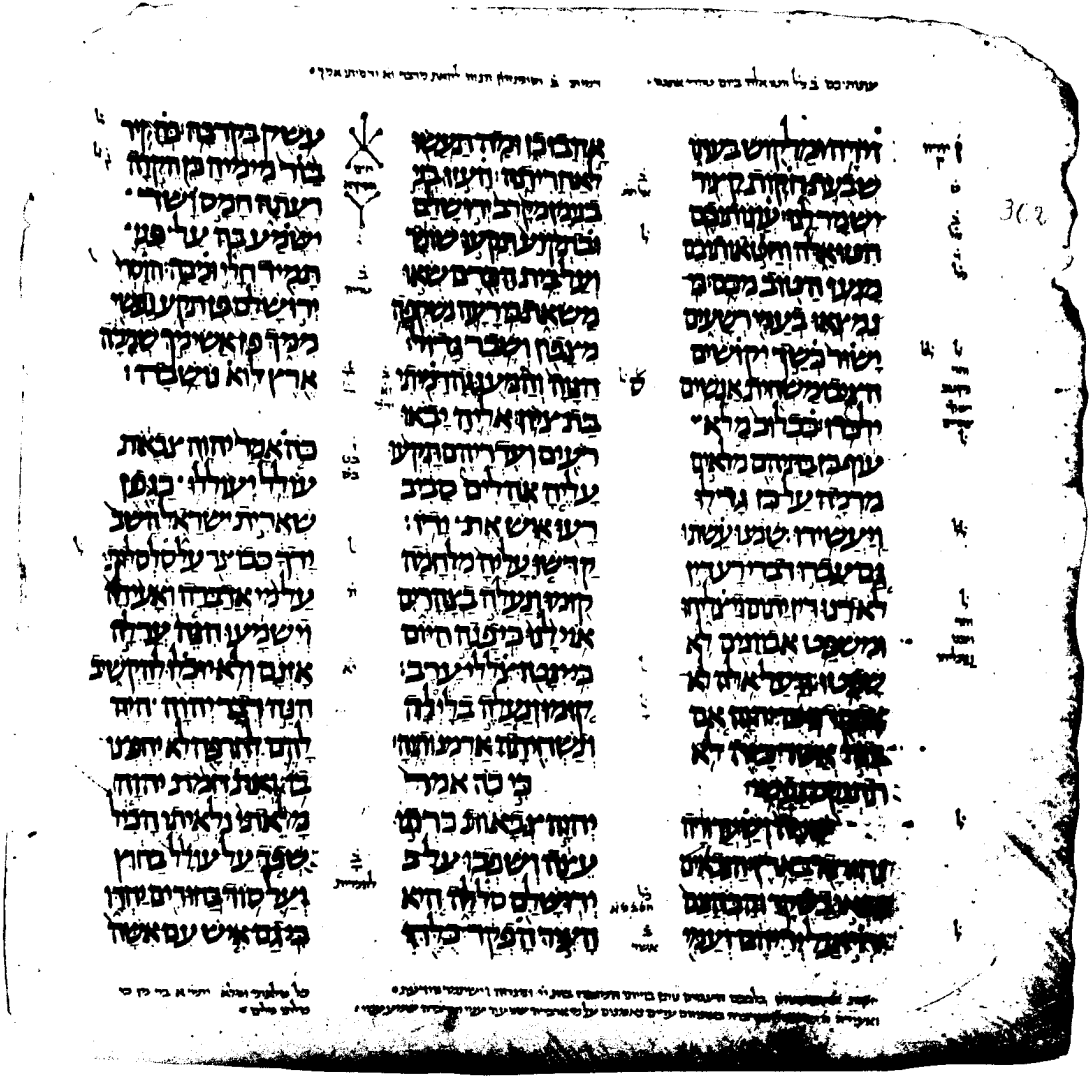

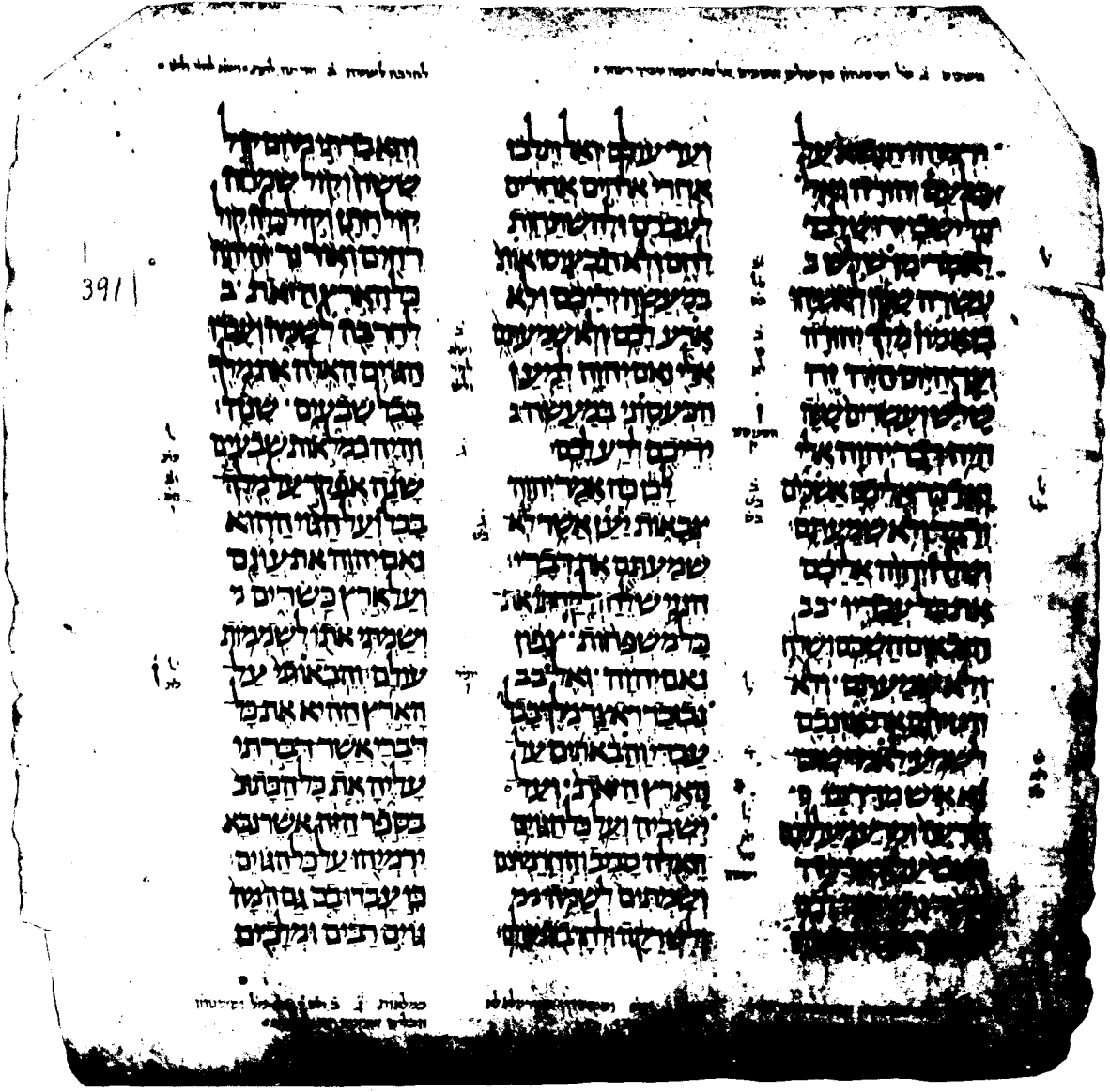

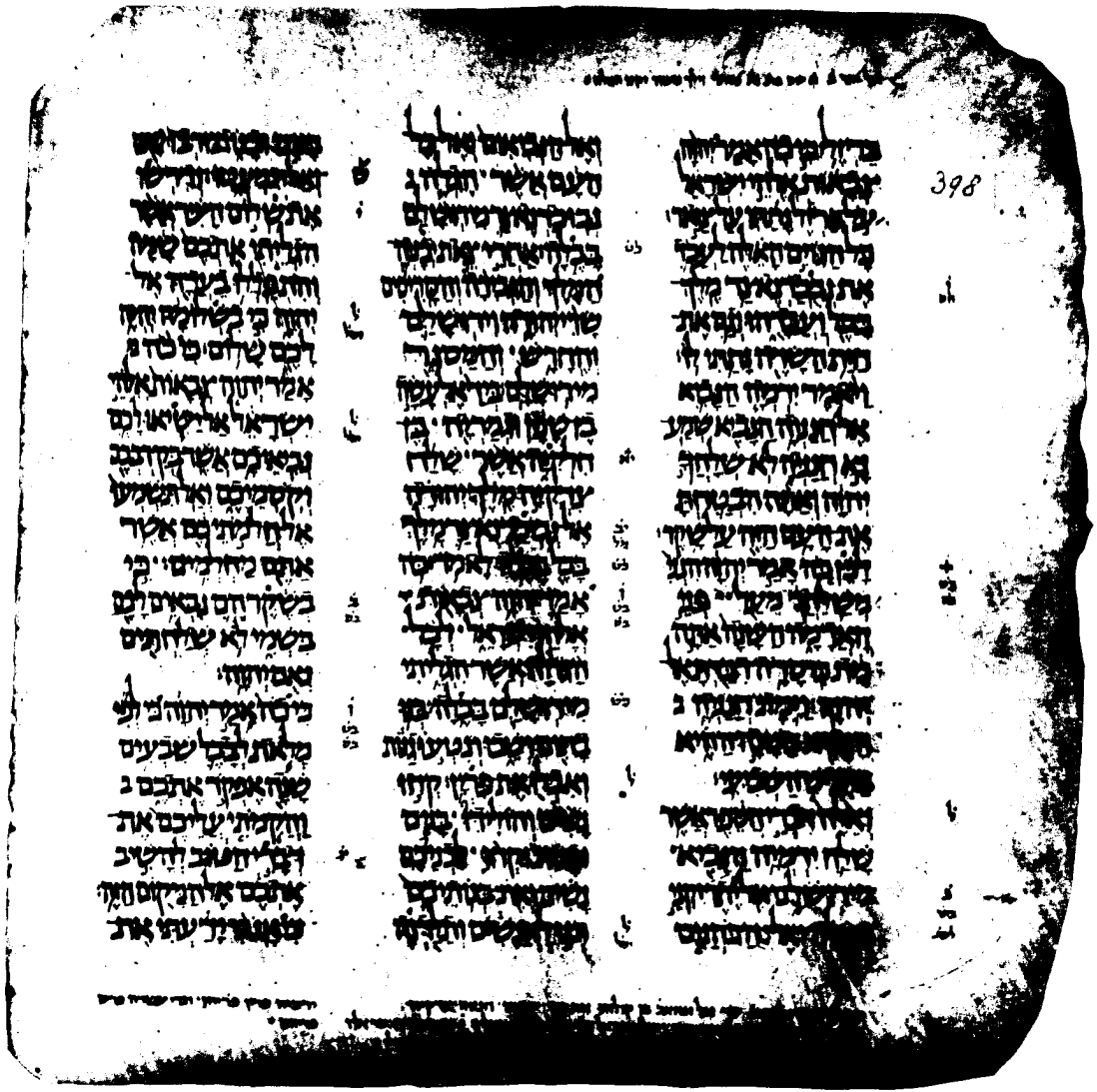

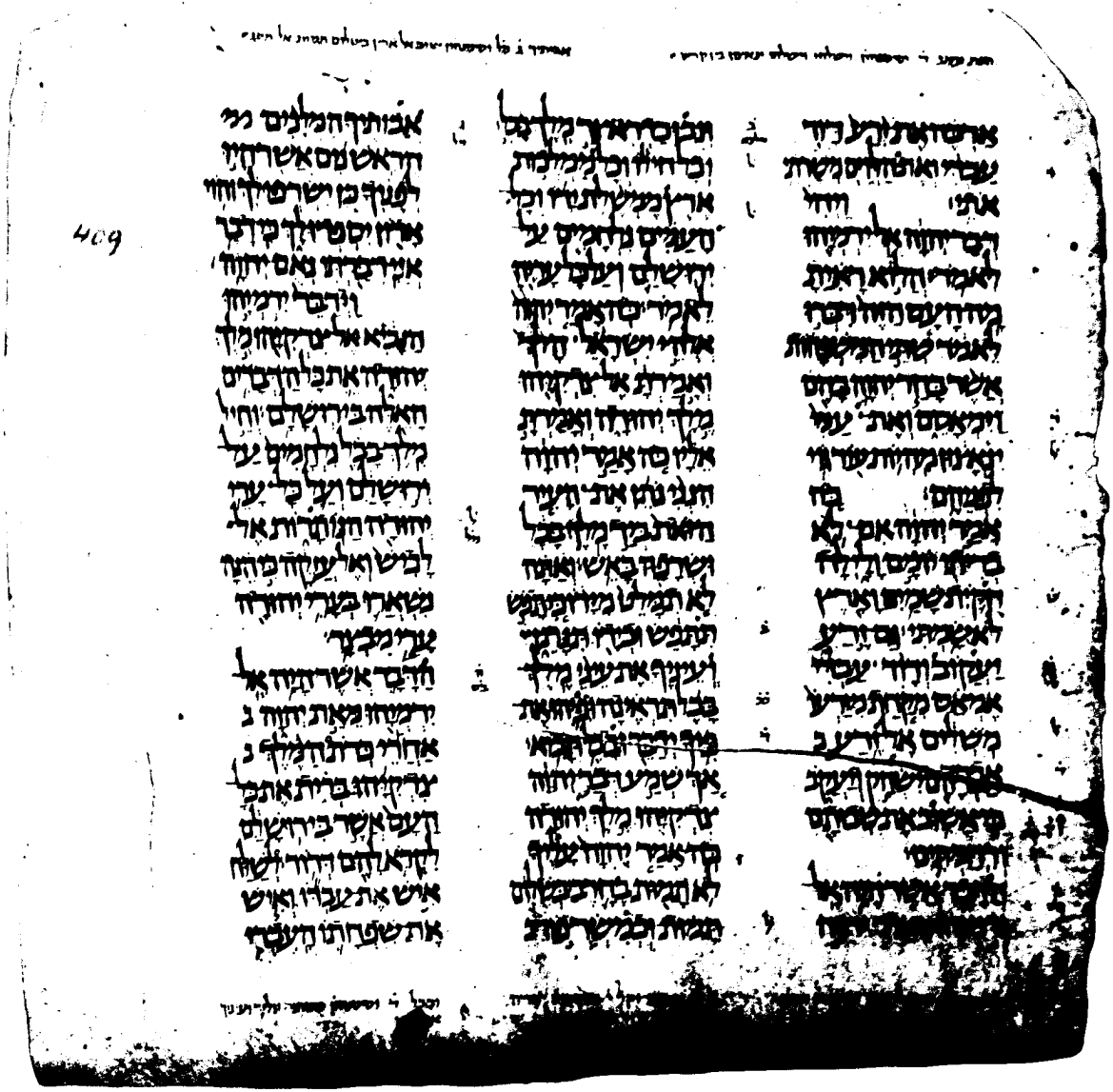

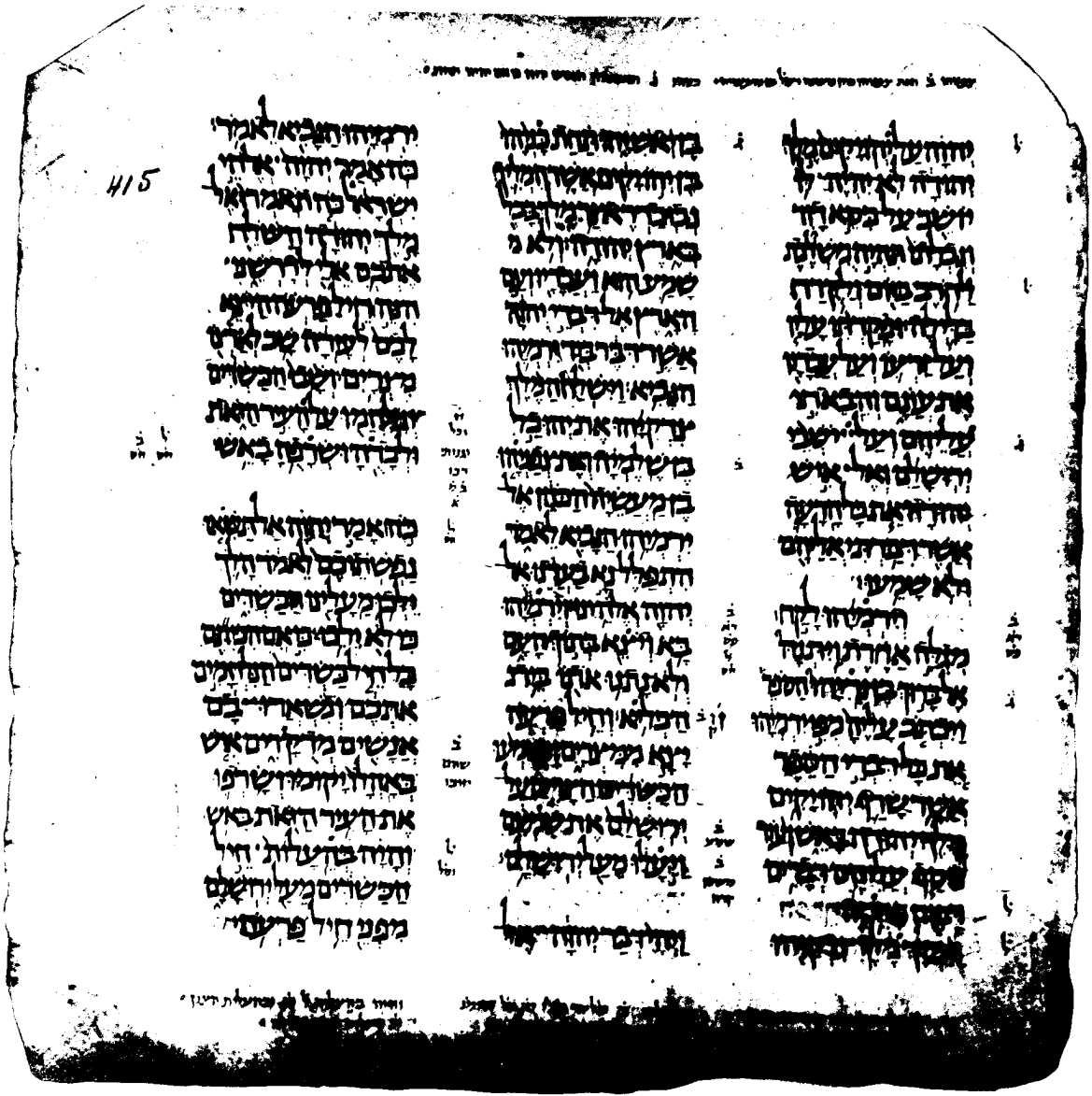

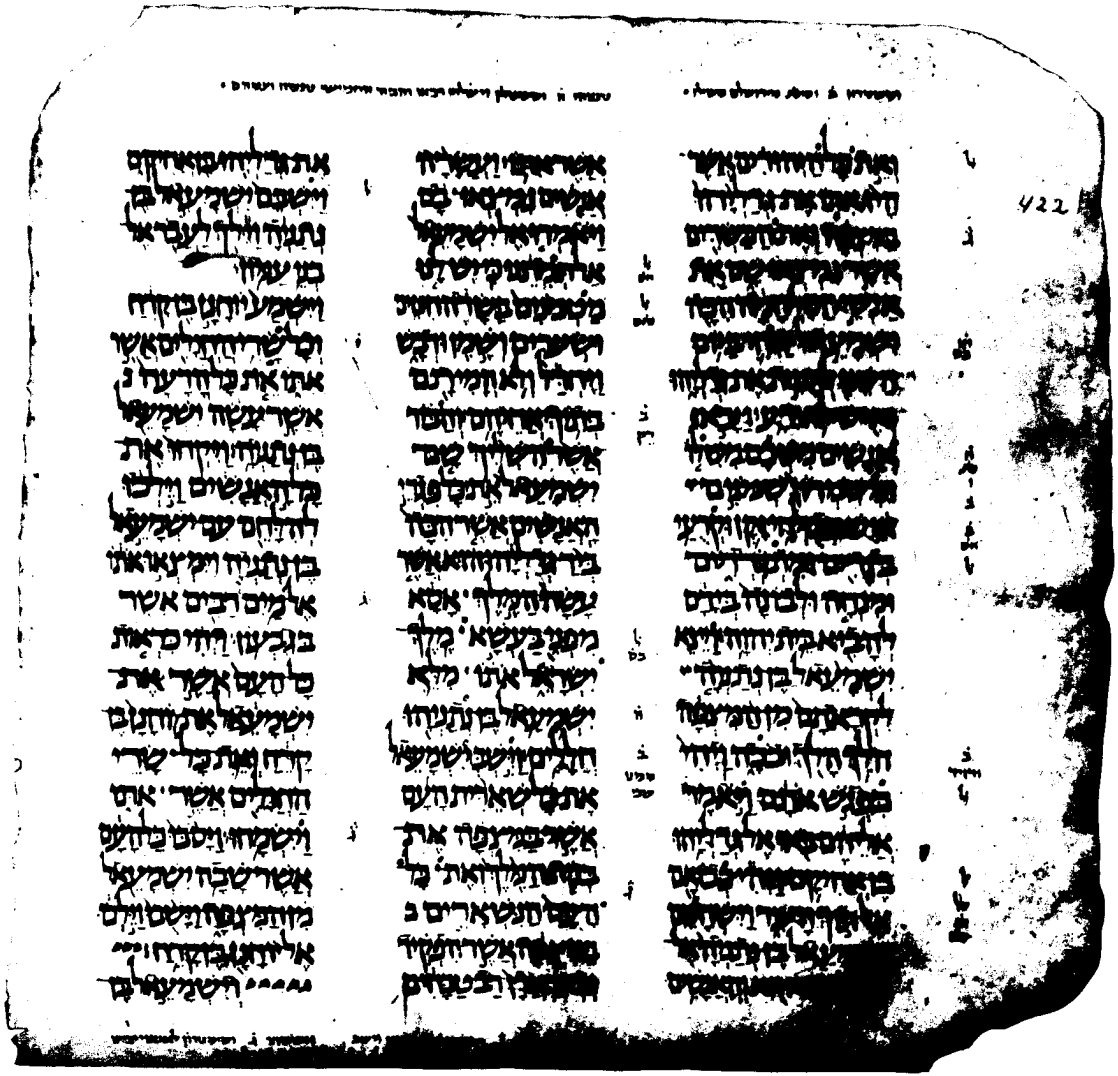

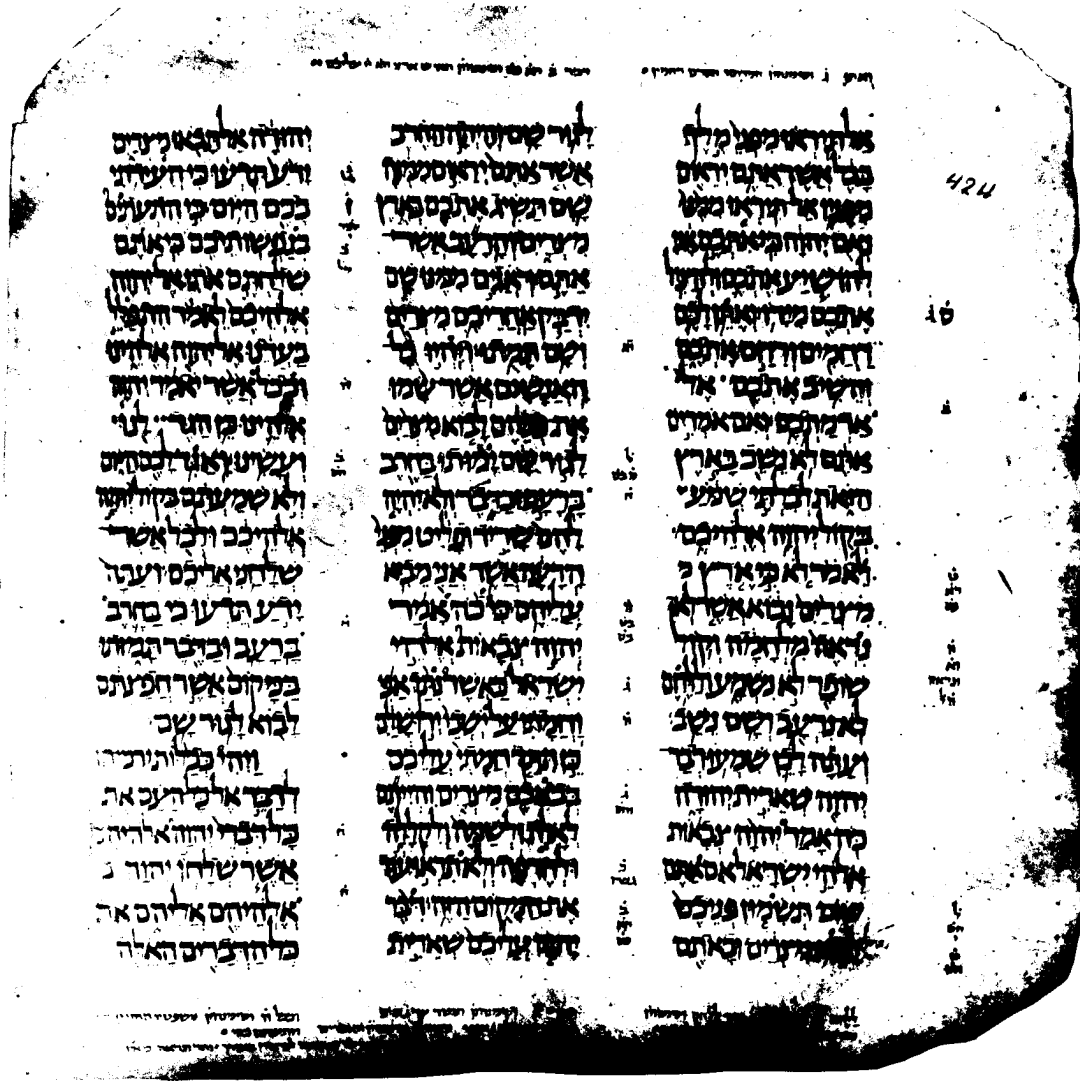

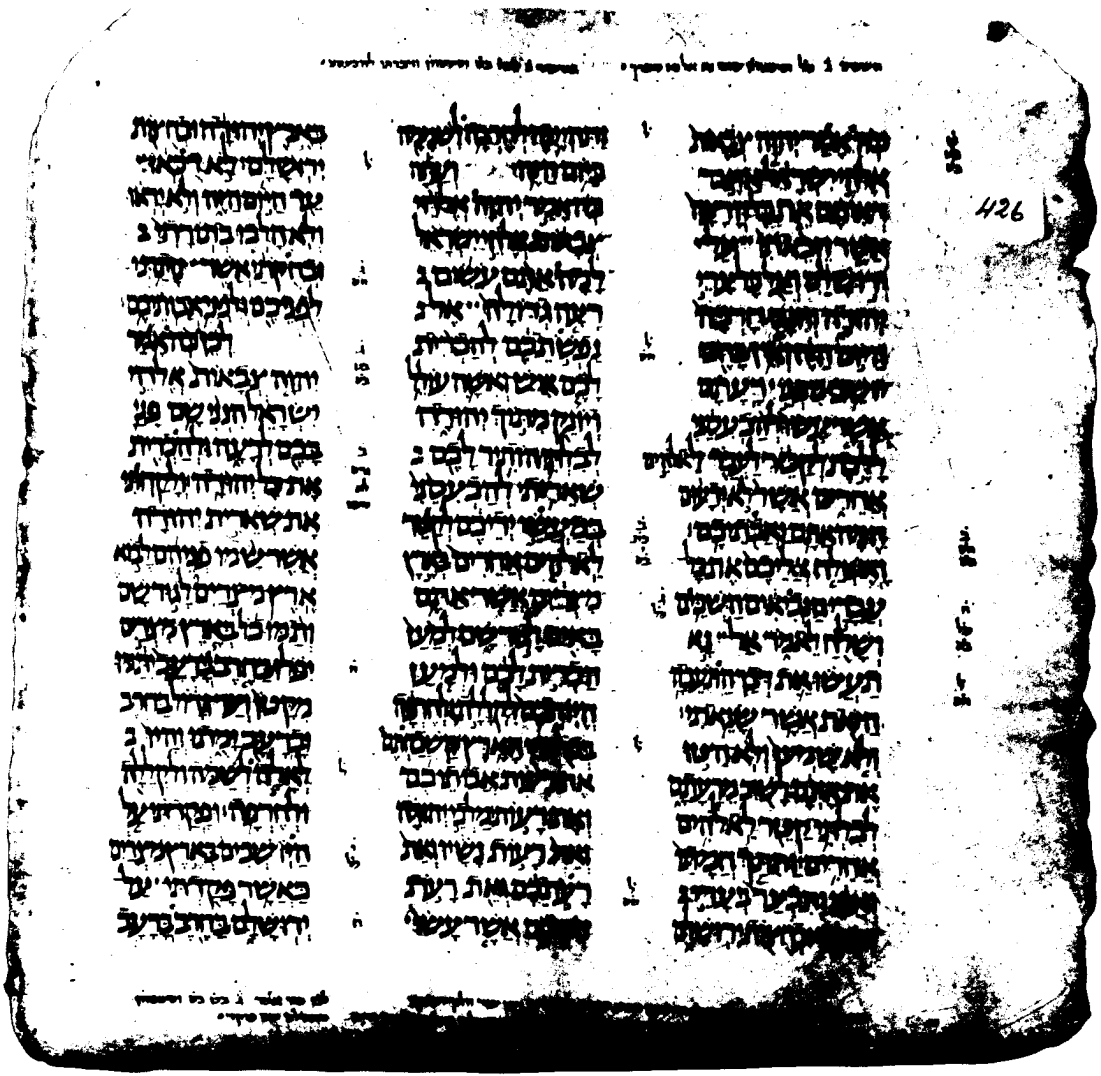

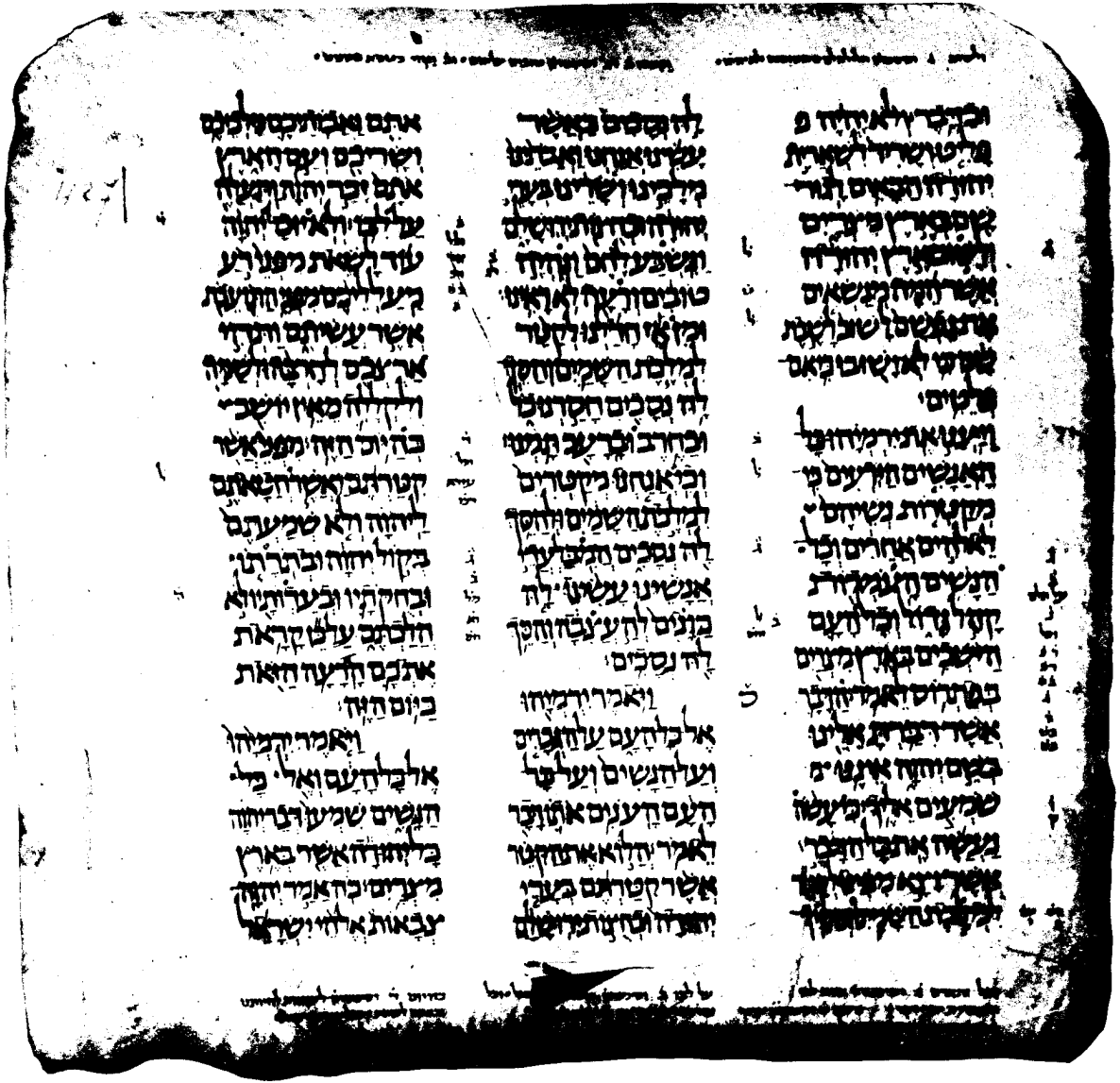

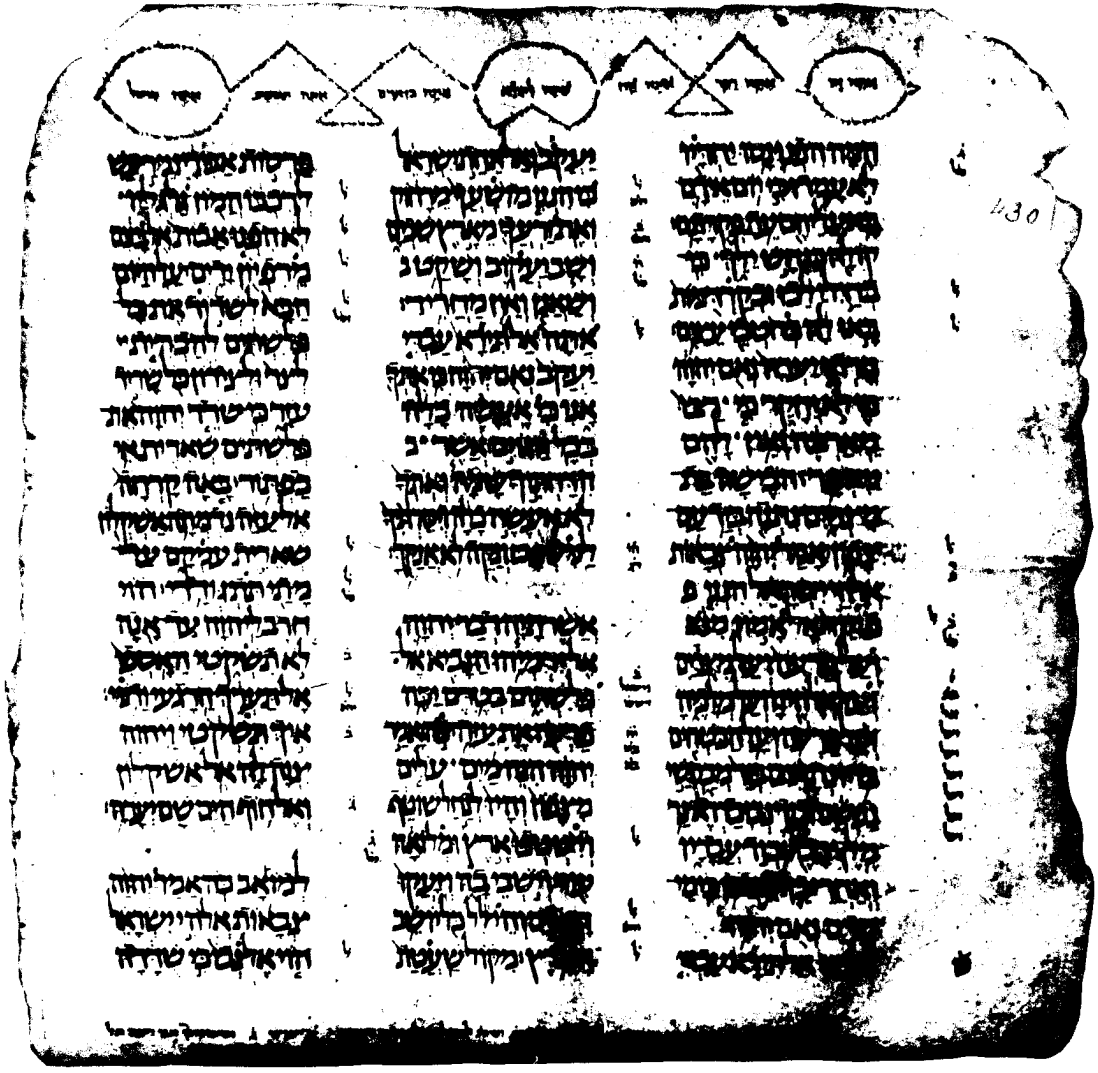

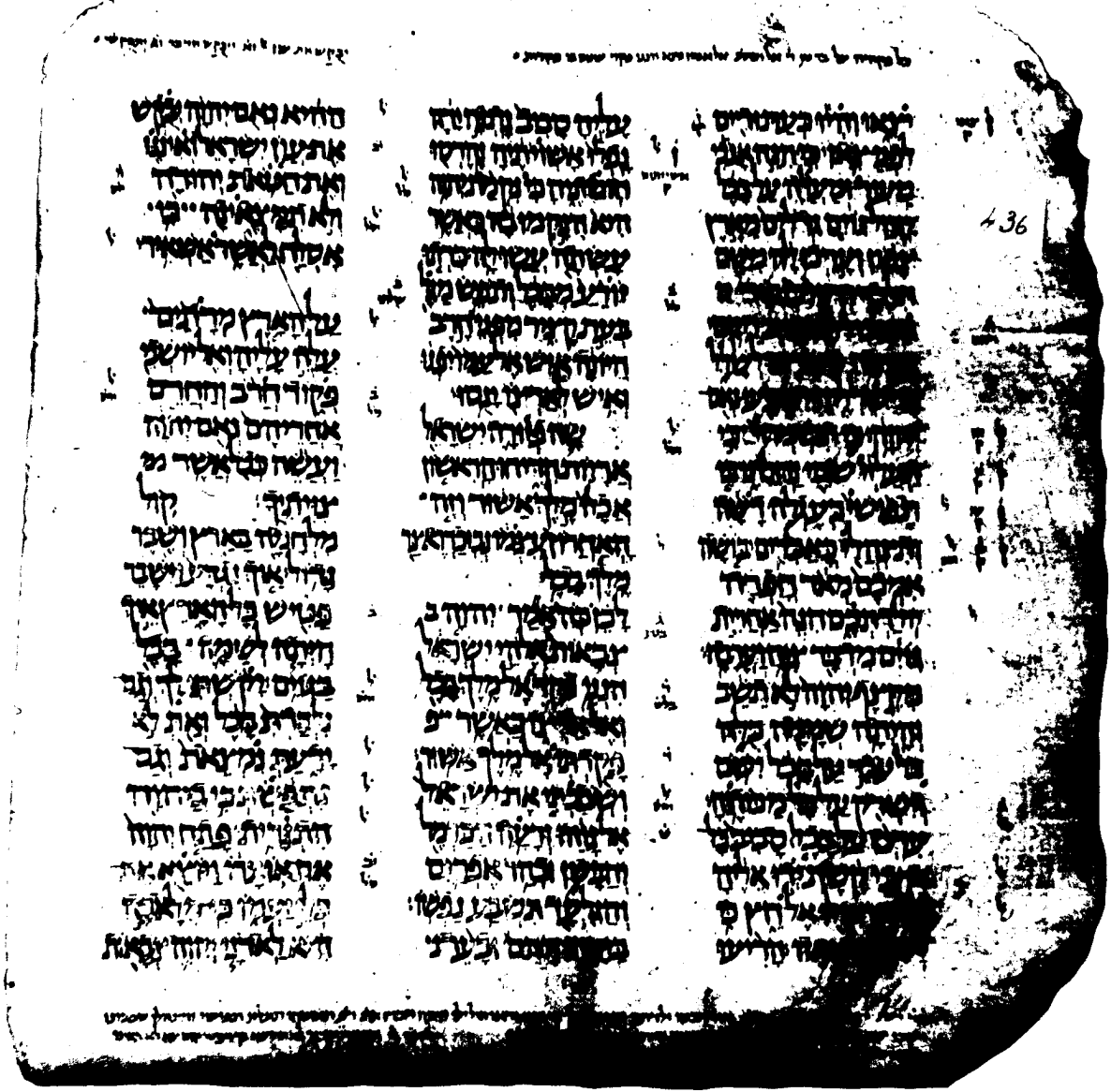

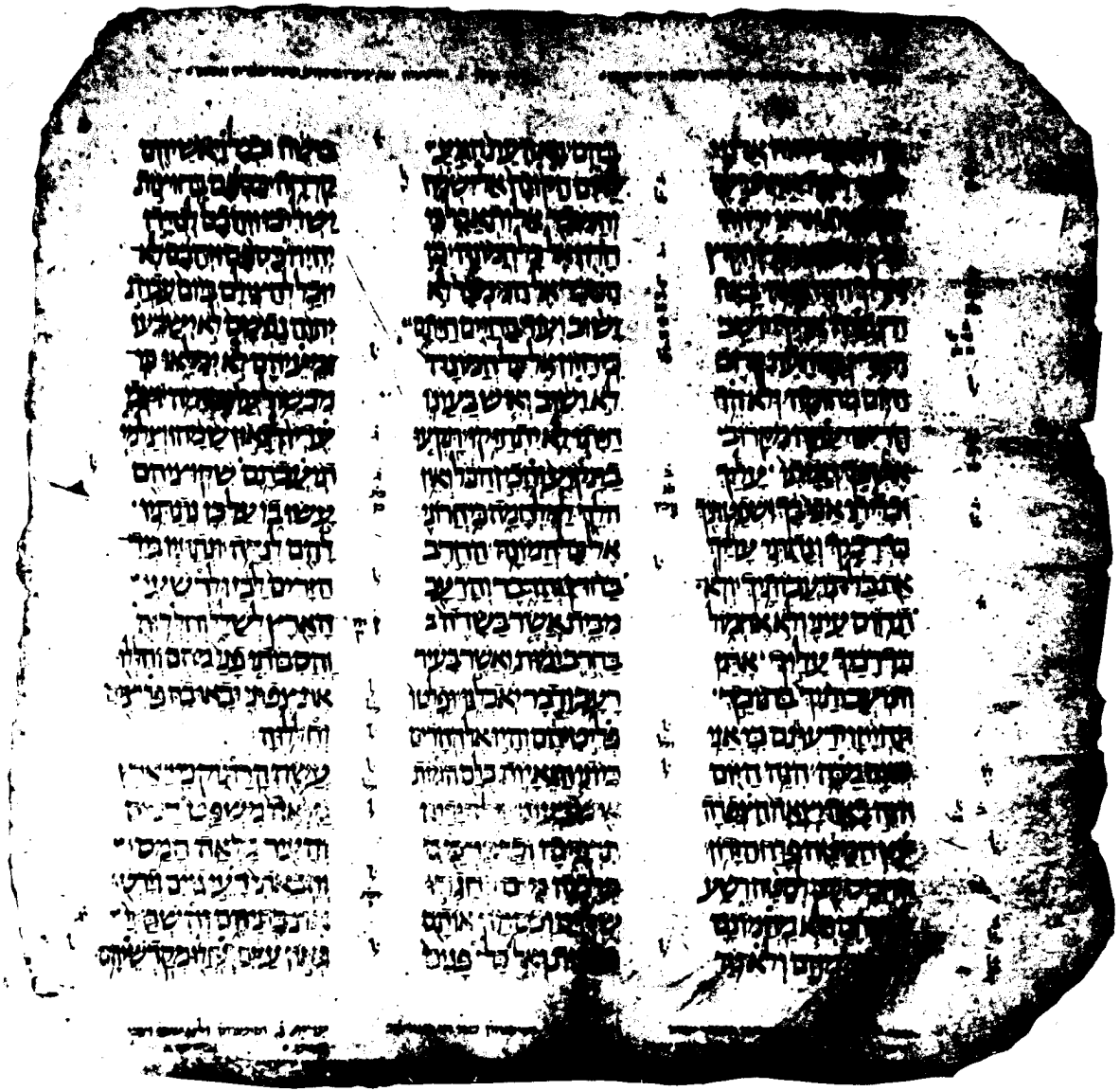

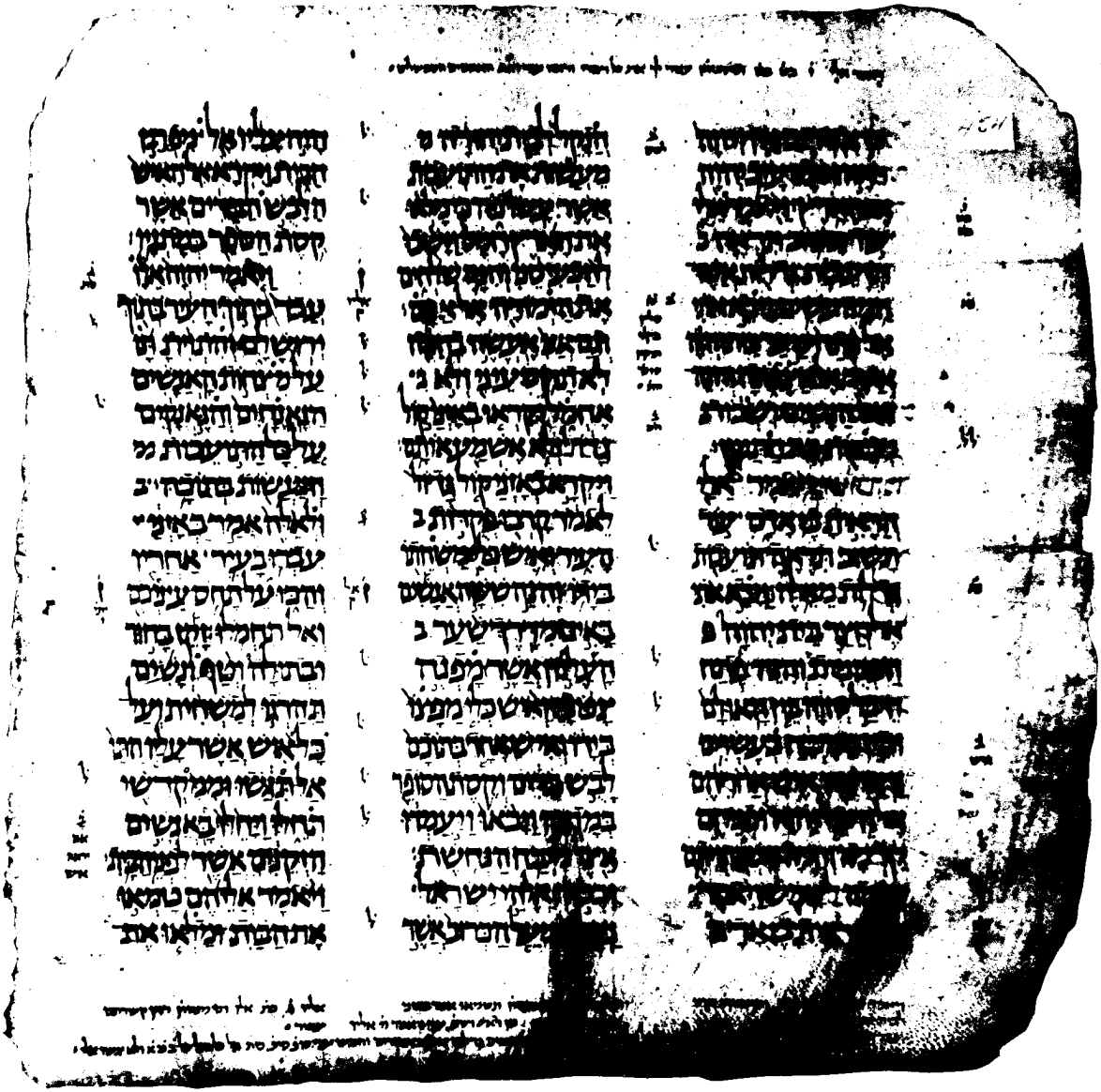

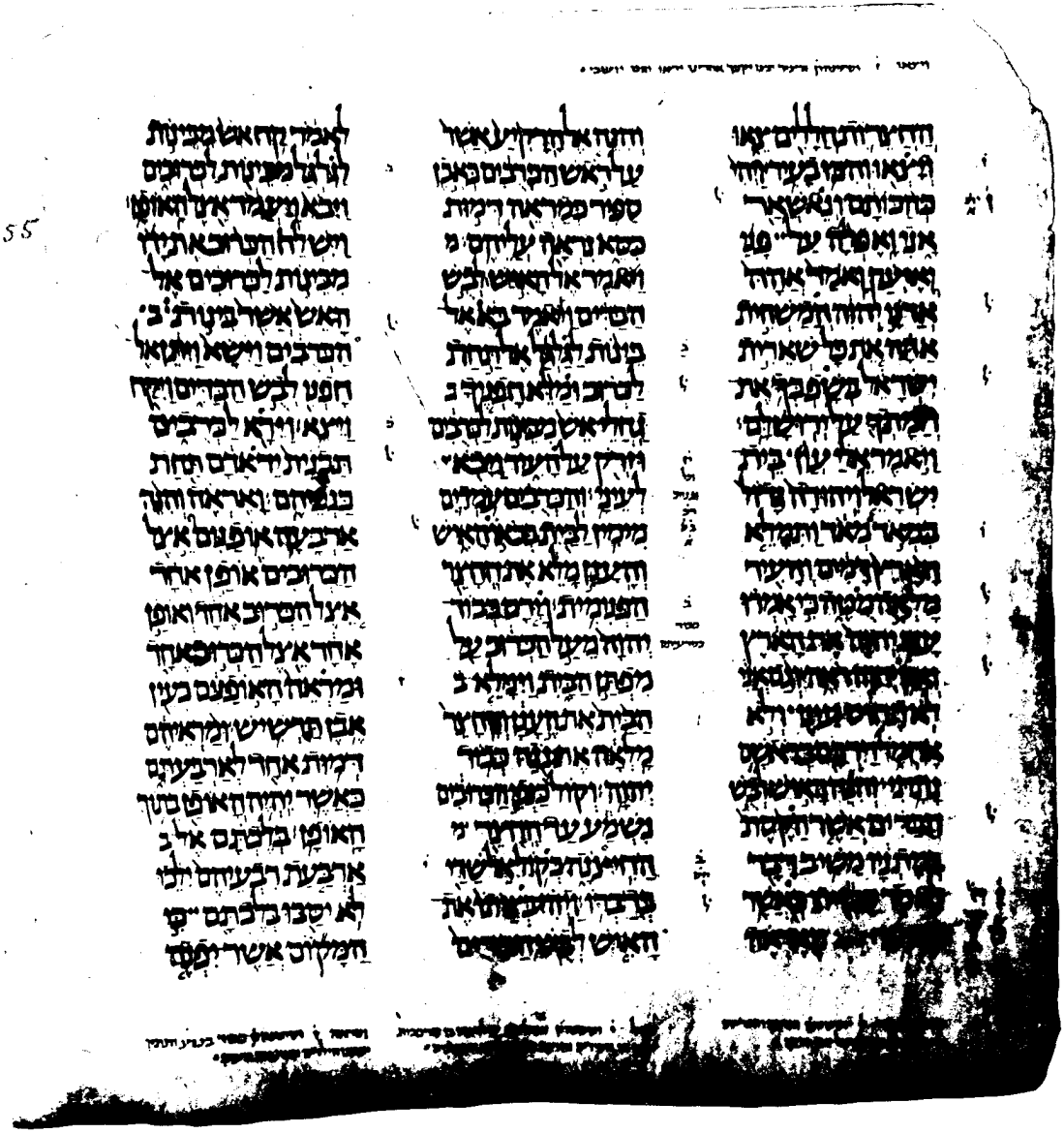

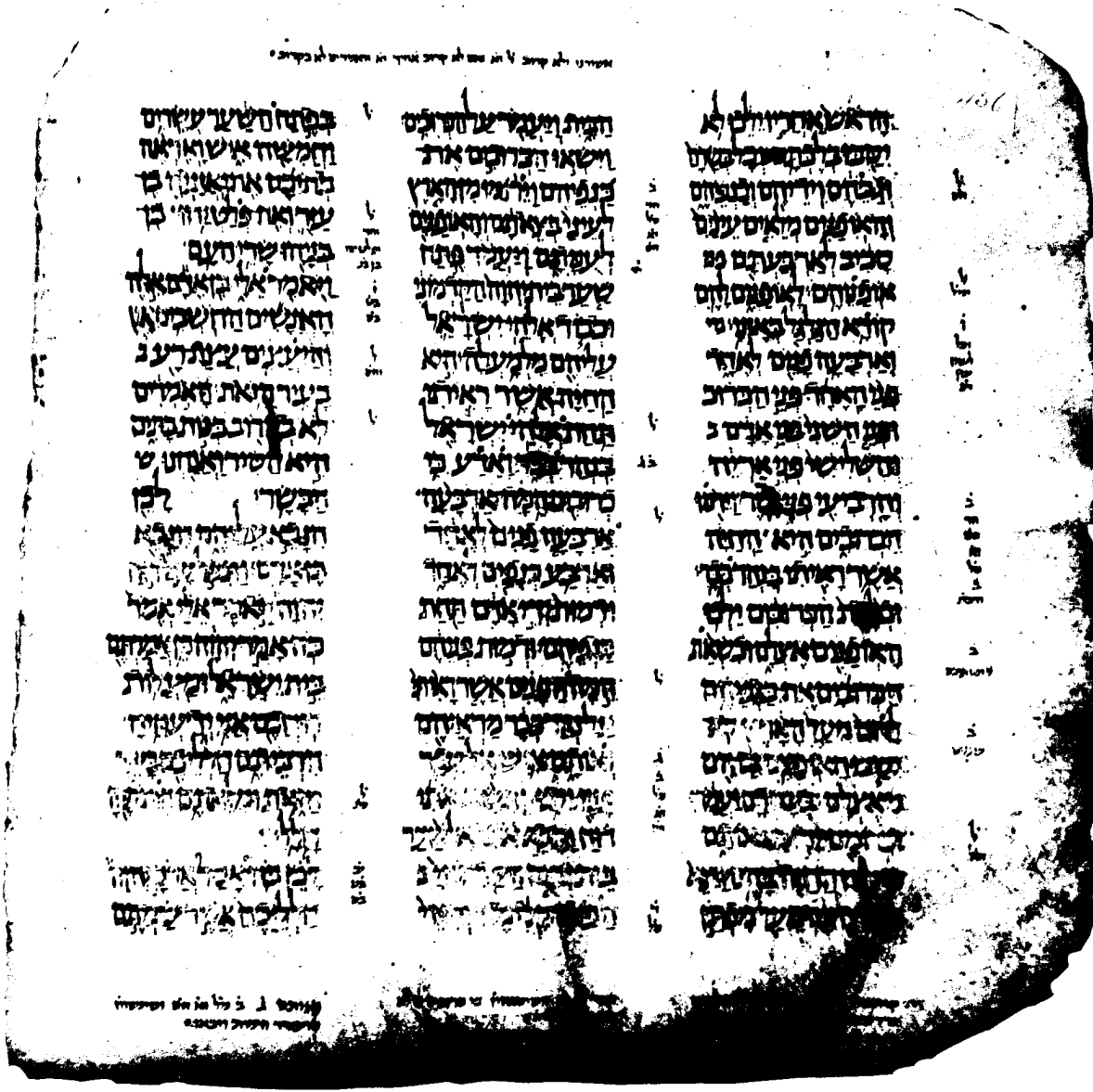

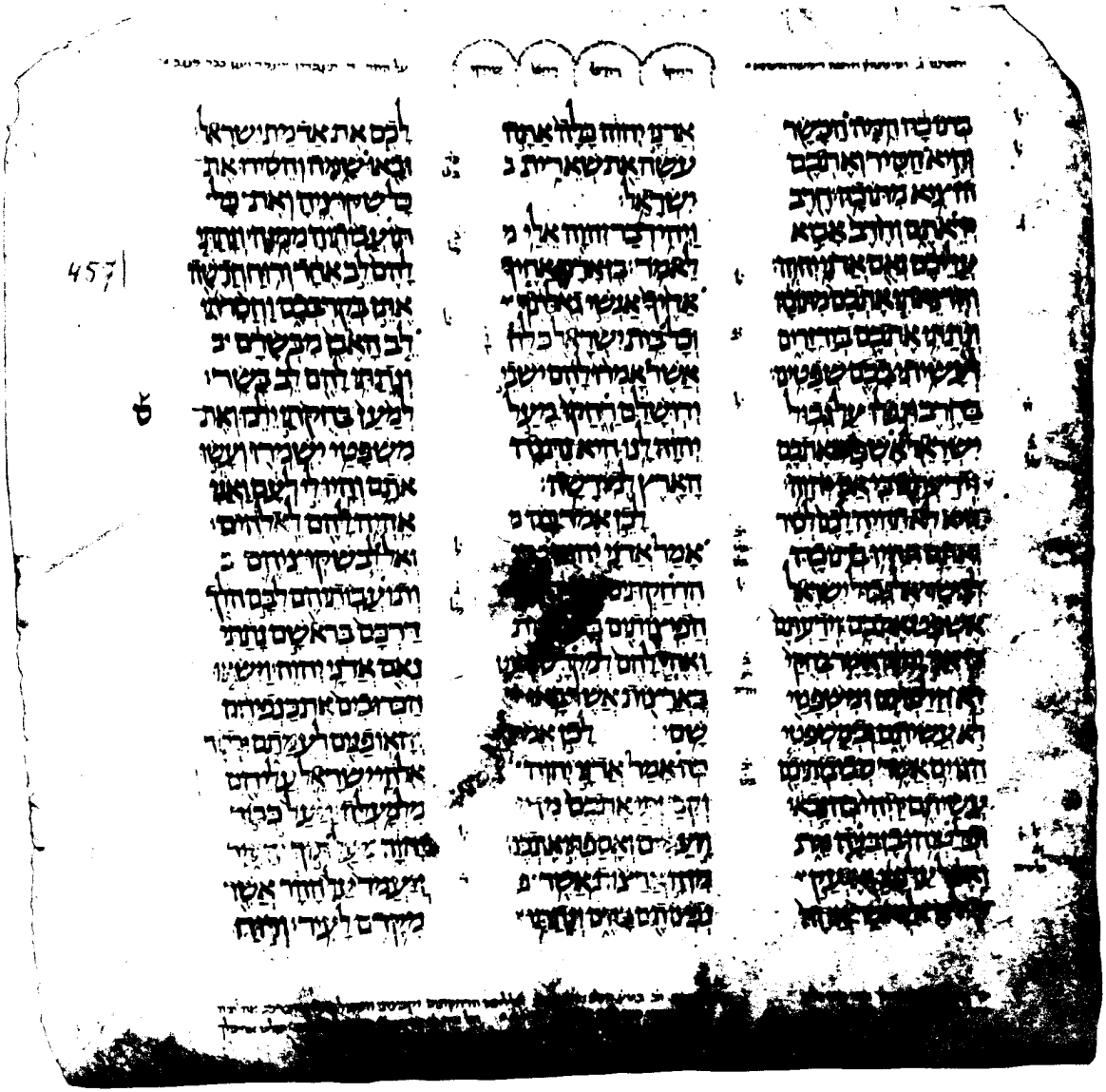

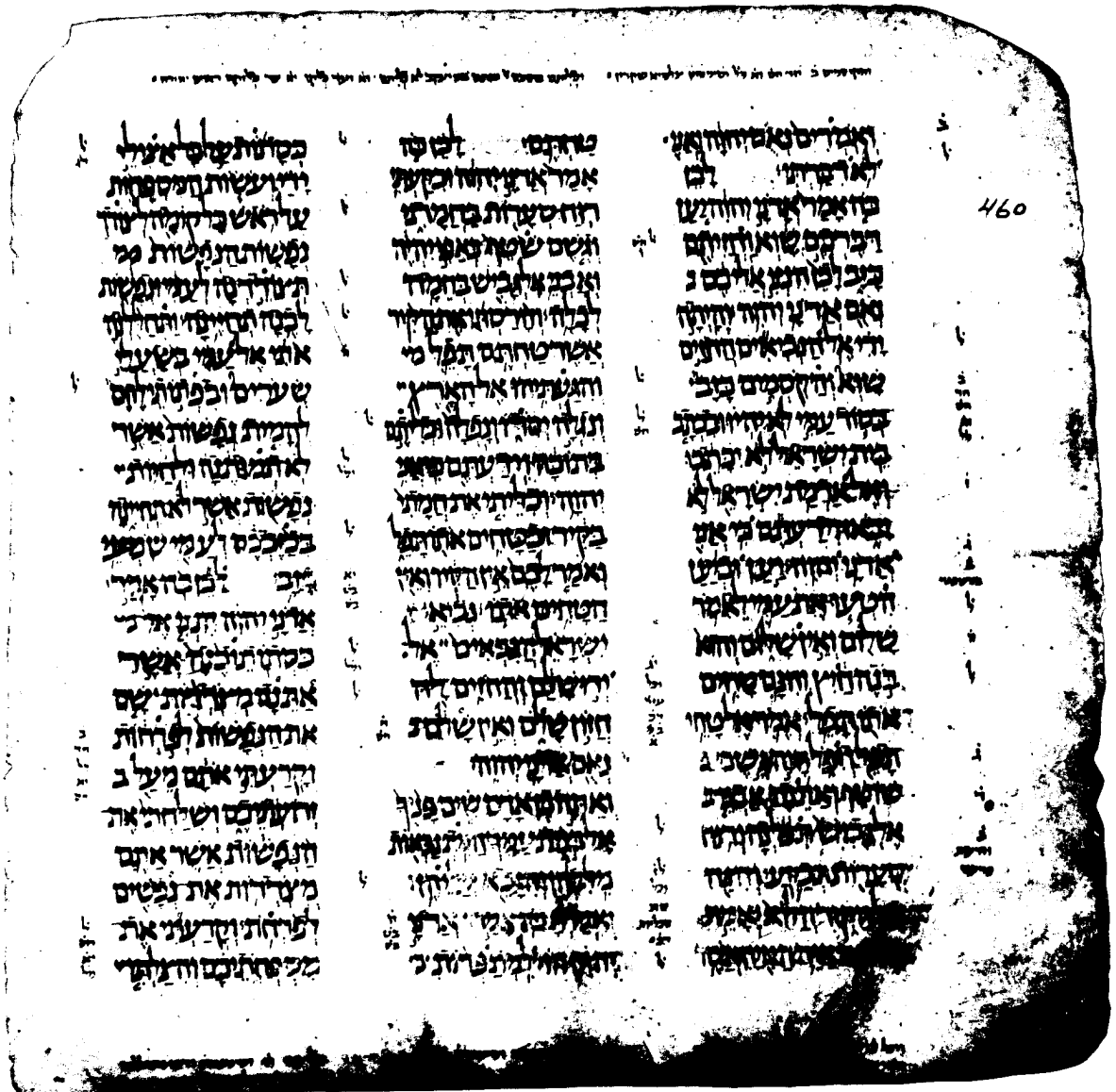

עליהם ואת כל אשר
אהבת על כל אשר
שנאת וקבצתי אתם
עליך מסביב וגליתי
ערותך אליהם ואותה
בי ערותך וישפטתיך
משפטי נאפות ושופכת
דם ונתתיך דם חמה
וקנאה נתתי אתך בידם
והרסו גבך ונתץ עיריתיך
והפשיטו את בגדיך
ולקחו כלי תפארתך
והנחוך עירם ועריה
והעלו עליך קהל רגמו
אותך באבן וכתתוך
בחרבותם ישרפו בתיך
באש ועשו בך שפטים
לעיני נשים רבות וכ
והשבתיך מזנה וגם
אתנן לא תתני עוד וכ
והנחתי חמתי בך
קנאתי מעליך ושקטתי
ולא אכעס עוד וילון

אשר לא זכרתי את
ימי נעוריך ותרגיזי
בכל אלה והנה אנכי
דרכך בראשך נתתי נאם
ארני יהוה ולא עשית
את הזמה על כל תועבתיך
הנה כל המשל עליך
ימשל לאמר כאמה
בתה בתאמך את גבעת
אישה ובניה ואחות
אחותך את אשר געלו
אמיכן
חתית ואביכן אמרי
ואחותך הגרה
היא ובנותיה הישבת
על שמאולך ואחיות
הקטנה מימיך הישבת
מהן סדם וב
ולא ר
גם א

עשתה סדם אחותך היא
ובנותיה כאשר עשית את
ובנותיך הנה זה היה עון
סדם אחותך גאון שבעת
לחם ושלות השקט היה
להה ובנותיה ועזר ואביון
לא החזיקה ותועבות כ
ותעשינה לפני
ואסיר אתהן כאשר ראיתי
ושמרון חצי
חטאותיך לא חטאה ותרבי
את תועבותיך מהנה מ
ותצדקי את אחיותך כל
תיעבתיך אשר עשית
גם את משא כלמתך
פללת לאחותך בחטאתיך
אשר התעבת מהן תצדקנה
ויכלם וגם את משי
כלמתך בירדתך
ועבדיהן
ישבת
וסדם

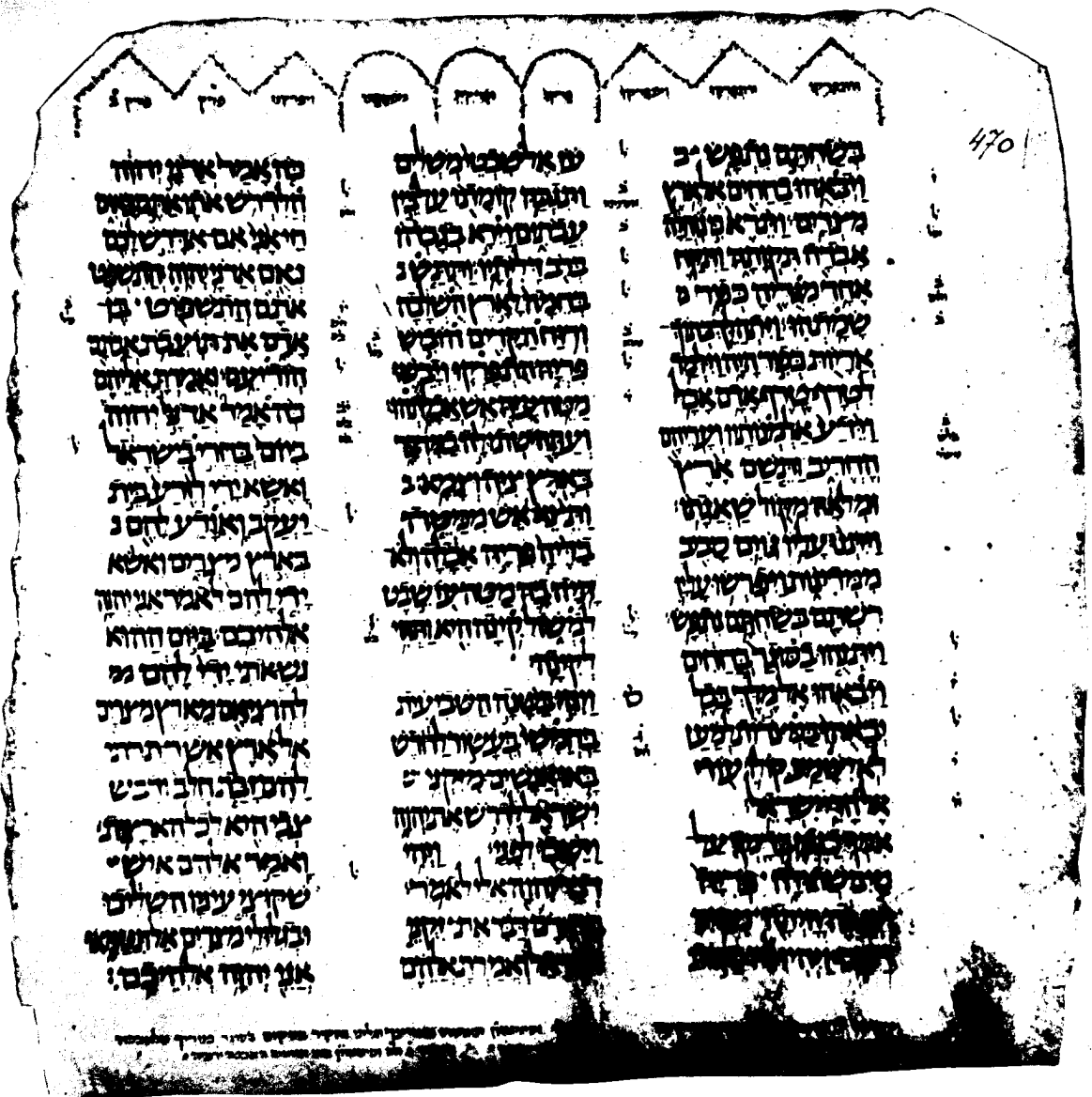

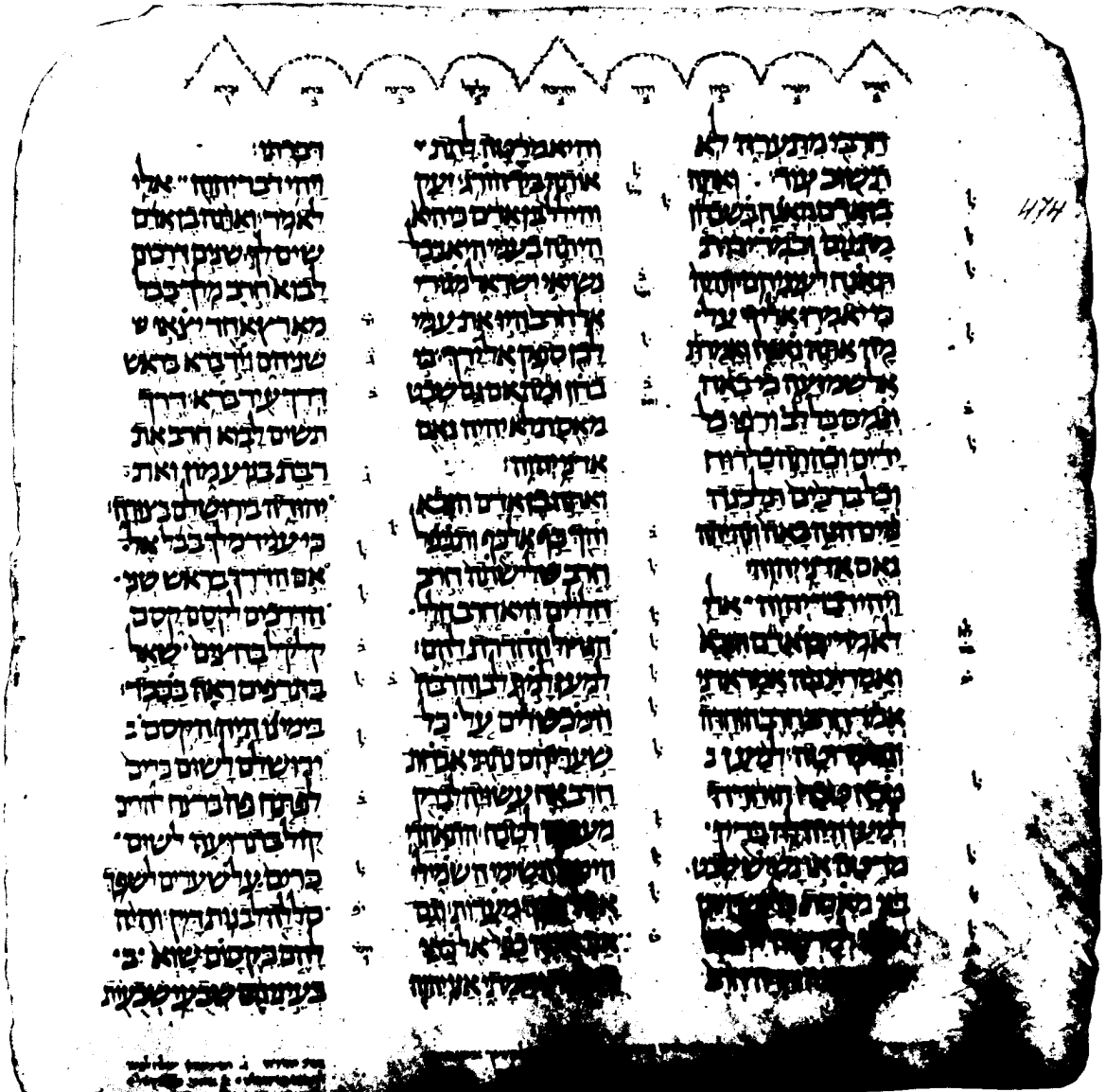

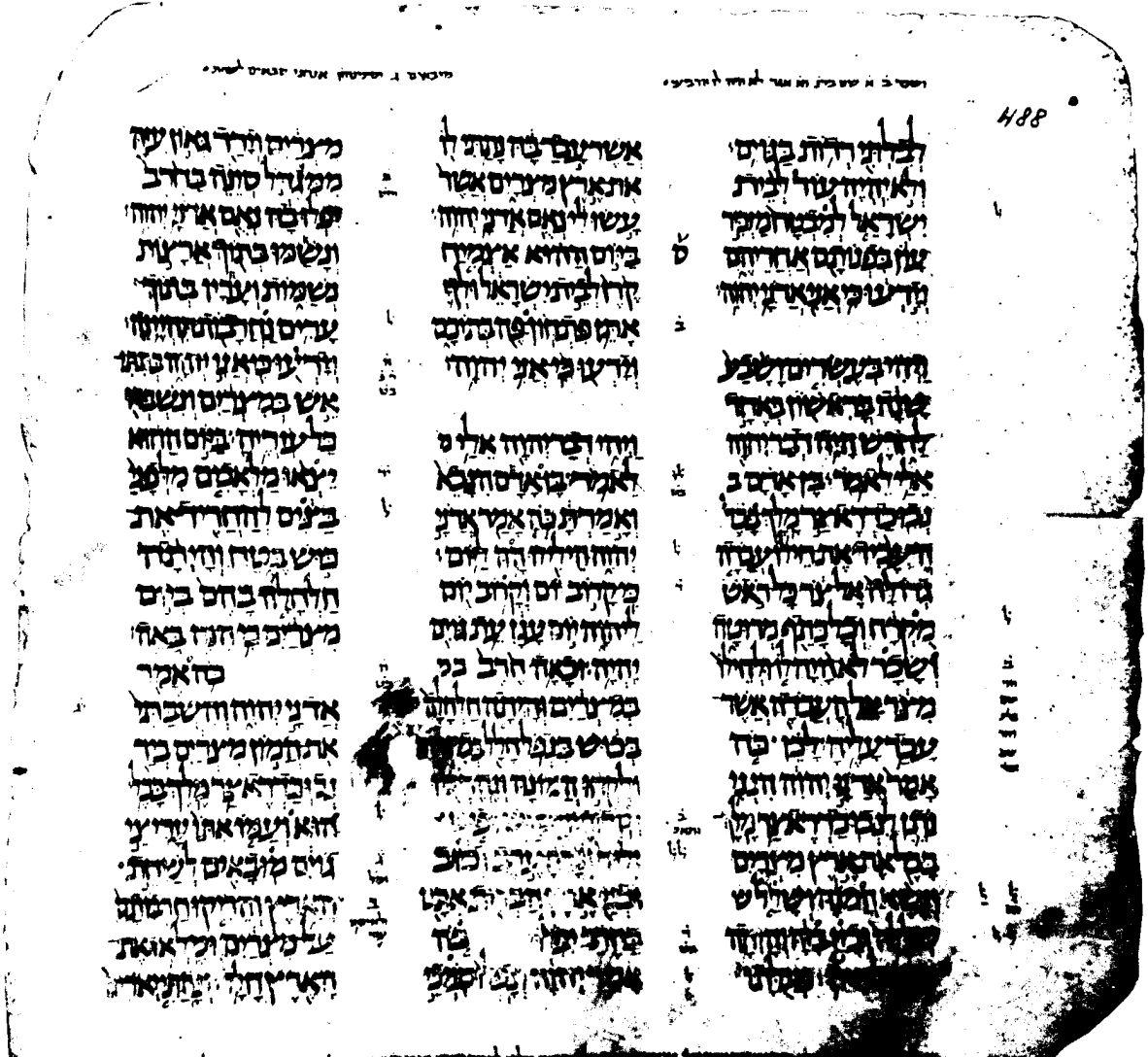

לבחוק לשתי סאב
ובחוק אוק ירחו ג
שמיה אלהי שמ
וירע ישכב בעל ג
מחר ויום אלישוק
מסי מסכי וכנרו
בכוכבי בחוי ירת
ותרעים אלהן
ישראל בחוי
ישכב אשר ירחם
קמה ארץ ויהוה
ויהי כשמוע עשרי
שמה בשני עשר
וישמעו יהוה
ויהי ויהי יהוה אי
ואשר קשרי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי

נדחיהם כז
אבד אדני יהוה
עליך את ישראל
עריהם ישבו
בחרי יכלו ג
סרון עלי ישראל
אמיך ושכחת
כי עשה יהוה
ויהי עשה ויהי
עליהן את
כשוך על יהוה
כי אלהי יהוה
ויהי ויהי אלהי
מלכי את מלכי ג
יאמרו על אשר
כבדי בבית
ויהי ויהי את
שלש ג אמרו
ויהי ויהי אלהי
כאשר ה ישכב
שמרו ג ישכב
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי
ויהי ויהי אלהי

ב עשרים יעשה
שכיך כרוים על ארצות
אשר לא ידעתם מי
וחשבתי עליך עשיה
יבוא ויכלכל ישעיה
עליך שוער בעשפי
ירכב עליהם ויהי
ירעתם איש יעשי
ב ים נפלתי
ב כה אמר אדני יהוה
חרב מלא דבר תבואי
מרבית ומרב אפי
חלקי עריץ ניכר
כיני ישרידו את נאון
כירים תשכיר כל
יקיעה והאבידי את
כל כוקלה ניעל מכ
יבכו ולא תהיה תי
ארכ יעיד ופרכיה
כיניה לא תי יהיה
או אי יהיה ניכיה
יעיד ב בשרו אשלח
נאב אדני יהוה

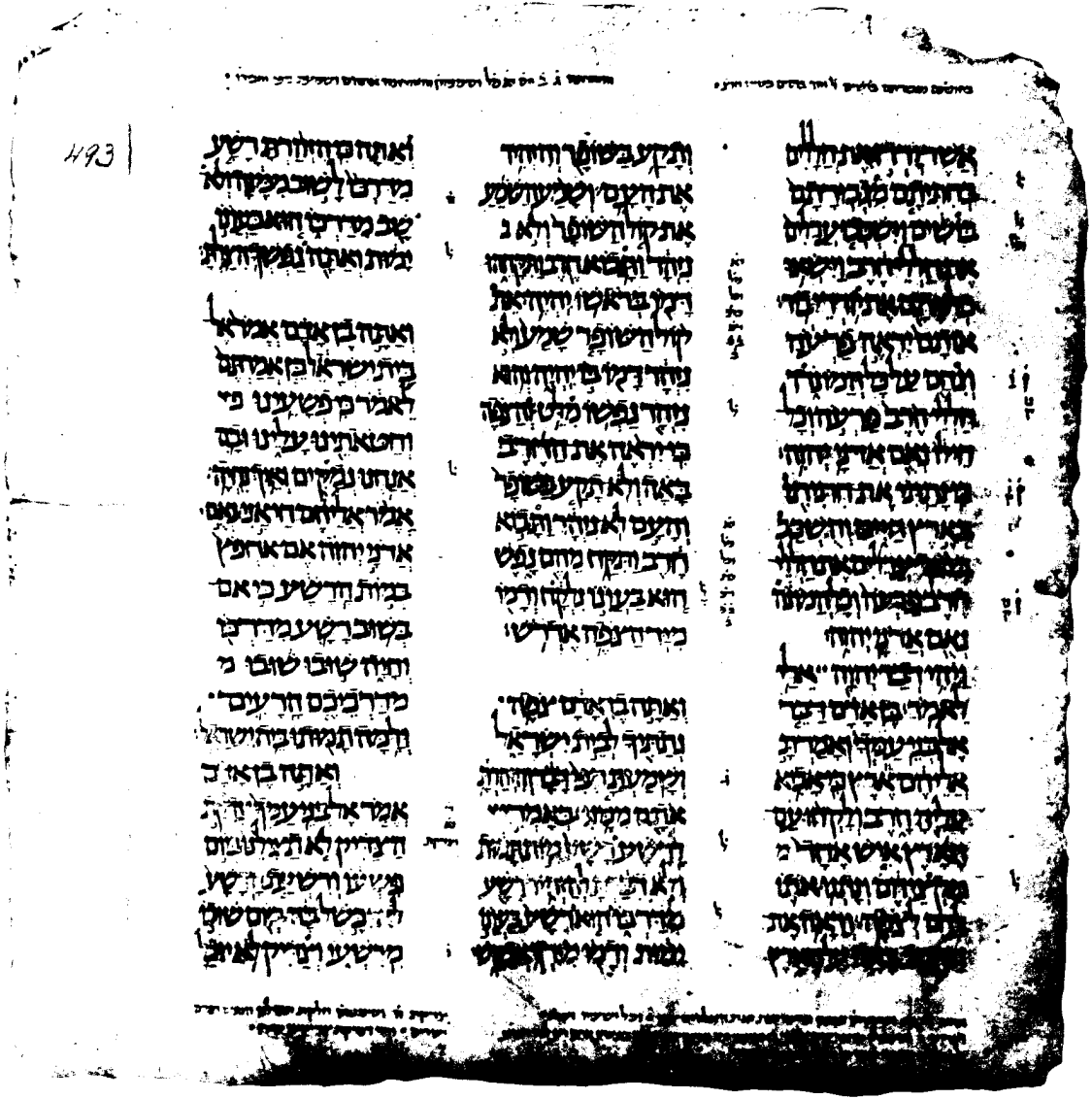

ואפיץ אתכם בגוים
וזרו בארצות ושפטתים
כדרכיהם ומעלליהם
ויבוא אל הגוים אשר
באו שם וחללו את
שם קדשי באמרם
עם יהוה אלה ומארצו
ויאמר ואחמל על שם
קדשי אשר חללו
בית ישראל בגוים
אשר באו שמה
לכן אמר לבית ישראל
כה אמר אדני יהוה
לא למענכם אני עשה
בית ישראל כי אם
לשם קדשי אשר
חללתם בגוים אשר
באתם שמה וקדשתי
את שמי הגדול
המחלל בגוים אשר
חללתם בתוכם וידעו
הגוים כי אני יהוה
נאם אדני יהוה
בהקדשי בכם לעיניהם
ולקחתי אתכם מן
הגוים וקבצתי אתכם
מכל הארצות והבאתי
אתכם אל אדמתכם
וזרקתי עליכם מים
טהורים וטהרתם מכל
טמאותיכם ומכל
גלוליכם אטהר אתכם
ונתתי לכם לב חדש
ורוח חדשה אתן
בקרבכם והסרתי את
לב האבן מבשרכם
ונתתי לכם לב בשר
ואת רוחי אתן בקרבכם
ועשיתי את אשר
תלכו בחקתי
ועשיתם ושמרתם
בארץ אשר נתתי
לאבתיכם והייתם לי
לעם ואני אהיה לכם
לאלהים והושעתי אתכם
מכל טמאותיכם וקראתי
אתו והארבתי עליכם
רעב והרביתי את
חיטת ואל תתנו עוד
חרפת רעב בגוים
והכרתם את דרכיכם
חרעים ומעלליכם
אשר לא טובים
בעוניכם על עונתיכם
לעיניכם אני עשה
ארצי יהוה יגרע לכם
בושו והכלמו מדרכיכם
בית ישראל כה
אמר ארני יהוה ביום
טהרי אתכם מכל
עונתיכם והושבתי
והאדם והבהמה
תחת אשר היתה שממה
לעיני כל עובר ואמרו
הארץ ההיא השממה
היתה כגן עדן והערים
החרבות

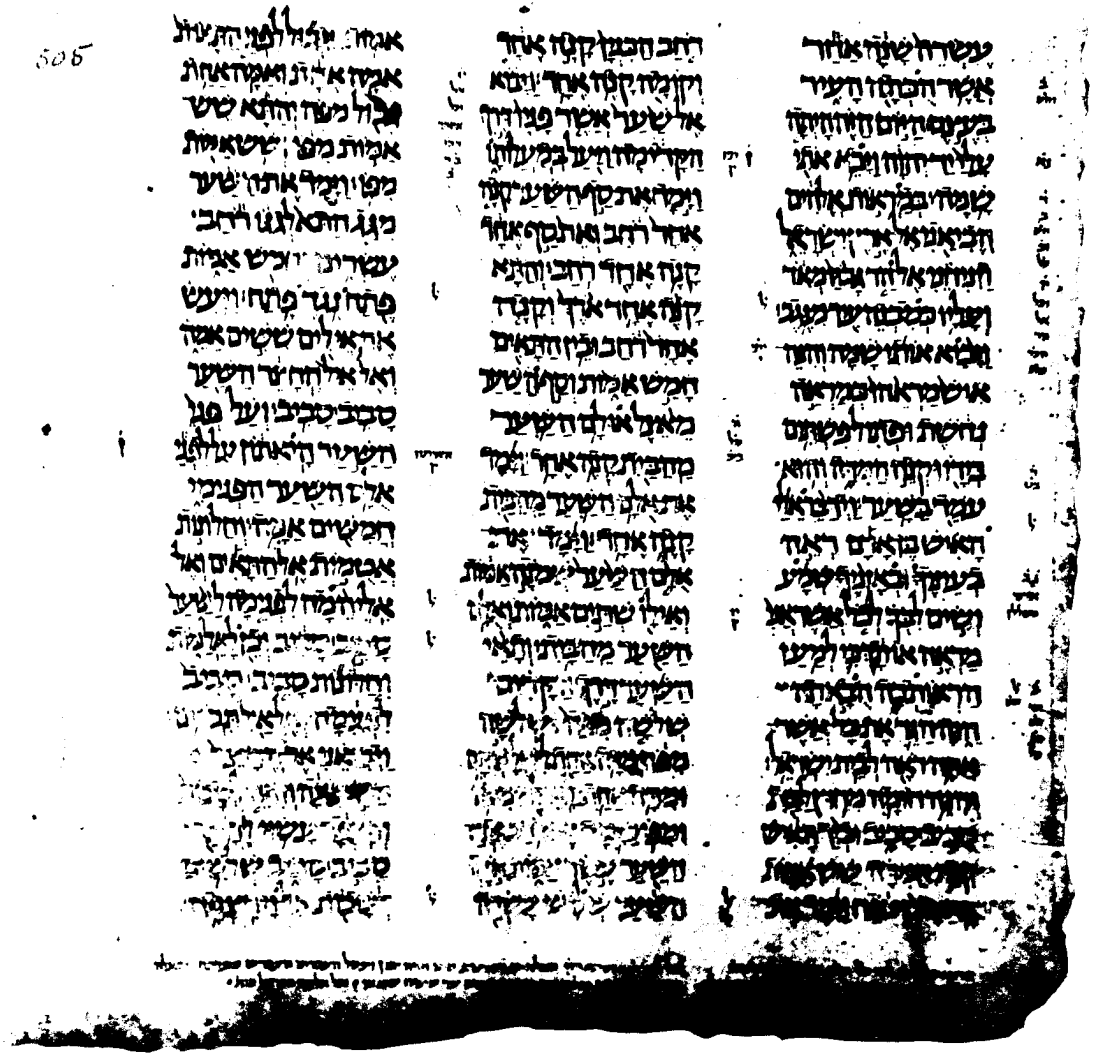

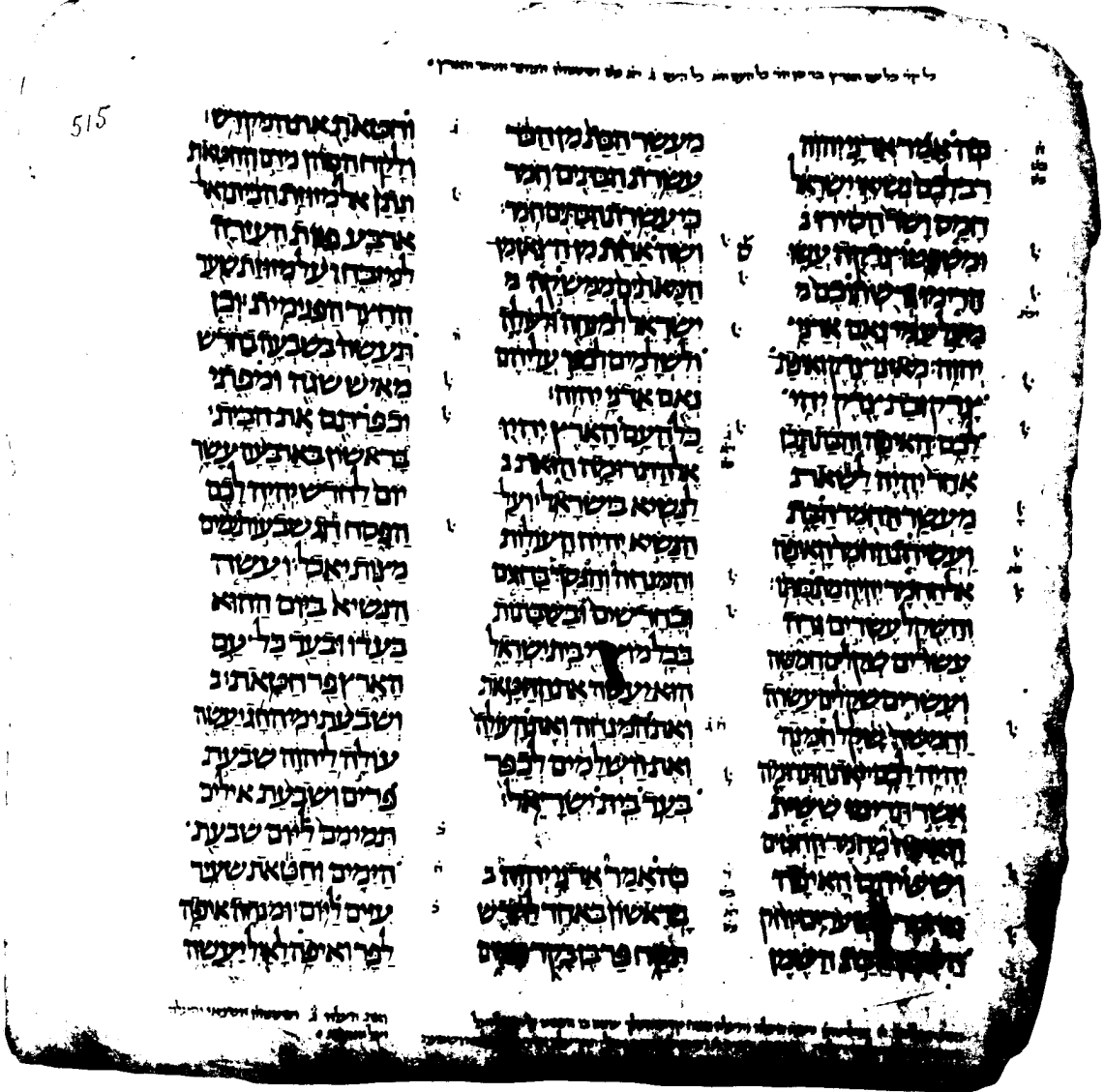

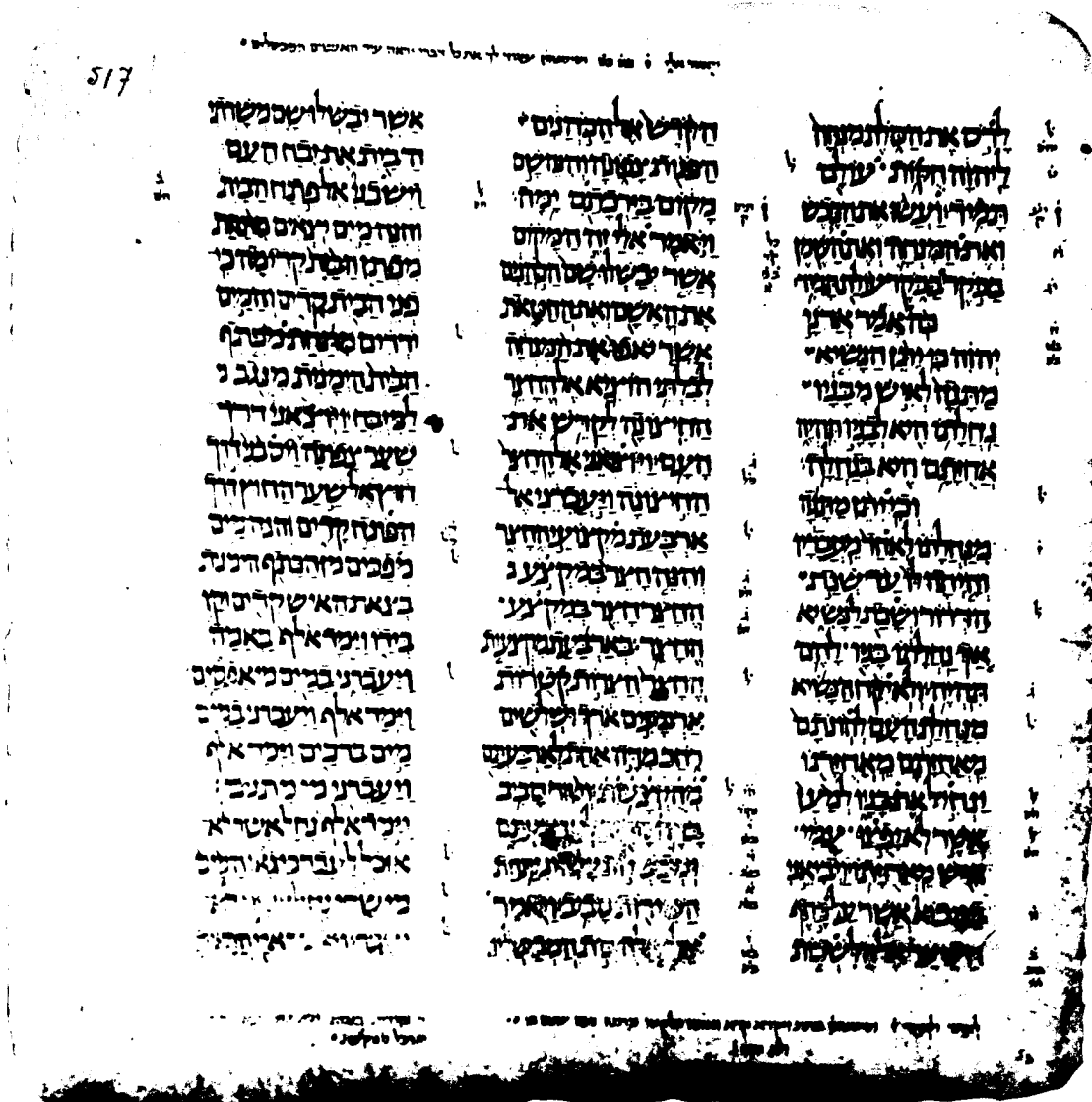

בְּעֵר וְחַלְחַלְנִם יִבְאוּ
מִן־נֵב רָעָם רַעַשׁ אָרֶץ
רִעֲשׁוּ שָׁמַיִם שֶׁמֶשׁ
וְיָרֵחַ קָדָרוּ וְכוֹכָבִם
אָסְפוּ נָגְהָם: וַיהוָה
וְגֹתֵן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ כִּי
רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ כִּי
עֹצֵה דְבָרוֹ כִּי גָדוֹל
יוֹם יְהוָה וְנוֹרָא
מְאֹד וּמִי יְכִילֶנּוּ: וְגַם
עַתָּה נְאֻם־יְהוָה שׁוּבוּ
עָדַי בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְצוֹם
וּבְבֶכִי וּבְמִסְפֵּד: וְקִרְעוּ
לְבַבְכֶם וְאַל־בִּגְדֵיכֶם
וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא
אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד
וְנִחָם עַל־הָרָעָה: מִי
יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנִחַם וְ
וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה
מִנְחָה וְנֵסֶךְ לַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: תִּקְעוּ שׁוֹפָר
בְּצִיּוֹן קַדְּשׁוּ צוֹם
קִרְאוּ עֲצָרָה: אִסְפוּ עָם
קַדְּשׁוּ קָהָל קִבְּצוּ זְקֵנִים
אִסְפוּ עוֹלֵלִים וְיֹנְקֵי שָׁדָיִם
יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה
מֵחֻפָּתָהּ: בֵּין הָאוּלָם
וְלַמִּזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים
מְשָׁרְתֵי יְהוָה וְיֹאמְרוּ
חוּסָה יְהוָה עַל־עַמֶּךָ
וְאַל־תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחֶרְפָּה
לִמְשָׁל־בָּם גּוֹיִם לָמָּה
יֹאמְרוּ בָעַמִּים אַיֵּה
אֱלֹהֵיהֶם: וַיְקַנֵּא יְהוָה
לְאַרְצוֹ וַיַּחְמֹל עַל־עַמּוֹ
וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ
הִנְנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת־
וְשָׂבַעְתֶּם אֹתוֹ וְהַלַלְתֶּם
אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְלֹא־תִכָּלְמוּ עוֹד לְעוֹלָם
וְיָדַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל
אֲנִי וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵין עוֹד וְלֹא־יֵבְשׁוּ עַמִּי
לְעוֹלָם: וְהָיָה אַחֲרֵי־כֵן
אֶשְׁפֹּךְ אֶת־רוּחִי עַל־כָּל־
וְנִבְּאוּ בְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם
זְקֵנֵיכֶם חֲלֹמוֹת יַחֲלֹמוּן
בַּחוּרֵיכֶם חֶזְיֹנוֹת יִרְאוּ:
וְגַם עַל־הָעֲבָדִים וְעַל־
בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֶשְׁפֹּךְ
וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם
וּבָאָרֶץ דָּם וָאֵשׁ וְתִימְרוֹת
הַשֶּׁמֶשׁ יֵהָפֵךְ לְחֹשֶׁךְ
וְהַיָּרֵחַ לְדָם לִפְנֵי בּוֹא
יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:
וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא
בְּשֵׁם יְהוָה יִמָּלֵט כִּי
בְּהַר־צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַ͏ִם
תִּהְיֶה פְלֵיטָה כַּאֲשֶׁר
אָמַר יְהוָה וּבִשְׂרִידִים
אֲשֶׁר יְהוָה קֹרֵא: כִּי
הִנֵּה בַיָּמִים הָהֵמָּה
וּבָעֵת הַהִיא אֲשֶׁר אָשִׁיב
אֶת־שִׁבְוַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָ͏ִם
וְקִבַּצְתִּי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם
וְהוֹרַדְתִּים אֶל־עֵמֶק
יְהוֹשָׁפָט וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתָּם
שָׁם עַל־עַמִּי וְנַחֲלָתִי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵפִיצוּ
בַגּוֹיִם וְאֶת־אַרְצִי חָלָקוּ:
וְעַל־גּוֹרָלִי יַדּוּ גוֹרָל
וַיִּתְּנוּ אֶת־הַיֶּלֶד בְּזוֹנָה
וְהַיֶּלֶד מָכְרוּ בַיַּיִן וַיִּשְׁתּוּ:
וְגַם מָה־לִּי אַתֶּם צֹרָ֫
וְכָל־גְּלִילוֹת פְּלֶשֶׁת
הֲגְמוּל אַתֶּם עָלַי
וְאִם־גְּמֻלָה אַתֶּם עָלַי
מְהֵרָה קַלֹּתִי גְמוּלְכֶם
בְּרֹאשְׁכֶם: כֶּסֶף וְזָהָב
לָקָחְתֶּם וְאֶת־חֲמוּדַי
הַטּוֹבִים הֲבֵאתֶם
בְּהֵיכְלֵיכֶם: וּבְנֵי־יְהוּדָה
וּבְנֵי יְרוּשָׁלַ͏ִם מְכַרְתֶּם
לִבְנֵי הַיְוָנִים לְמַעַן
הַרְחִיקָם מֵעַל גְּבוּלָם:
הִנְנִי מְעִירָם מִן־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתָם שָׁם
וְהֵשַׁבְתִּי גְמוּלְכֶם בְּרֹאשְׁכֶם:
וּמָכַרְתִּי אֶת־בְּנֵיכֶם וְאֶת־
בְּנוֹתֵיכֶם בְּיַד בְּנֵי יְהוּדָה
וּמָכְרוּם לִשְׁבָאִים אֶל־גּוֹי
רָחוֹק כִּי יְהוָה דִּבֵּר:
קִרְאוּ־זֹאת בַּגּוֹיִם
קַדְּשׁוּ מִלְחָמָה הָעִירוּ
הַגִּבּוֹרִים יִקְרְבוּ יַעֲלוּ
כָּל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה:
וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתֵיכֶם לְאִתִּים
וַחֲנִיתוֹתֵיכֶם לְזַמֹּרוֹת
הַחַלָּשׁ יֹאמַר גִּבּוֹר אָנִי:
עוּשׁוּ וּבֹאוּ כָּל־הַגּוֹיִם
מִסָּבִיב וְנִקָּבְצוּ שָׁמָּה
הוֹרֵד הוֹרִידָה יְהוָה
גִּבּוֹרֶיךָ: יֵעֹרְרוּ וְיַעֲלוּ
הַגּוֹיִם אֶל־עֵמֶק יְהוֹשָׁפָט
כִּי־שָׁם אֵשֵׁב לִשְׁפֹּט אֶת־
כָּל־הַגּוֹיִם מִסָּבִיב:
שִׁלְחוּ־מַגָּל כִּי בָשַׁל
קָצִיר בֹּאוּ רְדוּ כִּי־מָלְאָה
הַיְקָב יָקְבוּ הַשְּׁפָלִים
כִּי־רָבָה רָעָתָם: הֲמוֹנִים
הֲמוֹנִים בְּעֵמֶק הַחָרוּץ
כִּי קָרוֹב יוֹם יְהוָה
בְּעֵמֶק הַחָרוּץ: שֶׁמֶשׁ
וְיָרֵחַ קָדָרוּ וְכוֹכָבִים
אָסְפוּ נָגְהָם: וַיהוָה
מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַ͏ִם
יִתֵּן קוֹלוֹ וְרָעֲשׁוּ
שָׁמַיִם וָאָרֶץ וַיהוָה
מַחְסֶה לְעַמּוֹ וּמָעוֹז
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וִידַעְתֶּם
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן הַר קָדְשִׁי
וְהָיְתָה יְרוּשָׁלַ͏ִם קֹדֶשׁ
וְזָרִים לֹא־יַעַבְרוּ־בָהּ
עוֹד: וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא
יִטְּפוּ הֶהָרִים עָסִיס
וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב
וְכָל־אֲפִיקֵי יְהוּדָה תֵּלַכְנָה
מָיִם וּמְקוֹר מִבֵּית יְהוָה
יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל
הַשִּׁטִּים: מִצְרַיִם לִשְׁמָמָה
תִּהְיֶה וֶאֱדוֹם לְמִדְבַּר־
שְׁמָמָה מֵחֲמַס בְּנֵי־יְהוּדָה
אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם־נָקִי
בְּאַרְצָם: וִיהוּדָה לְעוֹלָם
תֵּשֵׁב וִירוּשָׁלַ͏ִם לְדֹר
וָדֹר: וְנִקֵּיתִי דָמָם לֹא
נִקֵּיתִי וַיהוָה שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן:

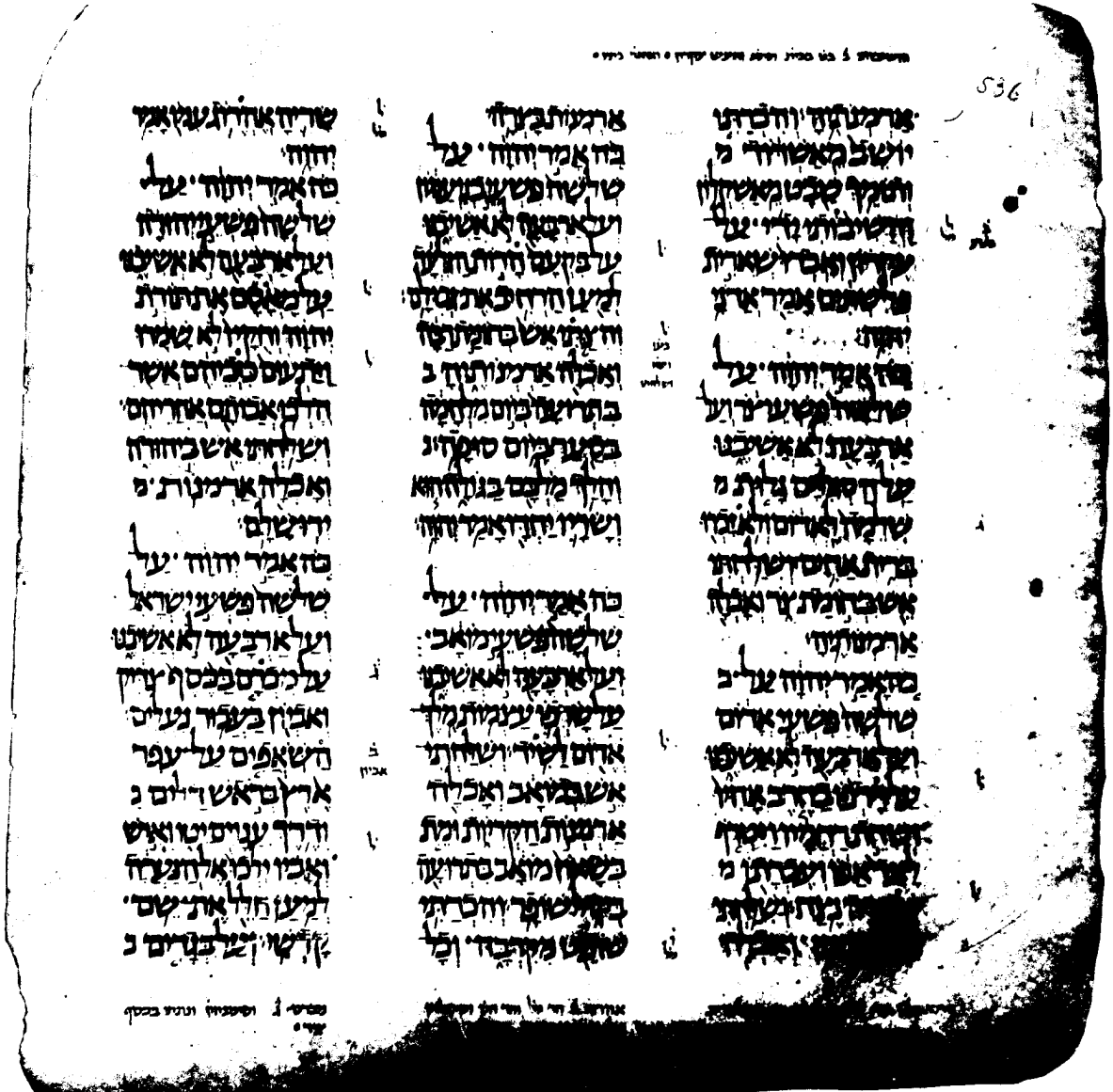

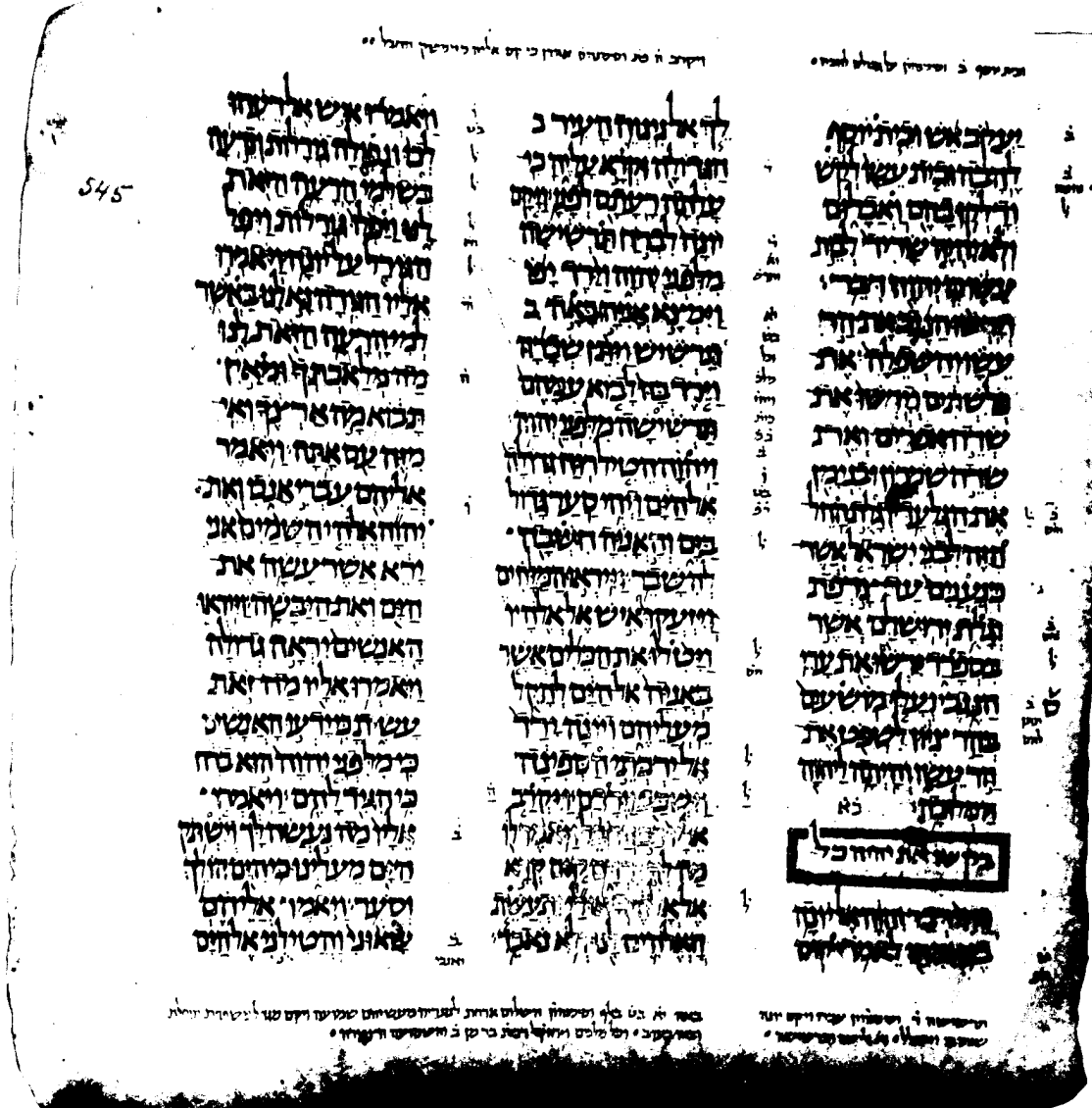

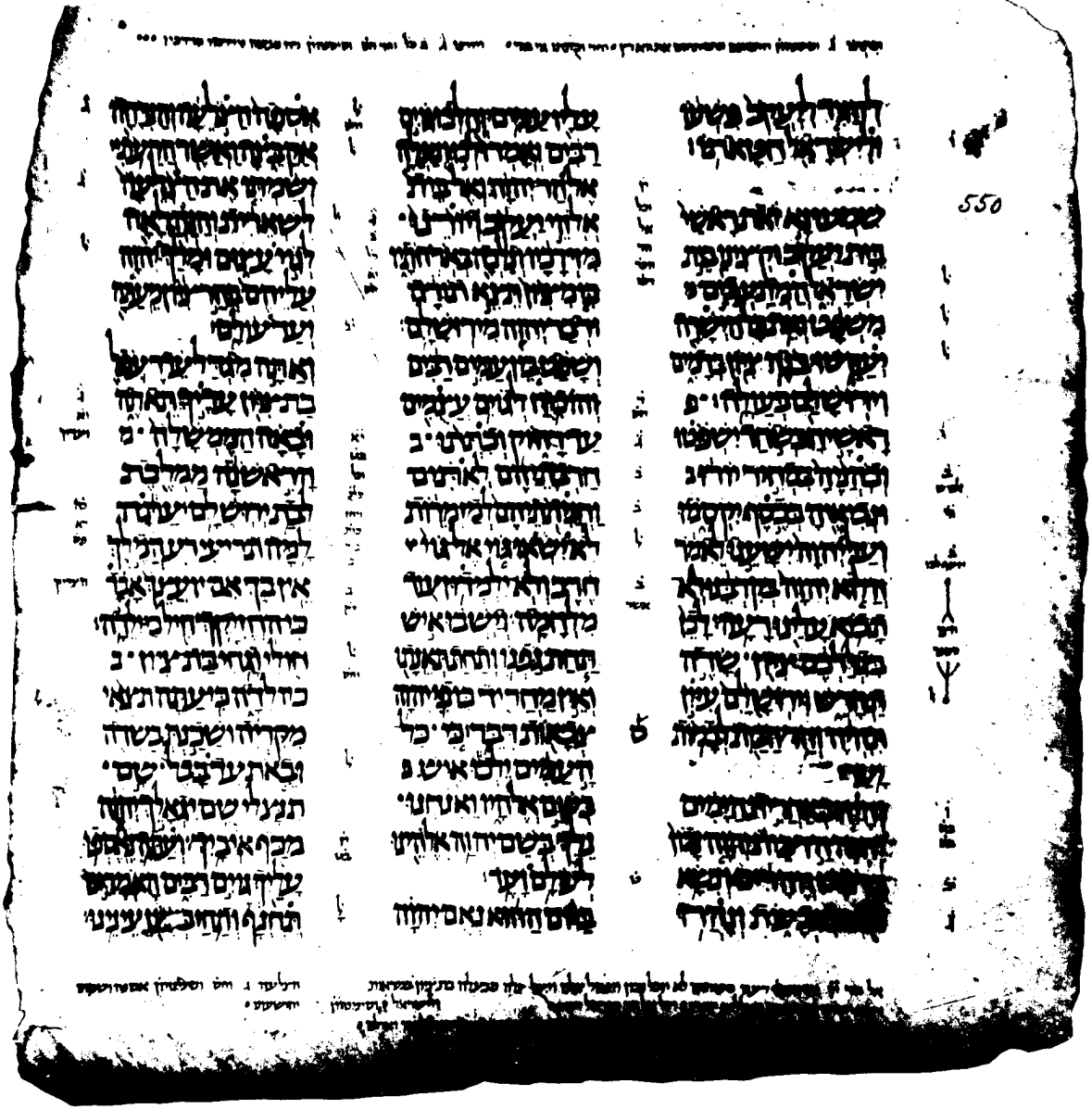

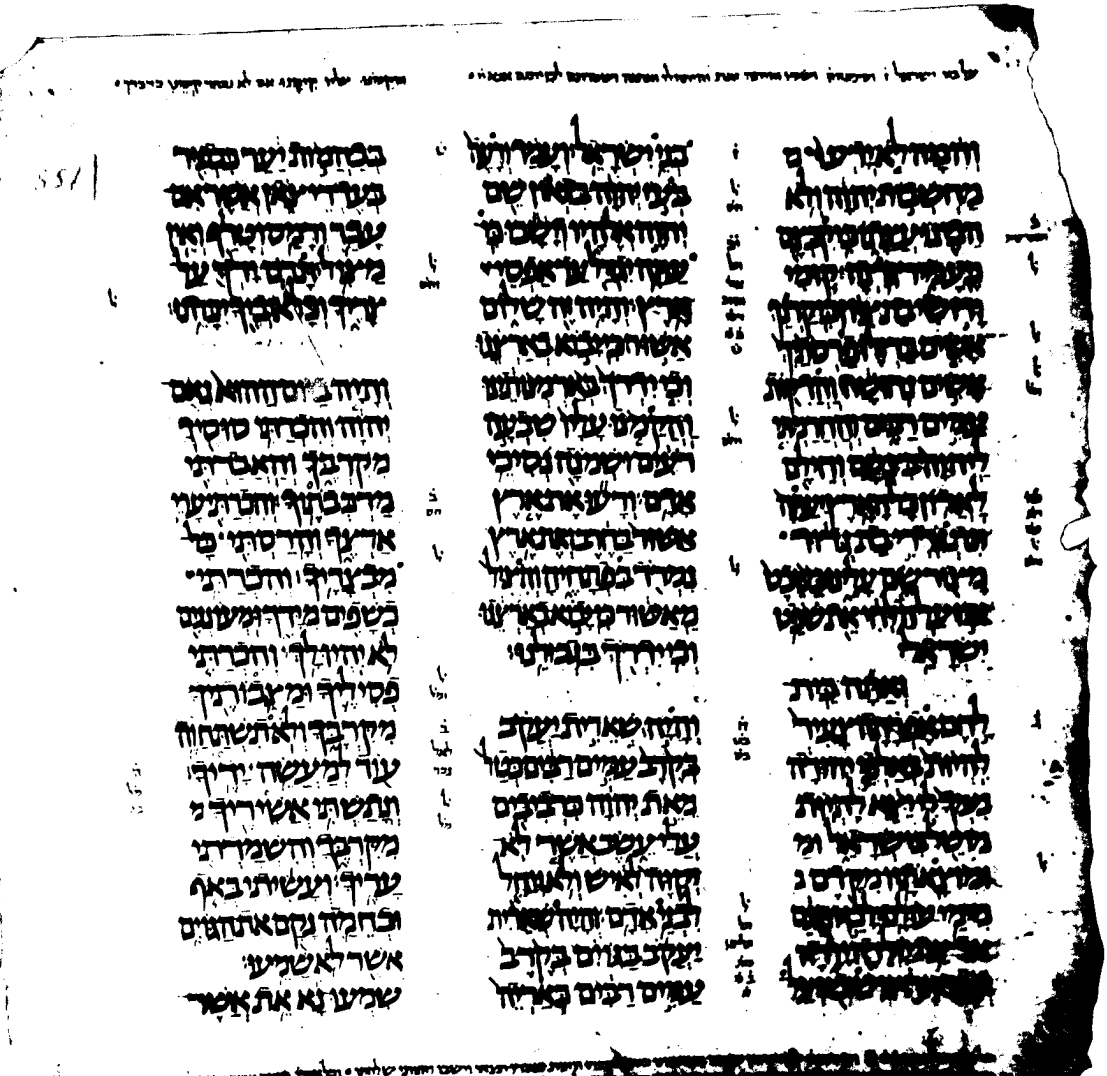

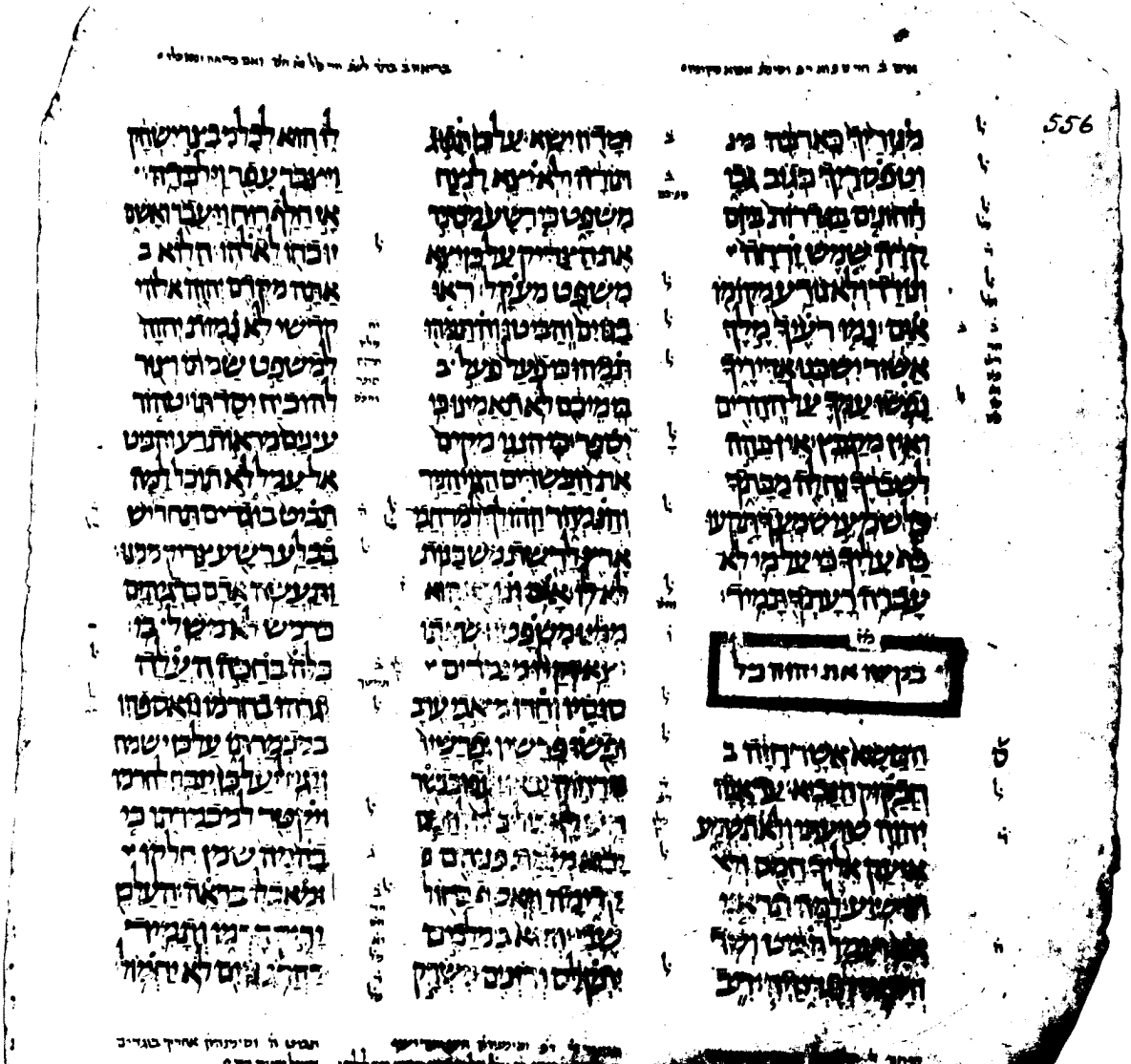

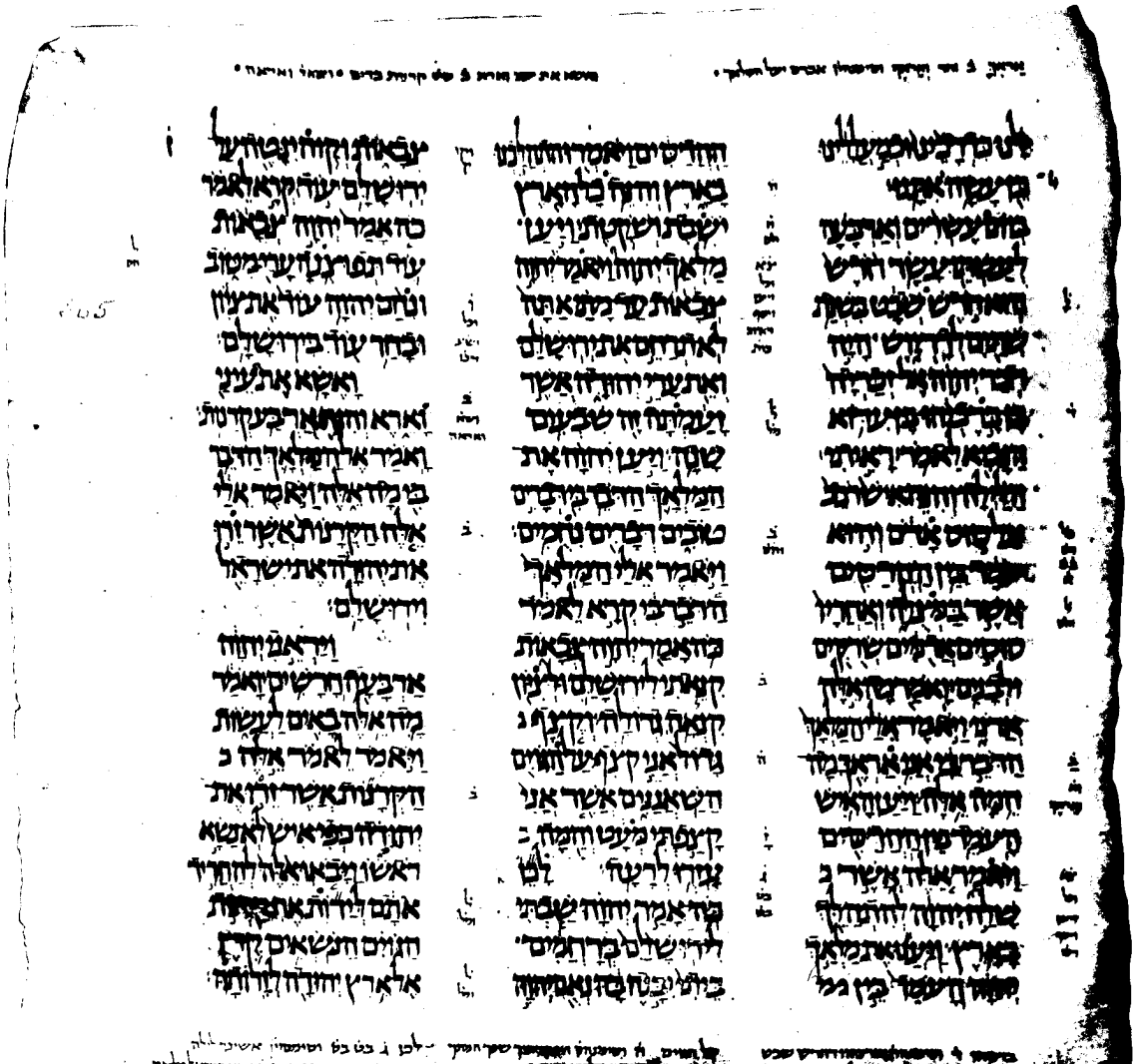

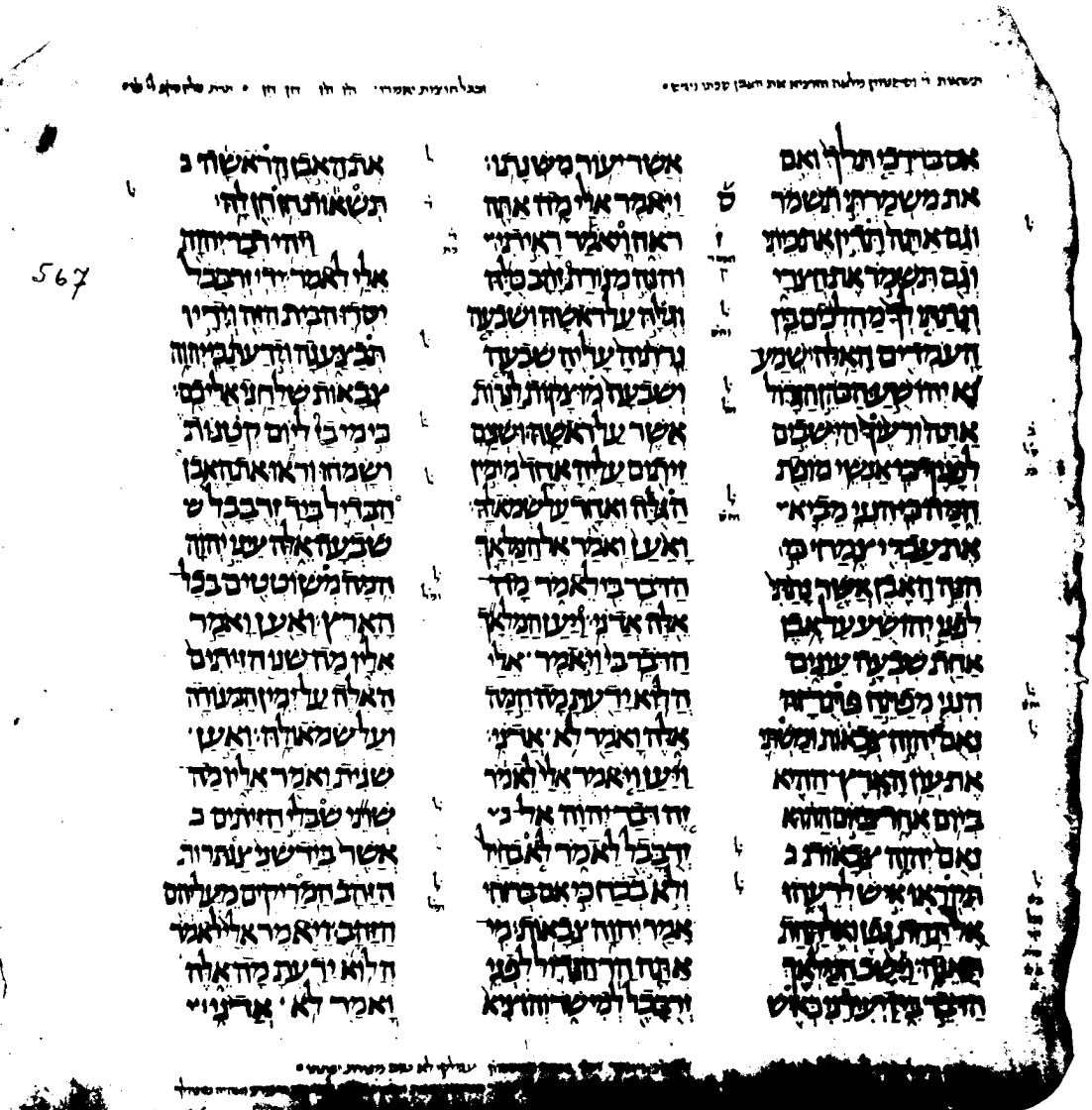

אם בדרכי תלך ואם
את משמרתי תשמר ס
וגם אתה תדין את ביתי
וגם תשמר את חצרי
והתהלכתי לך מהלכים בין
השמדים האלה תשמע
נא יהושע הכהן הגדול
אתה ורעך הישבים
לפניך כי אנשי מופת
הנך מביא את עבדי צמח
את אבן אשר נתתי
לפני יהושע על אבן
אחת שבעה עינים
הנני מפתח פתוחו
נאם יהוה צבאות ומשתי
את עון הארץ ההוא
ביום אחד נאם יהוה
נאם יהוה צבאות ב
תקראו איש לרעהו
אל תחת וגפן ואל תחת
השלח תשלח
חדשים ישתלמון

ואשר יעור משנתו
ויאמר אלי מלאך
ראה ואשא ראשי
והנה מנורת זהב כלה
וגלה עליה שבעה
נרתיה עליה שבעה
ושבעה מזמקות לנרות
אשר על ראשה ושנים
זיתים עליה אחד מימין
הגלה ואחד על שמאלה
ואען ואמר אל המלאך
הדבר בי לאמר מה
אלה אדני ויען המלאך
הדבר בי ויאמר אלי
הלוא ידעת מה אלה
ויאמר לא אדני
ויען ויאמר אלי לאמר
זה דבר יהוה אל זרבבל
לאמר לא בחיל ולא
ביום אחד ביום קטן
כי שבעה אלה עיני
יהוה המה משוטטים
הארץ ואען ואמר
אלין תרין שנין חויתין
האלה על ימין המנורה
ועל שמאלה ואען
שנית ואמר אליו
שתי שבלי החיתים ב
אשר בידי שני עתרות
היחבי המריקים מעליהם
ויאמר אלי לאמר
הלוא ידעת מה אלה
ואמר לא אדני

את האבן הראשה ב
תשאותה ון והי
ויחדיו דברי יהוה
אלי לאמר ידי זרבבל
יסדו הבית הזה וידיו
תבצענה וידעת כי יהוה
צבאות שלחני אליכם
כי מי בז ליום קטנות
וישמחו וראו את האבן
החביל ביד זרבבל ש
שבעה אלה עיני יהוה
המה משוטטים בכל
הארץ ואען ואמר
אלין תרין שנין חויתין
הראלה על ימין והמנורה
ועל שמאלה ואען
שנית ואמר אליו
שתי שבלי החיתים ב
אשר בידי שני עתרות
היחבי המריקים מעליהם
ויאמר אלי לאמר
הלוא ידעת מה אלה
ואמר לא אדני

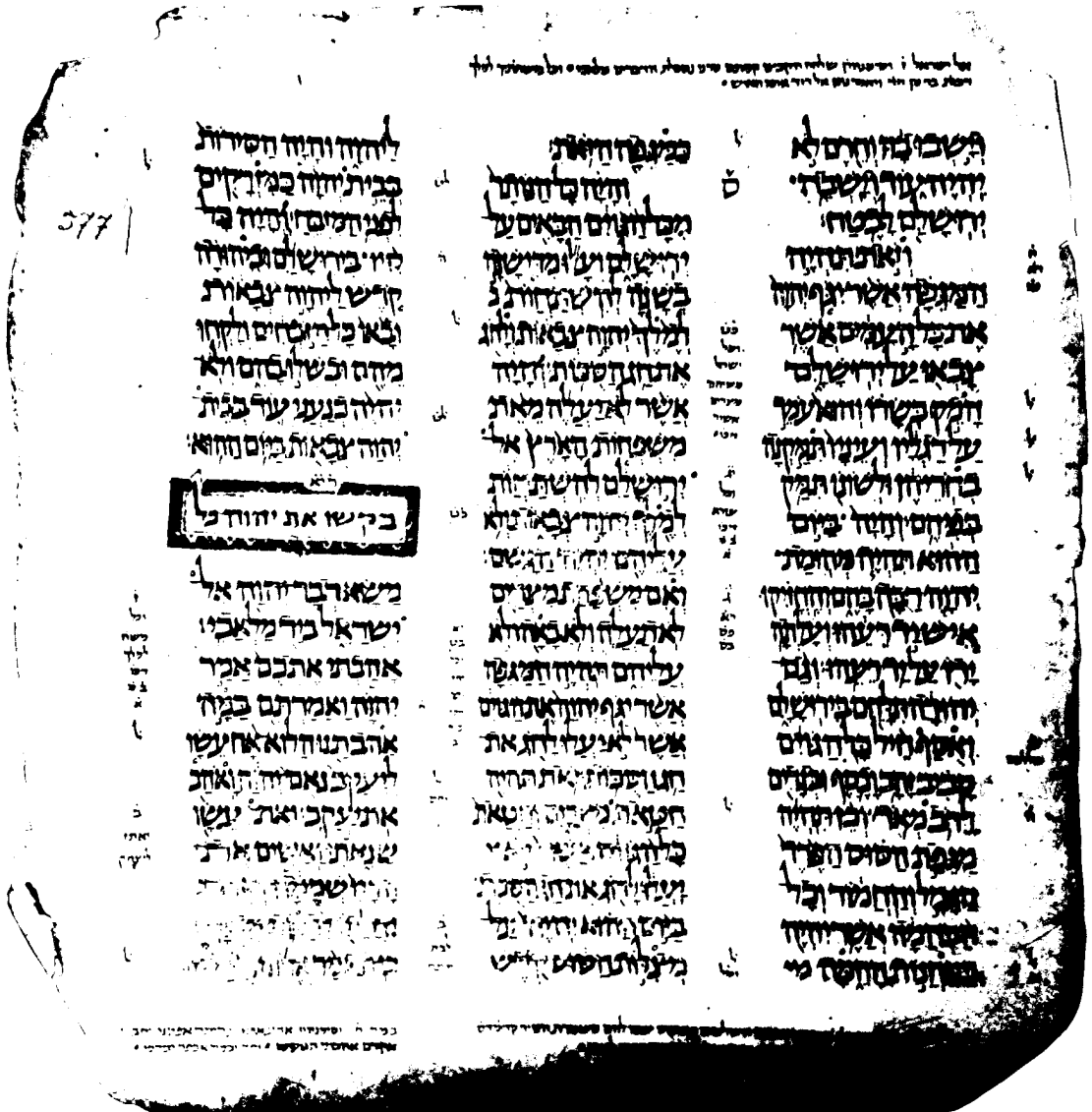

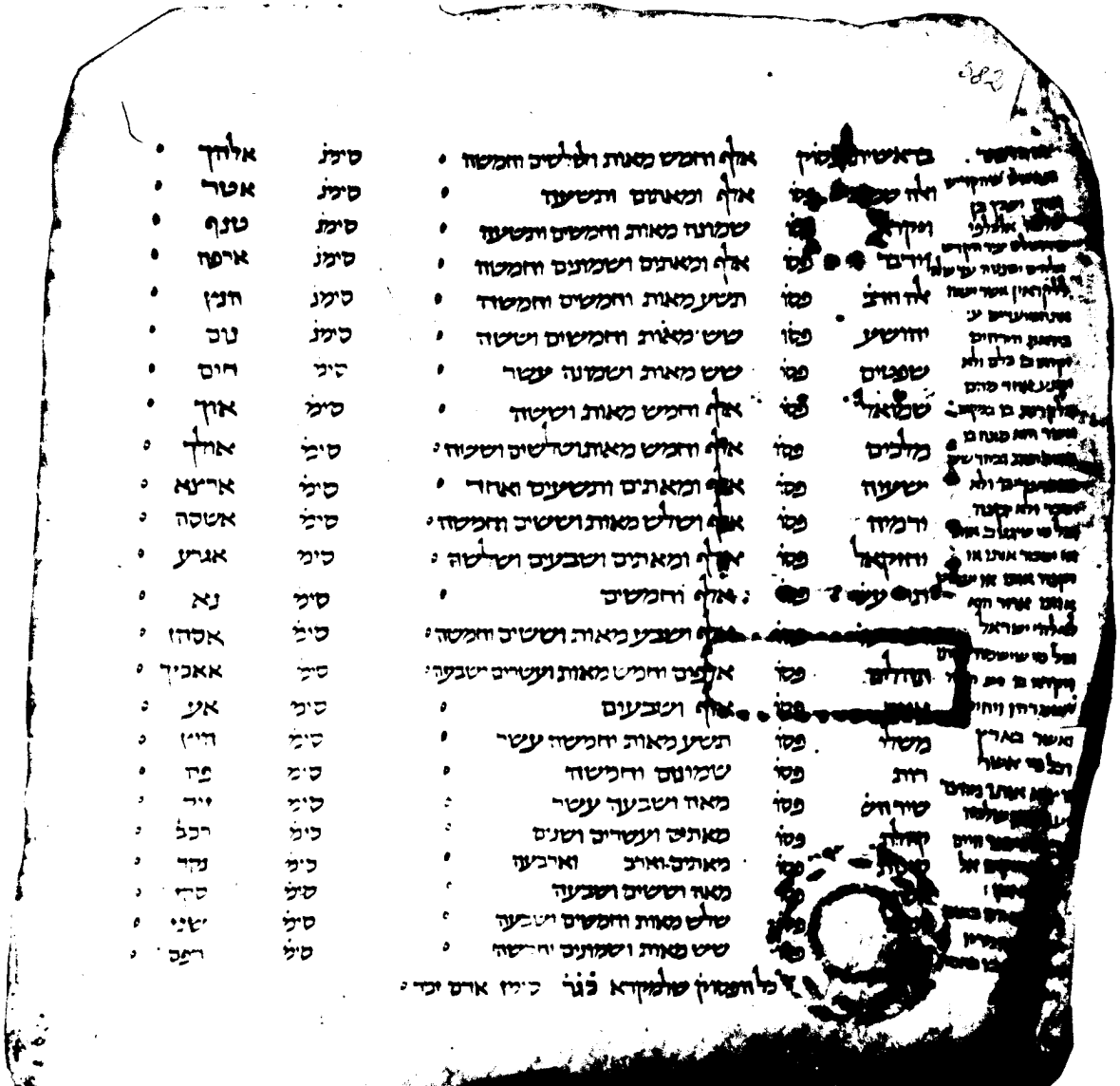

סדר הקריאה

תורה האשמורת הראשונה קדמניות וכיורי׳
סדרה משנה תורה בתורה׳ סיום התורה
כתובה׳ סדר הנביאים
האשמורת השניה שילוח הקנים כמעמד
הסדרה הלפים ממנו חדרייה סנהדרי׳ משיבי
נפשות שני אמתנו שלחו פיות עתידים במגילת
מעל לעם וכל אחד ואחד רבי אמית בפני באשמורת
השלישית ישובים בכבוד׳ סדר הכתובים
והאשמורת האחרונה קבלה שלאמית מכריח ב׳
ראשונה ושמותן מלמדים עליהם על הדיחזור
בראשיתם ועל הכולל על גבריהם תורה ב׳ ימי׳
וכל זה להודיע לכל באי העולם כבודו קדושתם׳
וגודל שבחם ועוצם תפארתם שכל הבריות יכלו
וכל העליונות והתחתונות והעתידית והקדמונית
והחדשות שוות על סדרן ועל חלקם ועל גבולם וכן
העליונים והתחתונים אם תם בשמית ובמניינם
הם שבים לסדרן הזה בבית קדש הקדשים ב׳
והקדש הזה אשר מעל

זה חלקיהו שפונה נביאים
שהקדיש שמו יעבץ בן שלמה
בירושלם עיר חקדש אמיים
יבונה יגר שלם סלה
להקראין היעשים את חמוערים
על ראות הדרך יקראו בו כלם
בשבתות וביחשים ובמועדים
לא ימיר ולא יקנה וכל מי
שיגנוב אותו או ימכור אותו או ייניא אותו
או יקנה אותו או יעבוט אותו מחרם יעבץ
אחור הוא לאלהי ישראל בן שלמה
וכל מי שישמיר אותו ויקים יהי אהבתם
מצות יעבץ בן שלמה להבדית כחיר
בעל הדפוס הזה יהוה אחד ימח שמו
וישכרהו ויחייהו ואשר בארץ׳

אלה הן הנביאים שנתנבאו על ישראל

במשפט התנבאו כישה ואהרן ומרים ואלדד ומידד ושבעים זקנים

ובימי	השופטים		יהושע בן נון אחר כישה ביני ודבורה וברק בימי השפ
בימי	שאול	ב	אליקנה ושמואל הרואה
בימי	דוד	ה	נתן גאסף וידיתון הימן וגר
בימי	שלמה	צ	אחיה השילוני ועדו החוזה
בימי	רחבעם	ב	שמעיה איש האלהים ועדו החוזה
בימי	אביה	א	חנני הראה
בימי	אסא	ב	עזריהו בן עודד ואלעזר בן דודוהו
בימי	יהושפט	ג	יחיא בן חנני ומיכיהו בן ימלא ויחזיאל בן זכריהו
בימי	יהורם	ג	אליעזר ואליהו ועבריה
בימי	ואש	ב	זכריה בן יהוידע יונה בן אמיתי
בימי	עזיה	ג	הושע בן בארי וישעיה בן אמוץ ועמוס
בימי	יותם	א	מיכה המורשתי
בימי	חזקיהו	א	יואל בן פתואל
בימי	מנשה	ב	נחום האלקושי וחבקוק
בימי	אשיהו	ג	ירמיהו ועפניהו וחלדה הנביאה
בימי	יהויקים	ג	אוריהו בן שמעיהו
בימי	צדקיה	א	יחזקאל בן בוזי

ואלו הן הנביאים שנתנבאו בבבל בירידתן מירושלם

חגי וזכריה ומלאכי ודניאל

כל נביאי ישראל ממשה רבינו איש האלהים ראש הנביאים ואבי הסופרים עד רנאלתי לאבי

משיח ושבעים שנה • מכן והלך והתב ויכן ובא • מכן והלך הט איגך ושמע דברי חכמים

585